

Fond za humanitarno pravo

GODIŠNJI IZVEŠTAJ
O SUĐENJIMA ZA RATNE ZLOČINE
U SRBIJI
U 2019. GODINI

Beograd,
mart 2020. godine

Sadržaj

Uvod i metodologija	7
Opšti nalazi i društveno-politički kontekst.....	8
Neefikasan rad TRZ-a	8
Pravilnik o anonimizaciji podataka o ličnosti TRZ-a	12
Efikasan rad Višeg suda u Beogradu.....	14
Odlučivanje o imovinsko-pravnom zahtevu u postupcima ratnih zločina	15
Promovisanje osuđenih ratnih zločinaca u javnosti.....	16
Prvostepeni postupci pred Odeljenjem za ratne zločine Višeg suda u Beogradu	19
I. Predmet Bratunac-Suha.....	19
II. Predmet Brčko II	22
III. Predmet Ćuška/Qyshk.....	26
IV. Predmet Doboj - Kožuhe.....	35
V. Predmet Hrasnica.....	40
VI. Predmet Ključ - Velagići.....	44
VII. Predmet Sanski Most – Lušci Palanka.....	49
VIII. Predmet Srebrenica	53
IX. Predmet Štrpci	63
X. Predmet Zvornik - Standard	71
Donete prvostepene presude pred Odeljenjem za ratne zločine Višeg suda u Beogradu	75
I. Predmet Bosanski Petrovac – Gaj	75
II. Predmet Bosanska Krupa II	81
III. Predmet Bratunac.....	86
IV. Predmet Brčko	93
V. Predmet Ključ–Rejzovići.....	98

VI. Predmet Lovas.....	103
Pravosnažno okončani predmeti pred Višim sudom u Beogradu.....	112
I. Predmet Trnje/Tërnje.....	112
II. Predmet Bosanska Krupa	120
III. Predmet Ključ-Šljivari.....	126
Pravosnažno okončani predmeti pred Apelacionim sudom u Beogradu.....	130
I. Predmet Skočić	130
II. Predmet Ključ-Kamičak.....	137
Postupak po sporazumu o priznanju krivičnog dela	143
I. Predmet Gornje Nerodimlje.....	143
Postupak po zahtevu za priznanje strane presude.....	147
I. Predmet Novak Đukić – Tuzlanska kapija	147

Skraćenice

BiH	Bosna i Hercegovina
ESLJP	Evropski sud za ljudska prava
EU	Evropska unija
Evropska konvencija	Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda Saveta Evrope
FHP	Fond za humanitarno pravo
JNA	Jugoslovenska narodna armija
KZ SRJ	Krivični zakonik Savezne Republike Jugoslavije
MHP	Međunarodno humanitarno pravo
MKCK	Međunarodni komitet Crvenog krsta
MKSJ	Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju
MUP	Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije
OVK	Oslobodilačka vojska Kosova
PJP	Posebne jedinice policije
RJT	Republičko javno tužilaštvo
TO	Teritorijalna odbrana
TRZ	Tužilaštvo za ratne zločine
VJ	Vojska Jugoslavije
VRS	Vojska Republike Srpske
VS	Vojska Srbije
VTO	Vojno-teritorijalni odred
Zakon o procesuiranju ratnih zločina	Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupku protiv učinilaca ratnih zločina
ZKP	Zakonik o krivičnom postupku

Uvod i metodologija

Ovo je osmi izveštaj Fonda za humanitarno pravo (FHP) o suđenjima za ratne zločine u Srbiji.

FHP je tokom 2019. godine pratio sva suđenja za ratne zločine koja su se vodila na teritoriji Srbije, odnosno ukupno 24 predmeta pred odeljenjima za ratne zločine Višeg i Apelacionog suda u Beogradu. U izveštaju su za sve predmete dati kratki pregledi postupka i osnovni nalazi FHP-a u vezi sa predmetom, a koji su od značaja za javnost. Veliki broj postupaka za ratne zločine obrađenih u ovom izveštaju traje više godina, te su za kompletan uvid u tok postupka i nalaze koji se tiču tih predmeta relevantni i prethodni godišnji izveštaji FHP-a o suđenjima.

Izveštaj ključnu pažnju poklanja radu Tužilaštva za ratne zločine (TRZ) i sudova u javnim delovima sudskog postupka, a pre svega analizira optužnice i presude u svakom pojedinačnom predmetu. Rad drugih organa uključenih u procesuiranje ratnih zločina – Službe za otkrivanje ratnih zločina Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije (MUP), Jedinice za zaštitu i sličnih – nije moguće analizirati na nivou pojedinačnih predmeta, jer o tome ne postoje javno dostupni podaci.

Odeljenje za ratne zločine Višeg suda u Beogradu donelo je u izveštajnom periodu prvostepene presude u osam predmeta.¹ Odeljenje za ratne zločine Apelacionog suda u Beogradu donelo je četiri presude i jedno rešenje, od kojih su dve presude i rešenje doneti prilikom odlučivanja po žalbama izjavljenim na presude Višeg suda u Beogradu², i dve presude po žalbama protiv presuda Apelacionog suda u postupcima u kojima je Odeljenje postupalo u trećem stepenu.³ U izveštajnom periodu TRZ je podiglo tri optužnice protiv tri lica.⁴

7

Od početka rada 2003. godine pa do kraja 2019. godine, TRZ je podiglo optužnice u 76 predmeta ratnih zločina, u kojim je optuženo ukupno 198 lica i obuhvaćene 2454 smrtno stradale osobe. Tri predmeta su spojena uz ranije pokrenute, tako da je od 73 predmeta pravosnažno okončano 49, jedan je obustavljen zbog smrti optuženog, a u tri predmeta su odbačene optužnice zbog procesne nesposobnosti optuženih, dok je 20 predmeta u toku. U pravosnažno okončanim predmetima osuđeno je ukupno 70, a oslobođeno 52 optuženih. Takođe, od ukupno optuženih, u odnosu na 20 lica optužnice su odbačene zbog procesne nesposobnosti optuženih ili su, zbog smrti optuženih postupci u odnosu na njih obustavljeni. U pravosnažno okončanim predmetima optužnicama je bilo obuhvaćeno ukupno 925 smrtno stradalih žrtava, dok su pravosnažnim presudama obuhvaćene 722 smrtno stradale žrtve. U postupcima za ratne zločine do kraja 2019. godine donete su ukupno 52 prvostepene presude od kojih je bilo 20 ukinuto.

Analizi predmeta u Izveštaju prethodi pregled opštih nalaza o suđenjima za ratne zločine tokom 2019. godine, kao i bitni društveno-politički događaji koji su od značaja za suđenja za ratne zločine.

1 Predmeti: *Lovas, Trnje, Bosanski Petrovac–Gaj, Bratunac, Brčko, Ključ–Rejzovići* i *Bosanska Krupa II, Gornje Nerodimlje*.

2 Presude su donete u predmetima *Ključ–Šljivari* i *Bosanska Krupa*, dok je rešenje doneto u predmetu *Bosanski Petrovac–Gaj*.

3 Predmeti: *Ključ–Kamičak* i *Skočić*.

4 Optužnica KTO 1/19 od 10. maja 2019. godine protiv Dalibora Maksimovića, Optužnica KTO 2/19 od 26. septembra 2019. godine protiv Dalibora Krstovića, Optužnica KTO 3/19 od 3. jula 2019. godine protiv Predraga Vukovića.

Opšti nalazi i društveno-politički kontekst

Neefikasan rad TRZ-a

U izveštajnom periodu nastavljen je negativan trend podizanja malog broja optužnica, protiv malog broja osumnjičenih, gde su optužnice uglavnom rezultat ustupanja predmeta iz BiH, a ne vođenja istraga TRZ-a. Imajući u vidu da je, prema podacima TRZ-a iz novembra 2019. godine⁵, u fazi predistrage 2.557 predmeta, dok je u fazi istrage samo 15 predmeta, ovakvim tempom rada će u narednom periodu biti rešen zanemarljivo mali postotak predmeta ratnih zločina.

1. Mali broj optužnica

8 Tokom 2019. godine TRZ je podiglo tri optužnice protiv tri lica.⁶ Dve optužnice su predmeti koje je ustupio pravosuđe BiH – reč je o manje složenim predmetima sa po jednim optuženim i manjim brojem žrtava.⁷ Treba napomenuti da su u ovim predmetima kompletnu istragu, podizanje i potvrđivanje optužnice sproveli nadležni organi BiH, i da je krivično gonjenje ustupljeno Republici Srbiji samo iz razloga što optuženi nije dostupan organima gonjenja BiH, koji u tom slučaju ne mogu da ih procesuiraju. Treća optužnica koja je podignuta, takođe protiv jednog optuženog, nije rezultat nove istrage TRZ. Radi se o optuženom protiv koga je još 2010. godine okončana istraga, ali nije bio obuhvaćen optužnicom koja je podignuta u odnosu na ostale saizvršioce, jer se nalazio u bekstvu⁸. Iako je tokom 2019. godine u TRZ bilo devet zamenika tužilaca i osam tužilačkih pomoćnika⁹, da bi početkom decembra 2019. godine broj zamenika tužilaca bio povećan na deset, to za sada nije uticalo na povećanje efikasnosti u njegovom radu. Naprotiv, broj podignutih optužnica tokom 2019. godine je znatno manji nego 2018. godine, kada je podignuto devet novih optužnica.¹⁰

2. Optužnice za zločine izvršene nad albanskim civilima na Kosovu

Tokom izveštajnog perioda TRZ nije podiglo ni jednu optužnicu za do sada neprocesuirane zločine koji su izvršeni nad albanskim civilima na Kosovu. Poslednja optužnica, podignuta 2019. godine, odnosi se na optuženog, koji je jedan od saizvršilaca u postupku koji se počev od 2010. godine vodi u predmetu Čuška, a koji se u ranijem periodu nalazio u bekstvu. Takođe se i ranije podignuta optužnica iz 2014. godine, u predmetu *Ljubenić*, odnosila na tri novoidentifikovana izvršioca istog zločina. Nasuprot tome, od početka 2013. godine FHP je podneo devet krivičnih prijava za zločine izvršene na Kosovu, i

5 Odgovor TRZ na zahtev FHP-a za pristup informacijama od javnog značaja PI.br. 29/19 od 25. novembra 2019. godine.

6 Optužnica KTO 1/19 od 10. maja 2019. godine protiv Dalibora Maksimovića, Optužnica KTO 2/19 od 26. septembra 2019. godine protiv Dalibora Krstovića, Optužnica KTO 3/19 od 3. jula 2019. godine protiv Predraga Vukovića.

7 Optužnicom KTO 1/19 obuhvaćene su četiri žrtve, dok je Optužnicom KTO 2/19 obuhvaćena jedna žrtva.

8 Optužnica KTO 3/19 od 3. jula 2019. godine protiv Predraga Vukovića, koji je bio terećen kao jedan od saizvršilaca za zločin u selu Čuška. Obzirom da se nalazio u bekstvu, nije bio obuhvaćen Optužnicom KTRZ 4/10 koja je protiv ostalih saizvršilaca podignuta 9. septembra 2010. godine, već se u istoj samo pominje.

9 Odgovor TRZ-a na zahtev za pristup informacijama od javnog značaja PI.br. 28/19 od 20.11.2019. godine.

10 *Izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Srbiji*, FHP, maj 2019. godine, str. 17-18.

to u Peći¹¹, Maloj Kruši¹², Savinim Vodama¹³, Vučitrnu¹⁴, Godenu¹⁵, Kraljanima¹⁶, Landovici¹⁷, Pokleku i Đakovici¹⁸. Međutim, ni protiv jednog prijavljenog do kraja 2019. godine TRZ nije pokrenulo istragu. Na urgencije FHP-a u vezi sa podnetim krivičnim prijavama TRZ je odgovaralo vrlo uopšteno. Tako je na urgenciju u vezi sa podnetom krivičnom prijavom za zločin počinjen u selu Kraljani odgovorilo da „postupaju po krivičnoj prijavi koju je dana 10. oktobra 2013. godine FHP podneo tužilaštvu“¹⁹, bez navođenja koje su konkretne procesne radnje sproveli u proteklih šest godina. Na urgenciju u vezi sa podnetom krivičnom prijavom za zločin u Landovici, i pored činjenice da su u prijavi kao osumnjičeni navedena lica imenom i prezimenom, TRZ je odgovorilo da „i dalje sprovodi istragu protiv NN izvršilaca, te da su u toku aktivnosti koje se odnose na saradnju sa Misijom EULEX-a na Kosovu i Metohiji“²⁰. Ovakav odgovor TRZ je krajnje neprimeren, obzirom da je u junu 2018. godine izmenjen mandat Misije EULEX-a. Prema odluci Saveta EU²¹, mandat Misije EULEX-a se sada sastoji od nadgledanja i savetovanja pravosuđa, Korektivne službe, kao i od podrške Specijalnom sudu i implementaciji sporazuma koji se postižu u dijalogu o normalizaciji odnosa između Kosova i Srbije²², pa je očigledno da, po pitanju ustupanja dokaza u procesuiranju počinilaca ratnih zločina, saradnja sa Misijom EULEX-a od tada više nije moguća.

- 11 Saopštenje FHP-a od 8. marta 2013. godine, *Krivična prijava zbog ubistva dva albanska civila u Peći 26. marta 1999. godine*, povodom podnošenja krivične prijave, dostupno na <http://www.hlc-rdc.org/?p=22643>, pristupljeno dana 10. januara 2020. godine.
- 12 Saopštenje FHP-a od 15. marta 2013. godine, *Krivična prijava zbog ubistva dva albanska civila u Maloj Kruši 28. marta 1999. godine*, povodom podnošenja krivične prijave, dostupno na <http://www.hlc-rdc.org/?p=22679>, pristupljeno dana 10. januara 2020. godine.
- 13 Saopštenje FHP-a od 4. juna 2013. godine, *Krivična prijava zbog zločina nad tri albanska civila u maju 1999. godine*, povodom podnošenja krivične prijave, dostupno na <http://www.hlc-rdc.org/?p=23090>, pristupljeno 10. januara 2020. godine.
- 14 Saopštenje FHP-a od 19. juna 2013. godine, *Krivična prijava zbog ubistva devet albanskih civila u Vučitrnu u aprilu i maju 1999. godine*, dostupno na <http://www.hlc-rdc.org/?p=23342>, pristupljeno 10. januara 2020. godine.
- 15 Saopštenje FHP-a od 4. jula 2013. godine, *Krivična prijava protiv oficira, podoficira i vojnika zbog ubistva 21 albanskog civila 25. marta 1999. godine*, dostupno na <http://www.hlc-rdc.org/?p=23483>, pristupljeno dana 10. januara 2020. godine.
- 16 Saopštenje FHP-a od 10. oktobra 2013. godine, *Krivična prijava za zločin nad 78 kosovskih Albanaca protiv oficira i pripadnika Vojske Jugoslavije i MUP-a*, povodom podnošenja krivične prijave, dostupno na <http://www.hlc-rdc.org/?p=25046>, pristupljeno 10. januara 2020. godine.
- 17 Saopštenje FHP-a od 27. decembra 2013. godine, *Krivična prijava protiv oficira Vojske Jugoslavije za zločin nad 17 kosovskih Albanaca i jednog Aškalijske*, povodom podnošenja krivične prijave, dostupno na <http://www.hlc-rdc.org/?p=26011>, pristupljeno 10. januara 2020. godine.
- 18 Saopštenje FHP-a od 17. avgusta 2015. godine, *Krivična prijava protiv pripadnika policije za zločin nad 53 albanska civila u Pokleku*, povodom podnošenja krivične prijave, dostupno na <http://www.hlc-rdc.org/?p=29803>, pristupljeno 10. januara 2020. godine.
- 19 Dopis TRZ, KTR 116/13 od 26. februara 2019. godine.
- 20 Dopis TRZ KTNI br. 1/16 od 27. februara 2019. godine.
- 21 Odluka Saveta EU od 8. juna 2018. godine, kojom se menja mandat EULEX-a: *Council decision CFSP 2018/856 of 8 June 2018 amending Joint Action 2008/124/CFSP on the European Union Rule of Law Mission in Kosovo, EULEX KOSOVO*, član 2, stav 5, dostupno na: <https://www.eulex-kosovo.eu/eul/repository/docs/CouncilDecision-203336.pdf>, pristupljeno: 28. decembra 2019. godine.
- 22 *Brnabić: Ništa dobro od najava kosovskih suđenja za ratne zločine*, vest, Radio Slobodna Evropa, 01.04.2019. godine, dostupno na: <https://www.slobodnaevropa.org/a/29854626.html>; *EULEX Kosovo: new role for the EU rule of law mission*, saopštenje, Savet EU, 08.06.2018. godine, dostupno na <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2018/06/08/eulex-kosovo-new-role-for-the-eu-rule-of-law-mission/>, pristupljeno 28. decembra 2019. godine.

3. Odsustvo saradnje sa Kosovom

TRZ tokom izveštajnog perioda nije imalo saradnju sa institucijama na Kosovu. Obzirom da je u junu 2018. godine izmenjen mandat Misije EULEX-a, koji je od tada sveden samo na nadgledanje i savetovanje, FHP smatra da je neophodno uspostaviti mehanizam koji će omogućiti komunikaciju i saradnju TRZ-a i tužilaštava na Kosovu.

4. Neprocesuiranje visokorangiranih počilaca

Sve tri optužnice koje su podignute tokom 2019. godine odnose se na neposredne izvršioce ratnih zločina bez ikakvog čina. Time je nastavljena praksa neprocesuiranja počilaca na višim pozicijama u nekadašnjoj vojnoj, policijskoj i političkoj hijerarhiji Srbije, odnosno Savezne Republike Jugoslavije (SRJ). U dosadašnjoj praksi, TRZ je podizalo optužnice isključivo protiv osumnjičenih koji su bili visokorangirani u okviru oružanih i civilnih struktura Republike BiH i Republike Hrvatske.²³

Prvu istragu poznatu javnosti protiv visokorangirane osobe iz oružanih snaga Srbije ili SRJ, TRZ je pokrenulo tek 2014. godine – protiv generala Dragana Živanovića²⁴, ali je 1. marta 2017. godine donelo naredbu kojom je obustavilo istragu, našavši da nema dovoljno dokaza za optuženje²⁵. Protiv ove naredbe podnet je prigovor Republičkom javom tužilaštvu (RJT), ali je, odlučujući o prigovoru, RJT isti odbilo kao neosnovan.²⁶ Protiv rešenja RJT, FHP je Ustavnom sudu 14. decembra 2017. godine podneo ustavnu žalbu, u kojoj je ukazano da je naredbom o obustavi istrage i rešenjem RJT povređeno pravo oštećenih na pravično suđenje i pravo na delotvornu istragu, a koja prava su garantovana Ustavom RS, ali o ustavnoj žalbi još uvek nije odlučeno.²⁷

Neprocesuiranje visokorangiranih počilaca suprotno je usvojenoj Nacionalnoj strategiji za procesuiranje ratnih zločina, u kojoj je, kao opredeljenje Republike Srbije, navedeno da bi „predmeti protiv osumnjičenih visokog ranga, *de iure* ili *de facto*, trebalo da imaju prioritet u radu tužioca u periodu 2016-2020. godine”²⁸

23 Postupci protiv člana Ratnog predsedništva BiH Ejupa Ganića, generala Armije BiH Jovana Divjaka, Vesne Bosanac, direktorke Opšte bolnice u Vukovaru, Vladimira Šeksa, potpredsednika Sabora Republike Hrvatske, Nasera Orića, komandanta snaga Armije BiH u Srebrenici, itd.

24 Saopštenje TRZ od 5. avgusta 2014. godine, dostupno na <http://www.tuzilastvorz.org.rs/sr/vesti-i-saop%C5%A1tenja/saop%C5%A1tenja/naredba-za-sprovo%C4%91enje-istrage-protiv-general-a-%C5%BEivanovi%C4%87a-za-ratne-zlo%C4%8Dine-na-kim>, pristupljeno 17. februara 2017. godine.

25 Naredba TRZ o obustavi istrage KTI.br. 01/14 od 1. marta 2017. godine.

26 Rešenje RJT KTPO.br. 58/17 od 7. decembra 2017. godine, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2018/02/Resenje_o_odbijanju_prigovora_protiv_naredbe_Tuzilastva_za_ratne_zlocine_o_obustavi_istrage_Dragan_Zivanovic_Cuska.pdf?subject=http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2018/02/Resenje_o_odbijanju_prigovora_protiv_naredbe_Tuzilastva_za_ratne_zlocine_o_obustavi_istrage_Dragan_Zivanovic_Cuska.pdf, pristupljeno 24. decembra 2019. godine.

27 Ustav RS, članovi 32, 24 i 25.

28 Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina, *Službeni glasnik RS* br. 19/2016, ta. 1.3, dostupno na http://aler.rs/files/NACIONALNA_STRATEGIJA_za_procesuiranje_ratnih_zlocina_SI_gl_RS_br_19_2016.pdf, pristupljeno 24. decembra 2019. godine.

Krivična prijava protiv komandanta 2. proleterske gardijske mehanizovane brigade JNA

FHP je još u novembru 2016. godine podneo krivičnu prijavu zbog ratnog zločina izvršenog u selu Lovas protiv Dušana Lončara, bivšeg komandanta Druge proleterske gardijske mehanizovane brigade Jugoslovenske narodne armije.²⁹ FHP je krivičnu prijavu zasnovao i uz nju priložio Lončarevu naredbu za napad na Lovas, kao i drugu dokumentaciju koja se već dugo nalazi u posedu TRZ-a, budući da se ti dokazi spominju još u optužnici TRZ-a iz 2007. godine u predmetu *Lovas*, podignutoj protiv nižerangiranih počinitelja.³⁰ Od podnošenja krivične prijave pa do kraja 2019. godine, FHP je podneo više urgencija za postupanje, na koje je TRZ odgovaralo da se predmet nalazi u predistražnom postupku i da se ispituju navodi krivične prijave.³¹ Pritužba koja je zbog nepostupanja TRZ po podnetoj krivičnoj prijavi upućena RJT, odbijena je kao neosnovana.³² Protiv rešenja RJT, FHP je Ustavnom sudu podneo 14. decembra 2017. godine ustavnu žalbu, o kojoj još uvek nije odlučeno, a u kojoj je ukazano da je naredbom o obustavi istrage i rešenjem RJT povređeno pravo oštećenih na pravično suđenje i pravo na delotvornu istragu, koja prava su garantovana Ustavom RS³³. FHP smatra da TRZ nije spremno da procesuiru Dušana Lončara, posebno imajući u vidu da je 5. januara 2017. godine izmenilo raniju optužnicu u predmetu *Lovas* iz 2015. godine³⁴, iz koje je sada izostavilo navod da je napad na selo Lovas izvršen po Lončarevoj naredbi.³⁵ Na ovaj način je TRZ pokušalo da izbegne da se činjenica da je Dušan Lončar naredio napad na Lovas nađe u presudi, čime bi položaj Dušana Lončara, u postupku koji bi eventualno protiv njega bio pokrenut, bio znatno rasterećeniji. Nasuprot ovakvom nastojanju TRZ-a, prvostepeni sud je u ponovljenom postupku, u izreci presude izričito naveo da se „napad odvijao po Naređenju komandanta Druge proleterske gardijske mehanizovane brigade JNA Str. povr. broj 350-01 od 09.10.1991. godine“³⁶.

11

FHP je u julu mesecu 2019. godine podneo još jednu krivičnu prijavu protiv Dušana Lončara zbog ratnog zločina protiv civilnog stanovništva izvršenog u selu Bogdanovci u prvoj polovini meseca novembra 1991. godine, ali ni po njoj TRZ nije postupao.

29 Videti saopštenje FHP-a od 3. novembra 2016. godine, „Krivična prijava zbog zločina u Lovasu 1991. godine“, dostupno na <http://www.hlc-rdc.org/?p=32894>, pristupljeno 17. februara 2017. godine.

30 Optužnica TRZ, KTRZ 7/07 od 28. novembra 2007. godine, dostupna na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2016-05/o_2007_11_28_lat.pdf pristupljeno 24. decembra 2019. godine.

31 Dopis TRZ KT.br. 6/16 od 27. februara 2019. godine.

32 Odgovor RJT broj KTR. 1245/18 od 22. novembra 2018. godine.

33 Ustav RS, članovi 32, 24 i 25.

34 Optužnica TRZ KT 7/07 od 1. decembra 2015. godine, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2015/12/Izmenjena_optuznica_01.12.2015.pdf, pristupljeno 24. januara 2019. godine.

35 Optužnica TRZ KT 7/07 od 5. januara 2017. godine, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2017/01/Izmenjena_optuznica_05.01.2017..pdf, pristupljeno dana 14. januara 2018. godine.

36 Presuda Višeg suda u Beogradu K.Po2 1/2014 od 20. juna 2019. godine.

Pravilnik o anonimizaciji podataka o ličnosti TRZ-a

TRZ je 20. marta 2019. godine donelo Pravilnik o anonimizaciji podataka o ličnosti u optužnicama Tužilaštva za ratne zločine (Pravilnik) kojim je bliže regulisalo anonimizaciju podataka o ličnosti sadržanih u optužnicama TRZ koje se objavljuju ili čine dostupnim javnosti.³⁷

Pojedine odredbe ovog Pravilnika nisu u skladu sa Ustavom RS, opšteprihvaćenim pravilima međunarodnog prava i potvrđenim međunarodnim ugovorima, niti sa odredbama Zakona o zaštiti podataka o ličnosti i Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja.

Naime, Pravilnikom je određeno da se „[o]ptužnice koje su potvrđene od strane suda, kao i optužnice preuzete od drugih nadležnih tužilaštava, u pisanom ili elektronskom obliku, objavljuju [...] po pravilu, u celini, na internet stranici Tužilaštva za ratne zločine, ali se podaci na osnovu kojih je moguće identifikovati okrivljene, oštećene, njihove zakonske zastupnike, svedoke, srodnike, bliska lica, susede i slično, zamenjuju ili izostavljaju na dosledan način.”³⁸

Takođe je određeno da se „u optužnicama anonimiziraju podaci o ličnosti koji se odnose na: ime, prezime i nadimak fizičkog lica, adresu fizičkog lica (prebivalište i boravište), datum i mesto rođenja, ime roditelja, JMBG – jedinstveni matični broj građana, broj lične karte, pasoša, vozačke dozvole, registarske oznake vozila ili drugih ličnih isprava koje bi mogle da dovedu do otkrivanja identiteta fizičkog lica, broj telefona, email adresa i ostale web adrese fizičkog lica, odnosno drugi podatak o ličnosti koji se odnosi na učesnika u postupku, kao i drugi podaci na osnovu kojih lice može biti određeno ili određivo“.³⁹

12

Ove odredbe Pravilnika suprotne su odredbama članova 42, 46 i 51 Ustava RS, odredbama Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, Mišljenju 4/2007 o konceptu ličnih podataka (01248/07/EN) Radne grupe za zaštitu podataka, Globalnim principima o nacionalnoj bezbednosti i pravu na informacije (*Tshwane* principi) i odredbama Zakona o zaštiti podataka o ličnosti i Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja.

Pravilnikom je predviđeno da se „podaci na osnovu kojih je moguće identifikovati okrivljene, oštećene, njihove zakonske zastupnike, svedoke, srodnike, bliska lica, susede i slično, zamenjuju ili izostavljaju na dosledan način“.

U svetlu ove odredbe Pravilnika, FHP podseća da je pitanje pribavljanja optužnica, presuda i sl. uređeno Zakonom o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja (ZSPIJZ), kojim je propisano da je informacija od javnog značaja informacija kojom raspolaže organ javne vlasti, a koja je nastala u radu ili u vezi sa radom organa javne vlasti. Shodno tome, optužnice TRZ-a potpadaju pod ovu definiciju.

37 Pravilnik o anonimizaciji podataka o ličnosti u optužnicama Tužilaštva za ratne zločine A.br. 82/2019 od 20. marta 2019. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/HomeDocument/Document_sr/2019-05/%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D0%BB%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%9B%D0%B0%D1%82.pdf, pristupljeno 3. februara 2020. godine.

38 Pravilnik, član 1.

39 Pravilnik, član 5.

Odredbom člana 4 ZSPIJZ predviđena je zakonska pretpostavka opravdanog interesa javnosti da zna, s tim što ovo pravo podleže ograničenjima ako je to neophodno u demokratskom društvu radi zaštite od ozbiljne povrede pretežnijeg interesa zasnovanog na ustavu ili zakonu (član 8 ZSPIJZ).

Sa druge strane, Zakon o zaštiti podataka o ličnosti (ZZPL) uređuje uslove za prikupljanje i obradu podataka o ličnosti, prava lica i zaštitu prava lica čiji se podaci prikupljaju i obrađuju, kao i ograničenja zaštite podataka o ličnosti. Posmatrano iz ugla rada TRZ-a, optužnice, kao i drugi akti koji nastanu u radu ovog organa, nesporno sadrže podatke o ličnosti, a prikupljanje i obrada takvih podataka potpadaju pod pojam obrade podataka, kako to definiše ZZPL.

Imajući u vidu sadržinu pomenutih zakona sa kojima sporni Pravilnik nije usaglašen, nesporno je da je odredbama Pravilnika TRZ prekoračen maksimum anonimizacije, odnosno izostavljanja ličnih podataka, shodno čemu se može zaključiti da je TRZ prekoračilo zakonska ovlašćenja u pogledu podataka koje nije u obavezi da učini dostupnim javnosti.

Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti u velikom broju svojih odluka utvrdio je da imena i prezimena tužioca i zamenika tužilaca za ratne zločine, optuženih, odnosno okrivljenih, njihovih branilaca i zamenika branilaca, veštaka, sudskih tumača, predsednika i članova sudskog veća, stručnih saradnika koji rade u sudu i tužilaštvu i pripravnika u advokatskim kancelarijama ne predstavljaju zaštićene podatke, odnosno da ne podležu anonimizaciji.⁴⁰

Pored toga, Pravilnici o anonimizaciji Vrhovnog kasacionog suda, kao i Apelacionog suda u Beogradu izričito propisuju da se ne anonimizuju podaci o okrivljenim i osuđenim licima u sudskim odlukama donetim u predmetima ratnih zločina, pa je spornim Pravilnikom TRZ-a prekoračen Ustavom i zakonima definisan obim anonimizacije koji se može vršiti kako bi se zaštitili lični podaci fizičkih lica.

Imajući u vidu dugogodišnju izgrađenu praksu u radu pomenutih sudova, kao i stav Poverenika, ostaje nejasno zbog čega se TRZ odlučilo da potpuno ignoriše ustaljene standarde u anonimizaciji podataka o ličnosti, prekorači obim zakonskih ovlašćenja i direktno postupi suprotno odredbama člana 42, 46 i 51 Ustava RS.

Nesporno je da je potrebno anonimizovati podatke poput datuma i mesta rođenja, prebivališta, zanimanja, stručne spreme, porodičnog stanja ili JMBG, s obzirom na to da oni ne predstavljaju informacije od značaja za javnost, dok bi sa druge strane njihova objava mogla ozbiljno ugroziti pravo na privatnost tih lica. To međutim ne znači da preostali podaci, poput imena, prezimena ili nadimaka, kao i drugi podaci navedeni u Pravilniku TRZ, mogu da podležu anonimizaciji, na bilo koji način.

40 Rešenje Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti br. 07-00-01088/2014-03 od 9. decembra 2015. godine.

Takođe ni imena žrtava i oštećenih u aktima TRZ-a ne podležu anonimizaciji, iz istog razloga iz kojeg se ne anonimizuju podaci o okrivljenima. Anonimizovanje imena žrtava ratnih zločina vodi tome da se one učine nevidljivim javnosti, čime se grubo povređuje pravo na istinu žrtava, članova njihovih porodica i društva u celini.

Žrtve ratnih zločina predstavljaju ličnosti od interesa za javnost, a ratni zločini predstavljaju pojave ili događaje od interesa za javnost, pa stoga imena žrtava moraju da budu javno dostupna.

Štaviše, sistemsko kršenje ljudskih prava i međunarodnog humanitarnog prava ne samo da predstavlja pojavu ili događaj od interesa za javnost, već javnost ima pravo da zna istinu o tim događajima, njihovim okolnostima, motivima i posledicama. Kada je reč o ratnim zločinima, javnost ima interes i pravo da bude upoznata i sa identitetom žrtava, a ne samo okrivljenih. Tek sa objavljivanjem identiteta žrtve, one prestaju da budu statistički podatak i javnost ih upoznaje kao osobe koje su, samo zbog svoje nacionalne ili verske pripadnosti, postale žrtve zločina.

U svetlu svega iznetog, apsurdno je koristiti mehanizam zaštite koji predviđa Pravilnik u situaciji kada je on protivan interesima upravo tih pojedinaca radi kojih je uspostavljen, a još apsurdnije kada to ide na štetu ciljevima i svrsi suđenja za zločine iz prošlosti – da se utvrdi istina o zločinima (što neizostavno podrazumeva i identitet žrtava), upravo da bi se postigao cilj generalne prevencije.

FHP smatra da, osim u situacijama kada je javnost opravdano isključena (kakav je slučaj sa maloletnicima, žrtvama silovanja i sličnim), ne postoji nijedan razuman, opravdan i u zakonu utemeljen razlog da se imena žrtava ratih zločina ne učine dostupnim javnosti.

Pored toga, pristup TRZ-a da anonimizuje sva imena žrtava, ne vodeći računa o interesu javnosti da zna ko su žrtve izvršilaca najtežih krivičnih dela, odnosno bez dodatne procene u svakom pojedinačnom slučaju da li je potrebno anonimizovati imena žrtava ili ne, posebno u okolnostima kada su žrtve javno svedočile, grubo krši ranije citirane odredbe Ustava RS, pomenutih međunarodnih ugovora i standarda, kao i odredbe ZZPL i ZSPIJZ.

Zbog svega navedenog, FHP je 13. juna 2019. godine podneo Ustavnom sudu inicijativu za pokretanje postupka za ocenu ustavnosti i zakonitosti Pravilnika o anonimizaciji podataka o ličnosti u optužnicama Tužilaštva za ratne zločine.

Efikasan rad Višeg suda u Beogradu

Tokom 2019. godine Odeljenje za ratne zločine Višeg suda u Beogradu donelo je prvostepene presude u osam predmeta.⁴¹ Imajući u vidu da svih šest sudija iz Odeljenja za ratne zločine, pored predmeta ratnih zločina, postupaju i u predmetima organizovanog kriminala, ovakav rezultat može se smatrati veoma uspešnim – posebno kada se ima u vidu da je od početka rada Odeljenja za ratne zločine u

⁴¹ Predmeti: *Lovas, Trnje, Bosanski Petrovac–Gaj, Bratunac, Brčko, Bosanska Krupa I, Ključ–Rejzovići i Gornje Nerodimlje.*

Višem sudu jedino u toku 2010. godine donet veći broj prvostepenih odluka, kada ih je doneto ukupno deset.⁴²

Odlučivanje o imovinsko-pravnom zahtevu u postupcima ratnih zločina

U dosadašnjim postupcima za ratne zločine, nikada oštećenima nije dosuđen imovinsko-pravni zahtev, iako je za to postojala zakonska mogućnost. Naime, ZKP predviđa pravo oštećenog da sve do završetka glavnog pretresa pred prvostepenim sudom istakne imovinsko-pravni zahtev, odnosno zahtev da mu se u krivičnom postupku naknadi šteta koja je nastala usled izvršenja krivičnog dela, ako se time krivični postupak ne bi znatno odugovlačio.⁴³ To znači da je samo znatno odugovlačenje krivičnog postupka razlog da se o takvom zahtevu ne odlučuje.

Međutim, u praksi ova zakonska mogućnost do sada nikada nije iskorišćena, već je sud od izuzetka napravio pravilo, tako što o imovinsko-pravnom zahtevu nikada nije odlučivao, niti se ikada upuštao u obrazloženje zašto smatra da bi se time odugovlačio krivični postupak. Oštećeni su uvek upućivani da imovinsko-pravni zahtev ostvaruju u parničnom postupku.

Sud je oštećene, koji su isticali takve zahteve, uvek upućivao da pravo na naknadu štete ostvaruju u parničnom postupku, čak i kada se radilo o žrtvi seksualnog nasilja koja je tokom krivičnog postupka imala meru zaštite prikrivanja identiteta.⁴⁴

Žrtve su se – ne samo u postupcima za ratne zločine, već uopšte uzev u krivičnim postupcima – tretirale pre svega kao važan izvor saznanja o činjenicama, dok su druga pitanja vezana za njihov položaj u krivičnom postupku, kao što je pitanje ostvarivanja njihovih prava na naknadu štete, ostajala zanemarena.

Rezultat takvog stava je da se žrtve (oštećeni), nakon dugotrajnog i za njih emotivno veoma iscrpljujućeg krivičnog postupka, dodatno viktimiziraju jer su prinuđene da svoje pravo na naknadu štete ostvaruju u još jednom dugotrajnom i veoma skupom postupku. Iz tog razloga, većina žrtava se nerado odlučivala da se upusti u još jedan sudski postupak, čime je praktično odustajala od ostvarenja prava na naknadu štete.

Neodrživost dosadašnje prakse, kao i neophodnost u menjanju iste, uočio je Vrhovni kasacioni sud Srbije (VKS), pa je u oktobru 2019. godine predstavio „Smernice za unapređenje sudske prakse u postupcima za naknadu štete žrtvama teških krivičnih dela u krivičnom postupku“ (Smernice).⁴⁵

42 Predmeti: *Lički Osik, Vukovar, Tenja, Prijedor, Medak, Stara Gradiška, Banski Kovačevac, Podujevo, Zvornik II, Suva Reka*.

43 ZKP, članovi 252 do 260.

44 Presuda Višeg suda u Beogradu K.Po2 8/2017 od 23.septembra 2019. godine.

45 *Smernice za unapređenje sudske prakse u postupcima za naknadu štete žrtvama teških krivičnih dela u krivičnom postupku* su dostupne na: <https://www.podrskazrtvama.rs/lat/media/domaci/Smernice.pdf>, pristupljeno 1. decembra 2019. godine.

Smernice VKS-a nude konkretna rešenja, kako javnim tužiocima, tako i sudijama, na koji način treba da postupaju kako bi na najekonomičniji i najdelotvorniji način odlučili o postavljenom imovinsko-pravnom zahtevu.

FHP smatra da je VKS donošenjem Smernica učinio korak napred u unapređenju prava žrtava krivičnih dela, jer se ovim dokumentom daju direktne smernice kako tužilaštvima, tako i sudovima u Srbiji koje konkretne korake treba da preduzmu kako bi žrtve ostvarile pravo na naknadu štete odmah u krivičnom postupku.

Iz tog razloga FHP smatra da bi TRZ trebalo da preuzme aktivniju ulogu u prikupljanju dokaza o odlučivanju o imovinsko-pravnom zahtevu, kako bi žrtve mogle to pravo da ostvare u krivičnom postupku. Kako je ZKP koji se u postupcima za ratne zločine primenjivao do 15. januara 2012. godine u značajnoj meri promenio koncepciju krivičnog postupka i time javnim tužiocima dodelio ulogu u prikupljanju dokaza o imovinsko-pravnom zahtevu, on je učinio i da je uloga TRZ-a u efikasnom ostvarivanju prava na naknadu štete od ključnog značaja. FHP takođe poziva sud da primeni rešenja predviđena Smernicama i da u svakom konkretnom slučaju, u kojem je istaknut imovinsko-pravni zahtev i ponuđeni dokazi o osnovanosti istog, o njemu odluči u krivičnom postupku i time poštedi žrtve dodatnog iscrpljivanja da pravo na naknadu štete ostvaruju u parničnom postupku.

Promovisanje osuđenih ratnih zločinaca u javnosti

Edicija „Ratnik“ Ministarstva odbrane

Tokom 2019. godine nastavljeno je promovisanje osuđenih za ratne zločine u javnosti, kroz ediciju „Ratnik“ Ministarstva odbrane, sa kojom je započeto još tokom 63. beogradskog Sajma knjiga, u oktobru 2018. godine.⁴⁶ Tako su u aprilu 2019. godine, u Domu Vojske u Beogradu, ponovo predstavljena dela „Treća armija sedamdeset osam dana u zagrljaju 'Milosrdnog anđela': Ratni dnevnik komandanta Treće armije Vojske Jugoslavije“ Nebojše Pavkovića u četiri knjige, „Prištinski korpus: svedočenja ratnih komandanata: 1998-1999“, te „Bitka na Košarama: sećanja učesnika 1999“ i „Bitka za Paštrik: sećanja učesnika 1999“.⁴⁷

Tokom promocije okupljenima se obratio i Nebojša Pavković, koji ih je pozdravio putem video-zapisa iz Finske, gde služi zatvorsku kaznu.⁴⁸ Budući da u vesti na veb-stranici Ministarstva odbrane stoji

46 Na 63. Sajmu knjiga u Beogradu 22. oktobra 2018. godine održana je promocija četiri toma ratnog dnevnika Nebojše Pavkovića, komandanta Treće armije VJ tokom rata na Kosovu, haškog osuđenika, pod nazivima „Treća armija sedamdeset osam dana u zagrljaju 'Milosrdnog anđela': Ratni dnevnik komandanta Treće armije Vojske Jugoslavije“, „Bitka za Paštrik: sećanja učesnika 1999“, „Prištinski korpus: svedočenja ratnih komandanata: 1998-1999“ i „Bitka na Košarama: sećanja učesnika 1999“.

47 Videti vest na zvaničnoj internet prezentaciji Ministarstva odbrane: *Edicija „Ratnik“ promovisana u Domu Vojske*, vest, 10. aprila 2019. godine, dostupno na: <http://www.mod.gov.rs/cir/13814/edicija-ratnik-promovisana-u-domu-vojske-13814>, pristupljeno 5. decembra 2019. godine.

48 *Ibid.*

da je Pavković „presudom Haškog suda zatočen zato što je uspešno branio svoju zemlju od NATO agresije”⁴⁹, FHP podseća da je Nebojša Pavković, penzionisani general Vojske Jugoslavije (VJ), zajedno sa Nikolom Šainovićem, nekadašnjim potpredsednikom Vlade SRJ, Sretenom Lukićem, načelnikom štaba MUP-a na Kosovu i Vladimirom Lazarevićem, takođe penzionisanim generalom VJ, pravnosnažno osuđen po svih pet tačaka optužnice MKSJ – za prisilno premeštanje, deportacije, ubistva i progon albanskog stanovništva sa Kosova.⁵⁰

Kako se navodi na veb-stranici Ministarstva odbrane, „suština pokretanja edicije 'Ratnik' je nastojanje da se sačuva iskustvo naših ratnih komandanata tokom NATO agresije 1999. godine, njihova ratna veština, način donošenja odluka, raspored jedinica, sve ono čime su nas u to vreme, odbranom zemlje, učinili ponosnima – kao prilog kulturi sećanja”. Istovremeno, organizatori promocije potpuno ignorišu činjenicu da je „ratna veština” doprinela da više hiljada civila bude ubijeno, kuće zapaljene, a više stotina hiljada Albanaca bude proterano sa Kosova.

Ministarstvo odbrane je za troškove izdavanja knjiga iz edicije „Ratnik“ potrošilo oko četiri miliona dinara iz budžeta Srbije.⁵¹

Na 64. beogradskom Sajmu knjiga Ministarstvo odbrane je predstavilo novu knjigu Nebojše Pavkovića „Miris baruta i smrti na Kosovu i Metohiji 1998. godine: najvažniji događaji iz dnevnika komandanta Prištinskog korpusa, general-potpukovnika Nebojše Pavkovića“. Osim toga, Ministarstvo odbrane je na Sajmu knjiga organizovalo i tribinu na temu „Iskustva iz dejstava u toku NATO agresije – Pamtimo knjigom”⁵², na kojoj su govorili osuđeni za ratne zločine Vladimir Lazarević⁵³ i Vinko Pandurević⁵⁴.

Reagujući na saopštenje FHP-a⁵⁵ da se Sajam knjiga koristi kao mesto za promociju osuđenih ratnih zločinaca, Ministarstvo odbrane je izdalo saopštenje u kojem je navelo da su „Srbiji predugo drugi pisali istoriju i odlučivali šta je istina a šta ne, a da je ovo način da se kaže istina o ratovima koje Srbija nije ni tražila ni izazivala”⁵⁶.

FHP stoji iza stava da promocije osuđenih ratnih zločinaca na Sajmu knjiga, u organizaciji Ministarstva odbrane, vode relativizaciji zločina i negiranju sudski utvrđenih činjenica pred MKSJ-om. Kada

17

49 *Ibid.*

50 Videti predmet: Šainović i drugi (IT-05-87), na zvaničnoj internet prezentaciji MKSJ-a: <http://www.icty.org/bcs/case/milutinovic/4>, pristupljeno 5. jula 2019. godine.

51 Odgovor Ministarstva odbrane Republike Srbije na zahtev FHP-a za pristup informacijama od javnog značaja, broj 32-128, od 3. oktobra 2019. godine.

52 Videti vest na zvaničnoj internet prezentaciji Ministarstva odbrane, *Na Sajmu knjiga održana tribina „Iskustva u angažovanju kapaciteta Sanitetske službe VJ u toku agresije NATO na SRJ 1999. godine“*, dostupno na www.mod.gov.rs/lat/14612/na-sajmu-knjiga-odrzana-tribina-iskustva-u-angazovanju-kapaciteta-sanitetske-sluzbe-vj-u-toku-agresije-nato-na-srj-1999-godine-14612, pristupljeno 5. decembra 2019. godine.

53 Videti predmet: Šainović i drugi (IT-05-87).

54 Videti predmet: *Popović et al.* (IT-05-88) na zvaničnoj internet prezentaciji MKSJ-a: <https://www.icty.org/bcs/case/popovic>, pristupljeno 5. decembra 2019. godine.

55 *Beogradski Sajam knjiga – mesto za promociju ratnih zločinaca*, saopštenje, 25. oktobra 2019. godine, FHP, dostupno na: <http://www.hlc-rdc.org/?cat=221>, pristupljeno 5. decembra 2019. godine.

56 *Ministarstvo odbrane Fondu za humanitarno pravo: Srbija dugo ćutala i puštala druge da pišu njenu istoriju*, vest, 25. oktobra 2019. godine, RTV, dostupno na: http://www.rtv.rs/sr_lat/drustvo/ministarstvo-odbrane-fondu-za-humanitarno-pravo-srbija-dugo-cutala-i-pustala-druge-da-pisu-njenu-istoriju_1060685.html, pristupljeno 5. decembra 2019. godine.

ovakva relativizacija dolazi iz samih institucija, ona ozbiljno dovodi u pitanje nameru da se ratni zločini procesuiraju, ali i da se unapredi ukupan odnos društva prema suđenjima za ratne zločine, posebno pred domaćim sudovima.

Obeležavanje Dana pobeđe nad fašizmom

Dan pobeđe nad fašizmom (Dan pobeđe) obeležava se svake godine, 9. maja, u znak sećanja na završetak Drugog svetskog rata, a u slavu pobeđe nad nacizmom i fašizmom. Umesto promocije antifašizma, ovogodišnje obeležavanje Dana pobeđe pretvorilo se u promociju osuđenih za ratne zločine. Tako je u Nišu, uoči obeležavanja Dana pobeđe, organizovana parada „Besmrtnog puka”, koju je predvodio Vladimir Lazarević, penzionisani general VJ.⁵⁷ FHP podseća da je Vladimir Lazarević pred MKSJ-om pravnosnažno osuđen na 14 godina zatvora zbog zločina protiv čovečnosti tokom rata na Kosovu.⁵⁸

57 *Osuđeni general Lazarević predvodio „Besmrtni puk” u Nišu: Na Dan pobeđe nad fašizmom, Srbija promovise ratne zločince*, vest, 09.05.2019. godine, portal Insajder.net, dostupno na: <https://insajder.net/sr/sajt/vazno/14379/>, pristupljeno 4. jula 2019. godine.

58 Videti predmet: Šainović i drugi (IT-05-87), na zvaničnoj internet prezentaciji MKSJ-a: <http://www.icty.org/bcs/case/milutinovic/4>, pristupljeno 5.jula 2019. godine.

Prvostepeni postupci pred Odeljenjem za ratne zločine Višeg suda u Beogradu

I. Predmet Bratunac-Suha⁵⁹

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: prvostepeni postupak	
Datum podizanja optužnice: 22. oktobar 2018.	
Datum početka suđenja: 5. novembar 2019.	
Postupajući tužilac: Svetislav Rabrenović	
Optuženi: Jovan Novaković	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZ SRJ, član 142	
Postupajuće veće	sudija Vladimir Duruz (predsednik veća) sudija Vera Vukotić sudija Vinka Beraha-Nikićević
Broj optuženih: 1 Rang optuženih: bez čina Broj žrtava: 300 Broj ispitanih svedoka: 0	Broj sudećih dana u izveštajnom periodu: 2 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 0 Broj ispitanih sudskih veštaka: 0
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Glavni pretres	

19

⁵⁹ Predmet *Bratunac-Suha*, izveštaji sa suđenja i dokumentacija iz predmeta dostupni na <http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/bratunac-suha.html>, pristupljeno dana 27. decembra 2019. godine.

Tok postupka

Optužnica

Optuženi Jovan Novaković se tereti da je, kao komandir čete Moštanice TO Bratunac, dana 10. juna 1992. godine prisilno raselio oko 300 bošnjačkih civila iz sela Suha (opština Bratunac, BiH), među kojima je bilo žena i dece, tako što je prilikom napada na selo naređivao bošnjačkim civilima da izađu iz svojih kuća i učestvovao u njihovom izvođenju, preteći pojedinim civilima da će ih ubiti ukoliko ne pronađu i ne dovedu i ostale članove svojih porodica, za atim im naređivao da u koloni krenu do fudbalskog stadiona Bratunac, gde su pod oružanom pratnjom dovedeni i civili iz drugih mesta, odakle su žene, deca i starija lica autobusima deportovani do Kladnja, a vojno sposobni muškarci sprovedeni i zatvoreni u prostorije OŠ „Vuk Karadžić“ u Bratuncu.⁶⁰

Odbrana optuženog

U dosadašnjem toku postupka, optuženi nije iznosio svoju odbranu. Prvom zakazanom glavnom pretresu optuženi nije pristupio iz zdravstvenih razloga.⁶¹ Sud je prihvatio predlog odbrane da se obavi medicinsko veštačenje optuženog, kako bi se utvrdila njegova procesna sposobnost. Obzirom da je predsednik Komisije veštaka, koja je trebala da obavi veštačenje, zbog zdravstvenog stanja sprečen da učestvuje u njenom radu, za predsednika Komisije određen je drugi sudski veštak.⁶²

Nalaz Komisije veštaka biće dostavljen sudu početkom 2020. godine. Ukoliko se veštačenjem utvrdi da je optuženi procesno sposoban, postupak će se nastaviti, ali ukoliko nalaz veštaka bude negativan, sudsko veće će odbaciti optužnicu.⁶³

20

Nalazi FHP-a

Regionalna saradnja

Ovaj postupak rezultat je saradnje Srbije i BiH u procesuiranju ratnih zločina, koja je intenzivirana nakon što su TRZ i Tužilaštvo BiH 2013. godine potpisali Protokol o saradnji u progonu počinitelja krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida. Naime, potvrđenu optužnicu protiv optuženog ustupilo je Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, obzirom da optuženi, koji je državljanin Republike Srbije i sa prebivalištem u Srbiji, nije bio dostupan organima BiH.

60 Optužnica TRZ KTO br. 6/2018 od 22. oktobra 2018. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2019-12/%D0%9A%D0%A2%D0%9E_6_18_%D0%9B.pdf, pristupljeno 27. decembra 2019. godine.

61 Transkript sa glavnog pretresa od 5. novembra 2019. godine.

62 Transkript sa glavnog pretresa od 16. decembra 2019. godine.

63 Članom 416, st. 1, tač. 3 određeno je da će sudsko veće odbaciti optužnicu ukoliko se tokom glavnog pretresa utvrdi da optuženi nije sposoban da učestvuje u postupku.

Prekomerna anonimizacija optužnice

Optužnica TRZ u ovom predmetu, koja je dostupna javnosti na internet stranici TRZ u okviru odeljka „Optužnice“⁶⁴, anonimizovana je na način da je objavljen samo dispozitiv iste u kojem su anonimizovani podaci o imenu optuženog i žrtava, što nije u saglasnosti sa Pravilnikom TRZ o anonimizaciji podataka o ličnosti u optužnicama Tužilaštva za ratne zločine.⁶⁵ Naime, tim Pravilnikom je predviđeno da se optužnice TRZ „objavljaju po pravilu u celini, na internet stranici TRZ, ali se podaci na osnovu kojih je moguće identifikovati okrivljene, oštećene, njihove zakonske zastupnike, svedoke, srodnike, bliska lica, susede i slično, zamenjuju ili izostavljaju na dosledan način“.⁶⁶ Umesto objavljivanja optužnice u celini, objavljen je samo njen dispozitiv, pa se ni na koji način ne može utvrditi na kojim dokazima TRZ zasniva optužnicu. Takođe je Pravilnikom predviđeno da se anonimizuju podaci o ličnosti učesnika u postupku kao što su „ime, prezime i nadimak fizičkog lica, adresa, datum i mesto rođenja“⁶⁷, ali je u isto vreme predviđeno da „anonimizaciji ne podležu podaci o imenu, prezimenu i nadimku fizičkog lica, učesnika u postupku, u slučaju da opravdani interes javnosti da zna preteže u odnosu na zaštitu identiteta fizičkog lica“.⁶⁸ Kako je anonimizovano ime optuženog, ali i žrtava, očigledno je da se TRZ oglušilo o odredbu vlastitog Pravilnika i u potpunosti zanemarilo interes javnosti, u čijem je interesu da bude upoznata sa identitetom lica koje se tereti za ratni zločin čije izvršenje izaziva veliku društvenu opasnost, ali i žrtava, čije pominjanje u javnosti predstavlja vid satisfakcije za njih i njihove porodice i preduslov za priznavanje patnji koje su pretrpele, i to pre svega na osnovu svog identiteta.

64 Optužnica TRZ KTO br. 6/2018 od 22. oktobra 2018. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2019-12/%D0%9A%D0%A2%D0%9E_6_18_%D0%9B.pdf, pristupljeno 27. decembra 2019. godine.

65 Pravilnik o anonimizaciji podataka o ličnosti u optužnicama Tužilaštva za ratne zločine od 20. marta 2019. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/HomeDocument/Document_sr/2019-05/%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D0%BB%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%9B%D0%B0%D1%82.pdf, pristupljeno 16. januara 2020. godine.

66 *Ibid*, član 1, stav 2.

67 *Ibid*, član 5, stav 1.

68 *Ibid*, član 5, stav 2.

II. Predmet Brčko II⁶⁹

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: prvostepeni postupak	
Datum podizanja optužnice: 22. oktobar 2018.	
Datum početka suđenja: 28. maj 2019.	
Postupajući tužilac: Miodjub Vitorović	
Optuženi: Miloš Čajević	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZ SRJ, član 142	
Postupajuće veće	sudija Zorana Trajković (predsednica veća) sudija Mirjana Ilić sudija Dejan Terzić
Broj optuženih: 1 Rang optuženih: bez čina Broj žrtava: 13 Broj ispitanih svedoka: 3	Broj sudećih dana u izveštajnom periodu: 1 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 3 Broj ispitanih sudskih veštaka: 0
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Glavni pretres	

22

⁶⁹ Predmet *Brčko II*, izveštaji sa suđenja i dokumentacija iz predmeta dostupni na <http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/brckoII.html>, pristupljeno dana 2. decembra 2019. godine.

Tok postupka

Optužnica

Optuženi Miloš Čajević se tereti da je, počev od polovine maja do jula 1992. godine u Brčkom (BiH), kao pripadnik Interventnog voda rezervnog sastava policije Brčko, u sastavu Vojske Republike Srpske, nečovečno postupao, silovao i primenjivao mere zastrašivanja i terora prema muslimanskim civilima. Tako je 27. maja 1992. godine najpre dovezao iz logora „Luka“ u stan Mirele Brodlić ranjenog Damira Brodlića, pa je prisutne Mirelu Brodlić, Semku Čaluković, Muhameda Čalukovića, Šuhretu Čaluković, Samira Čalukovića, Gorana Hasanovića, Fadila Hasanovića, kao i tada maloletne Vedada Hasanovića i Rasmira Hasanovića, držeći uperenu pušku u njih postrojavo i prebrojavao, vikao na njih i pretio im da će ih pobiti ukoliko i sutradan, kada dođe, svi ne budu u stanu, dok je Gorana Hasanovića vređao i udarao ga.

Neutvrđenog dana u periodu od 10. do 12. maja 1992. godine, u prostorijama za ispitivanje pritvorenih u logoru „Luka“, zajedno sa ostalim uniformisanim licima koja su obezbeđivala logor, naredio je S.A. da zadaje udarce svom bratu M.A. pa je, nezadovoljan jačinom udaraca koje su razmenjivali, udario M.A. zatim prosuo sok i naredio mu da ga poliže sa poda, udario ga heft-mašinom i uz vređanje i pretnje da će ga zaklati, naneo mu posekotinu u predelu vrata, da bi nakon toga naredio oštećenima da jedan na drugom vrše *fellatio*.

U periodu maj–juni 1992. godine, odveo je oštećenu N.A, koju je poznavao od ranije, u kuću Faruka Rejzovića u Brčkom, u kojoj su tada boravili pripadnici interventnog voda, gde je oštećena provela više od dvadeset dana, čisteći i spremajući kuću, pri čemu je gotovo svakodnevno bila silovana.⁷⁰

23

Odbrana optuženog

Iznoseći svoju odbranu, optuženi je negirao izvršenje krivičnog dela za koje se tereti. Objasnio je da je bio pripadnik interventnog voda čiji je zadatak bio da idu na liniju i čuvaju položaje, te da po gradu, u stanovima koji su bili napušteni, pošto nije bilo struje, organizuju pražnjenje zamrzivača, kao i da se od stanovnika prikupljaju podaci o oružju. Takođe su pojedine osobe koje su bile zatvorene u logoru „Luka“ vodili na saslušanja u SUP i nakon saslušanja ih vraćali u logor. Pojedini pripadnici interventnog voda bili su smešteni u kući Faruka Rejzovića jer su neki bili iz okolnih sela, pa su tu noćili. On je živio u gradu i u kući Rejzovića nije nikada noćio, ali je dolazio svako jutro jer su u njoj održavani sastanci. U to vreme imao je dva psa, dobermana, koje je držao na Sinkovcu – u prostoru gde je vojska držala magacine i vozila. Pretpostavlja da je poznavao oštećenu N.A. jer je Brčko mali grad pa su se verovatno viđali, ali mu njeno ime ništa ne znači. Negirao je da ju je doveo u kuću Rejzovića, a ne seća se da ju je tamo viđao. Nikoga od oštećenih ne poznaje i nije odlazio u logor „Luka“ osim kada je preuzimao lica koja je odvodio na ispitivanje. Jedan od zadataka njegovog voda bio je i da obilazi stanove, što je i sâm radio, ali tada nikoga nije udarao, vređao, niti je bilo

⁷⁰ Optužnica TRZ KTO br. 7/2019 od 22. oktobra 2018. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2019-04/kto_7_18_lat~1.pdf, pristupljeno 5. decembra 2019. godine.

kome pretio. U kući Rejzovića video je jednu žensku osobu staru oko 30 godina, crne kose, koja nije bila visoka.⁷¹

Svedoci u postupku

U izveštajnom periodu održan je samo jedan dan suđenja, tokom kojeg su ispitana tri svedoka, nekadašnji pripadnici Interventnog voda rezervnog sastava policije iz Brčkog.

Svedok Stevo Knežević naveo je da su pripadnici Interventnog voda bili smešteni u jednoj kući u blizini SUP-a. U toj kući video je tri ženske osobe, ali mu nije poznato da li su one bile zlostavljane. Smatrao je da su one tu dovedene bez ikakve potrebe, pa je zbog toga od komandira Zarića tražio da se puste. Potvrdio je da je u toj kući viđao i optuženog, ali mu nije poznato da li je optuženi tu i spavao. Zadatak Interventnog voda bio je da u gradu održava javni red i mir i da po potrebi odlazi i na liniju. Ukoliko bi dobili nalog, vršili su i privođenja lica na informativni razgovor.⁷²

Svedok Zoran Jović naveo je da je optuženi bio pripadnik Interventnog voda i da je imao dva psa, dobermana, koji su slobodno šetali kraj njega, pa pretpostavlja da su ih se građani bojali. Svedoka je pri susretu sa njima bio strah, obzirom da su bili veliki i krvoločni psi. Optuženi je sa tim psima dolazio u kuću Rejzovića, u kojoj su bili smešteni pripadnici voda. Kao pripadnici voda dobili su zadatak da privode pojedina lica po naređenju komandira stanice policije. Optuženog je opisao kao problematičnu osobu koja je radila šta je htela, nikome nije odgovarala i odlazila i dolazila po vlastitom nahođenju. Pripadnici voda nisu imali obavezu da kontrolišu po nekim spiskovima ko se nalazi u stanovima u gradu. U kući Rejzovića nije video ženske osobe, ali je od nekoliko kolega čuo da su tu bile neke devojke. Oko toga se posvađao sa optuženim jer je on rekao da te ženske osobe ne treba da se dovode, a optuženi je bio suprotnog mišljenja. Jednom je išao na intervenciju jer je policija bila obavestena da se nešto dešava u naselju Srpska Varoš. Dolaskom na lice mesta, pred policiju je istrčao čovek kog je poznao kao Murisa, koji mu se žalio da su ga napale neke maskirane osobe, ali da je prepoznao da je jedan od njih optuženi Čajević. Zbog toga su Čajevića i priveli. Prilikom privođenja pretio je i Murisu i svedoku, rekavši mu da jedan od njih dvojice neće ostati u gradu. Pripadnici Interventnog voda su odlazili u logor „Luka“ i dovodili na ispitivanje pojedine osobe. Nikada nisu imali zadatak da idu po stanovima u kojima nikoga nije bilo i da prazne zamrzivače.⁷³

Svedok Aleksandar Lajić je objasnio da je zadatak Interventnog voda bio da u Brčkom održava javni red i mir. Čuo je da je optuženi imao neke incidente, ali mu nije poznato o čemu se tačno radi. Video je nekoliko ženskih osoba u kući Rejzovića, koje su tamo održavale higijenu. Čuo je da je optuženi odlazio u logor „Luka“ i da je tamo bilo „nekih udaraca“, ali se sada ne može setiti od koga je to čuo.⁷⁴

Određeno je psihološko veštačenje oštećene N.A, kojim je utvrđeno da je ista sposobna za davanje iskaza pred sudom.

71 Transkript sa glavnog pretresa od 28. maja 2019. godine.

72 *Ibid.*

73 *Ibid.*

74 *Ibid.*

Nalazi FHP-a

Regionalna saradnja

Ovaj postupak rezultat je saradnje Srbije i BiH u procesuiranju ratnih zločina, koja je intenzivirana nakon što su TRZ i Tužilaštvo BiH 2013. godine potpisali Protokol o saradnji u progonu počilaca krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida. Naime, Tužilaštvo Distrikta Brčko dostavilo je TRZ-u podatke i dokaze da je sada optuženi Miloš Čajević počinio krivično delo, obzirom da je isti državljanin Republike Srbije i sa prebivalištem u Srbiji, te da nije bio dostupan organima BiH.

Otkazivanje glavnih pretresa iz tehničkih razloga

Glavni pretres u ovom postupku na kojem su, putem video-konferencijske veze iz Osnovnog suda Brčko Distrikta BiH, trebala da svedoče tri svedoka optužbe, otkazivan je tri puta iz tehničkih razloga. Naime, postojali su problemi tehničke prirode zbog kojih nije bilo moguće uspostavljanje video-konferencijske veze.

III. Predmet Čuška/Qyshk⁷⁵

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: prvostepeni postupak (ponovljeno suđenje)	
Datum podizanja optužnice: 10. septembar 2010. godine	
Datum početka suđenja: 20. decembar 2010. godine	
Postupajući tužilac: Bruno Vekarić	
Optuženi: Toplica Miladinović, Abdulah Sokić, Srećko Popović, Siniša Mišić, Slaviša Kastratović, Boban Bogićević, Veljko Korićanin, Vladan Krstović, Lazar Pavlović, Milan Ivanović i Predrag Vuković	
Krivično delo: Ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZ SRJ, član 142	
Postupajuće veće	sudija Vladimir Duruz (predsednik veća) sudija Vinka Beraha-Nikićević (članica veća) sudija Vera Vukotić (članica veća)
Broj optuženih: 11 Rang optuženih: niže i srednje rangirani Broj žrtava: 141 Broj ispitanih svedoka: 116	Broj sudećih dana u izveštajnom periodu: 6 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 6
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Glavni pretres u ponovljenom prvostepenom postupku	

26

⁷⁵ Predmet Čuška, izveštaji sa suđenja i dokumenta iz predmeta dostupna na <http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/cuska.html>, pristupljeno 13. decembra 2019. godine.

Tok postupka

Tok postupka do 2019. godine

Optužnica

Prvu optužnicu za zločin u Čuški/Qyshk TRZ je podiglo 10. septembra 2010. godine protiv devetorice okrivljenih – Toplice Miladinovića, Srećka Popovića, Slaviše Kastratovića, Bobana Bogičevića, Zvonimira Cvetkovića, Radoslava Brnovića, Vidoja Korićanina, Veljka Korićanina i Abdulaha Sokića.⁷⁶

Okrivljenima se stavljalo na teret da su, kao pripadnici 177. vojno-teritorijalnog odreda Peć (177. VTO), TO Peć i aktivnog i rezervnog sastava policije, zajedno sa sada pokojnim Nebojšom Minićem, njihovim komandir, dana 14. maja 1999. godine izvršili napad na civilno stanovništvo u selu Čuška/Qyshk (opština Peć/Pejë, Kosovo), kojom prilikom su ubili 44 albanska civila, zapalili najmanje 40 porodičnih kuća i više od 40 drugih objekata, tri kamiona i pet putničkih vozila, oduzeli zlatni nakit i druge dragocenosti u tačno neutvrđenoj vrednosti, oduzeli novac u iznosu od ukupno 125.000 DM, više putničkih automobila i dva kamiona i proterali iz sela više od 400 civila, i to žena, dece i staraca.⁷⁷

Za isti zločin TRZ je 1. aprila 2011. godine podiglo optužnicu protiv Zorana Obradovića⁷⁸, 27. aprila 2011. godine protiv Milojka Nikolića⁷⁹, 31. maja 2011. godine protiv Ranka Momića⁸⁰, 7. novembra 2011. godine protiv Siniše Mišića⁸¹ i 26. septembra 2012. godine protiv Dejana Bulatovića⁸².

Optužnica je proširena dana 27. septembra 2012. godine na način da su optuženi terećeni i za zločine koje su izvršili u selima Ljubenić/Lubeniq, Pavljan/Pavlane i Zahać/Zahaq. Oni su dana 1. aprila 1999. godine u selu Ljubenić/Lubeniq ubili najmanje 43 i ranili 12 albanskih civila, zapalili 11 kuća i otimali novac od civilnog stanovništva, a isto stanovništvo proterivali za Albaniju. Nakon napada na selo Čuška/Qyshk, optuženi su istog dana, odnosno 14. aprila 1999. godine u selu Pavljan/Pavlane ubili 10 civila, zapalili najmanje sedam porodičnih kuća, a od civilnog stanovništva oduzimali novac i dragocenosti. Istog dana u selu Zahać/Zahaq ubili su najmanje 22 civila albanske nacionalnosti, oduzeli oko 28.000 DM i oko 30 motornih vozila, najmanje pet kuća zapalili, a civilno stanovništvo proterivali.⁸³

27

TRZ je odustalo od krivičnog gonjenja u odnosu na optuženog Zvonimira Cvetkovića i 17. decembra 2012. godine podnelo izmenjenu jedinstvenu optužnicu kojom je bilo obuhvaćeno 13 optuženih: Toplica Miladinović, Srećko Popović, Slaviša Kastratović, Boban Bogičević, Radoslav Brnović, Vidoje

76 Optužnica TRZ broj KTRZ 4/10 od 10. septembra 2010. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2016-05/o_2010_09_10_lat.pdf, pristupljeno 8. januara 2019. godine.

77 *Ibid.*

78 Optužnica TRZ, KTRZ 4/10 od 1. aprila 2011. godine.

79 Optužnica TRZ, KTRZ 07/11 od 27. aprila 2011. godine.

80 Optužnica TRZ, KTRZ 9/11 od 31. maja 2011. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2016-05/o_2011_05_31_lat.pdf, pristupljeno 8. januara 2019. godine.

81 Optužnica TRZ, KTRZ 19/11 od 7. novembra 2011. godine.

82 Optužnica TRZ, KTO br. 5/2012 od 26. septembra 2012. godine.

83 Optužnica TRZ, KTRZ 4/10 od 27. septembra 2012. godine

Korićanin, Veljko Korićanin, Abdulah Sokić, Zoran Obradović, Milojko Nikolić, Ranko Momić, Siniša Mišić i Dejan Bulatović.⁸⁴

Tokom postupka TRZ je 2. jula 2013. godine odustalo od krivičnog gonjenja u odnosu na optuženog Vidoja Korićanina. Takođe je 28. decembra 2012. sa jednim optuženim zaključilo sporazum o svedočenju, koji je u kasnijem toku postupka ispitivan pod pseudonimom „A1”. Istim sporazumom je određeno da će, nakon svedočenja optuženog, TRZ odustati od njegovog krivičnog gonjenja, što je TRZ i učinilo svojim podneskom od 19.06.2013. godine. Do kraja prvostepenog postupka TRZ je još u tri navrata (2. oktobra⁸⁵, 16. oktobra⁸⁶ i 5. decembra 2013. godine⁸⁷) proširivalo i uređivalo optužnicu, tako da je konačno optužnicom bilo obuhvaćeno i silovanje trinaestogodišnje G.N. u selu Pavljan/Pavlane.

Prvostepena presuda

Viši sud u Beogradu⁸⁸ doneo je 11. februara 2014. godine presudu kojom su devetorica optuženih oglasani krivim za izvršenje krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva i osuđeni na kazne zatvora u rasponu od dve do dvadeset godina, dok su dvojica optuženih – Radoslav Brnović i Veljko Korićanin – oslobođeni optužbe zbog nedostatka dokaza.⁸⁹

Sud je oglasio krivim optuženog Toplicu Miladinovića, komandanta 177. VTO Peć, za izdavanje naredbe pokojnom Nebojši Miniću, komandiru Interventnog voda 177. VTO Peć, da izvrši napad na civilno stanovništvo albanske nacionalnosti i preduzme raseljavanje ovog stanovništva, iako je znao da će pripadnici jedinice uništavati i pljačkati civilnu imovinu i ubijati civile, što su oni i činili. O svemu ovome je imao neposredna saznanja, jer se za vreme napada na selo Ljubenić/Lubeniq nalazio na samom ulazu u selo, a za vreme napada na sela Čuška/Qyshk, Pavljane/Pavlane i Zahać/Zahaq bio u stalnom kontaktu sa pripadnicima svoje jedinice putem radio-veze sa pokojnim Nebojšom Minićem. Tako su optuženi, pod komandom pokojnog Nebojše Minića, u Ljubeniću/Lubeniq 1. aprila 1999. godine ubili najmanje 42 civila i naneli teške telesne povrede u vidu prostrelnih rana jedanaestorici oštećenih; u selu Čuška/Qyshk 14. maja 1999. godine ubili su najmanje 41 civila, a u selu Pavljane/Pavlane 14. maja 1999. godine ubili su 10 civila, nakon čega su kuće i posmrtni ostaci ubijenih civila zapaljeni. U ovom napadu je trinaestogodišnja G.N. silovana. Takođe, sudsko veće je utvrdilo da je u napadu na selo Zahać/Zahaq 14. maja 1999. godine lišeno života 20 civila. U napadima na sva ova sela uništena je i opljačkana imovina velikih razmera.

28

84 Izmenjena jedinstvena optužnica TRZ, KTRZ 4/10 od 17. decembra 2012. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2016-05/o_2012_12_17_lat.pdf, pristupljeno 13. decembra 2019. godine.

85 Izmenjena optužnica TRZ, KTRZ 4/10 od 2. oktobra 2013. godine.

86 Transkript sa glavnog pretresa od 16.10.2018. godine.

87 Izmenjena optužnica TRZ KTRZ 4/10 od 5.12.2013. godine.

88 Sastav veća: Snežana Nikolić-Garotić, predsednica veća, sudije Vinka Beraha-Nikićević i Rastko Popović, članovi veća.

89 Presuda Višeg suda u Beogradu K Po2 br. 48/2012 od 11. februara 2014. godine.

Drugostepena odluka

Apelacioni sud u Beogradu⁹⁰ doneo je 26. februara 2015. godine rešenje kojim je uvažio žalbe svih branilaca, ukinuo prvostepenu presudu i predmet vratio prvostepenom sudu na ponovni postupak. Apelacioni sud je našao da je prvostepena presuda zahvaćena bitnim povredama odredbi krivičnog postupka, jer je „izreka presude nerazumljiva i protivrečna samoj sebi”, a takođe i zato što nisu dati razlozi o odlučujućim činjenicama, a oni koji su dati su nejasni i u znatnoj meri protivrečni. Sud je takođe našao da ni činjenično stanje nije potpuno utvrđeno.⁹¹

Ponovljeni postupak

Ponovljeni postupak je počeo pred novim većem⁹² 8. juna 2015. godine. Krivični postupak je razdvojen u odnosu na okrivljenog Ranka Momića, jer je u bekstvu i nije dostupan državnim organima. Takođe, sud je doneo rešenje da se sa ovim postupkom spoji postupak koji se vodio protiv okrivljenih bivših pripadnika policije Vladana Krstovića, Lazara Pavlovića i Milana Ivanovića u predmetu *Ljubenić/Lubeniq*, koji su optužnicom TRZ terećeni da su sa ostalim okrivljenim, dana 1. aprila 1999. godine, učestvovali u zločinima u selu Ljubenić/Lubeniq.⁹³

Krivični postupak protiv optuženog Radoslava Brnovića obustavljen je 29. septembra 2015. godine, jer je isti u međuvremenu preminuo.

Svedočio je ranije zaštićeni svedok Zoran Rašković, koji je naveo da su optuženi Krstović i Ivanović kritičnog dana bili u selu Ljubenić/Lubeniq, dok za optuženog Pavlovića nije siguran. Svedok Zoran Rašković ostao je u potpunosti kod svih iskaza koje je prethodno dao tokom ovog postupka. On je opisao napad na selo Ljubenić/Lubeniq i naveo da je tom prilikom streljano između 60 i 100 muškaraca – civila albanske nacionalnosti. Istakao je da je komandant jedinice „Šakali” izdao naredbu da se iz grupe okupljenih meštana sela Ljubenić/Lubeniq izdvoje svi muškarci stariji od 12 godina, koji su potom streljani.⁹⁴

TRZ je 22. decembra 2015. godine podiglo jedinstvenu optužnicu protiv 12 optuženih – Toplice Miladinovića, Srećka Popovića, Milojka Nikolića, Siniše Mišića, Slaviše Kastratovića, Bobana Bogićevića, Dejana Bulatovića, Abdulaha Sokića, Vladana Krstovića, Lazara Pavlovića, Milana Ivanovića i Veljka Korićanina.⁹⁵

29

90 Sastav veća: sudija Sonja Manojlović, predsednica veća, sudije Nada Hadži-Perić, Vučko Mirčić, Bojana Paunović i Jasmina Vasović, članovi veća.

91 Rešenje Apelacionog suda u Beogradu broj Kž1 Kpo2 6/14 od 26. februara 2015. godine, dostupno na <http://www.bg.ap.sud.rs/cr/articles/sudska-praksa/pregled-sudske-prakse-apelacionog-suda-u-beogradu/krivicno-odeljenje/ratni-zlocini/kz1-po2-6-14.html>, pristupljeno 8. januara 2019. godine.

92 Sastav veća: sudija Vladimir Duruz, predsednik veća, sudije Vinka Beraha-Nikićević i Vera Vukotić, članice veća.

93 Optužnica TRZ broj KTO 8/13 od 7. aprila 2014. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2016-05/o_2014_04_07_lat.pdf, pristupljeno dana 8. januara 2018. godine.

94 Transkript sa glavnog pretresa od 23. novembra 2015. godine.

95 Optužnica TRZ KTRZ br. 4/10 od 22. decembra 2015. godine.

Krivični postupak razdvojen je 25. januara 2016. godine u odnosu na okrivljenog Dejana Bulatovića, jer iz zdravstvenih razloga nije u mogućnosti da prati tok postupka.⁹⁶

Tokom dokaznog postupka ispitivana su dva svedoka odbrane okrivljenih Vladana Krstovića i Lazara Pavlovića, koji su naveli da su okrivljeni u kritičnom periodu bili u njihovom društvu u ugostiteljskim objektima.⁹⁷ Takođe su ispitani i svedoci koji su već ranije svedočili.⁹⁸

Postupak je 2017. godine obustavljen u odnosu na optuženog Milojka Nikolića, koji je u međuvremenu preminuo.

Tok postupka u 2019. godini

U toku 2019. godine održana su tri od ukupno pet zakazanih glavnih pretresa, na kojima je ispitano šest svedoka. Radi se o svedocima sa Kosova koji su već svedočili u ovom postupku, i koji su ostali pri svojim ranijim iskazima.⁹⁹

Nova optužnica

TRZ je tokom jula meseca 2019. godine podiglo optužnicu i protiv Predraga Vukovića¹⁰⁰, nekadašnjeg pripadnika 177 VTO Peć, zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva izvršenog u selima Ljubenić/Lubeniq i Čuška/Qyshk.¹⁰¹

30

On se tereti da je u selu Ljubenić/Lubeniq izvršio napad na civilno stanovništvo tako što je pretresao kuće Albanaca preteći im oružjem i isterivao ih iz kuća, a takođe je pucao u pravcu civila i njihovih kuća iz automatskog oružja, kojom prilikom je ubijeno četvoro civila. Optuženi pripadnici VTO su, nakon što su okupili meštane u centru sela, izdvojili grupu od 60 muškaraca, te izvršili raseljavanje većeg dela civilnog stanovništva terajući ih da idu prema Albaniji. Vuković se takođe tereti da je uništavao imovinu albanskih civila u velikim razmerama tako što je palio porodične kuće i druge objekte, a zatim da je učestvovao u ubistvu i telesnom povređivanju civila muškaraca, tako što je sa ostalim pripadnicima VTO pucao u izdvojenu grupu muškaraca, kojom prilikom je ubijeno 42 a ranjeno 11 muškaraca.

Istom optužnicom Vuković se tereti da je 14. maja 1999. godine, zajedno sa ostalim optuženim te NN pripadnicima VTO, učestvovao u napadu na civilno stanovništvo sela Čuška/Qyshk u kojem je smrtno stradalo 17 civila, izvršio raseljavanje civilnog stanovništva, uništavao njihovu imovinu u velikim razmerama, te vršio ubistva civila tako što je zajedno sa pokojnim Milojkom Nikolićem i

96 Transkript sa glavnog pretresa od 25. januara 2016. godine.

97 *Ibid.*

98 Transkript sa glavnog pretresa od 15. marta 2019. godine; Transkript sa glavnog pretresa od 17. maja 2019. godine; Transkript sa glavnog pretresa od 27. juna 2019. godine.

99 Transkript sa glavnog pretresa od 26. februara 2018. godine; Transkript sa glavnog pretresa od 25. aprila 2018. godine; Transkript sa glavnog pretresa od 24. septembra 2018. godine.

100 Zahtevom za provođenje istrage KTRZ 4/2010 od 13. marta 2010. godine kao osumnjičeni bio je obuhvaćen i Predrag Vuković, ali se nalazio u bekstvu. Uhapšen je 2018. godine u Cnoj Gori i izručen Srbiji.

101 Optužnica TRZ, KTO 3/19 od 3. jula 2019. godine.

Rankom Momićem prinudio grupu od 12 civila da uđu u kuću Azema Gašija. U te civile su zatim pucali iz automatskog oružja, kojom prilikom je ubijeno 11 a ranjen jedan civil, nakon čega je kuća u kojoj su bila tela ubijenih zapaljena. Takođe je, zajedno sa Dejanom Bulatovićem, iz grupe civila koji su bili okupljeni u dvorištu kuće Brahima Gašija, izdvojio trojicu civila, odveo ih u dvorište kuće Rasima Rame i tamo ubio, pucajući u njih iz svog naoružanja.

Na glavnom pretresu održanom 22. novembra 2019. godine veće je donelo Rešenje kojim je sa tekućim postupkom spojilo postupak koji se vodi protiv optuženog Predraga Vukovića.¹⁰²

Izjašnjavajući se povodom optužnice, optuženi je izjavio da je optužnicu razumeo, da se ne oseća krivim i da će se do daljnjeg braniti ćutanjem.¹⁰³

Nalazi FHP-a

Dugo trajanje postupka

Suđenje u ovom predmetu traje preko devet godina i neizvesno je kada će se postupak pravnosnažno okončati. U ponovljenom postupku je na godišnjem nivou održavan mali broj glavnih pretresa, tako da je 2016. godine održano pet sudećih dana, 2017. godine šest, 2018. godine tri, a 2019. godine tri sudeća dana. Suđenja nisu održavana uglavnom zbog nedolaska svedoka sa Kosova. Od poslednjeg preciziranja optužnice 2015. godine, optuženi Miloško Nikolić je preminuo, a u odnosu na optuženog Dejana Bulatovića optužnica je odbačena. Obzirom da je sa ovim postupkom spojen i postupak koji se vodio protiv naknadno optuženog Predraga Vukovića, očigledno je da će TRZ morati još jednom da precizira optužnicu, tako da jedinstvenom optužnicom obuhvati sve optužene.

31

Nepripremljena optužnica

Tokom trajanja glavnog pretresa TRZ je učestalo podizalo optužnice protiv novih počinilaca, odustajalo od krivičnog gonjenja protiv pojedinih optuženih i više puta optužnice menjalo i uređivalo. Tako je tek dve godine od podizanja prve optužnice za zločin u selu Čuška/Qyshk, TRZ proširilo optužnicu i na zločine koji su istog dana izvršeni u susednim selima Pavljan/Pavlane i Zahać/Zahaq. Sve ovo ukazuje da se procesuiranju zločina koji su počinjeni u ovim selima pristupilo vrlo površno, te da su pitanja, koja je trebalo rešiti još tokom istrage, ostavljena da se rešavaju tokom glavnog pretresa, čime se postupak odugovlači a žrtve izlažu dodatnoj traumatizaciji jer ne znaju kada će se postupak pravnosnažno okončati i da li će i nakon toliko vremena dočekati pravdu.

102 Transkript sa glavnog pretresa od 22. novembra 2019. godine.

103 *Ibid.*

Nepotpuna optužnica TRZ-a

1. Neprocesuiranje visokorangiranih pripadnika vojske

Brojni dokazi izvedeni od početka suđenja u ovom predmetu upućuju i na odgovornost određenih lica koja nisu obuhvaćena optužnicom, a nalazila su se na hijerarhijski višim pozicijama u VJ u kritičnom periodu.

O tome je, u februaru 2014. godine, prilikom objave prve prvostepene presude, govorila i predsednica veća, koja je naglasila: „Pravila vojne hijerarhije nalažu da se zaključi da je još neko tu bio osim Toplice Miladinovića, međutim, bavili smo se onim što je stavljeno na teret ovde optuženima.“ To je potvrdio i sâm tužilac u završnoj reči: „[N]a kom nivou je to sve organizovano nije utvrđeno i nije predmet ovog postupka...“¹⁰⁴

Činilo se da je pomak u smeru utvrđivanja odgovornosti i drugih lica koji su se nalazila u vojnoj hijerarhiji u vezi sa zločinima obuhvaćenim optužnicom u predmetu *Čuška/Qyshk* predstavljala i odluka TRZ iz avgusta 2014. godine da pokrene istragu protiv komandanta 125. motorizovane brigade VJ Dragana Živanovića, u čijoj su se zoni odgovornosti nalazila ova sela. Međutim, TRZ je 1. marta 2017. godine donelo naredbu o obustavi istrage, jer je utvrdilo da nema dovoljno dokaza za optuženje. Utemeljenost ovakve odluke TRZ-a može se ozbiljno dovesti u pitanje, jer je ostalo nerazjašnjeno kako je postupajući zamenik tužioca doneo zaključak da nema dovoljno dokaza za optuženje, kada nije ispitao ni sve svedoke koje je sâm odredio, niti sve svedoke koje su predložili punomoćnik oštećenih i odbrana.¹⁰⁵

32

Nerasvetljena uloga MUP-a

Tokom ovog postupka ostala je nerasvetljena i uloga pripadnika MUP-a u organizovanju, izvršenju i prikrivanju zločina. O ulozi policijskih snaga govorilo je više svedoka, kao i pojedini okrivljeni u svojim odbranama.¹⁰⁶ Isto tako, u dokaznom postupku izvršen je uvid u ratni dnevnik Vojnog odseka Peć, u kojem je bilo upisa koji se odnose na 177. VTO. U jednom od ovih upisa navodi se da su 177. VTO bile pridodate dve čete MUP-a. Pored toga, više oštećenih, ali i optuženi, u svojim svedočenjima istakli su da je prilikom izvršenja zločina, pored vojnika, u njihovom selu bio prisutan i veći broj policajaca. To je prilikom objavljivanja prve prvostepene presude naglasila i predsednica veća, ističući: „Sud je siguran i ubeđen da oštećeni prave razliku između plave i zelene uniforme, a oni kažu da je tamo bilo još nekog drugog...“¹⁰⁷ Međutim, uprkos svim ovim dokazima, TRZ nije istražilo navode o učešću pripadnika MUP-a u ovim zločinima, čime je prekršilo zakonsku obavezu da sprovede efikasnu i delotvornu istragu kako bi adekvatno istražilo sve navode o počinjenim zločinima.

¹⁰⁴ Transkript sa objavljivanja presude od 11. februara 2014. godine.

¹⁰⁵ Videti opširnije u: Fond za humanitarno pravo, *Izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Srbiji 9* (Beograd, FHP, 2019), str. 23-25.

¹⁰⁶ Svedoci M.J, M.V. i Z.R, kao i optuženi Toplica Miladinović, Srećko Popović i Radoslav Brnović.

¹⁰⁷ Transkript sa objavljivanja presude od 11. februara 2014. godine.

Zaštita svedoka

Iskaz svedoka Zorana Raškovića predstavlja jedno od najupečatljivijih svedočenja u svim do sada sprovedenim postupcima za ratne zločine. Pored velikog doprinosa utvrđivanju činjeničnog stanja, njegovo svedočenje je posebno značajno zbog ukazivanja na jedan od glavnih problema svih suđenja za ratne zločine u Srbiji, a to je neefikasna zaštita svedoka-insajdera, tj. bivših ili aktivnih pripadnika snaga bezbednosti. Svedok Zoran Rašković (koji je tokom istrage imao status zaštićenog svedoka, a na glavnom pretresu svedočio, na lični zahtev, pod punim imenom i prezimenom) više puta tokom prvog suđenja otvoreno je ukazivao na nedostatke programa zaštite svedoka i na pretnje kojima je izložen, uključujući i one od policajaca zaduženih za njegovu bezbednost.¹⁰⁸ Tokom svedočenja u ponovljenom postupku istakao je da se ti problemi nastavljaju, navodeći da ne može da izvadi ličnu kartu i da mu to onemogućava normalan život.¹⁰⁹ Detaljnu analizu ovog problema FHP je dao u *Izveštaju o suđenjima za 2011. godinu*¹¹⁰ i *Analizi procesuiranja ratnih zločina u Srbiji*.¹¹¹

Apelacioni sud tendencioznim tumačenjem izvedenih dokaza dovodi u pitanje ulogu VJ u zločinu

Apelacioni sud je u svom rešenju usvojio žalbu branioca okrivljenog Toplice Miladinovića, kojom je osporeno činjenično stanje na osnovu kog je utvrđeno da je Miladinović izdao naredjenje za napad na civilno stanovništvo. Prema nalazu Apelacionog suda, zaključak da je Miladinović izdao predmetno naredjenje zasniva se na iskazima svedoka koji su imali samo posredna saznanja, kao i na ratnom dnevniku 177. VTO Peć, čiju je autentičnost Apelacioni sud ocenio kao spornu.

33

Apelacioni sud međutim nije osporio da je navodnu Miladinovićevu naredbu pokojni Nebojša Minić preneo na sledeći način: „Momci, spremite se, za 10 minuta krećemo, radi se o selu Čuška, treba da idemo da ćeramo Nemce, pale se kuće, cepaju se dokumenta i sve ostalo što je potrebno.“ Takođe, Apelacioni sud nije izneo alternativni zaključak da je npr. Nebojša Minić, dok je izlazio sa sastanka sa Miladinovićem, sâm smislio naredbu kakvu je preneo. Uprkos tome, Apelacioni sud je doveo u pitanje sadržinu navodnog naredjenja koje je na ovaj način preneto, navodeći: „Nejasno je kako je prvostepeni sud sa dovoljnim stepenom uverenja utvrdio da su se te naredbe odnosile na izvršenje napada na civilno stanovništvo albanske nacionalnosti i njegovo raseljavanje u označenim selima, isključivši mogućnost da su se naredbe odnosile na legitimnu vojnu akciju usmerenu prema pripadnicima suprotne strane u oružanom sukobu, odnosno radi eventualnog otkrivanja pripadnika OVK i oduzimanja naoružanja.“¹¹²

Apelacioni sud se međutim nije osvrnuo na nalaz prvostepenog suda da u navedenim selima nije bila prisutna OVK, čime je tumačenje Apelacionog suda o mogućem značenju pomenute naredbe

108 Transkript sa glavnog pretresa od 25. januara 2012. godine.

109 Transkript sa glavnog pretresa od 23. novembra 2015. godine.

110 Videti detaljnije: Fond za humanitarno pravo, *Izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Srbiji u 2011. godini*, (Beograd: FHP, 2012), str 99, 100 i 101.

111 *Analiza procesuiranja ratnih zločina u Srbiji u periodu od 2004. do 2013. godine*.

112 Rešenje Apelacionog suda u Beogradu broj Kž1 Kpo2 6/14 od 26. februara 2015. godine.

ostalo potpuno neutemeljeno. Najzad, sugestija suda da se paljenje kuća i cepanje dokumenata može interpretirati i kao poziv na legitimnu vojnu akciju, predstavlja tendencioznu interpretaciju utvrđenih činjenica, posebno imajući u vidu da postoji niz sudskih presuda koje su utvrdile da je upravo ovo bio *modus operandi* srpskih snaga tokom rata na Kosovu.

Apelacioni sud je takođe osporio nalaz prvostepenog suda da je Toplica Miladinović imao neposredna saznanja o zločinu, jer se za vreme napada na selo Ljubenić/Lubeniq nalazio na samom ulazu u selo. Ovakav zaključak Apelacioni sud je zasnovao na dva nalaza. Prvo, da iskaz svedoka koji govori o Miladinovićevom prisustvu nije potkrepljen drugim dokazima. Drugo, „da prisustvo okrivljenog Toplice Miladinovića na ulazu u selo Ljubenić/Lubeniq nije primetio ni neko od oštećenih žena, dece i staraca saslušanih u ovom postupku, koji su bili primorani da napuste selo i stoga prođu kroz ulaz u selo, niti su primetili da je u napadu na selo učestvovao neko sa višim činom od pokojnog Nebojše Minića...”¹¹³ FHP smatra da davanje odlučujućeg značaja sposobnosti žrtava da primete detalje poput njima nepoznate osobe na ulasku u selo i njenog čina, u trenucima kada pokušavaju da spasu svoje živote, predstavlja svojevršno prebacivanje tereta dokazivanja na žrtve i dodatnu traumu za njih, ali i još jedan dokaz tendencioznog zaključivanja Apelacionog suda.

Apelacioni sud je ukazao i da prvostepeni sud nije „sa nesumnjivom sigurnošću utvrdio formacijsku strukturu 177. VTO Peć”¹¹⁴, te da stoga ostaje nejasno da li je Interventni vod 177. VTO uopšte postojao, da li je Miladinović njime komandovao i da li je uopšte bio ovlašćen da izdaje naređenja za vojne akcije.¹¹⁵ „Nejasnoće“ na koje Apelacioni sud ukazuje su problematične iz više razloga. Naime, za utvrđivanje Miladinovićeve krivične odgovornosti nije ni od kakvog značaja da li je naređenje izdao Interventnom vodu 177. VTO ili naoružanoj grupi drugog imena. Međutim, sugerisanjem da postojanje Interventnog voda nije utvrđeno navodi se na zaključak da su zločine u Ljubeniću/Lubeniq, Čuški/Qyshk, Pavljanu/Pavlane i Zahaću/Zahaq počinile neformalne naoružane jedinice, odnosno da ih nisu počinile zvanične snage, iako je njihova pripadnost VJ nesumnjivo utvrđena u prvostepenom postupku. Osporavanje Miladinovićevog komandnog položaja i ovlašćenja za izdavanje naređenja takođe nije od značaja za utvrđivanje njegove krivične odgovornosti, jer naređenje kao oblik krivične odgovornosti za ratni zločin ne zahteva i zvanični kapacitet za takvo delovanje.

34

113 *Ibid.*

114 *Ibid.*

115 *Ibid.*

IV. Predmet Dobož - Kožuhe¹¹⁶

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: prvostepeni postupak	
Datum podizanja optužnice: 13. jul 2018.	
Datum početka suđenja: 19. februar 2019.	
Postupajući tužilac: Dušan Knežević	
Optuženi: Nebojša Stojanović	
Krivično delo: ratni zločin protiv ratnih zarobljenika, KZ SRJ, član 144	
Postupajuće veće	sudija Vera Vukotić (predsednica veća) sudija Vladimir Duruz sudija Vinka Beraha-Nikićević
Broj optuženih: 1 Rang optuženih: bez čina Broj žrtava: 1 Broj ispitanih svedoka: 6	Broj sudećih dana u izveštajnom periodu: 6 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 6 Broj ispitanih sudskih veštaka: 0
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Glavni pretres	

35

116 Predmet *Dobož – Kožuhe*, izveštaji sa suđenja i dokumentacija iz predmeta dostupni na <http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/doboj-kozuhe.html>, pristupljeno dana 2. decembra 2019. godine.

Tok postupka

Optužnica

Optuženi Nebojša Stojanović se tereti da je početkom maja 1992. godine u večernjim časovima u mestu Kožuhe (Opština Doboj, BiH), kao pripadnik dobrovoljačke jedinice pri srpskim oružanim formacijama, prethodno zarobljenog pripadnika HVO Ivana Sivrića izveo iz kruga fabrike „Energoinvest“ gde je bio zatvoren i odveo na lokalitet Djelovačke Bare u blizini reke Bosne, gde ga je, u ranije iskopanoj raci, ubio pucajući mu iz pištolja dva puta u glavu.¹¹⁷

Odbrana optuženog

Optuženi je u celosti negirao izvršenje krivičnog dela. Naveo je da je bio učesnik rata u BiH, tako što je iz Srbije kao dobrovoljac otišao na ratište. Javio se u Bujanj Potok, gde je zadužio automatsku pušku, a uniformu je imao od ranije, dok je bio na ratištu u Vukovaru. Na ratište u Bosnu je otišao u maju 1992. godine, da bi se vratio negde krajem juna ili u julu mesecu iste godine, nakon povrede ruke. U kritičnom periodu bio je u mestu Kožuhe, gde je bilo i ratnih zarobljenika, pripadnika HVO. Video je kada su dovezeni – bilo ih je između sedam i devet, a neki od njih su bili u crnim uniformama. Deo stanovnika Kožuha bio je vojno angažovan na srpskoj strani, tako što su držali straže. On je vodio smenu na stražu, ali nije imao nikakvu vojnu funkciju. Smenu je vodio na stražarsko mesto koje se nalazilo na lokaciji Djelovačke Bare, i uvek su išli pešice. Negirao je da se predstavljao kao komandant sela i kao „Neša Četnik“, kao i da je nekome od meštana naredio da iskopa grobno mesto na lokaciji Djelovačke Bare. Ni sa kim od meštana nije bio u zavadi, sa nekima je i kontaktirao, ali se u trenutku davanja iskaza nije mogao setiti njihovih imena, sem osobe zvane „Buca“. Oštećenog Ivana Sivrića nije lično poznao – nije nikada kontaktirao sa zarobljenim pripadnicima HVO, niti je oštećenog vodio po selu. Misli da je došlo do zamene identiteta, jer je postojala osoba koja je po fizičkim karakteristikama, a posebno po frizuri, bila slična njemu.¹¹⁸

36

Svedoci u postupku

Oštećena Ružica Miloš, rođena sestra ubijenog Ivana Sivrića, nije imala neposrednih saznanja o njegovom stradanju. Dugi niz godina njen sada pokojni otac je nastojao da sazna ko je ubio Ivana. Došao je do podatka da je to Dušan Pašić, zvani „Luis“. Brata je poslednji put videla nekih mesec i po dana pre nego što je ubijen. Bila je sa ocem prilikom identifikacije posmrtnih ostataka svog brata, koja je izvršena u mestu Odžaci 21. novembra 1998. godine, gde su prepoznali delove njegove odeće.¹¹⁹

Svedok Miroslav Marković svedočio je o okolnostima pod kojima je ubijen Ivan Sivrić. Naveo je da se kritičnog dana sa osobom zvanom „Buca“, optuženim i zarobljenim Ivanom Sivrićem, putničkim vozilom odveo do mesta na kome je prethodno iskopana raka. Kada su stigli na odredište, svi su

117 Optužnica TRZ KTO br. 3/2018 od 13. jula 2018. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2019-04/kto_3_18_lat~0.pdf, pristupljeno 5. decembra 2019. godine.

118 Transkript sa glavnog pretresa od 19. februara 2019. godine.

119 *Ibid.*

izašli iz vozila. Ivan Sivrić se pozdravio sa Nebojšom Stojanovićem, koji je potom pucao u njega, ispalivši sve metke iz pištolja koje je imao. Svedok tvrdi da je kritičnom prilikom u Ivana Sivrića pucao samo Nebojša Stojanović, a da mu je osoba pod nadimkom „Buca“ dala i svoj pištolj, kako bi ga Nebojša „dokrajčio”. Nakon toga, svedok i „Buca“ su zagrnuili zemljom telo koje je ležalo u prethodno iskopanoj raci. Na mesto na kome je ukopan Ivan Sivrić su se vratili oko mesec dana kasnije, kako bi otkopali telo ubijenog, odnosno kako bi se uverili da je Ivan Sivrić zaista ubijen, pošto su u selu kružile priče o tome da je sve bilo namešteno i da je Nebojša Stojanović u Ivana Sivrića pucao lažnim mecima.¹²⁰

Svedok Siniša Nedić je u vreme kritičnog događaja imao oko 17 godina. Po mestu se pričalo da je neko zarobljen i da je streljan u okolini. Zbog toga je, iz radoznalosti, zajedno sa prijateljima Miroslavom Markovićem i Željkom Mirkovićem, seo na traktor pa su otišli na mesto streljanja. Naime, njegov prijatelj Miroslav im je tom prilikom rekao da je on bio prisutan prilikom streljanja, pa ih je on i odveo do tog mesta. Mesto se nalazi na oko 2 kilometra od reke Bosne. Počeli su da kopaju, ali je tada naišla straža od dva–tri čoveka, pa su prestali. Njegov prijatelj Miroslav im nije pričao detalje, ali je rekao da je zarobljenika ubio neki Nebojša.¹²¹

Svedok Dušan Tošić zvani „Luis“ naveo je da poznaje osobu koju su zvali „Neša Četnik“, ali istu sada ne prepoznaje među licima koja su prisutna u sudnici. Takođe mu nije poznata osoba po imenu Nebojša Stojanović. Objasnio je da je u Bosnu i Hercegovinu krenuo iz Srbije, kao dobrovoljac Srpske radikalne stranke. Prilikom dolaska u Modriču, prijavili su se u štab TO. Ostao je u mestu zvanom Koprivna, gde su bili smešteni u staroj pošti. Preostali deo njegove grupe nije išao do same Modriče, već su ostali u mestu Kožuhe. Svoju grupu, u kojoj je bilo šest ljudi, snabdevao je svim potrebštinama kao što su npr. oružje, municija, cigarete. Jedan dan je vozilom „pincgauer“ prošla grupa onih koji su bili smešteni u Kožuhama, sa momkom u crnoj uniformi ZNG-a. Momak je bio mlad, mršav, sa dugom kosom vezanom u rep. Tada su sa momkom bili Neša Četnik, Bane zvani Žvaka, Dik i Tuta. Kasnije je upravo od Neše čuo da su tog momka vodili po kaficima nekoliko dana i da ga je na kraju Neša i ubio. Neša je tada bio star dvadesetak godina, imao je frizuru zvanu „čirokana“ i bio je rastom niži od svedoka. On je pripadao grupaciji iz okoline Beograda, bio je rodom iz Kučeva, i govorio je da je bio u Vukovaru. Kasnije je čuo priču da su Neša i zarobljeni momak zajedno bili u Švajcarskoj pre rata i da su se kretali u istom društvu. Tokom davanja iskaza, svedok je rekao da poznaje optuženog iz Bujanj Potoka, ali kao Nešu Četnika.¹²²

Svedok Ivo Senković je naveo da je, kao inspektor u PU Odžaci (BiH), učestvovao u ekshumaciji posmrtnih ostataka žrtve Ivana Sivrića, koja je izvršena 1998. godine. Ekshumaciju je izvršila Komisija za nestala lica u BiH u mestu Kožuhe, a samu lokaciju je pokazao momak kojem je bilo naređeno da zakopa žrtvu. Posmrtni ostaci su pronađeni u jednom podvodnom šumarku, u blizini puta Doboj–Modriča. Prilikom ekshumacije, pronađeni su posmrtni ostaci sa delom uniforme. Porodica je dala opis odeće u kojoj je Ivan viđen poslednji put, pa je upravo majica koju su opisali, a koja je pronađena

120 Transkript sa glavnog pretresa od 16. maja 2019. godine.

121 Transkript sa glavnog pretresa od 19. septembra 2019. godine.

122 *Ibid.*

prilikom ekshumacije, poslužila za identifikaciju. Naime, radilo se o majici sa specifičnim šarama, koju je Ivanova sestra odmah prepoznala. Izvršena je i obdukcija, koju je vršio patolog Anto Blažanović, prilikom koje su na posmrtnim ostacima žrtve pronađene dve prostrelne rane, kao i prelom na levoj podlaktici. Patolog je utvrdio da se radi o muškoj osobi, staroj između 20 i 23 godine, visine oko 184 cm, što se poklapalo sa opisom koji je dala porodica žrtve. Takođe je pronađena koštana deformacija na jednom nožnom zglobu, a otac žrtve je naveo da je isti kao dete na tom delu noge zadobio jaku opekotinu. Pronađeni su i ostaci crne kose, pa je na osnovu svega pronađenog policija zaključila da se radi upravo o Ivanu Sivriću.¹²³

Svedok Ante Blažević objasnio je da je kao patolog radio obdukciju posmrtnih ostataka ubijenog Ivana Sivrića. Prilikom pregleda telesnih ostataka, pronašao je mesto ulaska projektila na potiljačnom delu glave. Radilo se o dva projektila na desnoj potiljačnoj regiji, koja su išla gotovo paralelno. U odnosu na usta cevi, zaključio je da je cev bila okomita u odnosu na glavu oštećenog. Smrt je bila trenutačna. Razdaljinu sa koje je pucano, kalibar oružja i položaj tela u kojem se ono nalazilo prilikom ispaljenja projektila nije mogao odrediti. Radio je sa skeletnim ostacima, na osnovu kojih je zaključio da se radi o mlađoj muškoj osobi starosti oko 23 godine i visine preko 180 cm.¹²⁴

Nalazi FHP-a

Regionalna saradnja

38

Ovaj postupak rezultat je saradnje Srbije i BiH u procesuiranju ratnih zločina, koja je intenzivirana nakon što su TRZ i Tužilaštvo BiH 2013. godine potpisali Protokol o saradnji u progonu počinilaca krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida. Naime, potvrđenu optužnicu protiv optuženog ustupilo je Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, obzirom da optuženi, koji je državljanin Republike Srbije i sa prebivalištem u Srbiji, nije bio dostupan organima BiH.

Prekomerna anonimizacija optužnice

Optužnica TRZ u ovom predmetu, koja je dostupna javnosti na internet stranici TRZ u okviru odeljka „Optužnice“¹²⁵, anonimizovana je na način da je objavljen samo dispozitiv iste u kojem su anonimizovani podaci o imenu optuženog i žrtava, što nije u saglasnosti sa Pravilnikom TRZ o anonimizaciji podataka o ličnosti u optužnicama Tužilaštva za ratne zločine.¹²⁶ Naime, tim Pravilnikom je predviđeno da se optužnice TRZ „objavljaju po pravilu u celini, na internet stranici TRZ, ali se podaci na osnovu kojih je moguće identifikovati okrivljene, oštećene, njihove zakonske zastupnike, svedoke, srodnike, bliska

123 *Ibid.*

124 Transkript sa glavnog pretresa od 18. oktobra 2019. godine.

125 Optužnica TRZ KTO br. 3/2018 od 13. jula 2018. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2019-04/kto_3_18_lat-0.pdf, pristupljeno 16. januara 2020. godine.

126 Pravilnik o anonimizaciji podataka o ličnosti u optužnicama Tužilaštva za ratne zločine od 20. marta 2019. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/HomeDocument/Document_sr/2019-05/%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D0%BB%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%9B%D0%B0%D1%82.pdf, pristupljeno 16. januara 2020. godine.

lica, susede i slično, zamenjuju ili izostavljaju na dosledan način¹²⁷. Umesto objavljivanja optužnice u celini, objavljen je samo njen dispozitiv, pa se ni na koji način ne može utvrditi na kojim dokazima TRZ zasniva istu. Takođe je Pravilnikom predviđeno da se anonimizuju podaci o ličnosti učesnika u postupku kao što su „ime, prezime i nadimak fizičkog lica, adresa, datum i mesto rođenja“¹²⁸, ali je u isto vreme predviđeno da „anonimizaciji ne podležu podaci o imenu, prezimenu i nadimku fizičkog lica, učesnika u postupku, u slučaju da opravdani interes javnosti da zna preteže u odnosu na zaštitu identiteta fizičkog lica“¹²⁹. Kako je anonimizovano ime optuženog, ali i žrtve, očigledno je da se TRZ oglušilo o odredbu vlastitog Pravilnika i u potpunosti zanemarilo interes javnosti, u čijem je interesu da bude upoznata sa identitetom lica koja se terete za izvršenje ratnih zločina čije izvršenje izaziva veliku društvenu opasnost, ali i žrtava, čije pominjanje u javnosti predstavlja vid satisfakcije za žrtve i njihove porodice i preduslov za priznavanje patnji koje su pretrpele, pre svega na osnovu svog identiteta.

127 *Ibid*, član 1, stav 2.

128 *Ibid*, član 5, stav 1.

129 *Ibid*, član 5, stav 2.

V. Predmet Hrasnica¹³⁰

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: prvostepeni postupak	
Datum podizanja optužnice: 24. decembar 2018.	
Datum početka suđenja: 22. mart 2019.	
Postupajući tužilac: Mioljub Vitorović	
Optuženi: Husejin Mujanović	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZ SRJ, član 142.	
Postupajuće veće	sudija Dejan Terzić (predsednik veća) sudija Mirjana Ilić sudija Zorana Trajković
Broj optuženih: 1 Rang optuženih: nižerangiran Broj žrtava: 8 Broj ispitanih svedoka: 11	Broj sudećih dana u izveštajnom periodu: 7 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 11 Broj ispitanih sudskih veštaka: 0
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Glavni pretres	

40

¹³⁰ Predmet *Hrasnica*, izveštaji sa suđenja i dokumentacija iz predmeta dostupni na <http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/hrasnica.html>, pristupljeno dana 25. decembra 2019. godine.

Tok postupka

Optužnica

Optuženi Husejin Mujanović se tereti da je u vremenskom periodu od 8. jula pa do 15. oktobra 1992. godine, kao pripadnik Armije BiH i upravnik vojnog pritvora u Hrasnici (opština Ilidža, BiH) u pritvoru držao oko 30 srpskih civila koji su nezakonito lišeni slobode, te prema njima nečovečno postupao jer im nije obezbedio elementarne uslove smeštaja, već su boravili u prostorijama bez vode i toaleta. Izdavao je naredbe da se zatvorenici pretuku, usled čega je šest zatvorenika podleglo zadobijenim povredama. Učestvovao je u telesnom povređivanju zatvorenika, pa je tako u svojoj kancelariji tukao zatočenog Mirka Vukovića, a zatvorenog Savu Pejića tukao je u atomskom skloništu.¹³¹

Optuženi Husein Mujanović, koji je državljanin BiH, uhapšen je 30. jula 2018. godine na graničnom prelazu Priboj – Uvac između Srbije i BiH, i od tada se nalazi u pritvoru.

Odbrana optuženog

Iznoseći svoju odbranu, optuženi je negirao izvršenje dela za koje se tereti. Objasnio je da su u zatvor dovođena lica koja je dovođila vojna policija, čiji je komandir bio Munir Hodžić, i njemu je bilo naredeno da ih čuva. Naredbe je izdavao komandant brigade. U tim naredbama je navođeno da se dovođe zbog izdaje, izbegavanja da se odazovu mobilizaciji i nekih drugih razloga, ali su svi bili vezani za rat. Srbi su dovođeni jer su bili vojno sposobni. Identitet dovođenih nije proveravao. Bilo je i žena, koje su dovođene zbog kolaboracije sa neprijateljem. Bilo je zatočenih i Hrvata i Muslimana. Niko nije izašao iz zatvora bez dobijenog naloga. Funkcionisanje zatvora bilo je teško organizovati, jer nije bilo ničega. U Hrasnici nije bilo ni struje ni vode, a ni hrane nije bilo dovoljno. Nikoga nije tukao, a svedok Vuković ga u svojoj ranijoj izjavi nije pominjao. Napominje da ga niko od svedoka nije prepoznao 1994. i 1995. godine, a 2018. godine su ga svi prepoznali. Nije preduzeo ni jednu od radnji za koje se optužnicom tereti.¹³²

41

Svedoci u postupku

Oštećeni Savo Pejić naveo je da je uhapšen 18. avgusta 1992. godine i odveden u zatvor u garaže koje su bile pregrađene ciglom na manje ćelije. U tim ćelijama je bio potpuni mrak, ležao je na betonu i postojalo je samo jedno ćebe kojim se pokrивao zajedno sa zatvorenim Radovanom Unkovićem. Nisu postojali ni minimalni higijenski uslovi, jer su vodu za piće dobijali tako što bi je natočili u jednu flašu, a nuždu su vršili u ćeliji i za to koristili konzerve. Od zatvaranja prvi put se okupao tek u novembru mesecu, kada su izvođeni na prinudni rad da bi pravili most na reci Železnici. Na svedokovu molbu, stražar mu je dozvolio da se okupa u reci Železnici. Hrana je u zatvoru bila nedovoljna i veoma loša, a dobijali su je jednom dnevno. Za vreme boravka u zatvoru jednom je, tokom septembra meseca 1992. godine, pretučen. Iz ćelije ga je izveo stražar Senad Gadžo i pretukao ga ispred vrata, a stražar

131 Optužnica TRZ KTO br. 10/2018 od 24. decembra 2018. godine, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2019/11/Optuznica_24.12.2018.-Husejin_Mujanovic.pdf, pristupljeno 25. decembra 2019. godine.

132 Transkript sa glavnog pretresa od 22. marta 2019. godine.

Zaim Laučić ga je, kada je pao na tlo, udario nogom u bubreg. Tada je bio prisutan i optuženi kojeg je prepoznao po glasu, koji je govorio: „Udri četnika, udri, tuci!“¹³³

Nepostojanje elementarnih uslova smještaja u zatvoru potvrdili su u svojim iskazima i svjedoci/oštećeni Dušan Stanić i Mirko Vuković. Takođe su potvrdili da su zatvorenici bili fizički zlostavljani, dok je svjedok/oštećeni Mirko Vuković naveo da ga je optuženi lično tukao.¹³⁴

Oštećena Ljeposava Stojanović, čiji je suprug podlegao povredama u zatvoru, kao i Branislav Nikolić i Zoran Stjepanović, čiji su očevi takođe podlegli povredama nakon premlaćivanja u zatvoru, o kritičnim događanjima nisu imali neposrednih saznanja.¹³⁵

Nalazi FHP-a

Izigravanje regionalne saradnje u procesuiranju ratnih zločina

Iako je Zakonom o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupku za ratne zločine određeno da su državni organi Republike Srbije nadležni za vođenje postupaka za ratne zločine počinjene na prostoru cele bivše Jugoslavije, bez obzira na državljanstvo učinioca ili žrtve (princip univerzalne nadležnosti)¹³⁶, FHP smatra da je optuženog Mujanovića trebalo izručiti BiH, čiji je državljanin, kako bi se protiv njega tamo vodio krivični postupak.¹³⁷ Ovo tim pre jer se protiv njega u BiH od ranije vodi postupak za istovrsno krivično delo, što je i sâm optuženi potvrdio.¹³⁸ Svaka država nastala raspdom bivše Jugoslavije treba primarno da procesuiru sopstvene državljane za počinjene ratne zločine, jer se na taj način šalje poruka da je svaka država nastala raspdom bivše Jugoslavije spremna da se suoči sa zločinima koje su počinili njeni državljani, da ih procesuiru, ali i da je zainteresovana za uspostavljanje i održavanje dobrih odnosa u regionu. Primena načela univerzalne nadležnosti oslikava nepoverenje među tužilaštvima koja procesuiraju ratne zločine, predstavlja izigravanje proklamovane spremnosti na regionalnu saradnju i dovodi do opterećivanja odnosa između zemalja i nadležnih tužilaštava, kao što je to bio slučaj Veljka Marića, koji je dugo opterećivao odnose između Srbije i Hrvatske.¹³⁹

42

133 Transkript sa glavnog pretresa od 6. maja 2019. godine.

134 Transkript sa glavnog pretresa od 10. juna 2019. godine.

135 *Ibid.*

136 Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupku za ratne zločine (*Službeni glasnik Republike Srbije* br. 67/2003, 135/2004, 61/2005, 101/2007, 104/2009, 101/2011-dr. zakon i 6/2015), član 2 i 3.

137 Tokom 2018. godine odbijena je molba Ministarstva BiH za izručenje optuženog Huseina Mujanovića.

138 Transkript sa glavnog pretresa od 22. marta 2019. godine.

139 Veljko Marić je nekadašnji pripadnik hrvatskih oružanih snaga, državljanin Hrvatske, uhapšen u Srbiji 2010. godine i pravonosno osuđen na 12 godina zatvora zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva presudom Višeg suda u Beogradu K.Po2 47/2010 od 23. septembra 2011. godine, koja je potvrđena presudom Apelacionog suda u Beogradu Kž1 Po2 10/11 od 5. marta 2019. godine.

Prekomerna anonimizacija optužnice

Optužnica TRZ u ovom predmetu, koja je dostupna javnosti na internet stranici TRZ-a u okviru odeljka „Optužnice“¹⁴⁰, anonimizovana je na način da je objavljen samo dispozitiv iste u kojem su anonimizovani podaci o imenu optuženog i žrtava, što nije u saglasnosti sa Pravilnikom TRZ o anonimizaciji podataka o ličnosti u optužnicama Tužilaštva za ratne zločine.¹⁴¹ Naime, tim Pravilnikom je predviđeno da se optužnice TRZ „objavljaju po pravilu u celini, na internet stranici TRZ, ali se podaci na osnovu kojih je moguće identifikovati okrivljene, oštećene, njihove zakonske zastupnike, svedoke, srodnike, bliska lica, susede i slično, zamenjuju ili izostavljaju na dosledan način“.¹⁴² Umesto objavljivanja optužnice u celini, objavljen je samo njen dispozitiv, pa se ni na koji način ne može utvrditi na kojim dokazima TRZ zasniva istu. Takođe je Pravilnikom predviđeno da se anonimizuju podaci o ličnosti učesnika u postupku kao što su „ime, prezime i nadimak fizičkog lica, adresa, datum i mesto rođenja“¹⁴³, ali je u isto vreme predviđeno da „anonimizaciji ne podležu podaci o imenu, prezimenu i nadimku fizičkog lica, učesnika u postupku, u slučaju da opravdani interes javnosti da zna preteže u odnosu na zaštitu identiteta fizičkog lica“.¹⁴⁴ Kako je anonimizovano ime optuženog, očigledno je da se TRZ oglušilo o odredbu vlastitog Pravilnika, u potpunosti zanemarujući interes javnosti. Ovo tim pre jer je identitet optuženog javnosti bio poznat i pre podizanja optužnice, odnosno od trenutka njegovog hapšenja, o čemu su izveštavali mediji¹⁴⁵, koji su takođe odmah izvestili i o podizanju optužnice.¹⁴⁶ Stoga je u interesu javnosti bilo da se i na internet stranici TRZ-a, radi upoznavanja sa svim navodima optužnice, ista pojavi bez anonimizacije podataka o imenu optuženog.

140 Optužnica TRZ KTO br. 6/2018 od 22. oktobra 2018. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2019-12/%D0%9A%D0%A2%D0%9E%20%9B.pdf, pristupljeno 27. decembra 2019. godine.

141 Pravilnik o anonimizaciji podataka o ličnosti u optužnicama Tužilaštva za ratne zločine od 20. marta 2019. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/HomeDocument/Document_sr/2019-05/%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D0%BB%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%9B%D0%B0%D1%82.pdf, pristupljeno 16. januara 2020. godine.

142 *Ibid*, član 1, stav 2.

143 Pravilnik o anonimizaciji podataka o ličnosti u optužnicama Tužilaštva za ratne zločine, član 5, stav 1.

144 *Ibid*, član 5, stav 2.

145 RTS, 31.07.2018, „Pritvor za Huseina Mujanovića zbog zločina nad Srbima“, dostupno na <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/11/region/3216550/pritvor-za-huseina-mujanovica-zbog-zlocina-nad-srbima.html>, pristupljeno 16. decembra 2019. godine. Telegraf, 31.07.2018. godine, „Na graničnom prelazu uhapšen nekadašnji upravnik ratnog logora u Sarajevu: Tereti se za zločine prema srpskim civilima“, dostupno na <https://www.telegraf.rs/vesti/jugosfera/2979617-na-granicnom-prelazu-uhapsen-nekadasnji-upravnik-ratnog-logora-u-sarajevu-tereti-se-za-zlocine-prema-srpskim-civilima>, pristupljeno 16. januara 2020. godine

146 RTS, 20.01.2019. godine, „Nove optužnice zbog zločina nad Srbima“, dostupno na <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/135/hronika/3402508/nove-optuznice-zbog-zlocina-nad-srbima.html>, pristupljeno 16. januara 2020. godine.

VI. Predmet Ključ - Velagići¹⁴⁷

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: prvostepeni postupak	
Datum podizanja optužnice: 27. novembra 2018.	
Datum početka suđenja: 8. marta 2019.	
Postupajući tužilac: Ognjen Đukić	
Optuženi: Dalibor Maksimović	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZ SRJ, član 142	
Postupajuće veće	sudija Vinka Beraha-Nikićević (predsednica veća) sudija Vera Vukotić sudija Vladimir Duruz
Broj optuženih: 1 Rang optuženih: bez čina Broj žrtava: 6 Broj ispitanih svedoka:	Broj sudećih dana u izveštajnom periodu: 5 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 5 Broj ispitanih sudskih veštaka: 0
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Glavni pretres	

44

¹⁴⁷ Predmet *Ključ-Velagići*, izveštaji sa suđenja i dokumentacija iz predmeta dostupni na <http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/kljuc-velagici.html>, pristupljeno dana 2. decembra 2019. godine.

Tok postupka

Optužnica

Optuženi Željko Maričić se tereti da je krajem maja 1992. godine, kao pripadnik VRS, došao u prostorije Osnovne škole „Nikola Mačkić“, u kojoj je bio zatvoren veći broj civila – muškaraca bošnjačke nacionalnosti iz naselja Velagići, Pudin Han, Sanica, Krasulje, te još nekoliko naselja sa područja Opštine Ključ, među kojima su bili Mirsad Dervišević, Latif Salihović, Mujaga Selman, Senad Draganović, Hamdija Kumalić i Rifet Kalabić. Njih je fizički zlostavljao tukući ih rukama, nogama na kojima je imao vojničke čizme, palicom i drugim predmetima po svim delovima tela, stavljajući Senadu Draganoviću nož ispod grla, preteći mu da će ga klati, usled čega su Mirsad Dervišević i Hamdija Kumalić u više navrata padali u nesvest, a nakon što bi došli svesti, okrivljeni je ponovo nastavljao sa sličnim zlostavljanjem. Nakon što su civili posle celodnevnog zlostavljanja smešteni u autobuse i krenuli prema logoru, okrivljeni je prišao Mirsadu Derviševiću, pa je ga nastavio tući palicom po svim delovima tela, a kada se Mirsad Dervišević pokušao skloniti pod sedište autobusa, izvadio je nož i ubô ga u leđa.¹⁴⁸

Odbrana optuženog

Optuženi je delimično priznao izvršenje krivičnog dela za koje se tereti, navodeći da je tukao oštećene, ali ne u tolikoj meri kako je to navedeno u optužnici. Jako mu je žao tih ljudi i iskreno se kaje zbog svojih postupaka prema njima – to je učinio isključivo iz razloga što je bio pod uticajem alkohola. U tom periodu je mnogo pio, posebno kada je saznao da je njegov sin, koji je imao godinu i po, oboleo od epilepsije i autizma. U Ključu je imao dosta prijatelja Muslimana, ni sa kim nije bio u sukobu, nije imao nikakvog razloga da zlostavlja zatvorene civile, ali to je učinio jer je bio pijan i nije imao kontrolu nad svojim postupcima. Nosio je SMB uniformu i imao je automatsku pušku, dok nož i palicu nije imao. Nije umeo da objasni zbog čega je došao do Osnovne škole „Nikola Mačkić“, jer je do dolaska u školu bio u kafani i pio. Kada je ušao u školu, došao je do fiskulturne sale u kojoj je bilo oko 200 zatvorenih ljudi. Udarao je zatvorene civile rukama i nogama, ali nije imao ništa u rukama, niti je nosio nož. Nije ih udario u tolikoj meri da bi padali u nesvest. Siguran je da nije ulazio u autobus kojim su zatvorene civile povelili u logor na Manjači. Bio je ispred sale kada su ljude izvodili prema autobusima i tada je udario nekoliko ljudi nekom palicom. Poznaje neke od oštećenih – Mirsada Derviševića i Mujagu Selmana, koje je udario. Nije umeo da objasni zašto ga oštećeni Dervišević tereti da ga je ubô nožem, jer je sa njim „bio dobar“.¹⁴⁹

45

Svedoci u postupku

Tokom izveštajnog perioda ispitano je pet svedoka/oštećenih, koji su u svojim iskazima teretili optuženog.

148 Optužnica TRZ KTO br. 8/2018 od 27. novembra 2018. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2019-04/%D0%9A%D1%82%D0%BE_8_18_%D0%9B%D0%B0%D1%82~2.pdf, pristupljeno 25. decembra 2019. godine.

149 Transkript sa glavnog pretresa od 8. marta 2019. godine.

Tako je svedok/oštećeni Mujaga Selman izjavio da je krajem maja 1992. godine kao civil uhapšen u doveden u Ključ, u fiskulturnu salu Osnovne škole „Nikola Mačkić“. U sali su ih fizički zlostavljali, ali tom prilikom nije video optuženog, kojeg je poznao od ranije. Objasnio je da je tokom boravka u sali morao da drži pognutu glavu, pa iz tog razloga nije mogao dobro da vidi ko je sve bio u sali. Izveli su ih iz fiskulturne sale i povelu prema autobusima koji su se nalazili ispred škole. Od zgrade škole do autobusa bio je formiran špalir u kojem je video i optuženog, koji je takođe bio u špaliru. Optuženi je zamahnuo da bi ga udario nekim drvenim kocem u leđa, pa je svedok podmetnuo ruku i tako ublažio udarac. Nakon tog udarca, duži period je imao problem sa rukom. Uočio je oko pet do šest autobusa u kojima su ih čekali. U autobusu u kojem je bio nije primetio optuženog, ali ga je primetio kada su dovezeni u mesto Sitnica, gde su bili smešteni u prostorije fiskulturne sale u školi. Tu je ponovo video optuženog, koji je pretio njegovom kolegi. Iz Sitnice su odvezeni do logora na Manjači. Nije mu poznato da li je optuženi pre rata bio sklon konzumiranju alkohola, niti da li je kritičnog dana bio pijan.¹⁵⁰

46 Svedok/oštećeni Mirsad Dervišević je takođe odveden u fiskulturnu salu Osnovne škole „Nikola Mačkić“. U sali je bilo puno ljudi koji su, isto kao i svedok, bili dovedeni i tučeni. Svedoka su toliko tukli da je nekoliko puta gubio svest. Najviše ga je tukao optuženi, ali su ga tukli i drugi. Dobro je video optuženog, kojeg poznaje od ranije. Siguran je da ga je on tukao u sali i to nogama, jer je od jačine udaraca padao i tada je mogao jasno da vidi ko ga je udario. Tukao je tom prilikom i druge. Iz fiskulturne sale su uvedeni u autobuse, a u autobus u kojem je bio svedok, ušao je i optuženi i nastavio da ga tuče. Siguran je da ga je upravo optuženi ubô nožem, jer ga je pre toga tukao i psovao. Misli da ga je ubô vojničkim nožem, jer ga je imao na boku. Pokušao je da se zaštiti od njegovih udaraca tako što je pokušao da se sagne pod sedišta, a tada ga je optuženi ubô nožem u bubreg. Došli su do mesta Sitnica, gde su izvedeni iz autobusa i uvedeni u fiskulturnu salu u školi. Dok su bili u sali, ušao je optuženi i rekao: „Da znate ko vas je tukao, ja sam Željko Maričić, sin Miloša i majke Mare.“ Optuženog su iz sale u Sitnici udaljili neki vojnici, a svedok je sa ostalim zatvorenim muškarcima prevezen u logor na Manjači. Nakon što je uboden nožem, obilno je iskrvario i narednih par dana nije u potpunosti bio svestan šta se događalo. Za optuženog je naveo da je bio alkoholičar.¹⁵¹

Svedok/oštećeni Senad Draganović naveo je da optuženog poznaje od ranije. Poznato mu je da je isti pio, jer je svedok radio kao konobar u ugostiteljskom objektu u koji je optuženi često dolazio. Objasnio je da je bio zatvoren u fiskulturnoj sali osnovne škole u Ključu, zajedno sa većim brojem muškaraca Bošnjaka. Optuženog je video u fiskulturnoj sali u Ključu i u Sitnici, gde im se i predstavio, rekavši svoje ime, čak i imena svojih roditelja, a sve iz razloga „da znaju ko ih je tukao“. Za vreme boravka u fiskulturnoj sali u Ključu optuženi mu je stavljao nož pod grlo dva puta i pitao ga u koliko sati hoće da ga kolje. Pretpostavlja da je optuženi tada bio pijan. Mirsada Derviševića video je tek u sali u Sitnici – tada je bio sav krvav i dezorjentisan.¹⁵²

150 Transkript sa glavnog pretresa od 11. aprila 2019. godine.

151 Transkript sa glavnog pretresa od 22. maja 2019. godine.

152 *Ibid.*

Svedok/oštećeni Latif Salihović naveo je da optuženog poznaje od ranije, te da ga je isti kritičnog dana tukao u autobusu kojim su svedoka i druge zatvorene civile Bošnjake iz osnovne škole u Ključu prevozili do logora na Manjači.¹⁵³

Svedok/oštećeni Safet Kabrić izjavio je da je bio zatvoren u fiskulturnoj sali Osnovne škole „Nikola Mačković“ u Ključu, zajedno sa većim brojem muškaraca Bošnjaka. Zatvorene su za vreme boravka u toj sali prebijali, kao i kasnije, dok su autobusima prevoženi do logora na Manjači. Tukli su i svedoka, ali ne zna ko ga je tukao. Video je oštećenog Mirsada Derviševića krvavog i čuo je da ga je optuženi tukao i ubo nožem.¹⁵⁴

Nalazi FHP-a

Regionalna saradnja

Ovaj postupak rezultat je saradnje Srbije i BiH u procesuiranju ratnih zločina, koja je intenzivirana nakon što su TRZ i Tužilaštvo BiH 2013. godine potpisali Protokol o saradnji u progonu počinitelaca krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida. Naime, potvrđenu optužnicu protiv optuženog ustupilo je Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, obzirom da optuženi, koji je državljanin Republike Srbije i sa prebivalištem u Srbiji, nije bio dostupan organima BiH.

Prekomerna anonimizacija optužnice

Optužnica TRZ u ovom predmetu, koja je dostupna javnosti na internet stranici TRZ u okviru odeljka „Optužnice“¹⁵⁵, anonimizovana je na način da je objavljen samo dispozitiv iste u kojem su anonimizovani podaci o imenu optuženog i žrtava, što nije u saglasnosti sa Pravilnikom TRZ o anonimizaciji podataka o ličnosti u optužnicama Tužilaštva za ratne zločine.¹⁵⁶ Naime, tim Pravilnikom je predviđeno da se optužnice TRZ „objavljaju po pravilu u celini, na internet stranici TRZ, ali se podaci na osnovu kojih je moguće identifikovati okrivljene, oštećene, njihove zakonske zastupnike, svedoke, srodnike, bliska lica, susede i slično, zamenjuju ili izostavljaju na dosledan način“.¹⁵⁷ Umesto objavljivanja optužnice u celini, objavljen je samo njen dispozitiv, pa se ni na koji način ne može utvrditi na kojim dokazima TRZ zasniva istu. Takođe je Pravilnikom predviđeno da se anonimizuju podaci o ličnosti učesnika u postupku, kao što su „ime, prezime i nadimak fizičkog lica, adresa, datum i mesto rođenja“¹⁵⁸, ali je u isto vreme predviđeno da „anonimizaciji ne podležu podaci o imenu, prezimenu i nadimku fizičkog

47

153 Transkript sa glavnog pretresa od 4. novembra 2019. godine.

154 *Ibid.*

155 Optužnica TRZ KTO br. 8/2018 od 27. novembra 2018. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2019-04/%D0%9A%D1%82%D0%BE_8_18_%D0%9B%D0%B0%D1%82~2.pdf, pristupljeno 16. januara 2020. godine.

156 Pravilnik o anonimizaciji podataka o ličnosti u optužnicama Tužilaštva za ratne zločine od 20. marta 2019. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/HomeDocument/Document_sr/2019-05/%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D0%BB%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%9B%D0%B0%D1%82.pdf, pristupljeno 16. januara 2020. godine.

157 *Ibid.*, član 1, stav 2.

158 *Ibid.*, član 5, stav 1.

lica, učesnika u postupku, u slučaju da opravdani interes javnosti da zna preteže u odnosu na zaštitu identiteta fizičkog lica“.¹⁵⁹ Kako je anonimizovano ime optuženog, ali i žrtava, očigledno je da se TRZ oglušilo o odredbu vlastitog Pravilnika i u potpunosti zanemarilo interes javnosti, u čijem je interesu da bude upoznata sa identitetom lica koja se terete za ratne zločine čije izvršenje izaziva veliku društvenu opasnost, ali i žrtava, čije pominjanje u javnosti predstavlja vid satisfakcije za žrtve i njihove porodice i preduslov za priznavanje patnji koje su pretrpele, pre svega na osnovu svog identiteta.

159 *Ibid*, član 5, stav 2.

VII. Predmet Sanski Most – Lušci Palanka¹⁶⁰

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: prvostepeni postupak	
Datum podizanja optužnice: 3. april 2017. godine	
Datum početka suđenja: 12. juli 2017. godine	
Postupajući tužilac: Bruno Vekarić	
Optuženi: Milorad Jovanović	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZ SRJ, član 142	
Postupajuće veće	sudija Vinka Beraha-Nikićević (predsednica veća) sudija Vladimir Duruz sudija Vera Vukotić
Broj optuženih: 1 Rang optuženih: nižerangirani Broj žrtava: 15 Broj ispitanih svedoka: 14	Broj sudećih dana u izveštajnom periodu: 5 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 7 Broj ispitanih sudskih veštaka: 0
Ključni događaji u izveštajnom periodu:	
Glavni pretres	

49

¹⁶⁰ Predmet *Sanski Most – Lušci Palanka*, izveštaji sa suđenja i dokumentacija iz predmeta dostupni na http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/Sanski_Most_Lusci_Palanka.html, pristupljeno dana 11. decembra 2019. godine.

Tok postupka

Tok postupka do 2019. godine

Optužnica

Optuženi Milorad Jovanović tereti se da je, kao pripadnik rezervnog sastava milicije Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske, SJB Sanski Most, Odeljenja stanice milicije Lušci Palanka, zajedno sa komandirima Slavkom Vukovićem¹⁶¹ i drugim NN pripadnicima, tokom juna i jula meseca 1992. godine prinudno odvodio i zatvarao civile nesrpske nacionalnosti iz sela sa šireg područja Sanskog Mosta (BiH). Iste je zatvarao u prostorije Spomen-doma „Simo Miljuš” u Lušci Palanci, gde ih je, sa ciljem da iznudi informacije o posedovanju oružja ili radi dobijanja podataka o navodnom organizovanju otpora prema srpskoj vojsci, udarao rukama, nogama, puškom i raznim predmetima, vezivao za stolicu ili plafonsku gredu i tako vezane premlaćivao, usled čega je jedan civil preminuo. Takođe, civile je terao da se krste, puze po podu i ljube mu čizme.¹⁶²

Odbrana optuženog

Iznoseći svoju odbranu, optuženi je negirao izvršenje dela za koje se tereti. Naveo je da je u kritičnom periodu bio pripadnik rezervnog sastava milicije SJB Sanski Most i da je bio raspoređen u stanici milicije u mestu Lušci Palanka. Privodio je civile bošnjačke nacionalnosti po naređenju svog neposrednog starešine. Priznao je da je nekoliko puta udario jednu privedenu osobu, ali da to nisu bili udarci koji bi joj naneli bilo kakvu patnju.¹⁶³

50

Odbacivanje optužnice

Sudsko veće donelo je 27. oktobra 2017. godine rešenje kojim je odbacilo optužnicu, s obzirom da je istu podigao neovlašćeni tužilac.¹⁶⁴ Naime, ranijem tužiocu prestala je funkcija 1. januara 2016. godine, a novi tužilac je stupio na funkciju tek 31. maja 2017. godine. U međuvremenu nije bio postavljen ni vršilac funkcije tužioca, zbog čega u navedenom periodu TRZ nije imalo ovlašćenog tužioca. Kako je optužnica u ovom predmetu podignuta upravo u tom periodu, odnosno 3. aprila 2017. godine, smatra se da je optužnicu podigao neovlašćeni tužilac.

Nastavak postupka

Nakon odbacivanja optužnice, po zahtevu novoizabranog tužioca za ratne zločine, krivični postupak je nastavljen u martu 2018. godine. Postupak je nastavljen u fazi u kojoj je bio i prekinut – nastavkom dokaznog postupka.¹⁶⁵

161 Slavko Vuković je u međuvremenu preminuo.

162 Optužnica TRZ KTO 1/17 od 3. aprila 2017. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2018-03/kto_1_17_latinica~0.pdf, pristupljeno dana 11. decembra 2018. godine.

163 Transkript sa glavnog pretresa od 12. jula 2017. godine.

164 Transkript sa glavnog pretresa od 27. oktobra 2017. godine.

165 Transkript sa glavnog pretresa od 28. marta 2018. godine.

Svedoci u postupku

Svedoci Vahida Kugić i Sulejman Kaltak, članovi porodica oštećenih, kao i svedokinja Munira Ramić, nisu imali neposrednih saznanja da je optuženi tukao bošnjačke civile koji su bili zatvoreni u prostorijama Spomen-doma „Simo Miljuš” u Lušci Palanci.¹⁶⁶ Svedok Ejup Beširević, koji je u vreme događaja živeo u selu Modra, opština Sanski Most, opisao je kako je sa grupom meštana odveden u prostorije Spomen-doma „Simo Miljuš” u Lušci Palanci. Među milicionerima koji su ih odveli bio je i optuženi, koji ga je kasnije, dok je bio zatočen, tukao, kao i još jednog zatočenika.¹⁶⁷ Svedok Mesud Avdić takođe je naveo da ga je, dok je bio zatočen, tukao optuženi¹⁶⁸, kao što su naveli i svedoci Sadržir Alibegović i Hajro Beširević. Optuženi je priznao da je tri puta udario svedoka Hajru Beširevića i izvinio mu se, navodeći da je to uradio po naređenju svog komandira, jer bi u protivnom bio upućen na ratište.¹⁶⁹

Tok postupka u 2019. godini

Tokom 2019. godine održano je pet dana suđenja, tokom kojih je ispitano ukupno sedam svedoka.

Svedoci/oštećeni Fuad Cerić i Vehid Handanagić, koji su bili zatvoreni u prostorijama Spomen-doma „Simo Miljuš” u Lušci Palanci, teretili su optuženog navodeći da je isti dolazio u prostorije u kojima su bili zatvoreni i tukao ih.¹⁷⁰

Svedok Ramiz Ramić, koji je takođe bio zatočen, naveo je da je optuženi tukao Sadržira Alibegovića.¹⁷¹

Svedoci Drago Predojević¹⁷², Duško Grujić¹⁷³, Željko Marković¹⁷⁴, Marko Praštalo, Duško Vranješ i Milan Dekić¹⁷⁵, koji su u vreme kritičnog događaja bili pripadnici rezervnog sastava policije kao i optuženi, nisu imali saznanja da je optuženi bilo koje lice zatvoreno u prostorijama Spomen-doma „Simo Miljuš” tukao, ili na bilo koji drugi način zlostavljao.

Svedok Vid Bilbija, koji je u vreme kritičnog događaja bio aktivni policajac u mestu Lušci Palanka, naveo je da poznaje optuženog, ali da mu takođe nije poznato da li je tukao zatvorenike. Imao je priliku da vidi neke od zatvorenih, pa je tako primetio da je Hilmija Majdaković pretučen, a poznato mu je i da je Džafer Kugić podlegao povredama koje je zadobio dok je bio zatvoren, ali mu okolnosti njihovih povređivanja nisu poznate.¹⁷⁶

166 *Ibid*; Transkript sa glavnog pretresa od 9. maja 2018. godine.

167 Transkript sa glavnog pretresa od 28. marta 2018. godine.

168 Transkript sa glavnog pretresa od 20. septembra 2018. godine.

169 Transkript sa glavnog pretresa od 8. novembra 2018. godine.

170 Transkript sa glavnog pretresa od 18. marta 2019. godine.

171 Transkript od 22. maja 2019. godine.

172 Transkript sa glavnog pretresa od 28. juna 2019. godine.

173 *Ibid*.

174 Transkript od 4. novembra 2019. godine.

175 Transkript od 13. decembra 2019. godine.

176 Transkript sa glavnog pretresa od 17. septembra 2019. godine.

Nalazi FHP-a

Regionalna saradnja

Ovaj postupak predstavlja dobar primer saradnje Srbije i BiH u procesuiranju ratnih zločina, koja je intenzivirana nakon što su TRZ i Tužilaštvo BiH 2013. godine potpisali Protokol o saradnji u progonu počilaca krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida. Naime, ovaj predmet je TRZ-u ustupilo Kantonalno tužilaštvo Unsko-sanskog kantona Bihać, obzirom da optuženi, koji je državljanin Republike Srbije i sa prebivalištem u Srbiji, nije bio dostupan organima BiH. Ovo je u isto vreme i prva optužnica koju je TRZ podiglo tokom 2017. godine.

Nemogućnost praćenja toka postupka

Glavni pretresi i u ovom postupku održavani su u sudnici u kojoj ne postoje tehnički uslovi da publika koristi slušalice. Stoga je za publiku praćenje iskaza svedoka koji se ispituju putem video-konferencijske veze veoma otežano, obzirom da je kvalitet zvuka veoma loš. Tonsko praćenje iskaza pomoću slušalica omogućeno je samo sudskom veću i učesnicima u postupku.

FHP smatra da je sud u obavezi da i osobama koje se nalaze u publici kako bi posmatrale suđenja omogući korišćenje slušalica, kako bi na adekvatan način mogle da prate svedočenja putem video-konferencijske veze.

VIII. Predmet Srebrenica¹⁷⁷

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: prvostepeni postupak	
Datum podizanja optužnice: 21. januar 2016. godine	
Datum početka suđenja: 12. decembar 2016. godine	
Postupajući tužilac: Mioljub Vitorović, Bruno Vekarić	
Optuženi: Nedeljko Milidragović, Milivoje Batinica, Aleksandar Dačević, Boro Miletić, Jovan Petrović, Dragomir Parović, Aleksa Golijanin i Vidosav Vasić	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZSRJ, član 142	
Postupajuće veće	sudija Mirjana Ilić (predsednica veća) sudija Zorana Trajković sudija Dejan Terzić
Broj optuženih: 8 Rang optuženih: nižerangirani Broj žrtava: 1.313 Broj ispitanih svedoka: 22	Broj sudećih dana u izveštajnom periodu: 11 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 11 Broj ispitanih veštaka: 0
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Glavni pretres	

53

¹⁷⁷ Predmet *Srebrenica–Kravica*, izveštaji sa suđenja i dokumenti dostupni na <http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/srebrenica.html>, pristupljeno dana 20. decembra 2019. godine.

Tok postupka

Tok postupka do 2019. godine

Optužnica

Optuženi se terete da su, kao pripadnici Centra za obuku Jahorina Specijalne brigade policije MUP-a Republike Srpske, 14. jula 1995. godine, unutar i u neposrednoj okolini hangara zemljoradničke zadruge u selu Kravica (opština Bratunac, BiH), izvršili ubistvo najmanje 1.313 bošnjačkih civila.¹⁷⁸

Optuženi su Nedeljko Milidragović (komandir 2. voda 1. čete), Milivoje Batinica, Aleksandar Dačević, Boro Miletić, Jovan Petrović i Dragomir Parović (pripadnici 2. voda), kao i Aleksa Golijanin i Vidosav Vasić (pripadnici 1. voda 1. čete).

Nedeljko Milidragović je u ranim jutarnjim časovima 14. jula 1995. godine izdao naređenje Golijaninu, Batinici, Dačeviću, Miletiću, Paroviću i Vasiću, kao i drugim pripadnicima svoje čete, da ubiju oko stotinu civila koji su bili zatočeni u hangaru u Kravici. U skladu sa naređenjem, oni su formirali streljački vod, izvodili civile iz hangara, primoravali ih da pevaju četničke pesme, a zatim ih zajedno sa Milidragovićem ubijali pucajući u njih iz automatskog oružja. Potom su Milidragović, Batinica, Petrović i Golijanin pojedinačnim pucnjima ubijali civile koji su davali znake života.

54

Istog dana, kada su civili dovoženi autobusima i kamionima do hangara u Kravici, Milidragović je u više navrata naređivao Golijaninu, Batinici, Dačeviću, Miletiću, Petroviću i Paroviću da ih ubijaju. Zajedno sa Milidragovićem, optuženi su ispred i oko hangara ubili više stotina civila.

Na ovaj način lišeno je života najmanje 1.313 civila čiji je identitet do sada utvrđen, a njihovi posmrtni ostaci pronađeni su u masovnim grobnicama na više lokaliteta u BiH: Glogova, Ravnice, Hangar Kravica, Blječeva, Zeleni Jadar, Zalazje i Pasmulići.

Odbrana optuženih

Optuženi Nedeljko Milidragović, Aleksa Golijanin, Vidosav Vasić i Aleksandar Dačević nisu iznosili svoju odbranu, odnosno nastavili su da se brane ćutanjem.¹⁷⁹ Optuženi Bora Miletić, Dragomir Parović i Jovan Petrović nisu želeli da iznose svoju odbranu na glavnom pretresu, već su ostali pri svojim iskazima koje su dali pred TRZ, pa su izvršena emitovanja tonskih snimaka njihovih ispitivanja pred TRZ. U iskazu koji je dao pred TRZ, optuženi Boro Miletić naveo je da je, kao izbeglo lice iz Hrvatske, 29. juna 1995. godine uhapšen u Beogradu i prebačen na Jahorinu, gde su mu rekli da je postao pripadnik Policije Republike Srpske. Na Jahorini je bilo mnogo ljudi koji su, kao i on, na silu dovedeni. Komandir njegovog voda bio je okrivljeni Nedo Milidragović. Sa Jahorine su 11. jula krenuli na teren u

¹⁷⁸ Optužnica TRZ KTO br. 2/2015 od 21. januara 2016. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2016-10/kto_2_15_dopuna_optuznice_od_21_01_2016_1.pdf, pristupljeno 20. decembra 2019. godine.

¹⁷⁹ *Ibid.*

neko selo kraj Drine, čijeg se imena ne seća. Sutradan su autobusima otišli do nekog puta, a autobus u kojem se nalazio zaustavio se kraj vojnika UNPROFOR-a, koji su se predali. Izašli su iz kamiona i otišli sve do baze UNPROFOR-a, oko koje je video žene i decu. Optuženi Milidragović im je naredio da idu u pretres terena, da provere da li u kućama koje su u okolini videli ili u šumi ima Muslimana. Pronašli su jednog dečaka kojeg je komandir Neđo predao jednoj grupi vojnika. Pretraživali su teren čitav dan.¹⁸⁰ Trećeg dana, odnosno 14. jula, ponovo su išli da obezbeđuju asfaltni put, to jest da ga čuvaju ako se neko preda, ali se niko nije predao. Za dva dana koje je proveo na obezbeđenju puta, video je desetak autobusa sa zarobljenim Muslimanima. Četvrtog dana su ponovo krenuli na teren i došli su do nekog naselja, gde su se zaustavili kod nekog platoa i žicom ograđene zgrade, koji su mu ličili na firmu. Unutar te žice bilo je dosta žena i dece, možda oko hiljadu, a među njima nije bilo muškaraca. Imali su zadatak da ih čuvaju, da kroz rupe na žici žene i deca ne izađu iz kruga. Po njih je došlo dosta autobusa i kamiona koji su ih odvozili, i njihovo odvoženje trajalo je sve do mraka. Petog dana njegova jedinica vratila se na Jahorinu.¹⁸¹

U iskazu koji je dao pred TRZ, optuženi Dragomir Parović naveo je da ga je 19. ili 20. juna 1995. godine u Beogradu uhapsila policija i prebacila na Jahorinu, gde mu je rečeno da je postao pripadnik specijalne policije. Ne seća se tačnog dana kada je sa Jahorine u Bratunac prevezeno oko 100 pripadnika policije. Sutradan su se odvezli do baze UNPROFOR-a, i tom prilikom im je rečeno da im je zadatak da razoružaju pripadnike UNPROFOR-a. Potom mu je optuženi Milidragović naredio da sa još jednim momkom iz voda idu i pretresu kuće koje su bile u blizini baze. Pretres kuća završen je do dva ili tri sata, a potom je nareden pokret i oni su upućeni peške do jedne fabrike u kojoj su bili smešteni civili. Bilo je par hiljada civila, uglavnom žena i dece i mali broj muškaraca. Oni su te večeri autobusima i kamionima nekuda odvezeni. Narednog jutra, optuženi Milidragović ih je postrojio i rekao im da idu na zadatak. Trebalo je da nadgledaju deo nekog puta, za slučaj da se neko preda. Neđo je doveo jednog dečaka, uzrasta od oko 12-13 godina, i naredio mu da doziva svoje rođake da se predaju. Nakon pola sata neki civili, Muslimani, predali su se. Civili koji su se predali odvoženi su kamionima u grupama od po 20 do 30 ljudi, a optuženi misli da su se tog dana predale dve grupe ljudi. U daljem iskazu optuženi je ispričao da je dečak, kojeg je Neđo doveo, bio sa njima i sutradan, kada su išli u pretres terena, i da ga je u jednom trenutku Neđo odveo u šiblje pokraj puta, a zatim se čuo i pucanj iz pištolja. Naredni dan su proveli na istom položaju. Tog dana je došao i transporter UNPROFOR-a, iz koga su preko megafona, na srpskom jeziku, pozivani ljudi da se predaju. Predalo se dosta muškaraca i svi su bili civili. Oni su nekuda odvoženi kamionima. Optuženi Milidragović i Golijanin su naredili da se jedna grupa od oko 20 do 30 lica koja su se predala obezbeđuju, a od njih su tražili da predaju novac koji su imali kod sebe. Nakon toga su sprovedeni do kuće pored puta, gde im je naredeno da legnu na stomak, jedan do drugog. Milidragović je pokazao u njegovom pravcu i na još jednog momka, čijeg imena nije mogao da se seti, i rekao im da streljaju. Prema rečima optuženog, prvo je počeo da puca momak do njega, koji je ispalio čitav rafal. Među streljanima je bilo preživelih. Optuženi navodi da nije mogao da puca i da je pola okvira ispalio u zemlju, tvrdeći da su svi koji su bili do njega preživeli. Tokom noći čuli su se jauci ranjenih ljudi, a ostali pripadnici jedinice su im podrugljivim tonom prebacivali zbog toga.

55

180 Transkript sa glavnog pretresa od 7. februara 2017. godine.

181 Transkript sa glavnog pretresa od 13. aprila 2017. godine.

Ujutru su Milidragović i Golijanin otišli do tih ljudi, nakon čega su se čuli rafali, i jauci su utihnuli. To je bio poslednji dan na tom terenu. Provlačili su se kroz šumu gde su zatekli utaban put, jer su se prethodnih dana tu predavali Muslimani. Na putu su ih pokupili autobusi koji su ih odvezli do škole u kojoj su bili smešteni prethodnih dana, a potom iz škole na Jahorinu. U vezi sa događajem u hangaru u Kravici tvrdi da on i njegov vod nisu bili umešani u to.¹⁸²

U iskazu koji je dao pred TRZ, optuženi Jovan Petrović naveo je da je u maju ili junu 1995. godine iz opštine Pećinci nasilno odveden na Jahorinu. Bio je primoran da potpiše ugovor da dobrovoljno pristupa u jedinicu policije. Nakon dolaska na Jahorinu raspoređen je u treći vod, čiji je komandant bio optuženi Milidragović. Prvi teren na koji su otišli je bio 14. ili 15. jula 1995. godine, i to je bila Srebrenica. Autobusom su došli u Bjelovac i prespavali su u školi. Dalje navodi da se čekao Zvornički korpus i general Mladić. Zadatak je bio da se osvoji Srebrenica. Autobusom su stigli do Bratunca, a odatle peške u Potočare, gde nije bilo nikoga. Drugog dana su bili u reonu sela Sandići, gde su obezbeđivali put kako bi sprečili prebacivanje Muslimana sa jedne na drugu njegovu stranu. Navodi da je čuo Mladića kako preko megafona govori: „Komšije, predajte se, neće vam biti ništa”, a nakon toga je video da se neki predaju. U vezi sa događajima u hangaru u Kravici ne zna ništa, čuo je „neke priče” i rafalnu pucnjavu, a on sâm je tih dana bio bliže Konjević Polju, na oko 14 kilometara od hangara. Čuo je da je ispred hangara streljano 10 do 15 Muslimana i da su 2 ili 3 žene silovane.

56

Kada su se povlačili kroz šumu, naišli su na dva leša. Za prvi navodi da se čovek sâm obesio, što zaključuje na osnovu toga što su mu u džepu pronašli oprostajno pismo. Za drugog navodi da je ubijen od strane svojih sunarodnika, što objašnjava time da su jedni hteli da se predaju, dok drugi nisu, pa su se posvađali. Oko 100 ljudi iz čete je kroz šumu došlo do Konjević Polja, i tamo su zatekli 30 zarobljenih ljudi. Ne zna ko je zarobio te ljude, niti šta je bilo sa njima posle. Autobusima su odvezeni na Jahorinu.¹⁸³

Optuženi Milivoje Batinica, iznoseći svoju odbranu, negirao je izvršenje krivičnog dela za koje se tereti. Naveo je da je 1992. godine izbegao iz Sarajeva u Zrenjanin, gde su ga pripadnici policije krajem juna 1995. godine na ulici uhapsili i odakle je odveden na Jahorinu, u Centar za obuku Specijalne brigade policije Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske, u kojem je postao pripadnik te brigade, i to 3. voda prve čete. Njegov neposredni nadređeni bio je komandir čete Tomislav Krstović. Od optuženih je na Jahorini video Nedeljka Milidragovića i Aleksu Golijanina, dok ostale optužene u tom periodu nije poznao. Najveći broj pripadnika njegove jedinice činili su ljudi koji su, kao i on, prisilno dovedeni. Tretirali su ih kao izdajnike i dezertere. Dana 11. ili 12. jula 1995. godine na Jahorinu su došli autobusi, pa su svi otišli u selo Bjelovac i smestili se u školu, gde su prenoćili. Sutradan su otišli u Potočare. Bili su blizu baze UNPROFOR-a, ali u nju nisu ulazili. Oko baze je bilo nekoliko hiljada ljudi. To su bili civili – žene, deca, stariji ljudi i samo desetina muškaraca srednjih godina. Ljudi su bili uplašeni, ali ih niko nije sprečavao da se kreću. Zadatak njegove jedinice je bio da čuva red, odnosno da okupljene ljude niko ne dira. Uočio je u Potočarima i pripadnike VRS. Dok se

¹⁸² Transkript sa glavnog pretresa od 31. maja 2017. godine.

¹⁸³ *Ibid.*

nalazio u Potočarima, došli su autobusi, za koje misli da su došli po civile. Oko 13 ili 14 časova njegova jedinica je dobila naređenje da se vrati u Bjelovac, tako da mu nije poznato šta se kasnije dešavalo sa civilima. Te ili sledeće večeri, krenuli su iz Bjelovca sa zadatkom da obezbeđuju put Bratunac–Konjević Polje. Rečeno im je da treba da obezbede da autobusi sa ženama i decom, koji će krenuti iz Bratunca, nesmetano prođu prema Konjević Polju i dalje prema Tuzli. Na deonici puta gde se nalazio, ispred je bila šuma, put je bio krivudav i tokom noći se pucalo sa svih strana. Pred zoru je došlo do smirivanja, a tog dana počeli su da se predaju pripadnici Armije BiH, pa ih se ukupno predalo oko 20 do 30. Neki od njih su imali uniforme, a neki su bili u civilu, nisu imali oružje. Ljude koji su se predali skupljao je kamion u kojem su bili pripadnici VRS. Iz kamiona su, preko megafona, Muslimani pozivani da se predaju. Pripadnici njegove jedinice su samo čuvali ljude koji su se predali. U ranim poslepodnevnim satima vratili su se u Bjelovac, a sutradan su išli u pretres terena kroz šumu prema Konjević Polju – tražili su pripadnike Armije BiH koji se nisu predali. Nikada nije bio u Kravicama, i ranije nije ni čuo za hangar.¹⁸⁴

Odbacivanje optužnice

Apelacioni sud u Beogradu doneo je 5. jula 2017. godine rešenje kojim je odbacio optužnicu TRZ-a u ovom predmetu. Po nalaženju suda, nesporno je da u vreme podizanja optužnice, odnosno 21. januara 2016. godine, nije bilo tužioca za ratne zločine, niti vršioca te funkcije.¹⁸⁵ Naime, ranijem tužiocu prestala je funkcija 1. januara 2016. godine, a novi tužilac stupio je na funkciju tek 31. maja 2017. godine. U tom periodu nije bio postavljen vršilac funkcije tužioca, što je, shodno Zakonu o javnom tužilaštvu, bilo nepohodno uraditi kako bi TRZ moglo nesmetano da funkcioniše.¹⁸⁶ Stoga zamenici javnog tužioca u tom periodu nisu mogli da postupaju, a samim tim nisu mogli ni da podižu optužnice.

57

Nastavak postupka

Nakon odbacivanja optužnice, TRZ je podnelo predlog da se postupak nastavi po već postojećoj optužnici, obzirom da je predlog za nastavak postupka podneo ovlašćeni, odnosno novi tužilac. Viši sud je svojim rešenjem odbio ovaj predlog, navodeći da se postupak može nastaviti jedino podnošenjem novog optužnog akta od strane TRZ.

Apelacioni sud je, odlučujući o žalbi TRZ na odluku o odbacivanju optužnice, 19. septembra 2017. godine doneo rešenje¹⁸⁷ kojim je odlučio da se postupak može nastaviti po ranije podignutoj optužnici, i u tom pravcu preinačio rešenje Višeg suda. Ovakav stav Apelacioni sud je zasnovao na tumačenju odredbe ZKP-a kojom je određeno da se, kada prestanu razlozi koji su doveli do odbačaja optužnice, na zahtev ovlašćenog tužioca, krivični postupak može nastaviti.¹⁸⁸ Razlog za odbačaj optužnice bila je činjenica da optužnica nije podignuta od strane ovlašćenog tužioca. Međutim, kada je zahtev za

184 Transkript sa glavnog pretresa od 7. februara 2017. godine.

185 Rešenje Apelacionog suda u Beogradu Kž2 Po2 7/17 od 5. jula 2017. godine.

186 Zakon o javnom tužilaštvu, član 36.

187 Rešenje Apelacionog suda u Beogradu od 19. septembra 2017. godine.

188 ZKP, član 417, stav 1, tačka 1.

nastavak krivičnog postupka podnet od strane ovlašćenog tužioca, Apelacioni sud je našao da su se ispunili zakonski uslovi za nastavak postupka, jer je smetnja, u vidu odsustva ovlašćenog tužioca, sada otklonjena.

Krivični postupak je nastavljen tako što je ponovo započeo glavni pretres, čitanjem optužnice o kojoj su se izjasnili svi optuženi, navodeći da nisu krivi. Tokom uvodnih izlaganja, postupajući zamenik i branioci optuženih ostali su kod navoda i predloga iznesenih tokom pripremnog ročišta. Sud je našao da se, iako je pripreмно ročište održano u vreme kada nije bilo ovlašćenog tužioca, zapisnici sa istog mogu koristiti, jer se njihovim čitanjem ne vrši bitna povreda odredbi postupka, obzirom da nisu u pitanju zapisnici sa glavnog pretresa.

Svedoci u postupku

Naznačajnija su bila svedočenja dvojice zaštićenih svedoka, koji su svedočili pod pseudonimima „302” i „303”, uz upozorenje suda prisutnima da sve što saznaju na ovom pretresu moraju čuvati kao tajnu.

Svedok/oštećena Saliha Osmanović opisala je kako je u julu 1995. godine napustila Srebrenicu sa suprugom i sinom, te kako su se rastali na mestu zvanom Kazani. Ona je otišla u Potočare, dok su suprug i sin krenuli kroz šumu prema Tuzli. Tada ih je poslednji put videla.¹⁸⁹

Dvojica ispitanih svedoka, Krsto Simić i Ostoja Stanojević, bili su vozači koji su, nakon ubistva civila, upućeni u Kravicu da izvrše prevoz leševa. Oni su detaljno opisali kako je vršen prevoz leševa do primarne, a kasnije i do sekundarne masovne grobnice, međutim nisu imali saznanja o tome ko je izvršio ubistva u Kravici.¹⁹⁰

58

Svedok Zoran Erić naveo je kako je 11. jula 1995. godine upućen iz Bratunca u zemljoradničku zadrugu u Kravici, da nahrani stoku koja je bila smeštena u štali iza hangara. Iz štale nije mogao da vidi šta se dešava ispred hangara. Dana 13. jula 1995. godine, u poslepodnevnim satima, dok se nalazio u štali, čuo je povik „Alahu ekber“, a zatim „Hajde da podavimo četnike rukama!“ Kasnije je čuo da su četvorica zatočenika iz hangara uhvatili stražara, odveli ga u hangar i ubili ga. Nakon toga je počelo „žešće pucanje“, a čuo je i detonacije bombi. Pucnjava je počela tokom dana, ali je trajala i svu noć. Ocenio je da je pucano iz više oružja, kratkim rafalima. Hangar je bio pun ljudi. Pucnjava je prestala 14. jula 1995. godine u prepodnevnim satima, a nakon dva do tri sata neko je preko megafona pozivao preživeli da izađu iz hangara. Pozivali su ljude da izađu, sa pričom da je došla cisterna sa vodom, sanitet i autobusi da ih voze. Nakon poziva čuo je u razmacima tri puta naredbu „Pali!“ i pucnjavu sa puta. Ljudi koji su izašli su pobijeni. Dok je trajala pucnjava, nije smeo da izlazi iz štale. Kada je izašao iz štale, video je da ima dosta mrtvih. Misli da je ispred hangara bilo 200–300 tela. Video je i jednu desetinu zaklanih ljudi, čija su tela bila uz samu liniju asfalta. Nije mu poznato koliko je bilo ubijenih u hangaru, jer u njega nije ulazio.¹⁹¹

189 Transkript sa glavnog pretresa od 25. septembra 2018. godine.

190 Transkript sa glavnog pretresa od 26. septembra 2018. godine.

191 *Ibid.*

Ostali ispitani svedoci, pripadnici Centra za obuku Jahorina Specijalne brigade policije MUP-a Republike Srpske, opisali su svoj boravak na Jahorini i odlazak na teren u julu 1995. godine na područje Srebrenice, ali o događajima u Kravici nisu imali neposrednih saznanja, već su znatno kasnije čuli „da je nešto bilo”.¹⁹²

Tok postupka u 2019. godini

Tokom 2019. godine ispitano je 11 svedoka, od kojih su deset bili svedoci odbrane. Svedok optužbe Radenko Đurković opisao je kako ga je, kao rukovaoca građevinskih mašina, u julu mesecu 1995. godine pozvao direktor komunalnog preduzeća iz Bratunca, Dragan Mirković, i naredio mu da u Glogovi iskopa grobnicu. Lokaciju na kojoj je trebao da kopa pokazali su mu Mirković i oficir VRS Momir Nikolić. Grobnica koju je iskopao bila je dugačka između 30 i 50 metara. Nakon kopanja grobnice Mirković ga je poslao u Kravicu do hangara, gde je utovarao leševe u kamione. Procenio je da je tada u hangaru bilo oko 200 leševa. Sutradan je, opet po Mirkovićem nalogu, iskopao drugu, veću grobnicu koja se nalazila preko puta prve. Ponovo je istog dana otišao u Kravicu i utovarao leševe. U Glogovi su zakopavana tela ubijenih u Kravici, ali su kamioni dovozili i tela onih koji su ubijeni na drugim lokacijama, odnosno sa linije proboja. Naime, u šumama prema Crnom Vrh u vodile su se borbe sa Armijom BiH, koja je tu vršila proboj. Kada je sve bilo gotovo, zatrpao je grobnice u Glogovi. Nakon dva ili tri meseca, Momir Nikolić je istu ekipu ponovno angažovao, ovoga puta na iskopu tela i njihovom prebacivanju na druge lokacije. Radili su 15 dana, isključivo noću, navodno da ih niko ne bi video. Tela su odvožena prema Bratuncu, na njemu nepoznatu lokaciju.¹⁹³

Svedoci odbrane, saborci optuženih, Jugoslav Stanišić, Stojan Savić, Ljubiša Janjić i Nikola Rudan, nisu imali nikakvih saznanja o dešavanjima u hangaru u Kravici¹⁹⁴, dok svedok Ljubisav Simić, koji je u kritičnom periodu bio predsednik skupštine opštine Bratunac, o kritičnom događaju nije imao neposrednih saznanja, već je od direktora zadruge u Kravici i drugih boraca čuo da su kod hangara videli ubijene.¹⁹⁵

Svedok odbrane Boško Budimir je objasnio da je, zajedno sa bratom Veljkom Budimirom, odveden u Centar za obuku pripadnika policije na Jahorini, i da im je komandir bio optuženi Milidragović. Obzirom da su obojica automehaničari i vozači, popravljali su vozila koja su bila u Centru. Odlaskom na teren u Bjelovac, po naređenju Duška Jevića, komandanta Centra Jahorina, popravljali su i odvozili transportere UNPROFOR-a. Tako su vozili jedan transporter u Zvornik, a pratio ih je optuženi Milidragović, zajedno sa svojim kumom, u putničkom vozilu. Nakon što su transporter parkirali iza policijske stanice u Zvorniku, Milidragović ih je odveo svojoj kući, gde su i prespavali. Sutradan, to je bio 12. juli, Petrovdan, vratili su se u Bjelovac. Tada su svedok i brat dobili naređenje da idu i pogledaju još neke transportere koji su se nalazili tu u blizini, prema Potočarima, te da i njih dovezu u Bjelovac. Jedan transporter su uspeli da osposobe za vožnju i dovezli su ga u Bjelovac, a Jević im je naredio da

192 Transkript sa glavnog pretresa od 13. novembra 2018. godine.

193 Transkript sa glavnog pretresa od 19. marta 2019. godine.

194 Transkript sa glavnog pretresa od 26. februara 2019. godine.

195 Transkript sa glavnog pretresa od 12. decembra 2019. godine.

ga odvezu u Janju. U Janju su krenuli 14. jula 1995. godine oko 10 časova, i opet ih je na putu do Janje pratio optuženi Milidragović, kojeg je i ranije tog jutra video u Bjelovcu. Iz Janje su otišli u Zvornik i prespavali kod Milidragovića, a ujutru, 15. jula 1995. godine, vratili su se u Bjelovac.¹⁹⁶

Svedok Veljko Budimir, opisujući kretanje optuženog Milidragovića u kritičnom periodu, naveo je da je 12. jula 1995. godine vozio zajedno sa bratom transporter UNPROFOR-a u Zvornik, i da ih je optuženi Milidragović pratio, zajedno sa svojim kumom, u putničkom vozilu. U Zvorniku su kod Milidragovića i prespavali, pa su se ujutru, 13. jula 1995. godine vratili u Bjelovac. Tada su svedok i brat dobili naređenje od Duška Jevića da idu i pogledaju još jedan transporter i da ga odvezu u Janju. Krenuli su u Janju i opet ih je pratio optuženi Milidragović, da bi se 14. jula 1995. godine, oko podne, vratili u Bjelovac.¹⁹⁷

Svedok odbrane Duško Jević¹⁹⁸ se u vreme kritičnog događaja nalazio na dužnosti pomoćnika komandanta Specijalne brigade policije MUP-a RS i komandanta Centra za obuku Jahorina Specijalne brigade policije. Naveo je da je u Centru bila organizovana i obuka lica koja su početkom leta 1995. godine na Jahorinu prisilno dovedena iz Srbije, tzv. dezertera. Dana 11. jula 1995. godine dobili su naredbu od Ljubiše Borovčanina (tada zamenika komandanta Specijalne brigade policije RS) da se upute na područje Srebrenice. Krenuo je sa prvom četom i došli su u mesto Bjelovac, gde su bili smešteni u prostorije osnovne škole. Iste večeri dobili su zadatak da sutradan odu na područje Potočara i obezbeđuju civile. Ujutru, 12. jula 1995. godine, išli su zajedno sa pripadnicima SJB Zvornik. Dobili su zadatak da obezbeđuju civile do momenta njihove evakuacije, a drugi deo zadatka je bilo obezbeđenje putne komunikacije Bratunac–Konjević Polje. Na obezbeđenje putne komunikacije došla je i druga četa sa Jahorine. Tog dana je počela evakuacija civila iz Potočara i trajala je do popodnevni sati 13. jula 1995. godine. Civile u Potočarima su obezbeđivali da ih niko ne bi dirao. Na putnoj komunikaciji su se nalazili i pripadnici vojske RS. U večernjim časovima 13. jula 1995. godine otišao je u Bijeljinu i vratio se 14. jula. Javio se Borovčaninu, koji ga je tada obavestio da se desio incident. Oko podneva je obišao putnu komunikaciju i pred hangarom u Kravici je, krećući se vozilom, primetio hrpu sena, jedan kamion i jedan utovarivač. Tom prilikom u blizini hangara nije primetio pripadnike svoje jedinice – njih je video na putnoj komunikaciji zajedno sa pripadnicima PJP iz Zvornika. Niko od njegovih komandira vodova nije ga obavestio da se dogodio incident, niti mu je poznato da je neko od njih naređivao ubistva zarobljenika. O kritičnom događaju čuo je kasnije. Dok su bili na terenu, naišli su na dva pokvarena transportera UNPROFOR-a, pa je optuženom Milidragoviću izdao naređenje da te transportere sa svojim ljudima popravi i prebaci u bazu policije RS u Janji. Milidragović je bio specijalista za oklopna vozila, pa mu je iz tog razloga i poverio ovaj zadatak. Vreme prebacivanja transportera mu nije poznato.¹⁹⁹

60

196 Transkript sa glavnog pretresa od 9. aprila 2019. godine.

197 Transkript sa glavnog pretresa od 16. maja 2019. godine.

198 Duško Jević je pravosnažno osuđen presudom Apelacionog odeljenja Suda Bosne i Hercegovine na kaznu zatvora u trajanju od 20 godina zbog krivičnog dela genocida (pomaganje).

199 Transkript sa glavnog pretresa od 20. maja 2019. godine.

Svedok odbrane Tomislav Kovač je u vreme kritičnog događaja bio zamenik ministra unutrašnjih poslova Republike Srpske, i najviši po činu (general). Naveo je da poznaje optužene Nedeljka Milidragovića i Aleksu Golijanina iz ranijeg perioda. Sa optuženim Milidragovićem je saradivao i pre rata – isti je bio stručnjak za oklopne transportere u Specijalnoj jedinici policije, pa je kao takav bio instruktor u Centru za obuku policije na Jahorini. Svedok se 14. jula 1995. godine kretao iz pravca Zvornika prema Srebrenici, sa zadatkom da dođe u Srebrenicu i tamo formira stanicu milicije. Tokom kretanja, na delu puta između Bratunca i Konjević Polja, zapazio je jedinicu optuženih koji su bili raspoređeni duž putne komunikacije. Dolaskom do hangara u Kravici, negde oko 13 časova, na udaljenosti od nekih 300 do 500 metara od hangara primetio je optuženog Milidragovića, ali mu nije poznato kada je isti došao na tu lokaciju, niti kakvo je bilo njegovo kretanje. Ispred hangara nije primetio tela streljanih zarobljenika. Smatra da je Kravica, u odnosu na dešavanja u vezi sa Srebrenicom, bila jedan odvojen događaj, te da se tamo „desio incident“. Nije imao nikakvih saznanja da je u ovom događaju učestvovao neko od pripadnika jedinice sa Jahorine. Ljubiša Beara, tadašnji načelnik Uprave bezbednosti Glavnog štaba VRS²⁰⁰, bio je glavni nalogodavac „da se ide u ubijanja zarobljenika“. Takvu naredbu je izdao svim svojim bezbednjacima, a njegov zamenik Popović²⁰¹ je bio glavni operativac. Prema saznanjima do kojih je došao zaključno sa mesecom septembrom 1995. godine, u Kravici je bilo 320 žrtava.²⁰²

Kao svedok odbrane optuženog Alekse Golijanina, pred sudom je trebalo da svedoči i Nedo Jovičić, koji je svedočio u više postupaka pred MKTJ, kao i pred sudom BiH, u kojim postupcima je, prilikom svedočenja o događajima koji se odnose na dešavanja u mestu Kravice tokom 13. jula 1995. godine, imao mere zaštite. Zbog toga je sudsko veće naložilo braniocu optuženog Alekse Golijanina da sudu podnese molbu ili zahtev za ovlašćenje, odnosno autorizaciju, te da se u pismenoj formi obrati predsedniku Međunarodnog rezidualnog mehanizma za krivične sudove, u cilju pribavljanja podataka o konkretnoj odluci i vrstama zaštitnih mera MKTJ koje postoje u odnosu na svedoka Neđu Jovičića, te da zatraži da se zaštitne mere identifikuju ili potvrde, ili da se od Međunarodnog rezidualnog mehanizma za krivične sudove eventualno zatraži ukidanje ili izmena zaštitnih mera.²⁰³

Dokazni postupak u 2020. godini nastaviće se ispitivanjem svedoka.

Nalazi FHP-a

Regionalna saradnja

Tužilaštvo BiH je podiglo optužnicu za genocid protiv Milidragovića i Golijanina, koju je Sud BiH

200 Ljubiša Beara je 30. januara 2015. godine pravnosnažno osuđen pred MKTJ na doživotnu kaznu zatvora za genocid, udruživanje radi vršenje genocida, zločine protiv čovečnosti i kršenje zakona i običaja ratovanja u potupku „Srebrenica“ (IT-05-88).

201 Vujadin Popović je 30. januara 2015. godine pravnosnažno osuđen pred MKTJ na doživotnu kaznu zatvora za genocid, udruživanje radi vršenje genocida, zločine protiv čovečnosti i kršenje zakona i običaja ratovanja u potupku „Srebrenica“ (IT-05-88).

202 Transkript sa glavnog pretresa od 11. juna 2019. godine.

203 Transkript sa glavnog pretresa od 26. septembra 2019. godine.

potvrdio još tokom jula meseca 2012. godine. Međutim, njima se nije moglo suditi u BiH, jer žive u Srbiji od završetka rata u BiH 1995. godine. Na osnovu Protokola o saradnji u progonu osumnjičenih za ratne zločine, zločine protiv čovečnosti i zločin genocida, koji su 2013. godine potpisali TRZ i Tužilaštvo BiH, u ovom predmetu dva tužilaštva su ostvarila veoma dobru razmenu informacija i dokaza, koja je rezultirala i pokretanjem postupka za zločin u Srebrenici pred domaćim pravosuđem.

Selektivna optužnica

U skladu sa svojom ustaljenom praksom, TRZ je u ovom predmetu optužilo isključivo niskorangirane osobe. Naime, prvooptuženi i najviše rangirana osoba u ovom predmetu je u vreme izvršenja dela bio komandir voda. FHP je još 2010. godine podneo TRZ-u krivičnu prijavu protiv nekoliko visokorangiranih pripadnika VRS zbog krivičnog dela genocid u Srebrenici, a koji žive u Srbiji, pojavljuju se u javnosti i u medijima²⁰⁴ i dostupni su državnim organima.²⁰⁵ Prijavom su, pored ostalih, obuhvaćeni Petar Salapura, ondašnji pukovnik VRS i načelnik Uprave za obaveštajne poslove Glavnog štaba, Milorad Pelemiš, komandant 10. diverzantskog odreda Glavnog štaba VRS, za kojim je raspisana međunarodna poternica, kao i Dragomir Pećanac, major VRS i zamenik komandira Vojne policije Bratunačke lake brigade iz sastava Drinskog korpusa VRS. Ove osobe, međutim, do danas nisu optužene.

Dugo trajanje postupka

Glavni pretres u ovom predmetu počeo je 12. decembra 2016. godine, i nakon tri godine nalazi se u fazi dokaznog postupka – ispitivanja svedoka odbrane. Glavni pretresi su u više navrata odlagani zbog odsustva nekog od optuženih i traženja izuzeća sudskog veća, ali se suđenja nisu mogla održavati ni u periodu od jula 2017. godine do 1. marta 2018. godine, jer je optužnica bila odbačena, kao i iz razloga jer Apelacioni sud dva puta nije blagovremeno vratio spise predmeta koji mu je bio prosleden radi odlučivanja o žalbama na odluke postupajućeg sudskog veća. Protokolom o saradnji između TRZ i Tužilaštva BiH predviđeno je da se dokazi i informacije u određenom predmetu ne prosleđuju tužilaštvu druge države, ukoliko žrtve to ne žele. U ovom predmetu, predstavnici porodica žrtava dali su saglasnost, odnosno ukazali su poverenje pravosuđu Republike Srbije za vođenje ovog predmeta, i redovno dolaze da prate suđenje. Nakon pune tri godine trajanja postupka, koji je daleko od pravosnažnog okončanja, kod porodica žrtava stvara se utisak da Srbija ne želi da osudi ratne zločince i da u njoj pravni sistem ne funkcioniše.

62

204 Videti npr. gostovanje Milorada Pelemiša u emisiji „Goli život” 2014. godine, dostupno na <https://www.youtube.com/watch?v=BPQUH78yhI>, pristupljeno dana 2. februara 2018. godine.

205 FHP, saopštenje, „Krivična prijava za genocid u Srebrenici”, 16. avgust 2010. godine, dostupno na <http://www.hlc-rcd.org/?p=13072>, pristupljeno dana 20. decembra 2018. godine.

IX. Predmet Štrpci²⁰⁶

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: prvostepeni postupak	
Datum podizanja optužnice: 10. maj 2018.	
Datum početka suđenja: 29. januar 2019.	
Postupajući tužilac: Miodjub Vitorović	
Optuženi: Gojko Lukić, Jovan Lipovac, Ljubiša Vasiljević, Duško Vasiljević, Dragana Đekić	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZ SRJ, član 142	
Postupajuće veće	sudija Vera Vukotić (predsednica veća) sudija Vladimir Duruz sudija Vinka Beraha-Nikićević
Broj optuženih: 5 Rang optuženih: bez čina Broj žrtava: 20 Broj ispitanih svedoka: 31	Broj sudećih dana u izveštajnom periodu: 14 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 31 Broj ispitanih sudskih veštaka: 0
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Glavni pretres	

63

206 Predmet *Štrpci*, izveštaji sa suđenja i dokumentacija iz predmeta dostupni na <http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/strpci.html>, pristupljeno dana 30. decembra 2019. godine.

Tok postupka

Optužnica

Optuženi Gojko Lukić, Ljubiša Vasiljević, Duško Vasiljević i Dragana Đekić, kao pripadnici jedinice „Osvetnici“ koja je bila faktički u sastavu VRS, a optuženi Jovan Lipovac kao pripadnik 1. čete 1. bataljona višegradske brigade VRS, terete se da su 27. februara 1993. godine, zajedno sa drugim pripadnicima VRS (oko 25-30 pripadnika), bili članovi oružane grupe sa posebnim zadatkom da izvrše otmicu putnika nesrpske nacionalnosti iz brzog voza broj 671, koji je saobraćao na relaciji Beograd–Bar. Optuženi Jovan Lipovac, Ljubiša Vasiljević i Duško Vasiljević, zajedno sa drugim pripadnicima grupe, došli su do železničke stanice u mestu Štrpci, naredili otpravniku vozova da zaustavi voz, pa kada je ovaj to i učinio, rasporedili se duž voza sa obe strane, a zatim ušli u voz i legitimisali putnike. Iz voza su izveli 20 putnika – civila nesrpske nacionalnosti, i to: Zeković Fevziju, Zupčević Halila, Ličina Ilijaza, Čorić Rasima, Kajević Nijazima, Hanić Muhedina, Babačić Ismeta, Kapetanović Esada, Đečević Senada, Preljević Safeta, Alomerović Adema, Zuličić Zvijezdana, Softić Šeća, Bekija Fehima, Husović Rafeta, Rastoder Jusufa, Topuzović Džafera, Memović Fikreta, Buzov Tomu i jedno NN lice, i uz pretnju oružjem ih ukrcali u kamion i prevezli do zgrade osnovne škole u Prelovu, gde su im se pridružili optuženi Gojko Lukić i Dragana Đekić.

Dolaskom do škole, pripadnici ove grupe, među kojima su bili svi optuženi, isterali su oštećene iz vozila i primorali ih da uđu u fiskulturnu salu škole, pritom ih udarajući rukama, nogama i kundacima pušaka, gde su im naredili da skinu odeću sa sebe, oduzeli im novac i dragocenosti i nastavili da ih tuku.

Zatim su ih primorali da ponovo uđu u kamion, bosu, samo u donjem vešu i ruku žicom vezanih na leđima, nakon čega su ih odvezli u selo Mušići, do spaljene kuće Rasima Šehića.

Jedan broj pripadnika oružane grupe rasporedio se oko kamiona, drugi oko kuće, svi sa zadatkom da paze da neko od civila ne pobegne, dok je treći deo pripadnika oružane grupe formirao špalir od zadnjeg dela kamiona do kuće, u kom špaliru su bili optuženi, da bi tako oštećene u grupama od dva do tri lica sprovodili do kuće, gde su ih prihvatala dva pripadnika oružane grupe i pucnjima iz vatrenog oružja u potiljak ubijali. Na ovaj način ubijeno je 18 civila, dok su dva civila ubijena prilikom pokušaja bekstva, tako što je jednog ubio NN pripadnik grupe iz vatrenog oružja, a drugog, nakon što ga je ranio pripadnik grupe Nebojša Ranisavljević, koji je pravnosnažno osuđen za isto krivično delo, drugi pripadnik jedinice tako što mu je nožem prezeao vrat.²⁰⁷

Obrana optuženih

Iznoseći svoju odbranu, svi optuženi su negirali izvršenje krivičnog dela za koje se terete. Tako je optuženi Gojko Lukić naveo da je u kritičnom periodu radio u Beogradu, u „Službenom listu“, te da

²⁰⁷ Optužnica TRZ, KTO 1/15 od 10. maja 2018. godine, dostupna na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2019-08/kto_1_15_lat.pdf, pristupljeno 30. decembra 2019. godine.

je u Rujište kod Višegrada dolazio samo da obiđe roditelje.²⁰⁸ Optuženi Ljubiša Vasiljević naveo je da je, kao pripadnik rezervnog sastava policije u Višegradu, teško ranjen 2. januara 1992. godine u levu nogu, da je prebačen je u bolnicu u Užicu, te da se lečio sve do kraja maja 1993. godine. U vreme kritičnog događaja kretao se tako što se 50% oslanjao na štake. Po završenom lečenju, proglašen je nesposobnim za vojsku u narednih pet godina.²⁰⁹ Duško Vasiljević je u svojoj odbrani naveo da u kritičnom periodu nije bio na području Višegrada, niti je u kritičnom događaju učestvovao. Početkom maja meseca 1992. godine otišao je na ratište, preko MUP-a Republike Srbije, iz patriotskih razloga, jer su mu roditelji iz tog kraja. Vratio se u Obrenovac 10. jula 1992. godine, jer mu je supruga bila pred porođajem, i više se u Višegrad nije vraćao.²¹⁰ Optuženi Jovan Lipovac je naveo da je bio učesnik rata u BiH kao pripadnik Višegradske brigade i da je bio na položaju u svom selu Rujištu, te na položajima prema granici sa Srbijom.²¹¹ Optužena Dragana Đekić navela je da nema nikakve veze sa kritičnim događajem, sem što je u tom periodu bila u Višegradu. Od 2002. godine „trpi torturu države jer je smeštaju u sve događaje od Zvornika do Višegrada“. Progone je sve ove godine, ali ona ne želi da izjavi nešto što nije bilo. Poznaje Milana Lukića sa ratišta u Višegradu, sa kojeg se, nakon događaja u Sjeverinu (otmice iz autobusa i ubistva putnika nesrpske nacionalnosti), vratila u Beograd. Nakon što ju je Milan Lukić pozvao i rekao joj da su mu hitno potrebni borci jer je probijena linija odbrane, sakupila je dobrovoljce, grupu od oko 15 ljudi, među kojima je bio i Nebojša Ranisavljević, i odvela ih u Višegrad. Po dolasku u Višegrad, pripadala je Interventnoj brigadi.²¹²

Svedoci u postupku

Tokom 14 održanih glavnih pretresa u 2019. godini, ispitan je ukupno 31 svedok. Svedoci/oštećeni Nail Kajević, Selma Čolović, Ragip Ličina²¹³, Alija Kapetanović, Etem Softić, Misin Rastoder, Edin Bakija²¹⁴, Islam Sinančević²¹⁵, Đordije Vujović i Izudin Hanić²¹⁶ nisu imali neposrednih saznanja o kritičnom događaju. Svedoci Marko Palzinić i Radenko Grujičić, kondukteri u vozu, kao i svedok Vladan Tucović, mašinovođa, naveli su da se kritičnog dana voz zaustavio u stanici Štrpci i da su uniformisani vojnici izvodili putnike muškarce, njih 15 do 20, i odvodili ih negde prema zgradi stanice.²¹⁷

Svedok Zoran Udovičić koji je, kao policajac, bio pratilac voza, naveo je da se voz zaustavio u stanici Štrpci i da su oko voza bili vojnici koji su bili različito obučeni. Rekao je kolegi Miroslavu Vraniću, koji je takođe bio u pratnji voza, da ode u prednji deo voza i proveri šta hoće ti vojnici, dok se on uputio u zadnji deo voza. Tada je grupa od četiri do pet vojnika ušla u voz, i kada ih je pitao šta im treba, odgovorili su mu da „traže svoje skitnice“. Oni su bili odeveni u različite uniforme – neki su imali

208 Transkript sa glavnog pretresa od 4. marta 2019. godine.

209 *Ibid.*

210 *Ibid.*

211 *Ibid.*

212 *Ibid.*

213 Transkript sa glavnog pretresa od 3. aprila 2019. godine.

214 Transkript sa glavnog pretresa od 4. aprila 2019. godine.

215 Transkript sa glavnog pretresa od 13. maja 2019. godine

216 Transkript sa glavnog pretresa od 14. maja 2019. godine.

217 Transkript sa glavnog pretresa od 2. septembra 2019. godine.

maskirne, neki obične sivomaslinaste. Uočio je jednog vojnika koji je nosio šubar. Vojnici su otvarali kupee i legitimisali putnike, a neke od putnika i izvodili iz voza. Putnici koji su izašli iz voza odlazili su u pravcu železničke stanice. Iz dela voza u kojem se nalazio izvedeno je oko 7 do 8 putnika, a kasnije mu je kolega Vranić rekao da su iz dela voza u kojem se on nalazio izveli 12 do 13 putnika. To su sve bili muškarci, vojno sposobni, tako da je pomislio da se skidaju sa voza vojni rezervisti Republike Srpske, radi mobilizacije. Svedok je takođe naveo da je u svom patrolnom listu imao konkretan nalog da se, ukoliko dođe do zaustavljanja voza, omogući vojnicima VRS da uđu i izvrše kontrolu da li među putnicima ima njihovih vojnih obveznika, što se i dešavalo ranije, pa zbog toga nije ništa posumnjao.²¹⁸

Svedoci Zoran Bogetić, Zoran Pantović²¹⁹, Ljubiša Radomirović i Nenad Cvetić²²⁰ svedočili su o zaustavljanju voza u Štrpcima i ulasku njima nepoznatih vojnika u voz, koji su legitimisali putnike i neke od njih izvodili iz voza.

Svedok Damijan Mitrašinović je u vreme kritičnog događaja bio komandant Goraždanske brigade VRS. Kritičnog dana kamion iz njegove brigade dat je grupi boraca iz Višegradske brigade, jer im je bio potreban da bi se prebacili do mesta Rušte, udaljenog oko 25 km od Višegrada gde je, po njihovim rečima, bila ubačena grupa muslimanskih boraca. Zatražio je da se taj podatak proveriti preko sredstava veze, što je i učinio njegov zamenik Dobro Stanišić. Nakon što je dobio potvrđan odgovor o upadu muslimanskih boraca, naložio je Mići Jakiću, svom pomoćniku, da im dâ kamion i vozače. Posle desetak dana Jakić mu je saopštio da je informacija dobijena preko radio-veze bila obmana, da nije bilo nikakvog upada muslimanskih boraca, već da je to iskorišćeno kako bi dobili kamion. Vojnici koji su došli po kamion su u mestu Dobrun izbacili iz kamiona vozače, pripadnike Goraždanske brigade, i dalje nastavili sami. Sa vozačima kamiona o tom događaju nije lično razgovarao, jer je u brigadi imao organ bezbednosti koji se time bavio. O događaju u vezi sa kamionom Jakić mu je rekao kasnije, jer se plašio Milana Lukića – plašio se za svoju porodicu.²²¹

Svedok Dragoljub Čarkić, u kritičnom periodu pripadnik VRS – Višegradske brigade, bio je angažovan u Zemljoradničkoj zadrugi, kada je trebalo popravljati mehanizaciju ili prevoziti nešto za vojsku traktorom. U februaru 1993. godine pozvao ga je direktor zadruge i rekao mu da traktorom ode do Mušića, kako bi prevezao nešto za vojsku. Kada je došao u Mušiće, zaustavio ga je, kraj jedne izgorele kuće, Krsto Papić, komandant bataljona u Višegradskoj brigadi, i pokazao mu da ide prema dvorištu. Tada je video ubijene ljude koji su ležali u snegu i mnogo krvi oko njih. Rečeno mu je da njihova tela treba da preveze do obale Drine, koja je bila u blizini. Neki drugi ljudi su mu kačili tela, a on ih je samo prevezio. Primetio je da se tu nalazi i Dušan Božić, koji je u to vreme bio vozač Krste Papića. On je sedeo na mestu vozača u vozilu „Lada Niva“, koje je bilo parkirano sa druge strane puta. Kada se vratio, pitao je direktora zadruge zašto ga je poslao na takav zadatak, a ovaj mu je odgovorio da je morao, jer je i njemu bilo naređeno.²²²

218 *Ibid.*

219 Transkript sa glavnog pretresa od 24. septembra 2019. godine.

220 Transkript sa glavnog pretresa od 28. oktobra 2019. godine.

221 *Ibid.*

222 Transkript sa glavnog pretresa od 26. novembra 2019. godine.

Svedok Dušan Božić, u vreme kritičnog događaja vozač Krste Papića, naveo je da je u februaru 1993. godine, jedno veče došao zajedno sa Papićem u Prelovo, u kuću svog tasta koja je od škole udaljena nekih 100 metara. Papić je pešice otišao do škole i ubrzo ga je „Motorolom“ pozvao da dođe kolima do škole, što je svedok i učinio. Video je kamion koji je bio parkiran kod škole, a Papić mu je rekao da se vraćaju na Rujište. Potvrdio je da je svedok Dragoljub Čarkić u mestu Mušići odvlačio tela, ali je rekao da on u tome nije učestvovao, već je sve vreme sedeo u kolima. Svedok je izmenio svoj iskaz koji je ranije dao pred Tužilaštvom Bosne i Hercegovine, u delu koji se odnosi na identifikaciju osoba koje je video pred Osnovnom školom u Prelovu, navodeći da je iskaz dao pod pritiskom.²²³

Svedok Krsto Papić je u vreme kritičnog događaja bio komandant bataljona lake pešadijske Višegradske brigade. U zonu njegove odgovornosti nije spadalo selo Prelovo, u kojem se, u prostorijama osnovne škole, nalazila kuhinja i jedan deo veze. U večernjim časovima 27. februara 1993. godine došao je sa svojim vozačem, Dušanom Božićem u Prelovo, kod svog strica Koste, koga je je neko pozvao da izađe iz kuće. Kada se vratio, rekao mu je da je Milan Lukić doveo neke Muslimane. Svedok se pešice uputio prema školi, ispred koje je video par automobila, kamion, neke vojnike, kuvaricu Stanicu i Mitrašina Glišića, koji je bio pomoćni radnik u kuhinji. Ušao je u školu i otišao u prostoriju gde se nalazila veza. Tu je zatekao uplašenog vezistu i Milana Lukića, koji mu je, kada ga je pitao šta se dešava, rekao da gleda svoja posla. Pozvao je preko „Motorole“ vozača da dođe kolima do škole, pa je otišao na Rujište. Za vreme boravka u Prelovu nije video Gojka Lukića, ali nije siguran ni da je video optuženog Jovana Lipovca. Optuženog Ljubišu Vasiljevića video je pre ovog događaja. Poznato mu je da je jedan od braće Vasiljević imao štake, ali ne može da se seti koji od njih. Optuženu Draganu Đekić poznaje – vidao ju je u Višegradu i na Rujištu. Ona je bila sa Milanom Lukićem. Za vreme boravka u Prelovu čuo je ženski glas, ali nije umeo da objasni zašto je prilikom davanja iskaza u TRZ rekao da je prepoznao po glasu optuženu Draganu Đekić. Sa Tužilaštvom BiH sklopio je sporazum u vezi sa svojim aktivnostima vezanim za Mušiće (svedok je organizovao uklanjanje tela ubijenih putnika sa mesta pogubljenja u Mušićima, ali o tome nije svedočio tokom glavnog pretresa, već samo pred TRZ). U vezi sa ovim događajem imao je veliki broj kontakata sa tužiocima iz BiH i TRZ. Tužilac iz BiH, Džermin Pašalić, vršio je na njega pritisak, dok iz TRZ nikakvog pritiska nije bilo.²²⁴

67

Svedok Nebojša Ranisavljević²²⁵ promenio je iskaz koji je dao u istrazi, iz razloga jer je postupajući zamenik tužioca dolazio kod njega kući i nudio mu sve i svašta „da priča šta on hoće“. Objasnio je da je kritičnog dana, zajedno sa Mićom Jovičićem pošao u akciju u koju ih je pozvao Milan Lukić, od kojeg su „svi imali strah“ i kojem nisu smeli ništa da odbiju. Pridružili su se grupi boraca koje je tom prilikom vodio Lukić, tako da ih je bilo oko 15 do 20. Tek kad su došli na železničku stanicu u mestu Štrpci, shvatio je gde se nalaze. Milan Lukić je zaustavio voz, pa je svedok ušao u isti i izvodio putnike. Nakon petnaestak minuta, Lukić je rekao da je dosta, pa su izvedene putnike kamionom prevezli u Prelovo do osnovne škole, gde su ih uveli u fiskulturnu salu. Lukić ih je sve postrojio uza

223 *Ibid.*

224 Transkript sa glavnog pretresa od 9. decembra 2019. godine.

225 Nebojša Ranisavljević pravosnažno je osuđen za isti zločin na kaznu zatvora u trajanju od 15 godina presudom Višeg suda u Bijelom Polju K.br. 5/98 od 9. septembra 2002. godine, koja je potvrđena presudom Vrhovnog suda Republike Crne Gore Kž.br. 102/03 od 19. novembra 2003. godine.

zid sale i naredio im da sve izvade iz džepova. Kod jednog momka su pronašli pištolj, pa su ga tukli. Iz fiskulturne sale su izvodili putnike, i po Lukićevom naređenju im žicom vezivali ruke na leđa, a zatim su kamionom odvezeni do neke zapaljene kuće, oko koje je Lukić rasporedio svoje saborce. Dovezene ljude su skidali sa kamiona, pa kada su dvojica počela da beže, za njima su pucali, između ostalih i svedok. Jedan od njih je bio ranjen, pa je Milan Lukić prišao istom i zatražio nož, nakon čega ga je preklao. Zatim su Lukiću dovodili jednog po jednog putnika, a svedok je čuo tupe pucnje pri zemlji. Nakon ubistva putnika vratili su se u Višegrad. Sutradan se Mićo Jovičić hvalio pokazujući krvav nož, govoreći da je on zaklao putnika koji je pokušao da beži, dok su svi drugi ćutali o tom događaju. Od optuženih poznaje jedino Draganu Đekić, ali nju nije video tokom kritičnog događaja.²²⁶

Određeno je sudsko-medicinsko veštačenje na okolnosti uzroka smrti oštećenih čija su tela pronađena²²⁷, kao i balističko veštačenje.

Nalazi FHP-a

Prekomerna anonimizacija optužnice

Optužnica TRZ u ovom predmetu, koja je dostupna javnosti na internet stranici TRZ u okviru odeljka „Optužnice“²²⁸, anonimizovana je na način da je objavljen samo dispozitiv iste u kojem su anonimizovani podaci o imenu optuženog i žrtava, što nije u saglasnosti sa Pravilnikom TRZ o anonimizaciji podataka o ličnosti u optužnicama Tužilaštva za ratne zločine.²²⁹ Naime tim Pravilnikom je predviđeno da se optužnice TRZ „objavljaju po pravilu u celini, na internet stranici TRZ, ali se podaci na osnovu kojih je moguće identifikovati okrivljene, oštećene, njihove zakonske zastupnike, svedoke, srodnike, bliska lica, susele i slično, zamenjuju ili izostavljaju na dosledan način“.²³⁰ Umesto objavljivanja optužnice u celini, objavljen je samo njen dispozitiv, pa se ni na koji način ne može utvrditi na kojim dokazima TRZ zasniva istu. Takođe je Pravilnikom predviđeno da se anonimizuju podaci o ličnosti učesnika u postupku kao što su „ime, prezime i nadimak fizičkog lica, adresa, datum i mesto rođenja“²³¹, ali je u isto vreme predviđeno da „anonimizaciji ne podležu podaci o imenu, prezimenu i nadimku fizičkog lica, učesnika u postupku, u slučaju da opravdani interes javnosti da zna preteže u odnosu na zaštitu identiteta fizičkog lica“.²³² Kako su anonimizovana imena i optuženih i žrtava, očigledno je da se TRZ oglušilo o odredbu vlastitog Pravilnika i u potpunosti zanemarilo interes javnosti, u čijem je interesu da bude upoznata sa identitetom lica koja se terete za izvršenje ratnih zločina čije izvršenje

226 Transkript sa glavnog pretresa od 10. decembra 2019. godine.

227 Do sada su pronađena tela žrtava Halila Zupčevića, Rasima Ćorića, Jusufa Rastodera i Ilijaza Ličine.

228 Optužnica TRZ, KTO 1/15 od 10. maja 2018. godine, dostupna na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2019-08/kto_1_15_lat.pdf, pristupljeno 16. januara 2020. godine.

229 Pravilnik o anonimizaciji podataka o ličnosti u optužnicama Tužilaštva za ratne zločine od 20. marta 2019. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/HomeDocument/Document_sr/2019-05/%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D0%BB%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%9B%D0%B0%D1%82.pdf, pristupljeno 16. januara 2020. godine.

230 *Ibid*, član 1, stav 2.

231 *Ibid*, član 5, stav 1.

232 *Ibid*, član 5, stav 2.

izaziva veliku društvenu opasnost, ali i žrtava, čije pominjanje u javnosti predstavlja vid satisfakcije za žrtve i njihove porodice i preduslov za priznavanje patnji koje su pretrpele, pre svega na osnovu svog identiteta.

Nije postojao ni jedan razlog da se u optužnici vrši anonimizacija imena žrtava. Naime, ona su javnosti bila poznata mnogo pre podizanja optužnice, jer su o otmici putnika u Štrpcima, ubrzo nakon događaja izveštavali mediji, skoro svi oteți putnici bili su državljani tadašnje SRJ, i postojao je veliki pritisak javnosti na organe vlasti u Srbiji i Crnoj Gori da se rasvetli njihova sudbina, a takođe su imena otețih pominjana i prilikom izveštavanja o obeležavanju godišnjica stradanja.²³³ Nije bilo razloga ni da se vrši anonimizacija imena optuženih, jer su i ona bila od ranije poznata javnosti, obzirom da je i samo TRZ krajem februara 2015. godine saopštilo da je završilo istražni postupak protiv pet osoba, navodeći njihova imena i prezimena²³⁴, a da je anonimovanu optužnicu objavilo na svojoj internet stranici tek nakon potvrđivanja, odnosno u oktobru 2018. godine, znatno nakon što su imena i optuženih i žrtava bila objavljena u medijima.²³⁵

Dobra regionalna saradnja

Ovaj predmet je veoma dobar primer regionalne saradnje. Na osnovu Protokola tužilaštva Bosne i Hercegovine i Tužilaštva za ratne zločine republike Srbije o saradnji u progonu počinitelaca krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida, koji je potpisan 2013. godine, Tužilaštvo BiH i TRZ su u ovom predmetu formirali zajednički istražni tim koji je prikupljao dokaze o zločinu izvršenom u Štrpcima, što je rezultiralo istovremenim hapšenjem 5. decembra 2014. godine petoro osumnjičenih u Srbiji i desetoro osumnjičenih u BiH.

69

Neodgovorno postupanje TRZ

TRZ je krajnje neodgovorno pristupalo podizanju optužnice u ovom predmetu, obzirom da je prvu optužnicu podiglo još 3. marta 2015. godine, ali ju je sud deset puta vraćao TRZ-u pre nego što je ista potvrđena – što na ispravku zbog postojanja formalnih nedostataka predviđenih ZKP-om, što zbog postojanja potrebe za dopunom istrage. Optužnica je konačno potvrđena tek 24. oktobra 2018.

233 Mondo, „Godišnjica otmice u Štrpcima“, 27. februar 2010. godine, dostupno na <https://mondo.ba/Info/Region/a73400/Godisnjica-otmice-u-Strpcima.html>, pristupljeno 16. januara 2020. godine.

234 SD Danas Srbija, „Da se ne zaboravi: Pre 23 godine zaustavili voz u Štrpcima i oteți 20 putnika“, 27. februar 2016. godine, dostupno na <https://www.srbijadanas.com/clanak/da-se-ne-zaboravi-pre-23-godine-zaustavili-su-voz-u-strpcima-i-oteli-20-putnika-27-02-2016>, pristupljeno 16. januara 2020. godine.

235 Radio Televizija Vojvodine, „Osumnjičenima za zločin u Štrpcu određen pritvor od 30 dana“, 5. decembar 2014. godine, http://rtv.rs/sr-lat/hronika/osumnjicenima-za-zlocin-u-strpcu-odreden-pritvor-do-30-dana_544211.html, pristupljeno 16. januara 2020. godine.

godine.²³⁶ Vraćanje optužnice više puta TRZ-u da bi se ispravili formalni nedostaci je sramno za svako tužilaštvo, a za tužilaštvo ranga TRZ-a je nedopustivo.

236 **Hronologija kretanja optužnice u predmetu Štrpci: Prva optužnica** (KTO br.1/15 od 03.03.2015.) je vraćena TRZ-u rešenjem Višeg suda u Beogradu, Odeljenja za ratne zločine (K-Po2 br. 3/15 Kv-Po2 br. 14/15 od 06.03.2015. godine) da bi se ispravili uočeni formalni nedostaci; **druga optužnica** (KTO br.1/15 od 09.03.2015.) je vraćena TRZ-u rešenjem Višeg suda u Beogradu, Odeljenja za ratne zločine (K-Po2 br. 3/15 Kv-Po2 br. 16/15 od 12.03.2015.) da bi se ispravili uočeni formalni nedostaci; **treću optužnicu** (KTO br. 1/15 od 13.03.2015.) je Viši sud u Beogradu, Odeljenje za ratne zločine, vratio TRZ-u naređujući dopunu istrage, radi boljeg razjašnjenja stvari, kako bi se mogla ispitati osnovanost optužnice (Naredba K. Po2 br. 3/2015, Kv-Po2 br. 34/2015 od 09.04.2015.); **četvrta optužnica** (KTO br. 1/15 od 15.10.2015.) je vraćena TRZ-u rešenjem Višeg suda u Beogradu, Odeljenje za ratne zločine (K Po2 br. 3/15, Kv-Po2 br. 73/15 od 19.10.2015), kako bi se ispravili uočeni formalni nedostaci; **petu optužnicu** (KTO 1/15 od 20.10.2015.) je Viši sud u Beogradu, Odeljenje za ratne zločine, vratio TRZ-u, naređujući dopunu istrage, radi boljeg razjašnjenja stvari, kako bi se mogla ispitati osnovanost optužnice (K-Po2 br. 4/2015, Kv-Po2 br. 76/2015 od 20.11.2015); **šestu optužnicu** (KTO br. 1/15 od 06.04.2017.) je potvrdio Viši sud u Beogradu, Odeljenje za ratne zločine (Rešenje K-Po2 br. 3/2015, Kv-Po2 br. 20/17 od 28.04.2017), ali je Apelacioni sud (Rešenjem Kž2-Po2 6/17 od 05.06.2017.) ukinuo rešenje o potvrđivanju optužnice i vratio je prvostepenom sudu na ponovno odlučivanje (radilo se o pitanju mogućnosti podizanja optužnice bez ovlašćenog tužioca). Odeljenje za ratne zločine Višeg suda u Beogradu ponovno donosi rešenje (K-Po2 br. 3/15, Kv-Po2 br. 29/17 od 16.06.2017.) o potvrđivanju iste optužnice, ali Apelacioni sud ponovno ukida rešenje i vraća prvostepenom sudu na odlučivanje (Rešenjem Kž2 Po2 8/17 od 24.07.2017). Odeljenje za ratne zločine Višeg suda u Beogradu i treći put donosi rešenje (K-Po2 br. 3/2015, Kv-Po2 br. 41/17 od 21.08.2017.) kojim potvrđuje optužnicu od 06.04.2017. godine, ali Apelacioni sud rešenjem (Kž2 Po2 12/17 od 02.10.2017.) preinačuje to rešenje tako što odbacuje optužnicu, jer je nije podigao ovlašćeni tužilac. **Sedmu optužnicu** (KOT br. 1/15 od 26.10.2017.) je Viši sud u Beogradu, Odeljenje za ratne zločine, vratio TRZ-u rešenjem (K-Po2 br. 4/17, Kv-Po2 br. 45/17 od 27.10.2017.) kako bi se ispravili uočeni formalni nedostaci. **Osmu optužnicu** (KTO br. 1/15 od 06.11.2017.) je Viši sud u Beogradu, Odeljenje za ratne zločine, ponovno vratio TRZ-u, rešenjem K-Po2 br. 4/17, Kv-Po2 br. 47/17 od 08.11.2017, kako bi se ispravili uočeni formalni nedostaci; **devetu optužnicu** (KTO 1/15 od 20.11.2017.) je Viši sud u Beogradu, Odeljenje za ratne zločine (naredbom K-Po2 br. 4/17, Kv-Po2 br. 51/17 od 21.12.2017.) vratio TRZ-u sa nalogom da donese naredbu o dopuni istrage; **desetu optužnicu** (KTO 1/15 od 10.05.2018.) je Viši sud u Beogradu, Odeljenje za ratne zločine rešenjem (K-Po2 br. 4/17, Kv-Po2 br. 6/18 od 14.05.2018.) vratio TRZ-u kako bi se ispravili uočeni formalni nedostaci. TRZ se izjasnilo podneskom o ovoj odluci, nakon čega je sud našao da je optužnica sastavljena u skladu sa ZKP-om i poslao je optuženima na izjašnjavanje. Desetu optužnicu, od 10.05.2018. godine, Viši sud u Beogradu, Odeljenje za ratne zločine, potvrdio je rešenjem (Kv-Po2 24/18 od 01.10.2018). Apelacioni sud u Beogradu doneo je rešenje (Kž2-Po2 13/18 od 24.10.2018.) kojim potvrđuje odluku, odnosno rešenje Višeg suda.

X. Predmet Zvornik - Standard²³⁷

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: prvostepeni postupak	
Datum podizanja optužnice: 10.05.2019.	
Datum početka suđenja: 27.09.2019.	
Postupajući tužilac: Ognjen Đukić	
Optuženi: Dalibor Maksimović	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZ SRJ, član 142	
Postupajuće veće	sudija Vladimir Duruz (predsednik veća) sudija Vera Vukotić sudija Vinka Beraha-Nikićević
Broj optuženih: 1 Rang optuženih: bez čina Broj žrtava: 4 Broj ispitanih svedoka: 4	Broj sudećih dana u izveštajnom periodu: 3 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 4 Broj ispitanih sudskih veštaka: 0
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Glavni pretres	

71

²³⁷ Predmet *Zvornik-Standard*, izveštaji sa suđenja i dokumentacija iz predmeta dostupni na <http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/zvornik.html> pristupljeno dana 2. decembra 2019. godine.

Tok postupka

Optužnica

Optuženi Dalibor Maksimović²³⁸ se tereti da je kao pripadnik vojne jedinice TO Milići, dana 18. aprila 1992. godine, u popodnevnom satima, u objektu „Standard“ u Karakaju (Opština Zvornik, BiH) – u kom objektu je na spratu bila stacionirana srpska SJB Zvornik, a u prizemlju objekta stacionirani pripadnici vojnih formacija, između ostalih i njegova jedinica – nakon saznanja da je tog dana u Zvorniku poginuo njegov saborac, kada su sa sprata iz prostorija policijske stanice sprovedena privedena civilna lica bošnjačke nacionalnosti sa liscama na rukama, i to braća Iljaz, Nijaz i Nedžad Karaosmanović, Fadil Ćirak i jedno NN lice, istim pucao rafalnim hicima u leđa, ubivši pri tom na licu mesta Fadila Ćiraka, te Iljaza i Nijaza Karaosmanovića, dok je NN lice uspelo pobeći. Zatim je optuženi zajedno sa još jednim NN vojnikom prišao Nedžadu Karaosmanoviću, koji je u tim trenucima davao znake života, te su istog do smrti udarali nogama po telu.²³⁹

Odbrana optuženog

Optuženi se u ovoj fazi postupka branio ćutanjem.²⁴⁰

Svedoci u postupku

72

Svedoci/oštećene Fehrija Ćirak, kojoj je stradao surpug Fadil, i Alija Handžić, kojoj su stradala braća Ilijaz, Nijaz i Nadžad Karaosmanović, nisu imale neposrednih saznanja o kritičnom događaju. Svedokinja Fehrija Ćirak navela je da je 7. aprila 1992. godine, kada su počela ratna dejstva u Zvorniku, sa suprugom Fadilom i decom otišla u Beograd kod prijateljice. Preko TV-a su videli da je novoformirana srpska vlast u Zvorniku uputila javni poziv stanovnicima Zvornika da se vrate u grad i da prijave svoju imovinu, pa je njen suprug Fadil odlučio da se vrati. Prilikom prvog pokušaja da uđe u Zvornik nije uspeo, ali je nakon dva dana otišao ponovo, nakon čega mu se izgubio svaki trag. Dobila je informaciju da je njen suprug bio zatvoren u „Alhosu“ radi ispitivanja, da je jedan od pripadnika srpske vojske stradao u Zvorniku, te da je, u znak odmazde, neko ubio njenog supruga Fadila i trojicu braće Karaosmanović.²⁴¹

Svedokinja Alija Handžić navela je da je na početku rata cela njena porodica izbegla iz Zvornika i otišla u Šabac kod ujaka njene snaje Ljilje, Nijazove supruge. Nijaz je prijavio Crvenom krstu u Šapcu da su izbegli. Nakon par dana videli su na TV-u kako Branko Grujić, tadašnji predsednik opštine Zvornik, poziva stanovništvo da se vrati i prijavi svoju imovinu. Zbog toga su njene dve snaje odlučile da odu u Zvornik, pa ih je Nijaz odvezao na autobusku stanicu. U međuvremenu su, u kuću gde su bili smešteni,

²³⁸ Optuženi je nepravosnažnom presudom Višeg suda u Beogradu K.Po2 8/2017, od 23. septembra 2019. godine, osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 15 godina zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva, izvršenog 9. maja 1992. godine na području opštine Bratunac i Milići.

²³⁹ Optužnica TRZ KTO br. 1/2019 od 10. maja 2019. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2019-09/kto_1_19_lat.pdf, pristupljeno 5. decembra 2019. godine.

²⁴⁰ Transkript sa glavnog pretresa od 27. septembra 2019. godine.

²⁴¹ Transkript sa glavnog pretresa od 7. novembra 2019. godine.

došla dva muškarca u civilu i tražila Nijaza, rekavši da se javi u SUP u Šapcu. Čim se Nijaz vratio, otišao je da se javi u SUP, i dok je bio tamo, došla su ponovo ista dvojica muškaraca i pozvala ostalu braću, odnosno Ilijaza i Nedžada da krenu u SUP. Tada ih je poslednji put videla. Prvi put je došla do saznanja o sudbini svoje braće tokom 1999. godine, kada ju je jedan taksista iz Memića prepoznao i rekao joj da je čuo za njihovu tragediju i da joj je braću ubio neko iz Milića. Svedokinjina prijateljica Edina, koja je udata za Mimu Perića, obučara iz Milića, ispričala je njihovoj majci da joj je sinove ubio „Dača iz Milića“, koji se time hvalio njenom mužu. O sudbini svoje braće čula je i od Zorana Crnogaće iz Zvornika, koji je došao kod nje tokom 2007. godine, i ispričao da je bio priveden i vezan za radijator u objektu u kojem je neki vojnik iz Milića ubio njenu braću. Takođe je rekao da je sa njenom braćom ubijen i Fadil Čirak.²⁴²

Svedok Božo Drmonjić, saborac optuženog, naveo je da je u Zvorniku, u prizemlju objekta u kojem su bili smešteni, kritičnog dana čuo neku pucnjavu, te da je kasnije saznao da je ubijen neki čovek. Nije mu poznato gde se nalazio optuženi u vreme pucnjave. Istakao je da je 17. decembra 2009. godine Državnoj agenciji za istrage i zaštitu Bosne i Hercegovine (SIPA) dao iskaz pod pritiskom, i da mu je prilikom davanja istog prećeno. Pretili su mu pripadnici SIP-e, pa čak i njegovoj ćerki koja je u Francuskoj. Ucenjivali su ga da će „dobiti 20 godina ako ne potpiše“, pa stoga nisu tačni navodi iz tog iskaza da je bio očevidac kritičnog događaja i da je upravo on oteo pušku optuženom nakon što je ovaj pucao u civile.²⁴³

Svedok Pero Milanović, takođe saborac optuženog, objasnio je da je nekoliko dana pre kritičnog događaja njihova jedinica došla iz Milića u Zvornik, sa zadatkom da čuva vitalne objekte u gradu. Po dolasku u Zvornik bili su smešteni u prostorije u prizemlju objekta koji je pripadao preduzeću „Standard“. Kritičnog dana nalazio se u „Standardu“, u prizemlju, u prostoriji u kojoj je spavao, kada je putem radio-veze saznao da je u gradu poginuo pripadnik njihove jedinice Miladin Vujadinović, zvani „Luta“. U jednom trenutku na hodniku se čula rafalna paljba, pa je izašao da vidi o čemu se radi. Video je optuženog sa oružjem u ruci i ljude koji su ga držali i pokušavali da mu uzmu oružje. Na podu hodnika primetio je nepomično telo muškarca u civilnoj odeći, oko kojeg se širila krv. Optuženog su odveli negde na sprat istog objekta i tamo ga zadržali tokom noći. Sutradan se cela jedinica vratila za Miliće, ali nije siguran da se i optuženi vratio zajedno sa jedinicom. Naveo je da je, pred nadležnim organima u BiH, u ranijem periodu davao iskaz u vezi sa ovim događajem, te da na njega niko nikada nije vršio pritisak u vezi sa tim.²⁴⁴

73

Nalazi FHP-a

Regionalna saradnja

Ovaj postupak rezultat je saradnje Srbije i BiH u procesuiranju ratnih zločina, koja je intenzivirana

²⁴² *Ibid.*

²⁴³ *Ibid.*

²⁴⁴ Transkript sa glavnog pretresa od 18. decembra 2019. godine.

nakon što su TRZ i Tužilaštvo BiH 2013. godine potpisali Protokol o saradnji u progonu počinitelja krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida. Naime, potvrđenu optužnicu protiv optuženog ustupilo je Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, obzirom da optuženi, koji je državljanin Republike Srbije i sa prebivalištem u Srbiji, nije bio dostupan organima BiH. Radi se o drugoj ustupljenoj optužnici protiv istog optuženog.²⁴⁵

Prekomerna anonimizacija optužnice

Optužnica TRZ u ovom predmetu, koja je dostupna javnosti na internet stranici TRZ u okviru odeljka „Optužnice“²⁴⁶, anonimizovana je na način da je objavljen samo dispozitiv iste u kojem su anonimizovani podaci o imenu optuženog i žrtava, što nije u saglasnosti sa Pravilnikom TRZ o anonimizaciji podataka o ličnosti u optužnicama Tužilaštva za ratne zločine.²⁴⁷ Naime, tim Pravilnikom je predviđeno da se optužnice TRZ „objavljaju po pravilu u celini, na internet stranici TRZ, ali se podaci na osnovu kojih je moguće identifikovati okrivljene, oštećene, njihove zakonske zastupnike, svedoke, srodnike, bliska lica, susele i slično, zamenjuju ili izostavljaju na dosledan način.“²⁴⁸ Umesto objavljivanja optužnice u celini, objavljen je samo njen dispozitiv, pa se ni na koji način ne može utvrditi na kojim dokazima TRZ zasniva istu. Takođe je Pravilnikom predviđeno da se anonimizuju podaci o ličnosti učesnika u postupku kao što su „ime, prezime i nadimak fizičkog lica, adresa, datum i mesto rođenja“²⁴⁹, ali je u isto vreme predviđeno da „anonimizaciji ne podležu podaci o imenu, prezimenu i nadimku fizičkog lica, učesnika u postupku, u slučaju da opravdani interes javnosti da zna preteže u odnosu na zaštitu identiteta fizičkog lica“.²⁵⁰ Kako je anonimizovano ime optuženog, ali i žrtava, očigledno je da se TRZ oglušilo o odredbu vlastitog Pravilnika i u potpunosti zanemarilo interes javnosti, u čijem je interesu da bude upoznata sa identitetom lica koja se terete za izvršenje ratnih zločina čije izvršenje izaziva veliku društvenu opasnost, ali i njihovih žrtava, čije pominjanje u javnosti predstavlja vid satisfakcije za žrtve i njihove porodice i preduslov za priznavanje patnji koje su pretrpele, pre svega na osnovu svog identiteta.

74

245 Po prvoj ustupljenoj optužnici Tužilaštva BiH, postupak se protiv optuženog vodio u predmetu *Bratunac*, K.Po2 8/2017. u kojem je doneta prvostepena presuda 23. septembra 2019. godine.

246 Optužnica TRZ KTO br. 1/2019 od 10. maja 2019. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2019-09/kto_1_19_lat.pdf, pristupljeno 16. januara 2020. godine.

247 Pravilnik o anonimizaciji podataka o ličnosti u optužnicama Tužilaštva za ratne zločine od 20. marta 2019. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/HomeDocument/Document_sr/2019-05/%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D0%BB%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%9B%D0%B0%D1%82.pdf, pristupljeno 16. januara 2020. godine.

248 *Ibid*, član 1, stav 2.

249 *Ibid*, član 5, stav 1.

250 *Ibid*, član 5, stav 2.

Donete prvostepene presude pred Odeljenjem za ratne zločine Višeg suda u Beogradu

I. Predmet Bosanski Petrovac – Gaj²⁵¹

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: prvostepeni postupak (ponovljeno suđenje)	
Datum podizanja optužnice: 10. oktobar 2014. godine	
Datum početka suđenja: 15. jun 2015. godine	
Postupajući tužilac: Mioljub Vitorović	
Optuženi: Milan Dragišić	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZ SRJ, član 142	
Postupajuće veće Višeg suda u Beogradu	sudija Vladimir Duruz (predsednik veća) sudija Vera Vukotić sudija Vinka Beraha-Nikićević
Broj optuženih: 1 Rang optuženih: nižerangiran – bez čina Broj žrtava: 5 Broj ispitanih svedoka: 26	Broj sudećih dana u izveštajnom periodu: 4 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 0 Broj ispitanih veštaka: 3
Ključni događaji u izveštajnom periodu:	
Drugostepena odluka	

75

251 Predmet *Bosanski Petrovac - Gaj*, izveštaji sa suđenja i dokumenta iz predmeta dostupni na http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/bosanski_petrovac_gaj.html, pristupljeno dana 11. decembra 2018. godine, pristupljeno 16. oktobra 2019. godine.

Tok postupka

Tok postupka do 2019. godine

Optužnica

Optuženi Milan Dragišić se tereti da je, kao pripadnik VRS, 20. septembra 1992. godine u Bosanskom Petrovcu (BiH), u naselju Gaj, ubio bošnjačke civile Asima Kavaza, Elvira Zajkića i Safeta Terzića i pokušao da ubije Muhameda Kavaza, Asmira Lemeša i Šaćira Hujića, kojom prilikom su Muhamed Kavaz i Šaćir Hujčić zadobili telesne povrede. Naime, nakon što je dovezeno telo njegovog pokojnog brata Dragana Dragišića, koji je poginuo na ratištu, optuženi je, naoružan automatskom puškom i u uniformi, izašao na ulicu i počeo da psuje „tursku i muslimansku majku“ svojim komšijama Bošnjacima, koji su se nalazili na ulici, a potom je u njih i pucao.²⁵²

Odbrana optuženog

Optuženi Milan Dragišić, iznoseći svoju odbranu, izjavio je da se ne oseća krivim. Naveo je da je prilikom dovoženja tela svog brata, iz gepeka automobila uzeo automatsku pušku u kojoj je bio metak u cevi. Čuo je nakon toga rafalnu paljbu, ali se ne seća šta se dogodilo. Bio je „van sebe“ i tada mu je pred očima bilo „sve crno“, jer je saznao da je telo njegovog pokojnog brata bilo potpuno izmasakrirano. Zbog toga ne zna da li je ubio svoje komšije.²⁵³

76

Svedoci u postupku

Tokom dokaznog postupka ispitano je ukupno 26 svedoka. Oštećeni Muhamed Kavaz opisao je kako je optuženi kritičnog dana ubio njegovog oca Asima Kavaza, a njega ranio.²⁵⁴ Da je optuženi ubio Asima Kavaza potvrdio je i svedok Branko Srdić, koji je bio očevidac kritičnog događaja.²⁵⁵

Svedoci Mirko Velaga i Edin Bašić nisu bili očevici kritičnog događaja, ali njihova posredna saznanja potvrđuju navode oštećenog Muhameda Kavaza o ubistvu njegovog oca Asima, kao i da se optuženi, nakon ubistva Asima Kavaza, kretao po naselju Gaj i pucao u civile Bošnjake.²⁵⁶

Svedok Milorad Radošević, koji je bio prisutan kada su tela poginulih boraca dovezena u Bosanski Petrovac, naveo je da je među okupljenim ljudima video i optuženog koji je kukao i vrištao za poginulim bratom, te da su ga prijatelji i rođaci držali i jedva uspeali da ga smeste u automobil. Svedoci Željko Kuburić i Duško Karanović, koji su došli u kuću porodice Dragišić da izraze saučešće, u svojim iskazima naveli su da je optuženi tada delovao izgubljeno, bio odsutan i da ih „nije skontao“²⁵⁷

²⁵² Optužnica TRZ broj KTO 7/14 od 10. oktobra 2014. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2016-05/o_2014_10_10_lat.pdf, pristupljeno dana 16. oktobra 2019. godine.

²⁵³ Transkript sa glavnog pretresa od 15. juna 2015. godine.

²⁵⁴ Transkript sa glavnog pretresa od 14. jula 2015. godine.

²⁵⁵ Transkript sa glavnog pretresa od 18. novembra 2015. godine.

²⁵⁶ Transkript sa glavnog pretresa od 8. oktobra 2015. godine.

²⁵⁷ Transkript sa glavnog pretresa od 15. septembra 2016. godine.

Svedok odbrane Milorad Dragišić, rođeni brat optuženog, naveo je da nije bio očevidac kritičnih događaja. Čim je u gradu čuo za pogibiju brata krenuo je kući, u čijoj blizini je video telo ubijenog Asima Kavaza, njihovog komšije. Prijatelji i rođaci su mu rekli da ga je ubio optuženi, i da je tom prilikom ranio Muhameda Kavaza, sina pokojnog Asima, te da je krenuo naoružan prema gradu. Pošao je za njim i ubrzo, uz pomoć prijatelja, uspeo da ga savlada i vrati kući. Optuženi je video izmasakrirano telo njihovog poginulog brata i zbog toga je bio van sebe – svedoku je delovao „kao prepariran”. Smatra da je optuženi u trenutku kada je ubio komšiju Asima bio neuračunljiv, da nije bio ni svestan na koga puca, jer nije imao nikakvog razloga da to uradi, obzirom da su sa Kavazovima bili u jako dobrim odnosima. Čuo je da su istog dana u blizini hotela ubijena još tri lica, ali je uveren da to nije učinio optuženi, jer su ga vratili kući pre nego što je stigao do grada.²⁵⁸

Svedoci odbrane Nenad Dragišić, rođak optuženog, Brankica Dragišić, supruga optuženog i Drena Latinović, komšinica optuženog, naveli su da nemaju neposrednih saznanja o ubistvu i ranjavanju bošnjačkih civila. Optuženi im je, zbog smrti brata, delovao „potpuno izgubljeno”.²⁵⁹

Svedokinja Semira Mešić-Pašalić navela je da je u svojstvu sudskog veštaka, kao specijalista sudske medicine i patologije, pred Kantonalnim tužilaštvom u Bihaću dala svoj nalaz i mišljenje o povredama koje su zadobili oštećeni Muhamed Kavaz, Elvir Zajkić i Safet Terzić. Međutim, objasnila je da se u vreme davanja nalaza nije nalazila na spisku sudskih veštaka, jer zbog velikog angažovanja na ekshumacijama koje je vršila pored svog redovnog posla, to nije stigla da obavi.²⁶⁰

Nakon izjašnjenja ove svedokinje, određeno je sudsko medicinsko veštačenje radi utvrđivanja vrste, težine i mehanizma povreda oštećenih Asima i Muhameda Kavaza, Safeta Terzića i Eldina Zajakića, koje je povereno sudskom veštaku dr Branimiru Aleksandriću.

Takođe je određeno psihijatrijsko–psihološko veštačenje optuženog na okolnost njegove uračunljivosti u vreme izvršenja krivičnog dela, koje je povereno sudskim veštacima, neuropsihijatru dr Branku Mandiću i psihologu dr Ani Najman.

Tok postupka u 2019. godini

Nalazi sudskih veštaka

Tokom 2019. godine obavljeno je ispitivanje sudskih veštaka.

Veštak medicinske struke Branimir Aleksandrić utvrdio je da su pok. Asim Kavaz, Eldin Zajkić i Safet Terzić zadobili telesne povrede nanese projektilima ispaljenim iz ručnog vatrenog oružja – teške i po život opasne povrede koje su dovele do smrtnog ishoda. Takođe je utvrdio da je Muhamed Kavaz zadobio teške i po život opasne povrede, ali da je smrtni ishod sprečen adekvatnim lečenjem.²⁶¹

258 Transkript sa glavnog pretresa od 21. juna 2017. godine.

259 Transkripti sa glavnog pretresa od 8. marta 2018. godine i 10. septembra 2018. godine.

260 Transkript sa glavnog pretresa od 20. januara 2018. godine.

261 Transkript sa glavnog pretresa od 14. januara 2019. godine.

Sudski veštaci Branko Mandić²⁶² i Ana Najman²⁶³ utvrdili su da je okrivljeni u vreme izvršenja krivičnog dela za koje se tereti bio u stanju privremene duševne poremećenosti kao posledice sloma njegovih odbrambenih psiholoških mehanizama, te da su njegove sposobnosti da shvati značenje dela i upravlja svojim postupcima bile bitno smanjene.

Prvostepena presuda

Viši sud u Beogradu doneo je 24. aprila 2019. godine presudu kojom je optuženog Milana Dragišića oglasio krivim što je u stanju bitno smanjene uračunljivosti lišio života jednog, a pokušao da liši života dva civila, koji su svi bošnjačke nacionalnosti, i osudio ga na kaznu zatvora u trajanju od četiri godine.²⁶⁴

Sudsko veće je utvrdilo da je optuženi, za vreme oružanog sukoba u BiH, kao pripadnik VRS, VP 7463 Petrovac, dana 20. septembra 1992. godine u naselju Gaj u Bosanskom Petrovcu, u ulici JNA, u stanju bitno smanjene uračunljivosti, nakon što je dovezeno telo njegovog brata Dragana Dragišića koji je poginuo na Bihaćkom ratištu, videvši na putu ispred svoje kuće svog prvog komšiju Asima Kavaza, obratio se istom rečima: „Jebem ti tursku majku, jebem ti muslimansku majku, ubit ću vas sviju!“ Nakon toga je iz automatske puške pucao u njega i ubio ga. Zatim je, uočivši Muhameda Kavaza, sina ubijenog Asima, koji je došao do tela svog oca, pucao u istog u nameri da ga ubije, nanevši mu pri tom više telesnih povreda. Odmah zatim nastavio je da se naoružan kreće ulicom JNA i, uočivši Asmira Lemeša, pucao u njega u nameri da ga ubije, ali je ovaj uspeo da pobjegne nepovređen.

78

Sud je našao da se na nesumnjiv način nije moglo utvrditi da je optuženi pokušao da ubije oštećenog Šaćira Hujića, jer su iskazi svedoka koji opisiju ovaj događaj veoma uopšteni.

Takođe je zaključio da nema dokaza da je optuženi ubio Safeta Terzića i Eldina Zajkića, jer svedoci koji tvrde da su očevici ovog događaja, isti događaj različito opisuju. Iako je optuženi optužen da je ubio Terzića i Zajkića iz automatske puške, sud nije mogao doći do takvog zaključka. Ovo pre svega jer pojedini svedoci navode da je tog dana bilo još pucnjave po gradu, kao i narednih dana, da je bilo još ubistava, kao i da se pričalo da je neka od njih izvršila osoba zvana „Rambo“.

Zbog toga je sud ove radnje za koje se optuženi teretio, a za koje je našao da nisu potvrđene izvedenim dokazima, izostavio iz izreke presude.

Prilikom odmeravanja kazne, sud je kao olakšavajuće okolnosti cenio optuženom njegovu dosadašnju neosuđivanost, loše zdravstveno stanje, kao i porodične prilike. Kao otežavajuće okolnosti sud je cenio činjenicu da je optuženi, osim što je lišio života Asima Kavaza, pokušao da liši života još dva lica. Obzirom da je optuženi krivično delo učinio u stanju bitno smanjene

²⁶² *Ibid.*

²⁶³ Transkript sa glavnog pretresa od 1. marta 2019. godine.

²⁶⁴ Presuda Višeg suda u Beogradu K.Po2 13/2014 od 4. aprila 2019. godine.

uračunljivosti, te da zbog toga postoji zakonska mogućnost za blaže kažnjavanje²⁶⁵, sud je optuženom izrekao kaznu zatvora ispod zakonskog minimuma, ocenivši da će se i takvom kaznom postići svrha kažnjavanja.

Drugostepena odluka

Odlučujući o žalbama branioca optuženog i TRZ-a, Apelacioni sud u Beogradu²⁶⁶ doneo je 25. novembra 2019. godine rešenje kojim je ukinuo presudu Višeg suda u Beogradu zbog bitne povrede odredbi krivičnog postupka i predmet vratio prvostepenom sudu na ponovni postupak i odlučivanje.²⁶⁷

U trenutku pisanja ovog izveštaja javnosti nije bilo dostupno rešenje Apelacionog suda, te iz tog razloga nije moguće dati pravnu analizu kojim se razlozima drugostepeni sud vodio kada je presudu Višeg suda ukinuo i predmet vratio na ponovno odlučivanje.

Nalazi FHP-a

Regionalna saradnja

Ovaj postupak predstavlja dobar primer saradnje Srbije i BiH u procesuiranju ratnih zločina, koja je intenzivirana nakon što su TRZ i Tužilaštvo BiH 2013. godine potpisali Protokol o saradnji u progonu počinilaca krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida. Naime, ovaj predmet je TRZ-u ustupilo Tužilaštvo BiH, obzirom da optuženi, kao državljanin Republike Srbije i sa prebivalištem u Srbiji, nije bio dostupan organima BiH.

79

Neprihvatljivo veštačenje

Evidentan propust u radu Kantonalnog tužilaštva u Bihaću je dozvola da veštačenje obavlja osoba koja se ne nalazi na spisku sudskih veštaka. Takav postupak narušio je ugled samog tužilaštva, a u ovom postupku imao je za posledicu njegovo odugovlačenje. Naime, glavni pretres je nekoliko puta odlagan jer navodni sudski veštak nije mogao da pristupi sudu iz zdravstvenih razloga, da bi se, nakon saznanja da se ne radi o sudskom veštaku, veštačenje moralo ponovo obaviti.

Nepoštovanje Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja

Viši sud je odbio da dostavi FHP-u prvostepenu presudu, sa obrazloženjem da postupak u ovom predmetu nije pravnosnažno okončan. Ovakav postupak suda je u direktnoj suprotnosti sa konačnim rešenjem Poverenika za pristup informacijama od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, koji

265 Članom 12, stavom 2 KZ SRJ propisano je da se učinilac koji krivično delo izvrši u stanju bitno smanjene uračunljivosti može blaže kazniti.

266 Sastav sudskog veća: Sudija Omer Hadžiomerović (predsednik veća), sudije Rastko Popović, Nada Hadži-Perić, Aleksandar Vujičić i Miodrag Majić, članovi veća.

267 Rešenje Apelacionog suda u Beogradu Kž1 Po2 6/19 od 25. novembra 2019. godine.

je takav stav suda već ocenio kao nezakonit.²⁶⁸ I pored činjenice da je FHP dostavio sudu to rešenje Poverenika, postupajuće ovlašćeno lice ostalo je pri prvobitnom stavu. Ovakva praksa se ponavlja svaki put kada se u Višem sudu promeni lice koje je ovlašćeno za postupanje po zahtevima za pristup informacijama od javnog značaja, što ukazuje da se isti pre početka rada ne upoznaju u dovoljnoj meri sa već dostignutim standardima.

268 Rešenje Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti br.07-00-01776/2012-03 od 30.08.2012. godine; Rešenje Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti br. 07-00-00625/2012-03 od 14. oktobra 2013. godine.

II. Predmet Bosanska Krupa II²⁶⁹

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: žalbeni postupak	
Datum podizanja optužnice: 26. decembar 2017. godine	
Datum početka suđenja: 7. juni 2018. godine	
Postupajući tužilac: Bruno Vekarić	
Optuženi: Joja Plavanjac i Zdravko Narančić	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZSRJ, član 142	
Postupajuće veće	sudija Mirjana Ilić (predsednica veća) sudija Zorana Trajković sudija Dejan Terzić
Broj optuženih: 2 Rang optuženih: nižerangirani Broj žrtava: 11 Broj ispitanih svedoka: 16	Broj sudećih dana u izveštajnom periodu: 9 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 8 Broj ispitanih sudskih veštaka: 0
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Prvostepena presuda	

81

²⁶⁹ Predmet *Bosanska Krupa II*, izveštaji sa suđenja i dokumentacija iz predmeta dostupni na http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/bosanska_krupa_II.html, pristupljeno dana 15. decembra 2019. godine.

Tok postupka

Tok postupka do 2019. godine

Optužnica

Optuženi Joja Plavanjac se tereti za ubistvo, a optuženi Zdravko Narančić za pomaganje u ubistvu 11 bošnjačkih civila u prvoj polovini avgusta 1992. godine u Osnovnoj školi „Petar Kočić“ u Bosanskoj Krupi (BiH). Optuženi Zdravko Narančić, kao pripadnik Vojne policije 11. krupske lake pešadijske brigade VRS, za vreme dok je obavljao dužnost stražara u zatvoru u prostorijama škole, omogućio je da u prostorije zatvora uđe, naoružan automatskom puškom, optuženi Joja Plavanjac, pripadnik VRS. Optuženi je prvo u zatvoru tražio pritvorenog Predraga Praštala, koji je prethodnih dana lišio života njegovu majku. Iako je Praštalo već bio odveden u pritvor u Banja Luku, optuženi Narančić je prvo otključao i otvorio vrata prostorije u kojoj su držani zatvoreni Bošnjaci, pripadnici grupe „Joks“, na koje je optuženi Plavanjac odmah po otvaranju prostorije pucao iz automatske puške i ubio: Kaltak Rasima, Kaltak Nezira, Kaltak Enesa, Kaltak Emsuda, Kaltak Ferida, Alijagić Fadila, Alijagić Edina, Omić Mirsada, Nasić Rasima i Čehajić Ismeta. Potom je optuženi Narančić otključao i otvorio vrata druge prostorije i glasno zatražio da iz iste izađe lice po imenu Tofik Sedić, pa kada je ovo lice izašlo okrivljeni Plavanjac ga je odveo u fiskulturnu salu škole, pitajući ga najpre zašto je zaustavljao njegovog strica Miću Plavanjca, a zatim ga pucanjem iz automatske puške ubio.²⁷⁰

82

Odbrane optuženih

Iznoseći svoju odbranu, optuženi su negirali izvršenje dela za koje se terete. Optuženi Joja Plavanjac tvrdio je da je predmetna ubistva izvršio njegov sada pokojni otac Lazo Plavanjac. Naime, vojnik RS Predrag Praštalo ubio mu je majku 31. jula 1992. godine, a njegov otac Lazo došao je kod njega 3. avgusta 1992. godine i insistirao da ga odveze do Krupe, do Osnovne škole „Petar Kočić“, jer je čuo da je tamo zatvoren Praštalo. Obojica su bili naoružani. Vrata im je otključao stražar, optuženi Narančić, kojem je bio nadređeni. Narančić im je objasnio da je Praštalo prebačen za Banja Luku, ali je otac insistirao da se otključaju vrata od prostorija u kojima su bili zatvoreni Bošnjaci, da se i sâm u to uveri. Kada je Narančić otvorio jednu prostoriju, otac je među zatvorenim ljudima prepoznao Tofika Sedića i sa njim je nešto razgovarao. Za to vreme, optuženi je sa Narančićem otišao do kancelarije kako bi izvršio uvid u knjigu dežurstva i utvrdio da li je Praštalo zaista prebačen za Banja Luku. U jednom trenutku su čuli pucanj, i kada su izašli iz kancelarije videli su da Tofik Sedić leži mrtav na podu, pa su se vratili ponovo u kancelariju da pogledaju dokumentaciju. Ubrzo su ponovo začuli pucnjavu, nakon čega su potrčali do oca i videli da je pucao u zatvorenike. Nije mu poznato kako je njegov otac otvorio vrata prostorije u kojoj su bili zatvorenici. Narančić je uhvatio njegovog oca da više ne bi pucao i izgurao ga iz škole, nakon čega su njih dvojica otišli.²⁷¹

270 Optužnica TRZ KTO 4/17 od 26. decembra 2017. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2018-03/kto_4_17_latinica~3.pdf, pistupljeno dana 8. januara 2019. godine.

271 Transkript sa glavnog pretresa od 7. juna 2018. godine.

Optuženi Zdravko Narančić je u svojoj odbrani naveo da je optuženog Plavanjca pustio u prostorije škole jer mu je isti bio nadređen, zbog čega je morao da ga sluša, i ujedno je potvrdio navode odbrane optuženog Joje Plavanjca koji se odnose na kritični događaj.²⁷²

Svedoci u postupku

Svedoci/oštećeni Asim Nasić, Mirela Rekić, Osman Alijagić, Fatima Kaltak i Safija Kaltak ispitani su putem video-konferencijske veze sa Kantonalnim sudom u Bihaću. Oni nisu imali nikakvih neposrednih saznanja o kritičnom događaju ali se, zbog lošeg kvaliteta zvuka, njihovo ispitivanje nije moglo pratiti.²⁷³

Svedoci Duško Jakšić i Zdravko Marčeta, obojica pripadnici Vojske RS, takođe nisu imali neposrednih saznanja o kritičnom događaju. Naveli su da su čuli da je u ubistvima zatvorenih lica u prostorijama OŠ „Petar Kočić“ učestvovao i pok. Lazo Plavanjac, otac optuženog Joje Plavanjca, premda oca optuženog Plavanjca uopšte nisu pominjali prilikom svedočenja pred nadležnim organima u BiH.²⁷⁴

Tok postupka u 2019. godini

Tokom 2019. godine održano je šest dana suđenja, tokom kojih su kao svedoci ispitani i Mehmed Gerzić, Šefkija Kozlica, Sabit Alijagić, Miralem Selimović i Kasim Haluzović, koji su u vreme kritičnog događaja bili zatvoreni u prostorijama Osnovne škole „Petar Kočić“ u Bosanskoj Krupi. U vreme kritičnog događaja niko od njih nije video pok. Lazu Plavanjca, oca optuženog Joje Plavanjca. Svedok Šefkija Kozlica je u svom iskazu naveo da je video optuženog Joju Plavanjca kako dolazi u školu, zatim je čuo da Plavanjac razgovara sa optuženim Narančićem koji je tada bio stražar u školi, a nakon toga je čuo prvo deset, a onda jedan pucanj.²⁷⁵

83

Svedok Sabit Alijagić, inače komšija optuženog Plavanjca, naveo je da mu je poznato da je par dana pre kritičnog događaja ubijena majka optuženog Plavanjca, i misli da je to uzrok kritičnog događaja. Naime, Plavanjčevu majku je ubio komšija koji je doveden u prostorije škole, ali je ubrzo negde odveden. Sutradan je u školu došao optuženi Plavanjac, koji je bio pijan i tražioubicu svoje majke. Ušao je u prostoriju u kojoj je bio zatvoren i svedok i izveo Tofika Sedića. Odveo je Tofika u fiskulturnu salu i tamo ga ubio, nakon čega je ušao u prostoriju u kojoj su bili zatvoreni momci koje su zvali „Joksovcí“ i pucao u njih.²⁷⁶ Svedok Kasim Kaluzović je naveo da je video optuženog Plavanjca kako dolazi u školu, da su se otvorila vrata od prostorije u kojoj je bio zatvoren, i da je tada video stražara Narančića i Plavanjca. Plavanjac je pokazao na Tofika Sedića koji je bio zatvoren u istoj prostoriji, i izveo ga do fiskulturne sale. Čuo je kako Plavanjac pita Tofika gde mu je brat Zijad, kao i zašto je kao rezervni policajac zaustavio Plavanjčevog strica, i ko je on da to sme da uradi. Zatim se iz tog pravca čuo pojedinačni pucanj. Potom su se iz prostorije u kojoj su bili zatvoreni „Joksovcí“, njih 10, takođe čula pojedinačna pucnjava.²⁷⁷

272 *Ibid.*

273 Transkript sa glavnog pretresa od 3. oktobra 2018. godine.

274 Transkript sa glavnog pretresa od 25. decembra 2018. godine.

275 Transkript sa glavnog pretresa od 5. marta 2019. godine.

276 *Ibid.*

277 Transkript sa glavnog pretresa od 8. aprila 2019. godine.

Prvostepena presuda

Viši sud u Beogradu doneo je dana 15. novembra 2019. godine presudu kojom je optužene Joju Plavanjca i Zdravka Narančića oglasio krivim zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva i osudio ih – Joju Plavanjca na kaznu zatvora u trajanju od 15, a Zdravka Narančića na kaznu zatvora u trajanju od sedam godina.²⁷⁸

Sudsko veće je izmenilo dispozitiv optužnice od 26. decembra 2017. godine u skladu sa iskazima svedoka koji su ispitani, na način da je izmenjen redosled stradanja žrtava. Naime, tokom trajanja postupka sud je, na osnovu saglasnih izjava svedoka, utvrdio da je „optuženi Zdravko Narančić, kao pripadnik Vojne policije 11. krupske lake pešadijske brigade, za vreme dok je obavljao dužnost stražara u zatvoru u prostorijama škole, omogućio [...] da u prostorije zatvora uđe, naoružan automatskom puškom, optuženi Joja Plavanjac, pripadnik Vojske Republike Srpske, koji je prvo u zatvoru tražio pritvorenog Predraga Praštala, koji je prethodnih dana lišio života njegovu majku. Iako je Praštalo već bio odveden u pritvor u Banja Luku, optuženi Narančić je prvo otključao i otvorio vrata prostorije u kojoj je bilo lice po imenu Tofik Sedić, pozvao je istog da izađe, pa kada je ovo lice izašlo okrivljeni Plavanjac ga je odveo u fiskulturnu salu škole, pitajući ga najpre zašto je zaustavljao njegovog strica Miću Plavanjca, a zatim ga pucanjem iz automatske puške ubio. Nakon toga, optuženi Narančić otključao je i otvorio vrata druge prostorije u kojoj su držani zatvoreni Bošnjaci, pripadnici grupe 'Joks', na koje je optuženi Plavanjac odmah po otvaranju prostorije pucao iz automatske puške i ubio: Kaltak Rasima, Kaltak Nezira, Kaltak Enesa, Kaltak Emsuda, Kaltak Ferida, Alijagić Fadila, Alijagić Edina, Omić Mirsada, Nasić Rasima i Ćehajić Ismeta“.

84

Sud je ocenio da navodi Joje Plavanjca, kako je predmetno krivično delo izvršio njegov pokojni otac Lazo Plavanjac, nisu dokazani iz razloga što odbrana nije pružila adekvatne dokaze za iste, te sud smatra da je to navedeno samo radi izbegavanja krivične odgovornosti. U prilog ovom zaključku suda ide i tvrdnja svedoka koji su bili zatvoreni u prostorijama škole u vreme izvršenja krivičnog dela, a koji su naveli da tada niko nije video Lazu Plavanjca. Isto tako, sud nije prihvatio navode odbrane Zdravka Narančića da je pustio Joju Plavanjca u prostorije škole u kojoj je bio stražar iz straha što je Plavanjac bio komandant i što je morao da ga sluša. Naime, sud je utvrdio da je Narančić bio stražar, čija je dužnost bila da čuva zatvorenike i da spreči treća lica da im pristupe. Iz iskaza svedoka tokom postupka utvrđeno je da ni u jednom momentu Narančić nije pokušao da spreči Plavanjca u izvršenju krivičnog dela, te ne samo da mu je s umišljajem omogućio da izvrši krivično delo, već mu je i omogućio da po izvršenju krivičnog dela nesmetano izađe iz škole.

Prilikom odmeravanja visine kazne okrivljenom Joji Plavanjcu, sud je kao otežavajuće okolnosti cenio smrt 11 lica bošnjačke nacionalnosti, a kao olakšavajuće okolnosti njegove porodične prilike, neosuđivanost i protok vremena od izvršenja dela. I u odnosu na optuženog Zdravka Narančića, sud je kao olakšavajuće okolnosti cenio njegovu neosuđivanost i protok vremena od izvršenja dela.²⁷⁹

278 Presuda Višeg suda u Beogradu K.Po2 br. 11/17 od 15. novembra 2019. godine.

279 *Ibid.*

Nalazi FHP-a

Regionalna saradnja

Ovaj postupak predstavlja dobar primer saradnje Srbije i BiH u procesuiranju ratnih zločina, koja je intenzivirana nakon što su TRZ i Tužilaštvo BiH 2013. godine potpisali Protokol o saradnji u progonu počinitelaca krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida. Naime, ovaj predmet je ustupio Sud Bosne i Hercegovine, obzirom da optuženi, koji su državljani Republike Srbije i sa prebivalištem u Srbiji, nisu bili dostupni organima BiH.

Visina kazne i olakšavajuće okolnosti

Izrečene kazne zatvora optuženima – Joji Plavanjcu u trajanju od 15, a Zdravku Narančiću u trajanju od sedam godina – pravične su i primerene težini izvršenog krivičnog dela. Međutim, FHP smatra da se protok vremena kao olakšavajuća okolnost ne treba ceniti pri odmeravanju kazni za ovu vrstu krivičnih dela. Da protok vremena nije okolnost koja se može uzimati u obzir prilikom odmeravanja kazni, posredno ukazuje i univerzalna odredba o nezastarevanju ove vrste krivičnih dela. Ovakav stav suda suprotan je ustaljenoj praksi MKSJ – da se dužina perioda između kažnjivog ponašanja i presude ne može uzimati u obzir kao olakšavajuća okolnost²⁸⁰ – kao i savremenoj sudskoj praksi.²⁸¹

280 MKSJ presuda *Dragan Nikolić* – t.273

281 BGH, 2 StR 538/01, Presuda od 21.02.2002. godine – Savezni vrhovni sud Nemačke je, u jednom slučaju ubistva, spomenuo da je dužina vremena od kažnjivog ponašanja do presude mogući olakšavajući faktor, ali je naglasio da se, obzirom na težinu dela koje je 1943-44. tokom Drugog svetskog rata počinio optuženi, danas 90 godina star, te okolnosti ne mogu uzeti u obzir.

III. Predmet Bratunac²⁸²

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: žalbeni postupak	
Datum podizanja optužnice: 14. april 2016. godine	
Datum početka suđenja: 29. jun 2016. godine	
Postupajući tužilac: Bruno Vekarić	
Optuženi: Dalibor Maksimović	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZSRJ, član 142.	
Postupajuće veće	sudija Vladimir Duruz (predsednik veća) sudija Vera Vukotić sudija Vinka Beraha-Nikićević
Broj optuženih: 1 Rang optuženih: nižerangirani Broj žrtava: 5 Broj ispitanih svedoka: 20	Broj sudećih dana u izveštajnom periodu: 2 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 0 Broj ispitanih veštaka u izveštajnom periodu: 0
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Doneta prvostepena presuda	

86

²⁸² Predmet *Bratunac*, izveštaji sa suđenja i dokumentacija iz predmeta dostupni na <http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/bratunac.html>, pristupljeno dana 29. oktobra 2019. godine.

Tok postupka

Tok postupka do 2019. godine

Optužnica

Optužnicom TRZ od 14. aprila 2016. godine, Dalibor Maksimović se tereti da je 9. maja 1992. godine, kao pripadnik VRS, u mestima Repovac i Glogova (opština Bratunac, BiH), zajedno sa nepoznatim (NN) pripadnicima VRS ubio četiri bošnjačka civila – Husu Salkića, Omera Salkića, Nezira Salkića i Muju Šaćirovića, dok je dve Bošnjakinje, zaštićene svedokinje VS1 i VS2, nezakonito zatvorio, a VS1 više puta silovao.²⁸³

Odbrana optuženog

Optuženi Dalibor Maksimović negirao je izvršenje krivičnog dela za koje se tereti, navodeći da je u kritičnom periodu bio na drugoj lokaciji. Na predočavanje predsednika veća da je zaštićena svedokinja VS1 u svom iskazu detaljno opisala porodičnu kuću okrivljenog u Bratuncu (navodeći da je u njoj silovana) i ukucane, te da se taj opis umnogome poklapa sa njegovim, okrivljeni nije mogao da objasni zašto je to tako.²⁸⁴

Medicinsko veštačenje

Pre svedočenja oštećene-zaštićene svedokinje VS1, obavljeno je njeno psihijatrijsko veštačenje na okolnost njene procesne sposobnosti, tokom kojeg je utvrđeno da je svedokinja sposobna da svedoči u ovom postupku. Međutim, sud je odbio predlog TRZ-a da se u isto vreme obavi veštačenje kojim bi se utvrdio stepen duševnog bola i patnje koji je oštećena pretrpela, te da li kod oštećene postoji posttraumatski stresni sindrom kao posledica traumatičnog događaja, kao i uzročno-posledična veza između štetne radnje i posledice koja je nastala u njenoj duševnoj sferi, a koja joj sada otežava život.²⁸⁵ Predlog je odbijen jer je sudski veštak objasnio da bi ovakvo veštačenje zahtevalo određeno vreme, odnosno da nije u mogućnosti da ga odmah obavi, pa se sud pozvao na odredbu člana 252 ZKP-a (kojom je određeno da će se imovinsko-pravni zahtev raspraviti u krivičnom postupku, ako se time ne bi odugovlačio postupak), kao i druge odredbe koje nalažu da je krivični postupak hitan. Stav suda je bio da ovakva odluka ne znači da oštećena neće moći u nekom momentu da ostvari svoj imovinsko-pravni zahtev „i naravno, shodno tome, [da će] biti veštačena možda u nekom drugom postupku”.²⁸⁶

Tokom postupka i punomoćnik oštećene-zaštićene svedokinje VS1 predložio je da se izvrši medicinsko veštačenje zaštićene svedokinje, kojim bi se utvrdio stepen pretrpljenih duševnih patnji

283 Optužnica TRZ KTO br. 4/16 od 14. aprila 2016. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2016-05/o_2016_04_14_lat.pdf, pristupljeno 8. oktobra 2019. godine. Ovaj predmet TRZ-u je ustupio Sud BiH, na osnovu odredbi Zakona o pružanju međunarodne pravne pomoći u krivičnim stvarima, obzirom da je Dalibor Maksimović državljanin Republike Srbije, gde ima i prebivalište.

284 Transkript sa glavnog pretresa od 29. juna 2016. godine.

285 Transkript sa glavnog pretresa od 9. septembra 2016. godine.

286 *Ibid.*

prilikom kritičnog događaja, kao i posledice koje su nastupile, imajući u vidu da oštećena želi da istakne imovinsko-pravni zahtev, koji mora da opredeli i za koji je, prema odredbama ZKP-a, dužna da ponudi i dokaze.²⁸⁷

Obzirom da sud nije odlučio o predlogu da se obavi medicinsko veštačenje oštećene-zaštićene svedokinje VS1, oštećena je, kako bi mogla da podnese opredeljen imovinsko-pravni zahtev i uz isti pruži sudu dokaze o njegovoj osnovanosti, morala da privatno angažuje veštake. Preciziran i dokazima potkrepljen imovinsko-pravni zahtev oštećene podnet je sudu 7. septembra 2017. godine.

Svedoci u postupku

Oštećena-zaštićeni svedok VS1 detaljno je opisala kako su u Repovcu ubijeni Huso Salkić, seoski hodža, Nezir Salkić i Omer Salkić. Njih je ubio optuženi pucajući u njih, a Husu Salkića je nakon toga i preklao.²⁸⁸ Tada ga nije poznavala, ali je čula da ga drugi vojnici zovu „Dača“. Bio je mlad, srednjeg rasta, u maskirnoj uniformi, sa trakom oko glave. Kasnije je došao autobus koji je trebalo da ih odveze u Kladanj, ali su oštećenu, kao i oštećenu VS2, Dača i još jedan nepoznat vojnik zaustavili i naredili im da uđu sa njima u jedno putničko vozilo kojim su krenuli iza autobusa. Kada je autobus došao do mesta Glogova i zaustavio se kako bi ušli čovek i žena sa decom, okrivljeni je izašao iz vozila i ubio tog čoveka, koji se zvao Mujo Šaćirović. Zatim su nastavili put.²⁸⁹ Negde između Milića i Vlasenice skrenuli su sa glavnog puta u šumu, gde su se zaustavili i naredili njoj i oštećenoj VS2 da izađu iz vozila. Vojnik koji je bio sa okrivljenim odveo je njenu rođaku VS2 u šumu, a nju je Dača na tom mestu silovao. Zatim su nastavili put kroz šumu, sve dok se vozilo nije zaglavilo. Tada su se razdvojili, tako što je drugi vojnik sa VS2 otišao u nepoznatom pravcu, a ona sa Dačom prema Milićima. Rekao joj je da idu kod njega kući.²⁹⁰

88

Kuću okrivljenog opisala je kao dvospratnicu koja je bila zidana od blokova, u kojoj je prilikom dolaska videla dva čoveka, dva dečaka i majku okrivljenog. On ju je odveo u jednu sobu na spratu i zapretio joj je da iz sobe ne sme izlaziti bez njegovog odobrenja. U toku noći ju je još dva puta silovao, a ujutro joj je rekao da ide na autobusku stanicu jer ima autobus za Bratunac.²⁹¹

Prilikom davanja iskaza pred nadležnim organima BiH, oštećena je na fotografijama koje su joj predočene prepoznala okrivljenog.²⁹²

Zaštićena svedokinja VS3, supruga ubijenog Muje Šaćirovića, opisujući kritični događaj, navela je da je nju, supruga i troje dece dok su se kretali putem prema Glogovi sustigao autobus, iza kojeg je išlo putničko vozilo. Autobus se zaustavio, kao i putničko vozilo, iz kojeg je izašao muškarac u šarenoj uniformi sa trakom oko glave, srednje visine, i rekao joj da sa decom uđe u autobus, a njenom suprugu

²⁸⁷ Transkript sa glavnog pretresa od 15. decembra 2016. godine.

²⁸⁸ *Ibid.*

²⁸⁹ *Ibid.*

²⁹⁰ *Ibid.*

²⁹¹ *Ibid.*

²⁹² *Ibid.*

da ostane. Kada je njen suprug hteo da uđe u autobus, taj muškarac ga je ubio. Misli da su u vozilu bili još jedan muškarac i žena, koju je prepoznala kao svoju komšinicu, a koja se u ovom postupku pojavljuje kao svedokinja VS1.²⁹³

Ubistvo Huse Salkića, Omera Salkića i Nezira Salkića opisale su svedokinje Zuhra i Zumra Salkić, koje su bile očevici. One su na fotografijama koje su im predočene prepoznale upravo optuženog kao počinioca.²⁹⁴

Svedoci Mensur Salkić, sin ubijenog Omera Salkića, Amir Salkić²⁹⁵, te Nermin Salkić²⁹⁶ su na isti način opisali ubistvo i izvršioca kao i svedokinje Zumra i Zuhra Salkić.²⁹⁷

Svedoci odbrane, Aleksandar Cvetković, Jovica Tešanović, Mile Lalić²⁹⁸ i Ranko Đukanović²⁹⁹, saborci i bliski prijatelji optuženog, svedočili su da se u vreme kritičnog događaja iz Milića nikako nije moglo ići prema Bratuncu i okolnim selima, jer su tu teritoriju kontrolisale bošnjačke snage.

Odbacivanje optužnice i nastavak postupka

Sudsko veće je 1. novembra 2017. godine donelo rešenje kojim se odbacuje optužnica, imajući u vidu da istu nije podigao ovlašćeni tužilac.³⁰⁰ Naime, u periodu od 1. januara 2016. godine pa do 31. maja 2017. godine nije bilo tužioca za ratne zločine, niti vršioca te funkcije, a predmetna optužnica podignuta je upravo u tom periodu, odnosno 14. aprila 2016. godine.³⁰¹ Sudsko veće je, nakon zahteva ovlašćenog tužica (izabranog novog Tužioca za ratne zločine), 12. januara 2018. godine donelo rešenje da se krivični postupak nastavi.³⁰²

89

Tok postupka u 2019. godini

Tokom 2019. godine iznete su završne reči stranaka i doneta je prvostepena presuda.

Prvostepena presuda

Viši sud u Beogradu doneo je 23. septembra 2019. godine presudu kojom je optuženog Dalibora Maksimovića oglasio krivim i osudio ga na kaznu zatvora u trajanju od 15 godina, dok je oštećene uputio na parnicu radi ostvarivanja imovinsko-pravnog zahteva.

Sud je utvrdio da je optuženi Dalibor Maksimović, kao pripadnik VRS, VP 7296 Milići, dana 9. maja 1992. godine u mestu Repovac, zajedno sa još nekoliko NN pripadnika VRS, iz grupe zatočenih civila

293 Transkript sa glavnog pretresa od 5. oktobra 2016. godine.

294 Transkript sa glavnog pretresa od 15. decembra 2016. godine.

295 Transkript sa glavnog pretresa od 20. januara 2017. godine.

296 Transkript sa glavnog pretresa od 9. marta 2017. godine.

297 Transkript sa glavnog pretresa od 20. januara 2017. godine.

298 Transkript sa glavnog pretresa od 21. aprila 2017. godine.

299 Transkript sa glavnog pretresa od 31. maja 2017. godine.

300 ZKP, član 416, stav 1, tačka 2.

301 Transkript sa glavnog pretresa od 1. novembra 2017. godine.

302 Transkript sa glavnog pretresa od 12. januara 2018. godine.

izdvojio Husu, Nezira i Omera Salkića, odveo ih iza parkiranog kamiona i lišio ih života pucajući u njih iz automatske puške, nakon čega je prišao Husi Salkiću i preklao ga. Istog dana, krećući se putničkim vozilom iza autobusa koji je stao radi preuzimanja svedoka VS3, njenog supruga Muje Šaćirovića i troje dece, izašao je iz vozila i iz automatske puške ubio Muju Šaćirovića.

Sud je takođe utvrdio da je optuženi istog dana, zajedno sa NN pripadnikom VRS, u mestu Repovac naredio oštećenim VS1 i VS2 da uđu u njihovo putničko vozilo. Odvezli su se u šumu iznad Milića gde je silovao oštećenu VS1, a potom ju je odveo u svoju kuću u Miliće, zatvorio u jednu sobu i tokom noći je ponovo silovao, da bi je sutradan pustio da ode u pravcu autobuske stanice Milići.

Optuženi je postupao sa umišljajem, pa je tako konačnu odluku o lišenju života optuženi i potvrdio kada je preklao Husu Salkića.

Prilikom odmeravanja kazne sud je kao olakšavajuće okolnosti na strani optuženog cenio da je porodičan čovek, otac dvoje dece, te da je u vreme izvršenja dela imao nepunih 20 godina, dok je kao otežavajuće okonosti cenio broj smrtno stradalih žrtava, ispoljenu bezobzirnost prilikom izvršenja dela koja se posebno manifestuje klanjem Huse Salkića, kao i upornost koju je ispoljio prilikom silovanja oštećene VS1.

Sud je poklonio veru iskazu oštećene VS1 jer je, između ostalog, prilikom prikaza lica mesta, prepoznala kuću optuženog iz panoramske perspektive, gde je zapazila da je ista ranije bila samo od cigle, a u trenutku prepoznavanja sa roze fasadom. Sud je cenio iskaze svedoka u kojima postoje određene razlike i nedoslednosti u pogledu određenih činjenica, kada je u pitanju opis optuženog, ali je posebno cenio činjenicu da su ga svedokinje Zumra i Zuhra Salkić prepoznale na fotografijama koje su im predočene tokom glavnog pretresa. Ovo je posebno značajno jer je sud formirao novi album tako što je izmenio raspored fotografija u odnosu na redosled koji je ranije postojao. Stoga su iskazi svedoka, iako u nekim delovima različiti, u bitnom uverili sud da je optuženi izvršilac krivičnog dela za koje se tereti.

Nalazi FHP-a

Regionalna saradnja

Ovaj postupak predstavlja dobar primer saradnje Srbije i BiH u procesuiranju ratnih zločina, koja je intenzivirana nakon što su TRZ i Tužilaštvo BiH 2013. godine potpisali Protokol o saradnji u progonu počinilaca krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida. Naime, ovaj predmet je TRZ-u ustupilo Tužilaštvo BiH, obzirom da optuženi, koji je državljanin Republike Srbije i sa prebivalištem u Srbiji, nije bio dostupan organima BiH.

Primerena kazna

Sud je optuženom Daliboru Maksimoviću izrekao kaznu zatvora u trajanju od 15 godina, koju FHP smatra pravičnom i primerenom težini izvršenog krivičnog dela.

Imovinsko-pravni zahtev žrtve seksualnog nasilja

FHP smatra da je sud pogrešio što u ovom krivičnom postupku nije odlučivao o imovinsko-pravnom zahtevu oštećene VS1. U dosadašnjim postupcima za ratne zločine, iako su bili isticani, sud nikada nije odlučivao o imovinsko-pravnom zahtevu oštećenih, već ih je uvek upućivao na parnicu³⁰³, uopšteno navodeći da bi to dovelo do „odugovlačenja postupka”³⁰⁴ ili bi paušalno uputio na članove ZKP-a koji govore o imovinsko-pravnom zahtevu, bez obrazloženja odluke. Iako je ZKP-om određeno da će se pred sudom raspraviti o imovinsko-pravnom zahtevu „ako se time ne bi znatno odugovlačio postupak”³⁰⁵, čime se jasno ukazuje da bi odlučivanje trebalo da bude pravilo, a da je mogućnost da se ne raspravi izuzetak od tog pravila, sud se ponašao upravo suprotno. U ovom postupku, zbog pribavljanja dokumentacije iz BiH koja se odnosila na vođenje postupaka za proglašenje smrtno stradalih žrtava umrlim, a čije pribavljanje nije bilo od značajnijeg uticaja za odlučivanje u ovoj pravnoj stvari, odlagani su osam puta zakazani glavni pretresi, odnosno u periodu od 7. maja 2018. do 12. juna 2019. godine.³⁰⁶ U tom periodu, bilo je više nego dovoljno vremena da se do detalja rasprave sve pojedinosti iz preciziranog i dokazima potkrepljenog imovinsko-pravnog zahteva oštećene, zaštićene svedokinje VS1, obzirom da je isti podnet sudu 7. septembra 2017. godine. Ovo ukazuje da je sud imao vremena, ali da nije smatrao potrebnim da se bavi i odlučivanjem o imovinsko-pravnom zahtevu.

91

Ovakva odluka suda je pogubna za oštećenu jer se radi o žrtvi seksualnog nasilja koja je u krivičnom postupku imala određenu meru zaštite, odnosno prikrivanje identiteta, pošto Zakon o parničnom postupku ne poznaje mogućnost vođenja postupka bez otkrivanja identiteta stranaka. Stoga, kada krivični sud upućuje oštećenu na parnicu, on zapravo žrtvu stavlja pred nemoguć izbor – lična zaštita naspram pripadajuće naknade štete.

Upućivanje oštećenih, koji svedoče pod merama zaštite prikrivanja identiteta, na parnični postupak, kako bi ostvarili pravo na naknadu štete, a što podrazumeva da bi oni u tom slučaju bili prinuđeni da otkriju svoj identitet, predstavlja povredu njihovog prava na pravično suđenje³⁰⁷, prava na delotvorno pravno sredstvo³⁰⁸, prava na poštovanje ljudskog dostojanstva³⁰⁹, kao i prava na poštovanje privatnog i porodičnog života.³¹⁰

303 Presuda Višeg suda u Beogradu u predmetu *Sotin*, K.Po2 2/14 od 26.06.2015. godine; Presuda Višeg suda u Beogradu u predmetu *Podujevo*, K.Po2 44/2010 od 22. septembra 2010. godine; Presuda Višeg suda u Beogradu u predmetu *Zvornik II*, K.Po2 28/2010, od 22. novembra 2010. godine.

304 *Ibid.*

305 ZKP, član 252, stav 1.

306 Transkripti sa glavnih pretresa zakazanih za: 7. maj 2018, 22. jun 2018, 3. septembar 2018, 22. oktobar 2018, 3. decembar 2018, 14. januar 2019, 25. februar 2019, 10. april 2019. godine.

307 Ustav RS, član 32.

308 *Ibid*, član 36.

309 *Ibid*, član 23.

310 Evropska konvencija, član 8.

Nasuprot domaćoj sudskoj praksi, BiH je prepoznala probleme sa kojima se suočavaju žrtve seksualnog nasilja u ratu prilikom ostvarivanja prava na naknadu štete van krivičnog postupka, te je izmenila sudsku praksu i počela da im dosuđuje imovinsko-pravne zahteve u krivičnom postupku.³¹¹

Dosadašnja sudska praksa u pogledu izbegavanja dosuđivanja imovinsko-pravnog zahteva u krivičnom postupku, ne samo Odeljenja za ratne zločine Višeg suda u Beogradu, već uopšteno krivičnih sudova u Srbiji, pokazala se kao neodgovarajuća za žrtve. Ovakva praksa je ujedno suprotna ratifikovanim međunarodnim ugovorima i prihvaćenim međunarodnim standardima, pa je potrebu promene iste prepoznao i Vrhovni kasacioni sud Republike Srbije, koji je u avgustu 2019. godine doneo Smernice za unapređenje sudske prakse u postupcima za naknadu štete žrtvama teških krivičnih dela u krivičnom postupku.³¹² Stoga FHP očekuje da se u najskorije vreme dosadašnja praksa u pogledu odlučivanja o imovinsko-pravnim zahtevima promeni, posebno kada su u pitanju žrtve seksualnog nasilja i žrtve koje se u postupcima pojavljuju pod merama zaštite.

311 Prvostepena presuda Suda Bosne i Hercegovine S1 1 K 012024 14 Kri u predmetu *Ostoja i Bosiljko Marković*; Prvostepena presuda Suda Bosne i Hercegovine S1 1 K 019771 15 Kri u predmetu *Krsto Dostić*; Drugostepena presuda Suda Bosne i Hercegovine S1 1 K 017213 14 Krž u predmetu *Slavko Savić*.

312 *Smernice za unapređenje sudske prakse u postupcima za naknadu štete žrtvama teških krivičnih dela u krivičnom postupku*, dostupno na <https://www.podrskazrtvama.rs/media/domaci/Smernice.pdf>, pristupljeno 1. novembra 2019. godine.

IV. Predmet Brčko³¹³

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: žalbeni postupak	
Datum podizanja optužnice: 12. septembar 2018.	
Datum početka suđenja: 3. decembar 2018.	
Postupajući tužilac: Svetislav Rabrenović	
Optuženi: Nikola Vida Lujčić	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZ SRJ, član 142.	
Postupajuće veće	sudija Dejan Terzić (predsednik veća) sudija Mirjana Ilić sudija Zorana Trajković
Broj optuženih: 1 Rang optuženih: bez čina Broj žrtava: 1 Broj ispitanih svedoka: 12	Broj sudećih dana u izveštajnom periodu: 5 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 12 Broj ispitanih sudskih veštaka: 0
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Doneta prvostepena presuda	

93

313 Predmet *Brčko*, izveštaji sa suđenja i dokumentacija iz predmeta dostupni na <http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/brcko2.html>, pristupljeno dana 16. oktobra 2019. godine.

Tok postupka

Tok postupka do 2019. godine

Optužnica

Optuženi Nikola Vida Lujic se tereti da je, kao pripadnik jedinice „Crvene beretke”, dana 20. juna 1992. godine u Brčkom (BiH), zajedno sa još dvojicom NN vojnika, uniformisan i naoružan, došao u porodičnu kuću žrtve, ženske osobe bošnjačke nacionalnosti kojoj je, uz pretnju oružjem, naredio da mu preda zlato i novac koje ima, pa je nakon što je to i učinila, istu više puta silovao.³¹⁴

Odbrana optuženog

Iznoseći svoju odbranu, optuženi je negirao izvršenje dela za koje se tereti. Naveo je da tokom rata u BiH nije bio pripadnik ni jedne oružane formacije, da oštećenu ne poznaje, te da nikada nije bio u njenoj kući.

Tok postupka u 2019. godini

Svedoci u postupku

Tokom 2019. godine ispitano je 12 svedoka, među kojima i oštećena, tokom čijeg ispitivanja je javnost bila isključena. Suprug oštećene naveo je da je dana 20. juna 1992. godine u njegovu kuću u Brčkom došla grupa srpskih vojnika, koja ga je odvela na ispitivanje. Prepoznao je optuženog koji je bio u uniformi, i koji je u to vreme bio pripadnik jedinice tzv. Crvenih beretki. Nakon što se vratilo, komšinica mu je rekla da mu je supruga u međuvremenu silovana.

Svedok Joca Rakić naveo je da ga je, kao pripadnika policije, kritičnog dana pozvao poznanik Zeir zvani Željko i zamolio da dođe do kuće oštećene. Kada je došao, zatekao je poznanika, oštećenu i njenog supruga, i oni su mu rekli da su tu bili pripadnici „Crvenih beretki“ i da je oštećena silovana.³¹⁵ Svedoci Radojica Božović, Dragoslav Popović i Goran Pantić naveli su da su u kritičnom periodu bili pripadnici jedinice „Crvene beretke“ koja je bila stacionirana na carini u Brčkom i da je optuženi bio njihov saborac.³¹⁶ Svedok Zeir Salihović naveo je da je kritičnog dana bio kod komšije Zvonka Katanića na kafi, kada mu je Zvonkova supruga rekla da se pred njegovom kućom nalazi vojni kombi. Izašao je i otišao da vidi o čemu se radi, pa je među prisutnim vojnicima prepoznao i optuženog koji mu je rekao da uđe u kombi, što je i učinio. Tada je jedan momak zapitao zbog čega je svedok u kombiju kada se zove Željko, nakon čega mu je rečeno da izađe. Posle toga je otišao do oštećene da vidi šta je sa njenim bratom. Dok je bio kod nje u kući, ušla su tri uniformisana lica, među kojima je bio i optuženi koji mu je rekao da izađe napolje, pa je otišao kući. Nakon sat vremena vratio se do kuće oštećene, i

314 Optužnica TRZ KTO br. 4/2018 od 12. septembra 2018. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2018-10/redigovana_optuznica_kto_4_18_lat.pdf, pristupljeno 16. oktobra 2019. godine.

315 Transkript sa glavnog pretresa od 25. marta 2019. godine.

316 Transkript sa glavnog pretresa od 27. maja 2019. godine.

tada je video optuženog da izlazi iz njenog dvorišta. Optuženi ga je primetio i oterao ga, nakon čega se svedok vratio svojoj kući. Ubrzo je u njegovu kuću došla oštećena i ispričala da ju je maltretirao i silovao „Vidin sin“. Bila je veoma uzrujana i plakala je. Naišao je Joca, policajac u rezervi, kojem je rekao šta se dogodilo, pa je Joca pozvao policiju koja je ubrzo došla. Policijski inspektor Dragiša je tom prilikom uzeo izjave od svih prisutnih.³¹⁷

Prvostepena presuda

Viši sud u Beogradu doneo je dana 10. septembra 2019. godine presudu kojom je optuženog Nikolu Vida Lujića oglasio krivim i osudio ga na kaznu zatvora u trajanju od osam godina.

Sud je utvrdio da je optuženi izvršio krivično delo za koje se tereti, na način kako je to navedeno u optužnici. Naime, ispunjeni su svi bitni elementi krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva, odnosno da je u inkriminisanom periodu postojao oružani sukob, da je u konkretnom slučaju postojalo teško kršenje pravila međunarodnog humanitarnog prava, da je postojala veza između radnji optuženog i oružanog sukoba, odnosno da je optuženi delo izvršio koristeći kontekst oružanog sukoba i da je krivično delo izvršeno protiv lica koje nije aktivno učestvovalo u neprijateljstvima, odnosno protiv lica zaštićenog odredbama međunarodnog humanitarnog prava. Postojanje oružanog sukoba omogućilo je optuženom da nosi uniformu i oružje, što su u svojim iskazima potvrdili saborci optuženog, svedoci Radojica Božović i Goran Panić, a to je optuženi iskoristio kao veliku nadmoć nad oštećenima. Postojanje teškog kršenja odredbi međunarodnog humanitarnog prava u konkretnom slučaju postoji, jer se optuženi tereti za ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142 KZJ, koji proističe iz člana 3 Ženevskih konvencija, a u kojem je silovanje izričito predviđeno kao radnja izvršenja ovog krivičnog dela. Za postojanje silovanja nije neophodno da se nad žrtvom primeni fizička sila, a u konkretnom slučaju je dokazano da je žrtva bila pod psihičkom prinudom, obzirom da je optuženi, u cilju da je zastraši, pred njom punio pištolj.

95

Sud je u celosti prihvatio iskaz oštećene. Ona je odmah po izvršenju dela, i pored činjenice da se radi o maloj i patrijarhalnoj sredini, smogla snage da u prvim satima nakon događaja prijavi šta joj se desilo svim licima na koje je naišla. To je rekla svedoku Zeiru Salihoviću, svom suprugu, komšinici, policajcu Joci Rakiću koji je prvi došao na lice mesta, kao i inspektor Dragiši Tešiću. Konačno, smogla je snage da ode i na lekarski pregled. Njen iskaz potvrđen je iskazima svedoka Salihovića i Rakića, kao i supruga oštećene. Optuženog su na licu mesta prepoznali svedok Salihović, koji ga opisuje kao osobu koja je ušla u kuću oštećene i identifikovao ga je kao Vidinog sina. Suprug oštećene je takođe identifikovao optuženog kao Vidinog sina koji ga je odveo iz kuće na ispitivanje pre kritičnog događaja. Optuženog je u izvesnoj meri identifikovala i oštećena, kada je na suđenju primetila detalj koji optuženog izdvaja od drugih lica, odnosno da na licu ima izvesni grč, jer mu „jedno oko žmigava“. Svedok Radojica Božić potvrdio je ove navode oštećene, rekavši da je optuženom jedna strana lica bila kao ukočena.

Prilikom odmeravanja kazne sud je našao da na strani optuženog nema olakšavajućih okolnosti, dok je kao otežavajuće okolnosti cenio njegovu raniju osuđivanost za istovrsno krivično delo, posledice

317 *Ibid.*

nastale po oštećenu, kao i bezobzirnost optuženog prilikom izvršenja dela. Naime, optuženi je, nakon što je silovao oštećenu, mimikom lica pokazivao i drugom vojniku da učini isto, što je ovaj odbio. Sud je smatrao da je taj potez optuženog posebno ponižavajući za oštećenu i da je jedino bio usmeren na to da se povredi njeno dostojanstvo.

Nalazi FHP-a

Regionalna saradnja

Ovaj postupak rezultat je saradnje Srbije i BiH u procesuiranju ratnih zločina, koja je intenzivirana nakon što su TRZ i Tužilaštvo BiH 2013. godine potpisali Protokol o saradnji u progonu počinitelaca krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida. Naime, ovaj predmet je ustupio Okružni sud u Doboju, obzirom da optuženi, koji je državljanin Republike Srbije i sa prebivalištem u Srbiji, nije bio dostupan organima BiH.

Procesuiranje seksualnog nasilja

Ovo je tek druga optužnica koja je podignuta isključivo zbog seksualnog nasilja izvršenog u oružanim sukobima. U dosadašnjoj praksi domaćeg pravosuđa, seksualno nasilje je procesuirano retko i to najčešće kao ratni zločin koji se pojavljuje uz ubistva i druge vrste fizičkog nasilja.³¹⁸ Pre ove, podignuta je samo jedna optužnica isključivo za seksualno nasilje – silovanje, u predmetu *Bijeljina II*.³¹⁹

96

Efikasno vođenje postupka

Ovo je jedan od najbrže završenih postupaka pred Odeljenjem za ratne zločine Višeg suda. Glavni pretres počeo je 3. decembra 2018. godine, a prvostepena presuda doneta je 19. septembra 2019. godine. Uz ispitivanje 12 svedoka i dva odlaganja zakazanih glavnih pretresa zbog izostanka svedoka, prvostepeni postupak je okončan za devet meseci. U dosadašnjoj praksi Višeg suda, u kraćem roku prvostepeni postupak je okončan samo u predmetu *Čelebići*.³²⁰

Adekvatna zaštita oštećene tokom svedočenja

Predsednik sudskog veća je, tokom svedočenja oštećene, imajući u vidu stepen osetljivosti iste kao svedoka, veoma odlučno reagovao u sprečavanju njene dodatne retraumatizacije tako što je zabranjivao optuženom i braniocu postavljanje pitanja koja bi do toga dovela. Ovakav način zaštite oštećenih trebalo bi da postane redovna praksa, koja je u nekim ranijim postupcima izostajala.

318 Videti predmete *Lekaj, Skočić, Čuška, Bratunac* itd.

319 Optužnica TRZ od 4. juna 2014. godine protiv Miodraga Živkovića, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2016-05/o_2014_06_04_lat.pdf, pristupljeno 5. januara 2019. godine.

320 Predmet *Čelebići*, izveštaji sa suđenja i dokumentacija iz predmeta dostupni na <http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/celebic.html>, pristupljeno 16. oktobra 2019. godine.

Primerena kazna

Prvostepeni sud je optuženom izrekao kaznu zatvora u trajanju od osam godina, koja je pravična i primerena. Istom se, a posebno ocenom olakšavajućih i otežavajućih okolnosti, pokazuje stav da ova vrsta krivičnih dela mora biti sankcionisana.

V. Predmet Ključ–Rejzovići³²¹

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: žalbeni postupak	
Datum podizanja optužnice: 1. februar 2018.	
Datum početka suđenja: 19. april 2018.	
Postupajući tužilac: Mioljub Vitorović	
Optuženi: Željko Budimir	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZ SRJ, član 142, u saizvršilaštvu u vezi sa članom 22 KJ SRJ	
Postupajuće veće	sudija Vinka Beraha-Nikićević (predsednica veća) sudija Vladimir Duruz sudija Vera Vukotić
Broj optuženih: 1 Rang optuženih: nižerangirani Broj žrtava: 2 Broj ispitanih svedoka: 9	Broj sudećih dana u izveštajnom periodu: 5 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 6 Broj ispitanih sudskih veštaka: 0
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Doneta prvostepena presuda	

98

³²¹ Predmet *Ključ–Rejzovići*, izveštaji sa suđenja i dokumentacija iz predmeta dostupni na <http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/kljuc-rejzovici.html>, pristupljeno dana 18. oktobra 2019. godine.

Tok postupka

Tok postupka do 2019. godine

Optužnica

Optuženi Željko Budimir se tereti da je dana 21. novembra 1992. godine, oko 23:00 časova u naselju Rejzovići (opština Ključ, BiH), zajedno sa Predragom Bajićem i Mladenkom Vrtunićem³²², dok su bili naoružani automatskim puškama, puškom zvanom „pumparica“, pištoljem i nožem, razbijanjem staklene pregrade na ulaznim vratima ušli u kuću oštećenog Ale Štrkonjića, u kojoj se ovaj nalazio zajedno sa suprugom Fatimom Štrkonjić i taštom Fatom Koljić. Oštećenog Alu Štrkonjića su, tražeći mu novac, tukli, ubadali i sekli nožem, usled čega je zadobio povrede u vidu posekotina po glavi, levoj podlaktici i levoj potkolenici. Kada su dobili 800 DM, nezadovoljni iznosom, tražili su još, nakon čega je oštećeni rekao da ima i novac zakopan u bašti. Optuženi Budimir i Bajić izveli su oštećenog u baštu, gde je iskopao i predao im još 5.500 DM, te iskoristio priliku i pobjegao, dok su ovi brojali novac. Potom je jedan od izvršilaca ubio Fatimu Štrkonjić tako što joj je ispalio hitac u glavu, a zatim ubio i Fatu Koljić tako što joj je nožem presekao grkljan, jednjak i velike krvne sudove.³²³

Odbrana optuženog

Iznoseći svoju odbranu, optuženi je negirao izvršenje dela za koje se tereti. Naveo je da porodicu oštećenog ne poznaje i da je u vreme kritičnog događaja bio na drugoj lokaciji.

Svedoci u postupku

Tokom ovog postupka ispitano je devet svedoka.

Svedok-oštećeni Ale Štrkonjić je kategorički tvrdio da je optuženi kritičnog dana bio u njegovoj kući i da ga je psovao, vređao i tukao. Nije mogao prepoznati optuženog na fotografijama koje su mu prilikom svedočenja predložene, mada je to učinio prilikom predočavanja istih u Kantonalnom sudu u Bihaću gde je tokom 2010. dao svoj iskaz.³²⁴

Svedok Mladen Vrtunić, koji je pravnosnažno osuđen za isto krivično delo, negirao je svoje učešće, navodeći da je u kritičnom periodu bio na drugoj lokaciji. Smatra da je osuđen zbog lažnih iskaza svedoka i izjave Predraga Bajića koju je dao 8. maja 2014. godine pred Kantonalnim tužilaštvom u Bihaću, u kojoj je priznao svoje učešće u izvršenju dela i naveo kao saizvršioce njega i optuženog Željka Budimira. Bajić je, na osnovu takvog iskaza, zaključio sa tužilaštvom sporazum o priznanju

322 Predrag Bajić i Mladenko Vrtunić su pravnosnažno osuđeni za ovo isto krivično delo pred Kantonalnim sudom u Bihaću, i to Predrag Bajić u predmetu broj 01 0 K 008800 14 K na kaznu zatvora u trajanju od 13 godina, a Mladenko Vrtunić u predmetu broj 01 0 K 007438 13 K na kaznu zatvora u trajanju od 10 godina.

323 Optužnica TRZ KTO 2/18 od 1. februara 2018. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2018-03/redigovana_budimir_zeljkodoc~0.pdf, pristupljeno dana 18. oktobra 2019. godine.

324 Transkript sa glavnog pretresa od 20. juna 2018. godine.

krivice. Kasnije je, tokom suđenja Milanu Lukiću za istovrsno krivično delo pred Kantonalnim sudom u Bihaću, svedočio sasvim drugačije, odnosno da ni njega ni optuženog nije spominjao u vezi sa kritičnim događajem. Tom prilikom je naveo da su sa njim u kući oštećenog Štrkonjića bili Mijo Stančević i Draško Krajcer.³²⁵

Svedokinja odbrane, supruga optuženog, navela je da je optuženi kritičnog dana slavio krsnu slavu u selu Sanici i da je u večernjim časovima došao do njene kuće i zaprosio je, te da je ostao tu u kući sve do sledećeg jutra. Njene navode potvrdio je i svedok Dane Dobrić.³²⁶

Prvostepena presuda

Viši sud u Beogradu doneo je dana 23. septembra 2019. godine presudu kojom je optuženog Željka Budimira oglasio krivim za krivično delo ratni zločin protiv civilnog stanovništva i osudio ga na kaznu zatvora u trajanju od dve godine.³²⁷

Sud je ocenio da je tokom postupka na nesumnjiv način utvrđeno da se kritični događaj dogodio na način kako je to opisano u optužnici. Tako je utvrđeno postojanje oružanog sukoba unutrašnjeg karaktera, te da su tokom istog dve osobe lišene života u napadu na kuću Ale Štrkonjića 21. novembra 1992. godine, u naselju Mali Režovići u Ključu.

Iskaz oštećenog Ale Štrkonjića sud je prihvatio u celosti, dok izmenjeni iskaz Bajića, kao i iskaze svedoka odbrane nije prihvatio, ocenivši da su bili usmereni ka tome da pomognu optuženom.

Optuženi je, zajedno sa Predragom Bajićem i Mladenkom Vrtunićem, ušao u kuću Ale Štrkonjića, u kojoj se on nalazio sa suprugom Fatimom Štrkonjić i taštom Fatom Koljić.

Tražeci novac, Alu Štrkonjića su tukli, ubadali i sekli nožem. Kada su dobili 800 nemačkih maraka, tražili su još, nakon čega je Štrkonjić rekao da ima još novca zakopanog u bašti. Nakon što su ga Budimir i Bajić izveli u baštu, Štrkonjić je iskopao i predao im još 5.500 nemačkih maraka, a potom je iskoristio priliku da pobjegne. Potom je jedan od izvršilaca ubio Fatimu Štrkonjić tako što joj je ispalio hitac u glavu, a zatim ubio i Fatu Koljić tako što joj je nožem presekao grkljan, jednjak i velike krvne sudove.

Sudsko veće je osudilo optuženog za povređivanje telesnog integriteta i pljačku, izostavljajući optužbe za ubistva, te navodeći da ne postoje dokazi da ih je optuženi Budimir izvršio. Ovo iz razloga jer tužilaštvo nije preciziralo učesće optuženog u ubistvu Fatime Štrkonjić i Fate Koljić, tako da se ne može utvrditi koje je, od radnji koje su doprinele njihovom lišavanju života, optuženi preduzeo.

Prilikom odmeravanja kazne, sud je od olakšavajućih okolnosti optuženom cenio činjenicu da je isti u vreme izvršenja krivičnog dela imao 21 godinu, da je porodični čovek i otac troje dece, te da je od

³²⁵ Transkript sa glavnog pretresa od 4. septembra 2018. godine.

³²⁶ Transkript sa glavnog pretresa od 24. maja 2019. godine.

³²⁷ Presuda Višeg suda u Beogradu K.Po2 br. 1/2018. od 23. septembra 2019. godine.

izvršenja dela proteklo dosta vremena. Od otežavajućih okolnosti, sud je optuženom cenio raniju osuđivanost, obzirom da je Budimir u BiH u odsustvu osuđen na 20 godina zatvora zbog ubistva.

Nalazi FHP-a

Regionalna saradnja

Ovaj postupak rezultat je saradnje Srbije i BiH u procesuiranju ratnih zločina, koja je intenzivirana nakon što su TRZ i Tužilaštvo BiH 2013. godine potpisali Protokol o saradnji u progonu počinitelaca krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida. Naime, ovaj predmet je ustupio Kantonalni sud u Bihacu, obzirom da optuženi, koji je državljanin Republike Srbije i sa prebivalištem u Srbiji, nije bio dostupan organima BiH.

Nemogućnost praćenja toka postupka

Glavni pretresi u ovom postupku održavani su u sudnici u kojoj ne postoje tehnički uslovi da publika koristi slušalice. Stoga je za publiku praćenje iskaza svedoka koji se ispituju putem video-konferencijske veze veoma otežano, obzirom da je kvalitet zvuka veoma loš. Tonsko praćenje iskaza pomoću slušalica omogućeno je samo sudskom veću i učesnicima u postupku. S obzirom da su suđenja javna, FHP smatra da je sud u obavezi da i osobama koje se nalaze u publici kako bi posmatrale suđenja omogući korišćenje slušalica, kako bi na adekvatan način mogle da prate svedočenja putem video-konferencijske veze.

101

Ocena olakšavajućih okolnosti

Nije opravdano stanovište suda da se optuženom prilikom odmeravanja kazne uzme u obzir vremenski protok od izvršenja dela. Protok vremena, kao olakšavajuća okolnost pri odmeravanju kazne, načelno se može uzimati u obzir kada su u pitanju krivična dela klasičnog kriminaliteta, gde je uzdržavanje izvršioca od ponovnog izvršenja u dužem vremenskom periodu pokazatelj njegovog odnosa prema delu i resocijalizaciji. Međutim, u slučaju krivičnih dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva, gde je postojanje oružanog sukoba objektivni uslov inkriminacije, protok vremena nema nikakvog značaja, jer se delo nakon prestanka oružanih sukoba više ne može izvršiti. Da protok vremena nije okolnost koja se može uzimati u obzir prilikom odmeravanja kazni za ovu vrstu krivičnih dela, posredno ukazuje i univerzalna odredba o nezastarevanju ove vrste krivičnih dela. Ovakav stav suda suprotan je ustaljenoj praksi MKSJ – da se dužina perioda između kažnjivog ponašanja i presude ne može uzimati u obzir kao olakšavajuća okolnost³²⁸ – kao i savremenoj sudskoj praksi.³²⁹

328 MKSJ presuda *Dragan Nikolić* – t.273.

329 BGH,2 StR 538/01, Presuda od 21.02.2002. godine – Savezni vrhovni sud Nemačke je, u jednom slučaju ubistva, spomenuo da je dužina vremena od kažnjivog ponašanja do presude mogući olakšavajući faktor, ali je naglasio da se, obzirom na težinu dela koje je 1943-44. tokom Drugog svetskog rata počinio optuženi, danas 90 godina star, te okolnosti ne mogu uzeti u obzir.

Visina kazne

Sud je optuženom Željku Budimiru izrekao kaznu zatvora u trajanju od dve godine. Imajući u vidu da je kao zakonski minimum za ovo krivično delo predviđena kazna zatvora u trajanju od pet godina³³⁰, za ublažavanje kazne ispod zakonskog minimuma neophodno je postojanje osobito olakšavajućih okolnosti. Koje okolnosti je sud cenio kao posebno olakšavajuće, u vreme pisanja izveštaja nije bilo moguće utvrditi, obzirom da prilikom izricanja presude iste nisu pomenute, a prvostepena presuda nije bila izrađena u pisanom obliku.

330 Član 142 KZ SRJ.

VI. Predmet Lovas³³¹

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: žalbeni postupak (ponovljeno suđenje)	
Datum podizanja optužnice: 28. novembar 2007. godine	
Datum početka suđenja: 17. april 2008. godine	
Postupajući tužilac: Dušan Knežević	
Optuženi: Milan Devčić, Željko Krnjajić, Darko Perić, Radovan Vlajković, Radisav Josipović, Jovan Dimitrijević, Saša Stojanović i Zoran Kosijer	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZ SRJ, član 142	
Postupajuće veće	<p>sudija Zorana Trajković (predsednica veća)</p> <p>sudija Mirjana Ilić</p> <p>sudija Dejan Terzić</p>
<p>Broj optuženih: 8</p> <p>Rang optuženih: niže i srednje rangirani</p> <p>Broj žrtava: 70</p> <p>Broj ispitanih svedoka: 195</p>	<p>Broj sudećih dana u izveštajnom periodu: 6</p> <p>Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 0</p>
Ključni događaji u izveštajnom periodu:	
Doneta prvostepena presuda u ponovljenom postupku	

103

331 Viši sud u Beogradu, predmet *Lovas*, K.Po2 1/14, dostupno na <http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/lovas.html>, pristupljeno dana 21. oktobra 2019. godine.

Tok postupka

Tok postupka do 2019. godine

Optužnica

Prvobitnom optužnicom, 14 optuženih je terećeno da su, kao pripadnici različitih formacija, tokom oktobra i novembra meseca 1991. godine, na području i u mestu Lovas (Republika Hrvatska) izvršili napad na civilno stanovništvo, prema njima nečovečno postupali, mučili ih, telesno povređivali i ubijali, što je imalo za posledicu smrtno stradanje ukupno 69 civila, a 12 civila je zadobilo teške i lake telesne povrede.

Optuženi su: Ljuban Devetak, Milan Devčić i Milan Radojčić kao pripadnici samostalno uspostavljene lokalne civilno-vojne vlasti; Željko Krnjajić kao komandir Stanice milicije (SM) Tovarnik; Miodrag Dimitrijević, Darko Perić, Radovan Vlajković i Radisav Josipović kao pripadnici Teritorijalne odbrane (TO) Valjevo, čije su jedinice prepočinjavanjem ušle u sastav Druge proletherske gardijske mehanizovane brigade (2. pgmbr) JNA i Petronije Stevanović, Aleksandar Nikolajidis, Dragan Bačić, Zoran Kosijer, Jovan Dimitrijević i Saša Stojanović kao pripadnici dobrovoljačke grupe „Dušan Silni”.³³²

Izmenjenom optužnicom od 28. decembra 2011. godine, broj smrtno stradalih civila smanjen je sa 69 na 44.³³³

104

Prvostepena presuda

Viši sud u Beogradu³³⁴ doneo je 26. juna 2012. godine presudu kojom je sve optužene oglasio krivim zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva u saizvršilaštvu i osudio ih na kazne zatvora u rasponu od četiri do dvadeset godina zatvora.³³⁵ Detaljnu analizu prvostepene presude FHP je dao u *Izveštaju o suđenjima za ratne zločine u Srbiji u 2012. godini*.³³⁶

Drugostepena odluka

Apelacioni sud u Beogradu³³⁷, odlučujući u žalbenom postupku, doneo je 9. decembra 2013. godine rešenje kojim je ukinuo presudu Višeg suda i predmet vratio na ponovni postupak i odlučivanje.³³⁸

332 Optužnica TRZ, KTRZ 7/07 od 28. novembra 2007. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2016-05/o_2007_11_28_lat.pdf, pristupljeno dana 28. novembra 2018. godine.

333 Precizirana optužnica TRZ, KTRZ 7/07 od 28. decembra 2011. godine.

334 Sastav veća: sudija Olivera Anđelković, predsednica veća, sudije Tatjana Vuković i Dragan Mirković, članovi veća.

335 Presuda Višeg suda u Beogradu, K.Po2 22/2010 od 26. juna 2012. godine.

336 Detaljnu analizu prvostepene presude videti u: Fond za humanitarno pravo, *Izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Srbiji u 2012. godini* (Beograd, FHP, 2013), str. 53-63.

337 Sastav veća: sudija Sonja Manojlović, predsednica veća, sudije mr Sretko Janković, dr Miodrag Majić, Omer Hadžiomerović i Vučko Mirčić, članovi veća.

338 Rešenje Odeljenja za ratne zločine Apelacionog suda u Beogradu broj Kž1 Po2 3/13 od 9. decembra 2013. godine, dostupno na <http://www.bg.ap.sud.rs/cr/articles/sudska-praksa/pregled-sudske-prakse-apelacionog-suda-u-beogradu/krivicno-odeljenje/ratni-zlocini/kz1-po2-3-13.html>, pristupljeno dana 28. oktobra 2019. godine.

FHP je dao detaljnu analizu rešenja Odeljenja za ratne zločine Apelacionog suda u *Izveštaju o suđenjima za ratne zločine u Srbiji u 2013. godini*.³³⁹

Ponovljeni postupak

Ponovljeno suđenje³⁴⁰ počelo je 4. marta 2014. godine, pred novom predsednicom veća, ali je do okončanja ponovljenog postupka još dva puta došlo do promene predsednika veća.³⁴¹ Postupak je obustavljen u odnosu na optužene Ljubana Devetaka, Aleksandra Nikolaidisa, Petronija Stevanovića, Dragana Bačića i Milana Radojčića, koji su u međuvremenu preminuli. U odnosu na optuženog Miodraga Dimitrijevića postupak je razdvojen iz razloga celishodnosti postupka.

TRZ je 5. januara i 28. marta 2017. godine izmenilo optužnicu. Zbog smanjenog broja optuženih, izmenjenom optužnicom smanjen je i broj žrtava, tako da je obuhvaćeno samo 27 smrtno stradalih žrtava. TRZ je takođe iz optužnice izostavilo da je napad na selo Lovas izvršen po naredbi komandanta 2. pgbmr JNA Dušana Lončara u čiji sastav su, prilikom napada, bile uključeni TO Tovarnik i dobrovoljački odred „Dušan Silni”.³⁴²

Tok postupka u 2019. godini

Prvostepena presuda u ponovljenom postupku

Viši sud u Beogradu doneo je 20. juna 2019. godine u ponovljenom postupku presudu kojom je optužene oglasio krivim za ratni zločin protiv civilnog stanovništva i osudio ih na kazne zatvora: Milana Devčića na osam godina, Sašu Stojanovića na sedam godina, Zorana Kosijera, Željka Krnjajića i Jovana Dimitrijevića na po šest godina, Darka Perića i Radovana Vljakovića na po pet godina, a Radisava Josipovića na četiri godine.³⁴³

105

Sud je utvrdio da je 10. oktobra 1991. godine izvršen napad na Lovas koji se odvijao po naređenju Dušana Lončara, komandanta Druge proleterske gardijske mehanizovane brigade JNA od 9. oktobra 1991. godine. Tokom napada, okrivljeni Željko Krnjajić komandovao je pripadnicima oružane grupe sastavljene od pripadnika SM Tovarnik, TO Tovarnik i dobrovoljačke oružane grupe „Dušan Silni“, koji su svi bili u sastavu snaga brigade. On im je naređivao da otvaraju vatru iz pešadijskog naoružanja i bacaju bombe na kuće meštana hrvatske nacionalnosti, usled čega su zapaljene kuće Ivana Ostruna, Vida Krizmanića, Amalije Martinović, Josipa Kraljevića, Ivana Conjara i i Ivica Gračanca, a pucnjima iz vatrenog oružja ubijeni su Vid Krizmanić, Ivan Ostrun, Mirko Grgić, Cecilija Badanjak, Danijel Badanjak, Josip Poljak i Pavo Đaković. Okrivljeni Krnjajić lično je primenjivao mere zastrašivanja prema civilima hrvatske nacionalnosti tako što je uperio pušku u Tomislava Šelebaja i pretio mu da će

339 Detaljnu analizu videti u: Fond za humanitarno pravo, *Izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Srbiji u 2013. godini* (Beograd, FHP, 2014), str. 66-75.

340 Viši sud u Beogradu, predmet *Lovas*, ponovljeni postupak, broj predmeta: K. Po2 1/14.

341 Detaljnu analizu razloga za odugovlačenje postupka FHP je dao u: FHP, *Izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Srbiji* (Beograd, FHP, 2019) str. 54-64.

342 Optužnica TRZ KT 7/07 od 5. januara 2017. godine.

343 Presuda Višeg suda u Beogradu K.Po2 1/2014 od 20. juna 2019. godine.

ga ubiti i gurao ga, a takođe je i uperio pušku u leđa Marice Hodak i tukao Josipa Jovanovića udarajući ga nogama.

U odnosu na okrivljenog Milana Devčića sud je utvrdio da je isti u periodu počev od 10. pa do kraja oktobra meseca 1991. godine u Lovasu, u svojstvu komandira milicije Lovas i predstavnika samovlasno uspostavljene lokalne vlasti civilno–vojnog karaktera, zajedno sa okrivljenim Ljubanom Devetakom, komandantom sela i direktorom Zemljoradničke zadruge Lovas i Milanom Radojčićem, komandantom TO Lovas, prema kojima je krivični postupak obustavljen usled smrti, nečovečno postupao prema civilnom stanovništvu hrvatske nacionalnosti. On je učestvovao u njihovom zatvaranju i zadržavanju u improvizovane, nehigijenske i prostorno neuslovne zatvore koje je formirala samovlasno uspostavljena lokalna vlast, dok su tela zatvorenih Marka Filića, Petra Badanjka, Josipa Jovanovića, Ivana Vidića, Andrije Devčića, Marka Damjanovića, Zorana Krizmanića, Đure Krizmanića, Alojza Krizmanića, Darka Pavlića, Željka Pavlića, Stipe Dolačkog i Franje Pande nakon 18. oktobra 1991. godine pronađena na različitim lokacijama u Lovasu.

Okrivljeni Milan Devčić nečovečno je postupao prema civilima hrvatske nacionalnosti i tako što je naređivao primenu ponižavajućih i diskriminatorskih mera prema Branki Balić, Ani Conjar i Josipu Luketiću, naredivši im da svoje kuće obeležavaju belim tkaninama i oko ruku nose bele trake. U prostorijama SM u Lovasu telesno je povređivao privedene i zatvorene Petra Vuletu, Marka Gračca i Đuru Antolovića, tako što ih je udarao nogama, rukama, gumenom palicom i metalnim bokserom.

106

Sud je utvrdio da je okrivljeni Darko Perić, u svojstvu komandanta Protivdiverzantskog odreda TO Valjevo, naredio da se nečovečno postupa prema civilnom stanovništvu tako što je 17. oktobra 1991. godine sebi potčinjenim starešinama, okrivljenim Radovanu Vlajkoviću i Radisavu Josipoviću, izdao naređenje da se dana 18. oktobra 1991. godine u pretres terena kao živi štit povedu prethodne noći zatvoreni i mučeni civili, koje naređenje je dobio od potpukovnika Miodraga Dimitrijevića, najvišeg po činu vojnog starešine u Lovasu, u odnosu na koga je krivični postupak razdvojen. Okrivljeni Radovan Vlajković i Radisav Josipović nečovečno su postupali prema civilima tako što su, postupajući po dobijenom naređenju, povelu pedesetak pripadnika Protivdiverzantske čete i zajedno sa okrivljenim Zoranom Kosijerom, Sašom Stojanovićem i Jovanom Dimitrijevićem kao pripadnicima odreda „Dušan Silni“, te drugim pripadnicima istog odreda, od zatvorenih civila formirali kolonu i krenuli u pretres terena prema pogonu fabrike „Borovo“. Prilikom kretanja kolone, jedan od pripadnika oružane pratnje ubio je ranije teško povređenog Boška Bodanca. Dolaskom do polja deteline koje je bilo minirano, NN lica su naredila civilima da skrenu u polje i da se, držeći se za ruke, po istom kreću i razgrću nogama detelinu, dok su se okrivljeni Vlajković, Josipović, Dimitrijević, Kosijer i Stojanović naoružani kretali iza njih na bezbednom rastojanju. Nakon što je civil Ivan Kraljević pao preko postavljene mine koja se aktivirala, jedan broj pripadnika oružane pratnje otvorio je na civile pušcanu paljbu usled koje su smrtno stradali Marijan Marković, Tomislav Sabljak, Darko Solaković, Ivan Palijan, Zlatko Panjik, Slavko Kuzmić, Ivan Sabljak, Mijo Šalaj, Ivan Kraljević, Petar Badanjak, Zlatko Božić, Antun Panjik, Marko Vidić, Marko Sabljak, Mato Hodak, Ivan Conjar, Slavko Štrangarević, Josip Turkalj i Luka Balić, dok su Stjepan Peulić, Stanislav Franjković, Ivan Mujić, Zlatko Toma, Ljubo Solaković, Josip Gerstner, Mato Kraljević, Josip Sabljak, Emanuel Filić, Milko Keser, Milan Radmilović i Marko Filić

ranjeni. Okrivljeni Stojanović je, nakon prestanka eksplozija i pušćane paljbe, civilima Đuki Radočaju, Tomislavu Šelebaju i Dragutinu Krizmaniću naređivao da razminiraju preostale neeksplozirane mine, iako za to ovi nisu bili obučeni, tako što im je davao uputstva kako da to urade.

Ovakvo činjenično stanje sud je utvrdio na osnovu ocene svih izvedenih dokaza. Činjenice koje se tiču organizacije i napada na Lovas sud je utvrdio na osnovu odbrane okrivljenog Željka Krnjajića, iskaza svedoka i odbrana okrivljenih koji su bili pripadnici oružane grupe tokom napada na Lovas, te dokumentacije JNA, među kojom je i Naređenje za napad od 9. oktobra 1991. godine koje je potpisao komandant Druge proleterske gardijske mehanizovane brigade potpukovnik Dušan Lončar. U istom je navedeno da je komandant brigade Dušan Lončar odlučio da se izvrši napad na Lovas, tako što će se obuhvatnim dejstvom blokirati ivice sela i dejstvovati po objektima u istom, a pomoćnim snagama izvršiti čišćenje sela od pripadnika ZNG i MUP-a, kao i stanovništva koje je neprijateljski nastrojeno. Komandnu ulogu okrivljenog Krnjajića kao stanovnika Lovasa koji je bio dobar poznavalac mesta i meštana, sud je utvrdio iz odbrana okrivljenih i iskaza brojnih svedoka. Činjenica da je u naređenju za napad navedeno da je potrebno očistiti selo od neprijateljski nastrojenog stanovništva, što je saopšteno oružanoj grupi pre polaska u napad, te da je Krnjajić određen za komandanta oružane grupe kao dobar poznavalac stanovnika Lovasa, njihovih porodičnih prilika i političkog opredeljenja, a da je on učestvovao i u dogovorima oko napada na Lovas, potvrđuje njegovu ulogu konkretnom prilikom. O njegovom postupanju sa civilima prilikom ulaska u Lovas izjašnjavali su se neki od okrivljenih, kao i svedoci, stanovnici Lovasa koji su se tog dana sa njim sretali. Njihove iskaze sud je prihvatio jer su bili međusobno saglasni u pogledu relevantnih činjenica. Na osnovu iskaza nekih od okrivljenih i svedoka, sud je utvrdio položaj u samoproglašenoj lokalnoj vlasti u Lovasu, kao i ponašanje prema civilima i okrivljenog Milana Devčića. Iz odbrana optuženih Darka Perića, Radovana Vlajkovića, Radisava Josipovića, Saše Stojanovića, Jovana Dimitrijevića i Zorana Kosijera, te iskaza svedoka koji su preživeli događaje na minskom polju, sud je utvrdio događanja 18. oktobra 1991. godine. Njihove odbrane u delovima u kojima su minimizirali svoje uloge konkretnom prilikom sud nije prihvatio, nalazeći da su usmerene u pravcu izbegavanja krivične odgovornosti.

107

Sud je izmenio činjeničnopravni opis radnji za koje je okrivljene oglasio krivim tako što je sveo opis na zakonom propisana obeležja krivičnog dela i upodobio ga sa utvrđenim činjeničnim stanjem. Izostavio je neke od radnji izvršenja koje su bile stavljene na teret optuženim Krnjajiću i Devčiću, jer za neke od njih tužilaštvo nije pružilo dokaze. U isto vreme bio je vezan činjenicom da prethodnom prvostepenom presudom, na koju se TRZ nije žalilo, okrivljeni Krnjajić nije bio oglašen krivim za pojedine radnje, pa su i one morale biti izostavljene. Ovo iz razloga jer je sud bio ograničen postojanjem zabrane preinačenja na gore u odnosu na ovog optuženog.

Prilikom odmeravanja kazni okrivljenima, sud je kao olakšavajuće okolnosti na strani okrivljenih cenio njihove porodične prilike i neosuđivanost, a od otežavajućih okolnosti posledice koje su nastupile, odnosno broj smrtno stradalih i povređenih lica, te svojstvo koje su optuženi imali, ali je pri odmeravanju kazne bio ograničen i zabranom preinačenja na gore, obzirom da TRZ na prethodnu prvostepenu presudu nije izjavilo žalbu.

Nakon donošenja provostepene presude u ponovljenom postupku, sud je odbacio optužnicu u odnosu na optuženog Miodraga Dimitrijevića, obzirom da isti više nije procesno sposoban.

Nalazi FHP-a

Odugovlačenje postupka

Ovaj postupak je jedan od najsloženijih i najobimnijih postupaka vođenih pred Odeljenjem za ratne zločine, jer obuhvata veliki broj optuženih koji pripadaju različitim oružanim formacijama, više različitih događaja i veliki broj svedoka. Uprkos kompleksnosti predmeta, koja sama po sebi dovodi do njegovog dužeg trajanja, ovaj postupak je dodatno prolongiran propustima u radu TRZ-a i suda.

Prvobitnom optužnicom TRZ-a bilo je obuhvaćeno 69 smrtno stradalih žrtava, ali obezbeđeno je dovoljno dokaza o načinu njihovog stradanja. Zbog toga je sud tokom glavnog pretresa po službenoj dužnosti pozivao i ispitivao veliki broj svedoka, sa ciljem utvrđivanja okolnosti stradanja pojedinih žrtava. TRZ je moralo mnogo bolje da rasvetli činjenice o okolnostima stradanja i odgovornosti optuženih za ta dela još tokom istrage, kao i da u pogledu njih obezbedi dokaze.

Tek nakon više od tri godine trajanja suđenja, TRZ je u decembru 2011. godine preciziralo optužnicu i broj žrtava smanjilo na 44. Međutim, u izmenjenoj optužnici TRZ nije do kraja preciziralo način stradanja svih civila, kao ni odgovornost optuženih za stradanje pojedinih civila. Stoga je sud, presudom od 26. juna 2012. godine, nesporno utvrdio odgovornost optuženih za smrtno stradanje samo 41 žrtve.

Nepotrebnom odugovlačenju postupka doprinelo je i postupanje sudije Vinke Berahe-Nikićević, koja je u jednom periodu bila predsednica sudskog veća. Ona je podnela zahtev za svojim izuzećem tek pet meseci nakon preuzimanja predmeta, iako su razlozi za njeno izuzeće postojali već u trenutku dodele predmeta. Zbog toga je predmet morao biti dodeljen novom predsedniku veća, i glavni pretres je morao početi iznova. Međutim, ovaj predsednik veća je kasnije promenjen jer ga je predsednik suda Godišnjim rasporedom poslova premestio u drugo odeljenje.

Odluka predsednika suda da promeni predsednika veća u predmetu koji već traje osam godina, i to pred iznošenje završnih reči, može se shvatiti samo kao svesno i namerno odugovlačenje suđenja, ako se ima u vidu da prilikom pripreme Godišnjeg rasporeda poslova, predsednik suda treba da brine o „efikasnosti i troškovima postupka“.³⁴⁴

Usled dugog trajanja postupka, za koje odgovornost snose i TRZ i sud, ovo suđenje je umnogome propustilo da ostvari svoju elementarnu svrhu – da procesuirá barem najodgovornije i da obezbedi pravdu za žrtve. Naime, zbog bolesti prvooptuženog Ljubana Devetaka, optužnica je, u odnosu na njega, prvo morala biti odbačena, a kasnije, nakon njegove smrti, i krivični postupak je morao biti

³⁴⁴ Sudski poslovnik (*Službeni glasnik RS* br. 110/09, 70/11, 19/12 i 89/13), član 46, stav 3.

obustavljen. Ovog optuženog su u dosadašnjem toku postupka veliki broj svedoka, kao i pojedini otkriveni, označavali kao najodgovornijeg za zločine koji su predmet optužnice.

Takođe, zbog obustavljanja postupka u odnosu na optužene Ljubana Devetaka, Aleksandra Nikolaidisa, Milana Radojčića, Zorana Bačića i Petronija Stevanovića, TRZ je moralo iz optužnice izostaviti sve one žrtve za čije stradanje su ovi optuženi bili terećeni, tako da je poslednjom optužnicom obuhvaćeno samo 27 smrtno stradalih žrtava. U isto vreme, žrtve i njihove porodice, kao i veliki broj svedoka iz Lovasa, zbog dugog trajanja postupka i odbacivanja optužnice protiv Ljubana Devetaka, izgubili su poverenje u domaće pravosuđe, pa u ponovljenom postupku nisu želeli da svedoče.

Selektivna optužnica

Izostavljanje i zaštita nadređenih

Iako je tokom postupka bilo očigledno da je u izvršenju zločina koji su predmet optužnice učestvovalo mnogo više osoba nego što ih je obuhvaćeno optužnicom, TRZ nije uložilo nikakav napor u prikupljanje dokaza o njihovoj odgovornosti. Posledica neaktivnosti TRZ-a je da konačnom verzijom optužnice nisu obuhvaćene sve žrtve koje su stradale u događajima opisanim u optužnici. Naime, među strankama je tokom čitavog postupka bilo nesporno da je u Lovasu, u periodu koji je obuhvaćen optužnicom, ukupno stradalo 70 civila.³⁴⁵

Karakteristično za ovaj postupak je i da su se, po pitanju odgovornosti visokorangiranih pripadnika JNA za dešavanja u Lovasu, potpuno razlikovali stavovi TRZ-a i sudskih veća koja su donela prvostepene presude. U prvom postupku, u završnoj reči, zamenik tužioca za ratne zločine je naveo da tokom postupka nije bilo dokaza koji bi davali osnova o postojanju opravdane sumnje da su „inkriminisana događanja u Lovasu u navedeno vreme inspirisana, organizovana i sprovedena od nekih lica na odgovornim političkim, policijskim ili vojnim nivoima, a navedeni zaključak važi za komandu i drugu strukturu, počev od 1. proletherske gardijske motorizovane divizije, 2. proletherske gardijske mehanizovane brigade, pa preko pripadnika teritorijalnih odbrana iz sastava Zonskog štaba TO Valjevo“.³⁴⁶ S druge strane, prilikom objave presude, predsednica veća je navela da „što se tiče napada na Lovas, načina na koji je on izveden i svega što se dešavalo u toku istog, po nalaženju ovog veća, najveću odgovornost snosi komanda 2. brigade“.³⁴⁷

Stav suda se čini potpuno opravdanim, ako se imaju u vidu dokazi koji su izvedeni tokom postupka. Naime, tokom postupka izvedeni su dokazi koji ukazuju na odgovornost komandanta 2. brigade, pukovnika Dušana Lončara, koji je izdao naredbu za napad na Lovas u kojoj je, pored ostalog, naveo da se selo očisti „od stanovništva koje je neprijateljski nastrojeno“, a tokom kojeg je smrtno stradalo

³⁴⁵ Npr. civil M.L, koji nikada nije bio obuhvaćen optužnicom, stradao je od dejstva artiljerijske vatre koju je na Lovas 10. oktobra 1991. godine otvarala JNA, što je u prvobitnoj optužnici i navedeno, str. 14, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2016-05/o_2007_11_28_lat.pdf, pristupljeno 28. novembra 2018. godine.

³⁴⁶ Transkript sa glavnog pretresa od 24. aprila 2012. godine.

³⁴⁷ Transkript sa objave presude od 26. juna 2012. godine.

22 civila. Veštak vojne struke, u svom nalazu i tokom svedočenja na glavnom pretresu, naveo je da je ovaj deo naredbe suprotan članu 13 Drugog dopunskog protokola uz Ženevske konvencije.³⁴⁸ O njegovoj odgovornosti govorio je i stručni savetnik okrivljenog Miodraga Dimitrijevića. Međutim, uprkos izvedenim dokazima i zaključcima suda, TRZ nije procesuiralo ni Lončara koji je izdao ovu naredbu, niti bilo kog od pripadnika JNA u lancu komandovanja.

Zbog odsustva inicijative TRZ-a, FHP je u novembru 2016. godine podneo krivičnu prijavu protiv Dušana Lončara zbog zločina u Lovasu.³⁴⁹ Do dana objavljivanja ovog izveštaja, TRZ nije protiv njega podiglo optužnicu, iako od samog početka krivičnog postupka raspolaže dokazima protiv istog.

Umesto toga, TRZ je poslednjom izmenom optužnice, u još većoj meri nastavilo da štiti bivšu JNA i njenog oficira Dušana Lončara, tako što je iz optužnice izostavilo raniji navod da je napad na Lovas izvršen po njegovom naređenju. Na ovaj način TRZ je pokušalo da otkloni mogućnost da u presudi u predmetu *Lovas* postoje navodi o njegovoj umešanosti u ovaj zločin.

Nasuprot ovakvom nastojanju TRZ-a, prvostepeni sud je u ponovljenom postupku, u izreci presude izričito naveo da se „napad odvijao po Naređenju komandanta Druge proletherske gardijske mehanizovane brigade JNA Str. povr. broj 350-01 od 09.10.1991. godine“, kao i da su „pripadnici Stanice milicije Tovarnik i Teritorijalne odbrane Tovarnik i dobrovoljačke oružane grupe 'Dušan Silni' u sastavu Druge proletherske gardijske mehanizovne brigade JNA“, čime je jasno pokazao da se prilikom utvrđivanja ključnih činjenica rukovodio isključivo raspoloživim dokazima.

110

Izostavljanje zločina seksualnog nasilja

Optužnicom u ovom predmetu nisu obuhvaćeni slučajevi silovanja u Lovasu. Uprkos tome što su prilikom svedočenja svedoci Vikica Filić³⁵⁰, Snežana Krizmanić³⁵¹ i Josip Sabljak³⁵² naveli da je u Lovasu bilo silovanja u kritičnom periodu, TRZ ove navode nije istražilo. U predmetu Hrvatske protiv Srbije pred Međunarodnim sudom pravde u vezi sa primenom Konvencije o zabrani i kažnjavanju zločina genocida, Hrvatska je, između ostalog, dokazivala i slučajeve silovanja u Lovasu. Sud, međutim, nije imao dovoljno dokaza da bi presudio.³⁵³

Izostavljanje zločina proterivanja

Proterivanje hrvatskog civilnog stanovništva iz Lovasa takođe nije obuhvaćeno optužnicom, iako su mnogobrojni meštani Lovasa o tome svedočili, među kojima i Đuro Filić³⁵⁴, Lovro Gerstner³⁵⁵,

348 Transkript sa glavnog pretresa od 16. novembra 2011. godine.

349 Saopštenje FHP, „Krivična prijava zbog zločina u Lovasu 1991. godine“, 3. novembar 2016. godine.

350 Transkript sa glavnog pretresa od 27. marta 2009. godine.

351 Transkript sa glavnog pretresa od 30. juna 2009. godine.

352 Transkript sa glavnog pretresa od 27. novembra 2009. godine.

353 Presuda Međunarodnog suda pravde u predmetu Hrvatske protiv Srbije u vezi sa primenom Konvencije o zabrani i kažnjavanju zločina genocida, 3. februar 2015, par. 325-330.

354 Transkript sa glavnog pretresa od 16. decembra 2008. godine.

355 Transkript sa glavnog pretresa od 23. februara 2009. godine.

Vikica Filić³⁵⁶, Josip Sabljak³⁵⁷, Josipa Balić³⁵⁸ i drugi. O proterivanju civila svedočio je i komandant 2. odreda TO Pančevo, rekavši da je dolaskom u Lovas zatekao jedan obrazac koji je deljen meštanima hrvatske nacionalnosti koji su proterivani iz Lovasa, da potpišu kako svu svoju imovinu ostavljaju opštini Lovas.³⁵⁹ O postojanju namere da se izvrši proterivanje hrvatskog stanovništva iz Lovasa svedočio je pred Haškim tribunalom, u predmetu *Vukovarska trojka*, svedok Petr Kypr, koji je kao član Posmatračke misije Evropske zajednice posetio Lovas 16. oktobra 1991. godine.³⁶⁰ Na potrebu da se TRZ bavi pitanjem iseljavanja hrvatskog stanovništva ukazao je i sud prilikom objavljivanja prve prvostepene presude.³⁶¹

Stručni savetnik

U predmetu *Lovas* prvi put je u postupcima za ratne zločine primenjen institut stručnog savetnika koji je uveden novim ZKP-om.³⁶² Stručni savetnik je lice koje raspolaže stručnim znanjem iz oblasti u kojoj je određeno veštačenje. Njegova uloga je da tokom postupka omogući stranci koja ga je angažovala da sa veštakom vodi delotvornu raspravu o njegovom nalazu i mišljenju i time pomaže u njegovoj oceni.

U ovom predmetu, stručnog savetnika je angažovao optuženi Miodrag Dimitrijević. Radi se o penzionisanom pukovniku JNA, magistru vojnih nauka i osobi sa velikim praktičnim iskustvom. Uprkos činjenici da se radi o stručnjaku iz relevantne oblasti, njegov iskaz se može oceniti pristrasnim. Naime, stručni savetnik je tokom iskaza iznosio neprihvatljive subjektivne stavove. Na primer, iskaz jednog svedoka je ocenio kao „svesnu manipulaciju”.³⁶³ Takođe je svu krivicu za događanja na minskom polju, za koje je TRZ teretilo Dimitrijevića, prebacio na optuženog Perića – što optuženom Periću nikada nije stavljan na teret, niti je pak to bilo ko tokom postupka tvrdio.³⁶⁴ Stručni savetnik je na taj način faktički obavljao ulogu drugog branioca okrivljenog Miodraga Dimitrijevića, što nije njegova uloga.

111

Prvostepena presuda u ponovljenom postupku

Prvostepenom presudom u ponovljenom postupku briljantno je obrađen obiman materijal koji se nalazi u spisima predmeta, od oko 30.000 strana, u kojem su, pored ostalog, izjave 195 ispitanih svedoka tokom postupka, izjave 36 u međuvremenu umrlih i bolesnih svedoka, i odbrane 14 optuženih. Sud je izvršio vrlo detaljnu analizu svih izvedenih dokaza i o odlučujućim činjenicama dao jasne i valjane razloge.

356 Transkript sa glavnog pretresa od 27. marta 2009. godine.

357 Transkript sa glavnog pretresa od 27. novembra 2009. godine.

358 Transkript sa glavnog pretresa od 26. maja 2011. godine.

359 Transkript sa glavnog pretresa od 24. juna 2010. godine.

360 Transkript sa otvorene sednice u predmetu Haškog tribunala *Vukovarska trojka (IT-95-13)* od 24. marta 2006. godine.

361 Transkript sa objave presude od 26. juna 2012. godine.

362 ZKP, član 125.

363 Transkript sa glavnog pretresa od 2. jula 2015. godine.

364 Transkript sa glavnog pretresa od 24. septembra 2015. godine.

Pravosnažno okončani predmeti pred Višim sudom u Beogradu

I. Predmet Trnje/Tërrnje³⁶⁵

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: pravosnažno okončan postupak	
Datum podizanja optužnice: 4. novembar 2013. godine	
Datum početka suđenja: 24. februar 2015. godine	
Postupajući tužilac: Miodjub Vitorović	
Optuženi: Pavle Gavrilović i Rajko Kozlina	
Krivično delo: Ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZ SRJ, član 142	
Postupajuće veće	sudija Omer Hadžiomerović (predsednik veća) sudija Midorag Majić (član veća) sudija Nada Hadži-Perić (član veća) sudija Rastko Popović (član veća) sudija Aleksandar Vujičić (član veća)
Broj optuženih: 2 Rang optuženih: srednje i niže rangirani Broj žrtava: 37 Broj ispitanih svedoka: 33	Broj sudećih dana u izveštajnom periodu: 6 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 0 Broj ispitanih sudskih veštaka: 0
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Pravosnažno okončan postupak	

112

³⁶⁵ Predmet *Trnje/Tërrnje*, izveštaji sa suđenja i dokumenta iz predmeta dostupni na <http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/trnje.html>, pristupljeno dana 22. oktobra 2019. godine.

Tok postupka

Tok postupka do 2019. godine

Optužnica

Prvobitnom optužnicom TRZ Pavle Gavrilović je terećen da je, kao komandant Pozadinskog bataljona 549. mtbr VJ, 25. marta 1999. godine u selu Trnje/Tërrnje (opština Suva Reka/Suharekë, Kosovo), neposredno pre napada na selo okupio svoje potčinjene starešine, među kojima je bio i optuženi Kozlina, i izdao im naređenje, pokazujući rukom u pravcu sela, „da ne sme biti preživelih“, što je imalo za posledicu smrt najmanje 27 civila albanske nacionalnosti i nanošenje teških telesnih povreda koje je zadobilo šest civila. Rajko Kozlina se tereti da je, kao vodnik i komandir borbene grupe, postupajući po Gavrilovićevom naređenju, prvo ubio Vocija Maljićija/Voci Maliqi tako što je u njega pucao iz automatske puške, nakon čega je u dvorištu kuće Muslija Gašija/Musli Gashi ubio Alija Vocija/Ali Voci, a potom naredio prisutnim vojnicima iz svoje grupe da pucaju u grupu civila okupljenih u istom dvorištu, u koje je i sâm pucao, usled čega je smrtno stradalo 16 civila.³⁶⁶

TRZ je 23. aprila 2018. godine izmenilo optužnicu, na način da je broj smrtno stradalih i ranjenih žrtava uvećan za četiri nove žrtve, tako da je obuhvaćeno najmanje 31 smrtno stradalih i šest ranjenih, dok je oštećeni Maljić Voci/Maliq Voci, koji je ranijom optužnicom bio označen kao smrtno stradali, sada naveden kao civil koji je ranjen. Ujedno su bliže precizirana mesta stradanja žrtava.³⁶⁷

Odbrana optuženih

113

Optuženi su negirali izvršenje krivičnog dela za koje se terete. Gavrilović je naveo da je njegov bataljon učestvovao u zadatku širih razmera, koji je uključivao „blokadu teritorije u području sela Trnje/Tërrnje“, ali da nikad nije ušao u selo, niti izdao naredbu da ne sme biti preživelih. Identičnu odbranu je izneo i Kozlina.³⁶⁸

Svedoci u postupku

Tokom ovog postupka ispitana su 33 svedoka. Svedoci/oštećeni su opisali napad na njihovo selo i stradanje članova svojih porodica i meštana.³⁶⁹ Svi ovi svedoci su opisali ulazak vojske u selo, međutim nisu mogli da prepoznaju optužene kao lica koja su kritičnog dana bila u Trnju/Tërrnje.³⁷⁰ Više svedoka je istaklo da je i policija bila prisutna u selu na dan napada, kao i da su neki policajci učestvovali u ubistvima civila. Iako je nekoliko svedoka identifikovalo policajca koji je učestvovao u zločinu, on nije obuhvaćen optužnicom u ovom predmetu.³⁷¹

366 Prvobitna ptužnica TRZ broj KTO 7/2013 od 4. novembra 2013. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2016-05/o_2013_11_04_lat.pdf, pristupljeno 22. oktobra 2019. godine.

367 Optužnica TRZ KTO 7/2013 od 23. aprila 2018. godine.

368 Transkript sa glavnog pretresa od 24. februara 2015. godine.

369 Transkript sa glavnog pretresa od 27. oktobra 2015. godine; Transkript sa glavnog pretresa od 28. oktobra 2015. godine.

370 Transkript sa glavnog pretresa od 27. oktobra 2015. godine; Transkript sa glavnog pretresa od 28. oktobra 2015. godine.

371 Transkript sa glavnog pretresa od 27. oktobra 2015. godine.

Više svedoka, bivših pripadnika Pozadinskog bataljona 549. motorizovane brigade VJ, koji su svedočili o ulozi okrivljenih u napadu na Trnje/Tërrnje, teretilo je optuženog Rajka Kozlina za ubistvo civila. Tako je svedok Dejan Milošević naveo da je Kozlina iz jedne kuće u dvorište izveo starca od oko 70 godina i pucao mu u glavu. Takođe je naveo da su kraj reke zatekli 25-30 civila koji su sedeli na zemlji. Optuženi Kozlina je naredio ženama iz te grupe civila da stanu i beže. Za njima su krenuli i muškarci, ali tada je neko pucao na njih. Naredbu da se puca na ove civile izdao je optuženi Kozlina.³⁷² Ubistvo starca i ostalih civila u dvorištu potvrdili su u svojim iskazima i svedoci, bivši pripadnici 549. motorizovane brigade VJ Ervin Markišić³⁷³ i Bojan Gajić³⁷⁴.

Svedok Radivoje Marković, takođe bivši pripadnik Pozadinskog bataljona, jedini je u svom iskazu teretio optuženog Pavla Gavrilovića. Izjavio je da je optuženi Gavrilović, dok su se nalazili na brdu iznad sela Trnje/Tërrnje, okupio oko sebe starešine i u jednom trenutku se okrenuo prema selu i rekao da „niko tu danas ne sme da ostane živ”. Svedokov neposredni starešina, optuženi Kozlina, poveo je grupu od oko 20 svojih vojnika prema selu. Dok su se spuštali prema selu, naišli su na jednog starijeg čoveka u kojeg je optuženi Kozlina pucao. Po dolasku u selo, po naređenju Kozline, krenuli su u „čišćenje kuća”. U jednom dvorištu, iz nekoliko kuća su isterali oko 10 do 15 civila – muškarce, žene i decu. Njima je naređeno da sednu u dvorištu, nakon čega je optuženi Kozlina naredio da se oni streljaju. U njih su pucali optuženi Kozlina, svedok i nekoliko vojnika čijih se imena ne seća. Nakon ovog događaja, nastavili su dalje kroz selo, i iz jedne kuće je izveden stariji muškarac. Optuženi Kozlina je naredio da ga vojnici ubiju, a kako to niko od vojnika nije hteo, u njega je pucao i ubio ga Kozlina, uz reči „Ovako se to radi”.³⁷⁵

114

Zahtev za ubrzanje postupka

Zbog stalnih odlaganja glavnih pretresa usled izostanka optuženih, od početka glavnog pretresa u februaru 2015. godine pa do septembra 2017. godine, održano je samo devet dana suđenja. Iz tog razloga, punomoćnik devetoro oštećenih podneo je 7. septembra 2017. godine zahtev za ubrzanje postupka.³⁷⁶

Viši sud u Beogradu doneo je 27. septembra 2017. godine rešenje kojim je, u odnosu na oštećenog Nedžada Bitićija/Nexhat Bytyqi odbacio zahtev kao nedopušten, a u odnosu na ostale oštećene odbio njihov zahtev kao neosnovan.³⁷⁷ Nezadovoljni odlukom Višeg suda, oštećeni su izjavili žalbu

372 Transkript sa glavnog pretresa od 7. juna 2016. godine.

373 *Ibid.*

374 Transkript sa glavnog pretresa od 6. juna 2016. godine.

375 Transkript sa glavnog pretresa od 20. marta 2018. godine.

376 Oštećeni: Nedžad Bitići/Nexhat Bytyqi, Bekim Gaši/Bekim Gashi, Arife Gaši/Arife Gashi, Đile Gaši/Xhule Gashi, Miljaim Gaši/Milaim Gashi, Husein Gaši/Husein Gashi, Elizabeta Krasnići/Elizabete Krasniqi, Hamide Gaši/Hamide Gashi i Ilmi Gaši/Ilmi Gashi.

377 Rešenje Višeg suda u Beogradu R4 K Po2 br. 1/2017 o odbijanju prigovora radi ubrzanja postupka od 27. septembra 2017. godine.

Apelacionom sudu, koji je dana 27. oktobra 2017. godine doneo rešenje³⁷⁸ kojim je žalba odbijena kao neosnovana, jer je u celosti prihvatio argumentaciju i stavove Višeg suda.³⁷⁹

Ustavna žalba

Kako protiv rešenja o odbačaju zahteva za ubrzanje postupka oštećenog Nedžada Bitićija/Nexhat Bytyqi formalno-pravno nije dopuštena žalba, oštećeni je, imajući u vidu zakonski rok od 30 dana za podnošenje ustavne žalbe, morao istu podneti u tom roku. Oštećeni ju je i podneo Ustavnom sudu 17. oktobra 2017. godine. Nakon donošenja rešenja Apelacionog suda u Beogradu kojim je žalba odbijena kao neosnovana, oštećeni su Ustavnom sudu podneli ustavnu žalbu zbog povrede prava na pravično suđenje, uključujući i povredu prava na suđenje u razumnom roku³⁸⁰, te prava na pravno sredstvo.³⁸¹

Tok postupka u 2019. godini

Prvostepena presuda

Viši sud u Beogradu doneo je 1. aprila 2019. godine presudu kojom je optuženog Rajka Kozlinu oglasio krivim i osudio ga na kaznu zatvora u trajanju od 15 godina, dok je optuženog Pavla Gavrilovića oslobodio od optužbe.³⁸²

Sud je utvrdio da je optuženi Rajko Kozlina dana 25. marta 1999. godine u selu Trnje/Tërrnje, kao vodnik tehničke čete Pozadinskog bataljona 549. mtbr VJ, prilikom izvršenja zapovesti nadređene komande za blokadu teritorije radi sprečavanja izvlačenja neprijateljskih snaga, suprotno sadržini izdatog naređenja da zaposedne određeni reon na obodu sela, ušao u selo sa njemu tada potčinjenim vojnicima. Ulaskom u selo pucao je u Maljić Vocija/Maliq Voci i ranio ga, a zatim je dvorištu Muslija Gašija/Musli Gashi naredio trojici prisutnih vojnika da pucaju u okupljene civile kojima je prethodno naređeno da sednu, pa su, svi zajedno pucajući u civile, ubili Šefku Gaši/Shefke Gashi, Habibe Gaši/Habibe Gashi, Šučeri Gaši/Shuqeri Gashi, Hirje Gaši/Hirje Gashi, Ljuljetu Gaši/Luleta Gashi, Selvete Gaši/Selvete Gashi, Šćipe Bitići/Shqipe Bytyqi i Đuzide Bitići/Gjyzide Bytyqi, kao i maloletne Fisnika Gaši/Fisni Gashi, Nature Gaši/Nature Gashi, Sedata Gaši/Sedat Gashi, Bljertu Gaši/Blerta Gashi, Emira Gaši/Emir Gashi, Ljunturije Gaši/Lumturije Gashi i Altiona Bitići/Altion Bytyqi, a ranili Nedžata Bitići/Nexhat Bytyqi.

Iz presude su, zbog nedostatka dokaza, izostavljeni navodi optužnice da je optuženi Kozlina lišio života Muslija Gaši/Musli Gashi i telesno povredio Ismeta Gaši/Ismet Gashi.

378 Rešenje Apelacionog suda Rž k –Po2 1/17 od 27. oktobra 2017. godine povodom odluke o odbijanju prigovora radi ubrzanja postupka.

379 Detaljno o Zahtevu za ubrzanje postupka, odlukama sudova i Ustavnoj žalbi FHP je dao u: FHP, *Izveštaj o sudenijima za ratne zločine u Srbiji* (Beograd, FHP 2019), str. 100-114.

380 Član 32 Ustava i član 6 Evropske konvencije.

381 Član 36 Ustava i član 13 Evropske konvencije.

382 Presuda Višeg suda u Beogradu K-Po2 br. 10/2013 od 1. aprila 2019. godine.

Prilikom odmeravanja kazne, sud mu je od otežavajućih okolnosti cenio veliki broj ubijenih civila, među kojima je bilo i dece, dok mu je kao olakšavajuće okolnosti cenio porodične prilike, da je oženjen i otac maloletnog deteta, da radi i doprinosi izdržavanju porodice, da je neosuđivan, da se protiv njega ne vodi neki drugi krivični postupak, protok vremena od izvršenja dela, te činjenicu da je u to vreme imao 23 godine.

U odnosu na oslobađajući deo presude, sud je našao da nema dokaza da je optuženi Pavle Gavrilović, kao komandant Pozadinskog bataljona 549. mtbr VJ, naredio da se izvrši napad i na civilno stanovništvo sela Trnje/Tërrnje i da se civili ubijaju, što je imalo za posledicu smrt najmanje 31, a telesno povređivanje šest civila albanske nacionalnosti, izdajući naredbu potčinjenim starešinama, među kojima i optuženom Kozlini, da ne sme biti preživelih.

Prema oceni suda, obzirom da je naređenje da ne sme biti preživelih zabranjeno II dopunskim protokolom uz Ženevske konvencije od 12. avgusta 1949. godine o zaštiti žrtava nemedunarodnih oružanih sukoba, neživotno je da je Gavrilović izdao naređenje baš takve sadržine, i to pred velikim brojem vojnika. Isto tako, obzirom da tog dana nisu svi meštani Trnja/Tërrnje ubijeni, već da su neki dva dana nakon događaja otišli u susedno selo, ne može se smatrati da je to naređenje Pavla Gavrilovića izvršeno. Ceneći iskaze svih ispitanih svedoka, sud nije prihvatio iskaz svedoka Radivoja Mirkovića da je optuženi Gavrilović, pokazujući na selo Trnje/Tërrnje, rekao da ne sme biti preživelih. Ovo stoga jer je njegov iskaz kontradiktoran, obzirom da je naveo da je, u vreme kada je Gavrilović rekao da u selu ne sme biti preživelih, oko njega bilo dosta vojnika, a u isto vreme se nije mogao setiti imena ni jednog od njih, pa se kasnije setio vojnika Miloša Babovića, koji je rekao da optuženi Gavrilović nije bio u njihovoj blizini. Svedok Mirković je u svom iskazu naveo da su vojnici zajedno sa optuženim Kozlinom krenuli u selo, i da je on shvatio da je čišćenje sela naredba za ubijanje, te da je to „shvatio u hodu“. Ovakvi navodi su, po oceni suda, nelogični ako je optuženi Gavrilović već izdao naredbu da ne sme biti preživelih. Tokom postupka, sudu nisu prezentirani dokazi da su i druge grupe vojnika, sa drugim starešinama Pozadinskog bataljona osim Kozline učestvovala u ubistvu civila u selu Trnje/Tërrnje. Sud je takođe utvrdio da nije bilo osnova za utvrđivanje odgovornosti optuženog Gavrilovića za ubistvo 16 civila koje su izvršili NN pripadnici, jer se njemu ne može staviti na teret odgovornost za postupke svojih podređenih, pošto za to nije ni terećen, već samo za izdavanje naređenja.

116

Odluka Ustavnog suda

Ustavni sud je 17. oktobra 2019. godine doneo Rešenje kojim je odbacio ustavne žalbe oštećenih, navodeći da su Viši i Apelacioni sud u Beogradu postupili na ustavnopravno prihvatljiv način kada su odbacili kao nedozvoljen prigovor Nedžada Bitićija/Nexhat Bytyqi i odbili prigovore ostalih devet oštećenih kao neosnovane.³⁸³

³⁸³ Rešenje Ustavnog suda broj UŽ -8841/2017 od 17.10.2019. godine.

Drugostepena presuda

Apelacioni sud u Beogradu³⁸⁴ doneo je 12. decembra 2019. godine presudu kojom je odbio kao neosnovane žalbe TRZ i branioca optuženog Rajka Kozline i potvrdio prvostepenu presudu, kojom je optuženi Pavle Gavrilović oslobođen od optužbe a optuženi Rajko Kozlina oglašen krivim i osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 15 godina zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva.³⁸⁵

Po nalaženju Apelacionog suda, u odnosu na osuđujući deo prvostepene presude, prvostepeni sud je pravilno utvrdio da je optuženi Rajko Kozlina počinio krivično delo za koje se tereti, te mu za isto izrekao kaznu primerenu vrsti i težini izvršenog krivičnog dela i nastupelim štetnim posledicama. U odnosu na oslobadajući deo presude, Apelacioni sud je potvrdio stanovište prvostepenog suda da tokom postupka TRZ nije dokazalo da je optuženi Pavle Gavrilović izvršio krivično delo za koje se tereti, odnosno da se samo na iskazu svedoka Radivoja Markovića da je Gavrilović izdao naređenje da u selu Trnje/Tërrnje „ne sme biti preživelih“ ne može zasnovati osuđujuća presuda. Ovo iz razloga jer takav iskaz nije dovoljno precizan i logičan, a u isto vreme nije potkrepljen ni jednim drugim dokazom.³⁸⁶

Nalazi FHP-a

Pasivnost TRZ-a

Optužnica u ovom predmetu je podignuta 11 godina nakon što su javnosti postale dostupne informacije o učešću dvojice okrivljenih u zločinu u Trnju/Tërrnje. Optužnica u ovom predmetu je podignuta tek krajem 2013. godine, dok su o odgovornosti okrivljenih još 2002. godine pred MKSJ u predmetu protiv Slobodana Miloševića svedočili zaštićeni svedok K-41³⁸⁷ i zaštićeni svedok K-32³⁸⁸, a FHP je još 2008. godine podneo krivičnu prijavu za zločin u Trnju/Tërrnje.

117

Nepripremljen predmet od strane TRZ-a

Iz toka postupka evidentno je da optužnica nije bila temeljito pripremljena. Naime, optužnica nije obuhvatala sve žrtve zločina koji je predmet optužnice, dok je, s druge strane, u optužnici kao žrtva navedena jedna osoba koja je živa. Takođe, uz optužnicu nisu bili dostavljeni dokazi za navode o smrtnom stradanju žrtava. Nije bilo zapisnika o ekshumaciji i obdukciji za lica čiji su posmrtni ostaci pronađeni, dok za lica čiji posmrtni ostaci nisu pronađeni, nije bilo dokaza da se u evidencijama nadležnih organa vode kao nestala 25. marta 1999. godine za područje sela Trnje/Tërrnje. Predsednica

384 Sastav sudskog veća: sudija Omer Hadžiomerović, predsednik veća, sudije Miodrag Majić, Nada Hadži-Perić, Rastko Popović i Aleksandar Vujičić, članovi veća.

385 Presuda Apelacionog suda u Beogradu Kž1 Po2 5/19 od 12. decembra 2019. godine.

386 *Ibid.*

387 Transkript svedočenja zaštićenog svedoka K-41 od 5. septembra 2002. godine; Transkript svedočenja zaštićenog svedoka K-41 od 6. septembra 2002. godine.

388 Transkript svedočenja zaštićenog svedoka K-32 od 17. jula 2002. godine; Transkript svedočenja zaštićenog svedoka K-32 od 22. jula 2002. godine.

veća je sa pravom, u oktobru 2015. godine, zbog tih propusta kritikovala rad TRZ-a, kao i vanraspravno veće koje je potvrdilo optužnicu bez ključnih dokaza, i od TRZ-a zahtevala izmenu optužnice i dostavljanje potkrepljujućih dokaza.³⁸⁹ TRZ tražene dokaze nije dostavljalo sudu skoro tri godine, na šta je predsednica veća morala da upozori postupajućeg zamenika u martu 2018. godine.³⁹⁰ TRZ je izmenilo optužnicu tek u aprilu 2018. godine, te je njom obuhvatilo više žrtava i bliže preciziralo mesta njihovog stradanja.³⁹¹

U odnosu na optuženog Pavla Gavrilovića, TRZ je kao dokaz za navode optužbe ponudilo samo iskaz jednog svedoka, koji ni sâm nije dovoljno precizan i logičan. TRZ-u je moralo biti poznato da je to nedovoljno za donošenje osuđujuće presude, jer je stanovište sudske prakse u pogledu zasnivanja osuđujuće presude na samo jednom iskazu vrlo jasno. Naime, takav iskaz mora da ispuni nekoliko kriterijuma. On treba da bude jasan, ubedljiv, precizan i neizmenjen, potkrepljen nizom detalja koji bi omogućili da se razlikuju stvarno doživljeni detalji od onih koji bi mogli biti izmišljeni. Pored toga, ovakav iskaz mora u svom većem delu da bude i proverljiv. Odnosno, on mora da bude proverljiv nekim drugim izvedenim dokazima, pa makar i indirektnim. Ukoliko dati iskaz ne zadovoljava ove kriterijume, na njemu se ne može zasnovati osuđujuća presuda.

Odugovlačenje postupka

Tokom trajanja glavnog pretresa odloženo je 15 dana suđenja, kao i više pripremnih ročišta³⁹², najčešće zbog navodnih zdravstvenih problema optuženih. Za te izostanke optuženi su redovno prilagali lekarska uverenja vojno-medicinskih ustanova. Po pravilu, optuženi su se hospitalizovali dan pre ili na dan održavanja glavnog pretresa, što je bilo i zapažanje predsednice sudskog veća.³⁹³

Status optuženih u Vojsci Srbije

U trenutku podizanja optužnice, oba okrivljena su bili aktivni u službi VS. Optuženi Rajko Kozlina je i danas u službi VS, dok je optuženi Pavle Gavrilović u međuvremenu penzionisan.

FHP je uputio apel tadašnjem načelniku Generalštaba VS (generalu Ljubiši Dikoviću) da okrivljene suspenduje za vreme trajanja postupka, u skladu sa Zakonom o Vojsci Srbije. Naime, zakonom je predviđeno da vojno lice može biti udaljeno sa dužnosti ako je krivično delo za koje je optuženo „takve prirode da bi bilo štetno po interes službe da takvo lice i dalje ostane na dužnosti”.³⁹⁴ Do danas, FHP nije dobio nikakav odgovor.

FHP je stoga uputio zahtev za pristup informacijama od javnog značaja Ministarstvu odbrane – da li su optuženi i dalje aktivni pripadnici VS. Ministarstvo je odbilo zahtev, navodeći da su traženi podaci

389 Transkript sa suđenja od 28. oktobra 2015. godine.

390 Transkript sa glavnog pretresa od 7. marta 2018. godine.

391 Izmenjena optužnica TRZ KTO br. 7/2013 od 24. aprila 2018. godine.

392 Transkript sa glavnog pretresa od 20. maja 2016. godine.

393 Transkript sa glavnog pretresa od 25. februara 2016. godine.

394 Zakon o Vojsci Srbije, *Službeni glasnik Republike Srbije* br. 116/2007, 88/2007, 101/2010 - dr. zakon, 10/2015 i 88/2015 – odluka Ustavnog suda, član 77.

zaštićeni kao lični podaci i podaci „značajni za odbranu zemlje”. Rešavajući po žalbi FHP-a, Poverenik za informacije od javnog značaja je odbio argumente Ministarstva i naložio mu da tražene podatke dostavi FHP-u, što je Ministarstvo odbilo da učini. Nakon toga, Poverenik je doneo još dva zaključka u periodu od aprila do juna 2016. godine, kojima je izrekao novčane kazne Ministarstvu odbrane u ukupnom iznosu od 200.000 dinara. Pošto Ministarstvo nije izvršilo rešenje ni nakon serije kazni, Poverenik se 18. juna 2016. godine obratio Vladi Republike Srbije kako bi ona prinudila Ministarstvo da postupi u skladu sa rešenjem Poverenika. Do objavljivanja ovog Izveštaja, Vlada nije postupila po zahtevu Poverenika.

Zadržavanje optuženih za ratne zločine u vojnoj službi za vreme trajanja postupka šalje izrazito negativnu poruku institucijama u čijoj je nadležnosti procesuiranje ratnih zločina i degradira sudske postupke, koji bi između ostalog trebalo da dovedu do ponovnog uspostavljanja poverenja u institucije Republike Srbije. Obezbeđivanje svojevrsnog državnog zaklona optuženima za ratne zločine utiče i na nepoverenje kod žrtava iz drugih etničkih zajednica i njihovu spremnost da učestvuju u suđenjima pred Višim sudom u Beogradu.

Komandna odgovornost

Iako optuženi Pavle Gavrilović nije terećen po komandnoj odgovornosti, odnosno što nije sprečio ili kaznio kriminalno ponašanje svojih podređenih, već je terećen samo za izdavanje naredjenja, sud je u presudi ukazao na zakonski osnov za utvrđivanje postojanja i takve odgovornosti. Ovo je veoma značajno, jer do sada niko u Republici Srbiji nije procesuiran za komandnu odgovornost, uz najčešće istican argument da ona nije bila predviđena domaćim krivičnim zakonom u vreme izvršenja krivičnog dela. Sud je to i konstatovao, navodeći: „Krivično delo nesprečavanje vršenja krivičnih dela protiv čovečnosti i drugih dobara zaštićenih međunarodnim pravom, a propisano u članu 384 Krivičnog zakonika Srbije, uvedeno je u krivično zakonodavstvo Srbije nakon usvajanja Rimskog statuta Međunarodnog krivičnog suda i odredbe su stupile na snagu 1. januara 2006. godine, te nisu postojale u vreme izvršenja ovog krivičnog dela da bi optuženi Gavrilović kao vojni zapovednik, ukoliko bi se utvrdilo da je imao efektivnu kontrolu, odnosno faktičku mogućnost da spreči ili kazni kriminalno ponašanje podređenih, odgovarao za postupke svojih potčinjenih.“ Međutim, sud je zauzeo stanovište da bi u konkretnoj situaciji zakonski osnov za takvu odgovornost mogla predstavljati „Naredba o primeni pravila međunarodnog ratnog prava, koju je 1988. godine donelo Predsedništvo SFRJ, i Uputstvo o primeni pravila međunarodnog ratnog prava u oružanim snagama SFRJ tadašnjeg Saveznog sekretara za narodnu odbranu objavljeno iste godine“.³⁹⁵

119

Na ovaj način sud je pokazao TRZ-u da ne vidi zakonsku prepreku da se upusti u odlučivanje o komandnoj odgovornosti, ukoliko bi se podigle i takve optužnice.

395 Odgovornost za postupke potčinjenih – tzv. komandna odgovornost – određena je i propisana odredbama tačke 21 Uputstva o primeni pravila međunarodnog ratnog prava u oružanim snagama SFRJ–SRJ, objavljenom u *Službenom vojnom listu* broj 10/1988 od 10. juna 1988. godine. Stavom 1 ove tačke propisano je: „Vojni starešina, lično je odgovoran za povrede pravila ratnog prava, ako je znao ili je mogao da zna da njemu potčinjene ili druge jedinice ili pojedinci pripremaju izvršenje takvih povreda, pa u vreme kada je još bilo moguće sprečiti njihovo izvršenje ne preduzme mere da se te povrede spreče. Lično je odgovoran i onaj vojni starešina koji zna da su povrede pravila ratnog prava izvršene, a protiv prekršioca ne pokrene disciplinski ili krivični postupak ili, ako nije nadležan za pokretanje postupka, prekršioca ne prijavi nadležnom vojnom starešini.”

II. Predmet Bosanska Krupa³⁹⁶

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: pravnosnažno okončan postupak	
Datum podizanja optužnice: 26. maj 2016. godine	
Datum početka suđenja: 14. oktobar 2016. godine	
Postupajući tužilac: Mioljub Vitorović	
Optužena : Ranka Tomić	
Krivično delo : ratni zločin protiv ratnih zarobljenika, KZ SRJ, član 144	
Postupajuće veće	sudija Siniša Važić (predsednik veća) sudija Omer Hadžiomerović (član veća) sudija Rastko Popović (član veća) sudija Nada Hadži-Perić (članica veća) sudija Aleksandar Vujičić (član veća)
Broj optuženih: 1 Rang optuženih: nižerangirani Broj žrtava: 1 Broj ispitanih svedoka: 15	Broj sudećih dana u izveštajnom periodu: 1 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 0
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Pravnosnažno okončan postupak	

120

³⁹⁶ Predmet *Bosanska Krupa*, izveštaji sa suđenja i dokumenta iz predmeta dostupni na http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/bosanska_krupa.html, pristupljeno 15. oktobra 2019. godine.

Tok postupka

Tok postupka do 2019. godine

Optužnica

Okrivljena Ranka Tomić se optužnicom³⁹⁷ TRZ od 26. maja 2016. godine tereti da je kao starešina (u činu kapetana) „Fronta žena Petrovac”, pri Petrovačkoj brigadi Vojske Republike Srpske (VRS), zajedno sa drugim pripadnicama, među kojima su bile i Bora Kuburić i Radmila Banjac³⁹⁸, sredinom jula 1992. godine ratnu zarobljenicu Karmenu Kamenčić, bolničarku 5. korpusa Armije BiH, mučila, prema istoj nečovečno postupala, nanosila joj velike patnje i povredu telesnog integriteta, te učestvovala u ubistvu iste. Kada su pripadnice „Fronta žena Petrovac” zarobljenu Karmenu Kamenčić dovele do jedne udoline u mestu Radić (opština Bosanska Krupa), gde se okupio veći broj građana, optužena joj je naredila da se skinе gola, da puzi po zemlji te da sebi iskopa grob, stavljajući joj pri tom granje crnog trna među noge, da bi joj zatim prišla sa drugim pripadnicama „Fronta žena Petrovac”, pa su je tukle štapom po telu, nožem odsekle kosu i napravile joj nožem znak krsta na glavi, a zatim i celom dužinom leđa, te joj nožem rasekle donji deo uha, gurale glavu u govedu balegu, udarajući je lopatom po zadnjici i terajući je da peva srpske pesme. Nakon toga su oštećenu, zajedno sa maloletnim V.Đ, odvele u susednu udolinu, gde su oštećenoj naredili da ponovo sebi kopa grobno mesto, pa kako oštećena to više nije bila u stanju da učini, kopanje je završio maloletni V.Đ. Oštećenoj su zatim naredili da legne na leđa u iskopanu rupu, a maloletni V.Đ. ju je ubio, ispalivši između 5 i 7 metaka iz automatske puške³⁹⁹.

121

Odbrana optužene

Iznoseći svoju odbranu, optužena Ranka Tomić negirala je izvršenje dela za koje se tereti, navodeći da se u kritičnom periodu nalazila u Beogradu.

Prvostepena presuda

Viši sud u Beogradu⁴⁰⁰ doneo je 26. decembra 2018. godine presudu kojom je optuženu Ranku Tomić oglasio krivom i osudio na kaznu zatvora u trajanju od pet godina.

397 Optužnica TRZ KTO br. 05/2016 od 26. maja 2016. godine.

398 Bora Kuburić i Radmila Banjac su za isto krivično delo pravnosnažno osuđene pred Kantonalnim sudom u Bihaću na kaznu zatvora u trajanju od po tri godine – dostupno na <http://warcrimesmap.ba/bhs/case/kuburi%C4%87-i-banjac-bora-kuburi%C4%87-i-radmila-banjac>, pristupljeno 15. oktobra 2019. godine.

399 Tužilaštvo za ratne zločine preuzelo je gonjenje u ovom predmetu od Kantonalnog suda u Bihaću na osnovu Zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima i Ugovora između RS i BiH o pravnoj pomoći u građanskim i krivičnim stvarima.

400 Sastav sudskog veća: sudija Vinka Beraha-Nikićević, predsednica veća, sudije Vera Vukotić i Vladimir Duruz, članovi veća.

Sud je utvrdio da su pripadnici VRS na području mesta Radić (opština Bosanska Krupa, BiH), sredinom jula 1992. godine zarobili ranjenu bolničarku Karmenu Kamenčić, pripadnicu Armije BiH, i predali je pripadnicama „Fronta žena Petrovac”.

Pripadnice „Fronta žena Petrovac” su zarobljenicu dovele do jedne udoline u mestu Radić, a optužena joj je naredila da se skine gola, da puzi po zemlji, te da sebi iskopa grob, stavljajući joj pri tom granje crnog trna među noge. Zatim joj je optužena prišla, zajedno sa drugim pripadnicama „Fronta žena Petrovac”; i tukla je štapom po telu, dok su joj druge pripadnice odsekle kosu i nožem napravile znak krsta na glavi, a zatim i celom dužinom leđa, te joj nožem rasekle donji deo uha, gurale glavu u govedu balegu, udarajući je lopatom po zadnjici i terajući je da peva srpske pesme. Nakon toga su oštećenu, zajedno sa maloletnikom V.Đ, odvele u susednu udolinu, gde su joj naredile da ponovo sebi kopa grobno mesto, pa kako oštećena to više nije bila u stanju da učini, kopanje je završio maloletni V.Đ. Oštećenoj su zatim naredili da legne na leđa u iskopanu rupu, a maloletni V.Đ. ju je ubio, ispalivši između 5 i 7 metaka iz automatske puške.

Odbranu optužene sud je ocenio kao neverljivu i usmerenu ka izbegavanju krivične odgovornosti, budući da je optužena u svojoj odbrani tvrdila da ne zna ništa o kritičnom događaju, te da se u vreme kritičnog događaja nalazila na drugoj lokaciji. Imajući u vidu broj svedoka koji su potvrdili da su u kritično vreme videli optuženu u Radiću, te da su svi svedoci prepoznali oštećenu, iskazi svedoka su demantovali odbranu optužene.

122

Prilikom odmeravanja kazne, sud je kao olakšavajuću okolnost na strani optužene cenio njenu dosadašnju neosuđivanost, dok je od otežavajućih okolnosti cenio težinu izvršenog krivičnog dela, da je isto izvršeno nad bespomoćnom ranjenom mladom devojkom od nepunih 18 godina, pri čemu je okrivljena u kritičnom periodu bila komandir ženske jedinice „Bosanski Petrovac“, te je bila svesna svog položaja i moći u odnosu na oštećenu koju je bila dužna da štiti.⁴⁰¹

Tok postupka u 2019. godini

Drugostepena presuda

Apelacioni sud u Beogradu⁴⁰², odlučujući u žalbenom postupku, usvojio je žalbu branioca optužene i preinačio prvostepenu presudu u delu odluke o krivičnoj sankciji tako što je, primenivši institut ublažavanja kazne⁴⁰³, smanjio kaznu optuženoj ispod zakonskog minimuma, osudivši je na kaznu zatvora u trajanju od tri godine.⁴⁰⁴

Sudsko veće je zaključilo da je prvostepeni sud pravilno i potpuno utvrdio činjenično stanje, za koje je dao jasne i argumentovane razloge, ali da je prilikom odlučivanja o krivičnoj sankciji propustio

401 Presuda Višeg suda u Beogradu K.Po2 br. 5/2017. od 26. novembra 2018. godine.

402 Sastav sudskog veća: sudija Siniša Važić, predsednik veća, sudije Omer Omerović, Rastko Popović, Nada Hadži-Perić i Alekandar Vujičić, članovi veća.

403 Institut ublažavanja kazne omogućava sudu da izrekne kaznu koja je blaža od propisane kazne za krivično delo za koje se kazna odmerava – član 42 KZ SRJ.

404 Presuda Apelacionog suda u Beogradu Kž1.Po2 br. 3/19 od 27. maja 2019. godine.

da prilikom odmeravanja kazne ceni kao olakšavajuću okolnost i protek vremena od izvršenja dela. Naime, od izvršenja dela proteklo je više od 26 godina, koja okolnost, uz činjenicu da optužena nije osuđivana i da je 1957. godište, po oceni suda opravdava blaže kažnjavanje. Osobito olakšavajuće okolnosti Apelacioni sud je našao u dosadašnjoj neosuđivanosti optužene, kao i njenoj životnoj dobi, a „postojeće otežavajuće okolnosti, po oceni suda, nisu takvog značaja da u konkretnom slučaju imaju dominantan značaj na odluku suda“.⁴⁰⁵

Takođe, sud je smatrao da se kaznom zatvora u trajanju od tri godine može postići svrha kažnjavanja, jer sprečavanje učinioca da čini krivična dela i njegovo prevaspitavanje u slučaju okrivljene nema poseban značaj, pošto ista ni do sada nije činila krivična dela, a nije realno da će se ponovo stvoriti okolnosti u kojima je moguće vršenje ratnih zločina. Osim toga, sud nije uočio potrebu za prevaspitavanjem okrivljene jer smatra da je ona i do sada bila socijalno integrisana i ostavljala utisak pozitivnog člana društva. Izrečena kazna je, po nalaženju suda, „više usmerena na druge i vaspitni uticaj na njih da ne čine krivična dela, a ponajviše na jačanje morala i uticaj na razvijanje društvene odgovornosti i discipline građana“.⁴⁰⁶

Konačno, „ovom kaznom sud reaguje na učinjeni zločin i učinioca [...] Ovakva kazna predstavlja i jasan stav države i društva da je pravično kazniti učinioca ratnih zločina, jer je osećaj pravednosti ključni element pravnog poretka jedne države“.⁴⁰⁷

Nalazi FHP-a

123

Regionalna saradnja

Ovaj postupak predstavlja dobar primer saradnje Srbije i BiH u procesuiranju ratnih zločina, koja je intenzivirana nakon što su TRZ i Tužilaštvo BiH 2013. godine potpisali Protokol o saradnji u progonu počililaca krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida. Naime, ovaj predmet je, nakon potvrđivanja optužnice, TRZ-u ustupio Kantonalni sud u Bihaću, obzirom da optužena, koja je državljanka Republike Srbije i sa prebivalištem u Srbiji, nije bila dostupna organima BiH.

Odluka o krivičnoj sankciji i neprimerene olakšavajuće okolnosti

FHP smatra da je odluka Apelacionog suda o kazni, a posebno u delu primene osobito olakšavajućih okolnosti, krajnje neprimerena i suprotna samoj svrsi kažnjavanja. Prilikom odmeravanja kazne i ocene olakšavajućih okolnosti, kod ove vrste krivičnih dela, sud pre svega treba da ima u vidu da se radi o najtežim krivičnim delima, da ista predstavljaju teška kršenja međunarodnog prava, odnosno da su u pitanju krivična dela upravljena protiv društvenih vrednosti utvrđenih od strane međunarodne zajednice. Takođe, sud treba da ima u vidu i njihovu specifičnost – da se uslovi za postupke protiv počililaca po pravilu stiču tek nakon znatnog proteka vremena od izvršenja. Potreba za suđenjima

405 *Ibid.*

406 *Ibid.*

407 *Ibid.*

ovih krivičnih dela zbog njihove težine, kao i odnos prema protoku vremena od izvršenja, izražena je i kroz zakonske odredbe o nezastarevanju istih i univerzalnoj nadležnosti za postupanje. Stoga, protek vremena kao olakšavajuća okolnost ne treba ceniti kod ove vrste krivičnih dela, jer je ovakav stav suda suprotan kako ustaljenoj praksi MKSJ – da se dužina perioda između kažnjivog ponašanja i presude ne mogu uzimati u obzir kao olakšavajuća okolnost⁴⁰⁸ – tako i savremenoj sudskoj praksi.⁴⁰⁹

Neosuđivanost optužene i njena životna dob nisu ni pojedinačno, ni sveukupno okolnosti koje bi predstavljale osobito olakšavajuće okolnosti, tim pre jer je u vreme izvršenja dela optužena bila stara 35 godina, odrasla i zrela osoba, da je krivično delo izvršila sa umišljajem, i to kao osoba koja je imala faktičku vlast nad ostalim akterima događaja, sa obavezom da štiti oštećenu, što je u svakom trenutku, da je želela, mogla i učiniti. Umesto da spreči izvršenje dela, optužena je u istom učestvovala. Sâm način izvršenja krivičnog dela, nad ranjenom devojkom starom nepunih 18 godina, koja je naterana da se skine gola pred okupljenom masom koja je posmatrala događaj, zatim da puzi po zemlji, te da sebi iskopa grob, kao i činjenica da su joj pri tom stavljali granje crnog trna među noge, sekli kosu, tukli je štapom po telu, nožem joj odsekli kosu i napravili nožem znak krsta na glavi, a zatim i celom dužinom leđa, te joj nožem rasekli donji deo uha, gurali joj glavu u govedu balegu, udarajući je lopatom po zadnjici i terajući je da peva srpske pesme, da bi je konačno ubili, ukazuje na posebnu upornost i bestijalnost. Ovakvo neljudsko i krajnje ponižavajuće ponašanje osobe koja je bila dužna da oštećenu zaštiti jeste ponašanje koje u svakom slučaju zaslužuje ozbiljnu kaznu, a ne ublažavanje iste ispod zakonskog minimuma. Obrazloženje suda da „ovom kaznom sud reaguje na učinjeni zločin i učinioca“, te izjava „Ovakva kazna predstavlja i jasan stav države i društva da je pravično kazniti učinioca ratnih zločina, jer je osećaj pravednosti ključni element pravnog poretka jedne države“, u svetlu izrečene kazne, zapravo ukazuje na odsutnost elementarnog osećaja pravednosti za žrtve ratnih zločina i njihove porodice. Dotle stav suda da „postojeće otežavajuće okolnosti, po oceni suda, nisu takvog značaja da u konkretnom slučaju imaju dominantan značaj na odluku suda“ obesmišljava i samu svrhu kažnjavanja. Neosuđivanosti i protoku vremena daje se dominantan značaj pri odmeravanju kazne u odnosu na monstruozan način izvršenja dela i upornosti prilikom izvršenja istog, kao i u odnosu na činjenicu da je optužena postupala sa umišljajem, čime se gubi svrha kažnjavanja – vaspitni uticaj na druge da ne čine krivična dela, jačanje morala i uticaj na razvijanje društvene odgovornosti i discipline građana.

124

Anonimizacija presude

Presuda Apelacionog suda koja je dostavljena FHP-u anonimizovana je tako što su učinjena nevidljivim i imena sudija članova veća, kao i postupajućeg tužioca, što je u suprotnosti sa Pravilnikom o zameni i izostavljanju (pseudoanonimizaciji i anonimizaciji) podataka u sudskim odlukama Apelacionog suda.⁴¹⁰

408 MKSJ presuda *Dragan Nikolić* – t.273

409 BGH,2 StR 538/01, Presuda od 21.02.2002. godine – Savezni vrhovni sud Nemačke je, u jednom slučaju ubistva, spomenuo da je dužina vremena od kažnjivog ponašanja do presude mogući olakšavajući faktor, ali je naglasio da se, obzirom na težinu dela koje je 1943-44. tokom Drugog svetskog rata počinio optuženi, danas 90 godina star, te okolnosti ne mogu uzeti u obzir.

410 Član 4 Pravilnika o zameni i izostavljanju (pseudoanonimizaciji i anonimizaciji) podataka u sudskim odlukama Apelacionog suda, dostupno na <http://www.bg.ap.sud.rs/lt/articles/sudska-praksa/>, pristupljeno 15. oktobra 2019. godine.

Istim je izričito određeno da se ne anonimizuju podaci o ličnosti koji se odnose na sudije, javne tužioce i advokate.⁴¹¹ Ovakva anonimizacija ukazuje se i krajnje nepotrebnom, tim pre jer je na zvaničnoj veb-stranici suda ta presuda anonimizovana u skladu sa Pravilnikom o anonimizaciji, odnosno sa vidljivim imenima sudija i tužioca.⁴¹²

411 Presuda Apelacionog suda u Beogradu Kž1 po 2 3/19 od 27. maja 2019. godine, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2019/09/Drugostepena_presuda_27.05.2019..pdf, pristupljeno 15. oktobra 2019. godine.

412 Presuda Apelacionog suda u Beogradu Kž1 po 2 3/19 od 27. maja 2019. godine, dostupno na <http://www.bg.ap.sud.rs/cr/articles/sudska-praksa/pregled-sudske-prakse-apelacionog-suda-u-beogradu/krivicno-odeljenje/ratni-zlocini/kz1-po2-3-19.html>, pristupljeno 15. oktobra 2019. godine.

III. Predmet Ključ-Šljivari⁴¹³

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: pravnosnažno okončan postupak	
Datum podizanja optužnice: 5. april 2016. godine	
Datum početka suđenja: 21. oktobar 2016. godine	
Postupajući tužilac: Ljubica Veselinović	
Optuženi: Milanko Dević	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZSRJ, član 142	
Postupajuće veće	sudija Siniša Važić (predsednik veća) sudija Omer Hadžiomerović sudija Nada Hadži-Perić sudija Aleksandar Vujičić sudija Rastko Popović
Broj optuženih: 1 Rang optuženih: nižerangirani Broj žrtava: 1 Broj ispitanih svedoka: 19	Broj sudećih dana u izveštajnom periodu: 1 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 0
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Pravnosnažno okončan postupak	

126

⁴¹³ Predmet *Ključ-Šljivari*, izveštaji sa suđenja i dokumenta iz predmeta dostupni na http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/kljuc_sljivari.html, pristupljeno 14. oktobra 2019. godine.

Tok postupka

Tok postupka do 2019. godine

Optužnica

Optuženi Milanko Dević se tereti⁴¹⁴ da je, kao pripadnik VRS, u drugoj polovini jula 1992. godine, zajedno sa Bogdanom Šobotom⁴¹⁵ i još jednim NN vojnikom, u uniformi i naoružan automatskom puškom, u mestu Donja Sanica (zaseok Šljivari, opština Ključ, BiH), došao do kuće oštećenog Ismeta Šljivara i izveo ga iz kuće uz pretnju oružjem, nakon čega ga je odveo do mesta zvanog „Božin mlin“ kraj reke Sanice, gde su njih trojica u njega ispucali više metaka i tako ga ubili, a njegovo telo zatim bacili u reku.⁴¹⁶

Odbrana optuženog

Optuženi Milanko Dević negirao je izvršenje krivičnog dela za koje se tereti, tvrdeći da se nije nalazio u Donjoj Sanici i zaseoku Šljivari u vreme zločina, te da nije poznavao ubijenog Ismeta Šljivara.⁴¹⁷

Prvostepena presuda

Viši sud u Beogradu⁴¹⁸ doneo je 13. novembra 2018. godine presudu kojom je optuženog Milanka Devića oglasio krivim i osudio ga na kaznu zatvora u trajanju od sedam godina.

Po nalaženju suda utvrđeno je da je optuženi, zajedno sa Bogdanom Šobotom (koji je pravnosnažno osuđen za isto krivično delo) i jednim NN pripadnikom VRS, došao u zaseok Šljivari do kuće Ismeta Šljivara. Pod pretnjom oružjem izveli su iz kuće Ismeta Šljivara i odveli ga u pravcu „Božinog mlina“, gde su ga pucnjima iz automatskog oružja ubili, a njegovo telo bacili u reku Sanicu. Ovakvo činjenično stanje utvrđeno je iz iskaza više svedoka koji su detaljno opisali odvođenje Ismeta Šljivara, navodeći da su to učinili optuženi i još dva vojnika. Takođe su izjavili da se ubrzo po odvođenju Ismeta Šljivara čula pucnjava iz pravca u kojem je odveden. Svedok Senad Velić naveo je da mu je, sada pokojni, stric Fahrudin Velić ispričao da je u reci Sanici video mrtvo telo Ismeta Šljivara.

127

414 Optužnica TRZ KTO br. 3/16 od 05. aprila 2016. godine, dostupno na <http://www.tuzilastvorz.org.rs/sr/predmeti/optu%C5%BEnice/page:2>, pristupljeno 14. oktobra 2019. godine.

415 Presudom Kantonalnog suda u Bihaću broj 01 0 K 011055 16 K od 10.02.2017. godine Bogdan Šobot osuđen je za isto krivično delo na kaznu zatvora u trajanju od osam godina, a presudom Vrhovnog suda BiH broj 01 K 011055 17 Kž od 13.03.2018. godine, preinačena je presuda u pogledu odluke o kazni, tako što je Bogdan Šobot osuđen na kaznu zatvora u trajanju od šest godina.

416 Ovaj predmet TRZ-u je ustupio Kantonalni sud u Bihaću na osnovu odredbi Zakona o pružanju međunarodne pravne pomoći u krivičnim stvarima, obzirom da je Milanko Dević državljanin Republike Srbije, gde ima i prebivalište.

417 Transkript sa glavnog pretresa od 21. oktobra 2016. godine.

418 Sastav sudskog veća: sudija Zorana Trajković, predsednica veća, sudije Mirjana Ilić i Dejan Terzić, članovi veća.

Odbranu optuženog Milanka Devića, da se u kritično vreme nalazio na drugoj lokaciji, sud je ocenio kao neuverljivu i usmerenu ka izbegavanju krivične odgovornosti, imajući u vidu iskaze više svedoka koji su potvrdili da su u kritično vreme videli optuženog u zaseoku Šljivari.

Sud je utvrdio da je optuženi postupao kao saizvršilac u izvršenju krivičnog dela, jer je zajedno sa Bogdanom Šobotom i još jednim NN vojnikom došao u zaseok Šljivari sa namerom da izvrše delo. Među njima je postojala prećutna zajednička odluka da ubiju Ismeta Šljivara.

Prilikom odmeravanja kazne, sud je kao otežavajuću okolnost na strani optuženog cenio činjenicu da je oštećeni odveden kada se starao o oboleloj supruzi, a kao olakšavajuće okolnosti cenio je njegovu dosadašnju neosuđivanost i porodične prilike, odnosno da je otac troje dece.⁴¹⁹

Tok postupka u 2019. godini

Drugostepena presuda

Apelacioni sud⁴²⁰, odlučujući o žalbama TRZ i branilaca optuženog, doneo je 8. aprila 2019. godine presudu kojom je usvojio žalbu branioca optuženog i preinačio prvostepenu presudu u delu odluke o kazni, tako što je okrivljenom smanjio izrečenu kaznu i osudio ga na kaznu zatvora u trajanju od šest godina.⁴²¹ Po nalaženju Apelacionog suda, prvostepeni sud nije u dovoljnoj meri dao značaj olakšavajućim okolnostima, kao i činjenici da je proteklo 25 godina od izvršenog krivičnog dela. U tom periodu okrivljeni nije imao sukoba sa zakonom, bio je društveno koristan i adaptiran, što ukazuje na njegovo pozitivno ponašanje nakon učinjenog krivičnog dela. Stoga bi se, po mišljenju suda, kazna zatvora u dužem trajanju pretvorila u svoju suprotnost.

128

Nalazi FHP-a

Regionalna saradnja

Ovaj postupak predstavlja dobar primer saradnje Srbije i BiH u procesuiranju ratnih zločina, koja je intenzivirana nakon što su TRZ i Tužilaštvo BiH 2013. godine potpisali Protokol o saradnji u progonu počinilaca krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida. Naime, ovaj predmet je TRZ-u ustupio Kantonalni sud u Bihaću, obzirom da optuženi, koji je državljanin Republike Srbije i sa prebivalištem u Srbiji, nije bio dostupan organima BiH.

Dobra ocena saizvršilaštva

Doneta prvostepena presuda je veoma dobar primer na koji način bi sud trebalo da ocenjuje postojanje saizvršilaštva kao oblika učešća optuženog u izvršenju krivičnog dela. Prilikom ocene istog, sud je

419 Presuda Višeg suda u Beogradu KP02 2/18 od 13. novembra 2018. godine.

420 Sastav sudskog veća: sudija Siniša Važić, predsednik veća, sudije Omer Hadžimerović, Nada Hadži-Perić, Aleksandar Vujičić i Rastko Popović, članovi veća.

421 Presuda Apelacionog suda u Beogradu KŽ1-Po2 2/19 od 8. aprila 2019. godine

veoma detaljno cenio sve postojeće okolnosti vezane za kritični događaj, kao što su npr. da nije bilo nikakvih oružanih dejstava u zaseoku Šljivari i u neposrednom okruženju, niti stvarne potrebe da optuženi dolazi u Šljivare zajedno sa ostalim saizvršiocima. Na osnovu takve ocene zaključio je da je optuženi postupao kao saizvršilac, a po prećutnoj zajedničkoj odluci da ubiju oštećenog. Ovakvu ocenu prvostepenog suda u celosti je prihvatio i Apelacioni sud. U postupcima za ratne zločine, gde je veoma čest slučaj da više lica učestvuje u izvršenju dela, samo se svestranom ocenom svih okolnosti može doći do zaključka o postojanju saizvršilaštva. Ukoliko bi se sud bazirao samo na oceni radnji koje je preduzimao neki od aktera događaja, bez razmatranja šireg konteksta, to bi dovelo do neosnovanog oslobađanja od krivične odgovornosti, posebno u situacijama kada se radi o većem broju učesnika i masovnim zločinima.

Ocena olakšavajućih okolnosti

Nije opravdano stanovište Apelacionog suda da se optuženom prilikom odmeravanja kazne uzme u obzir vremenski protek od 25 godina od izvršenja dela, u kom periodu okrivljeni nije imao sukoba sa zakonom, te da je bio društveno koristan i adaptiran, što po oceni suda ukazuje na njegovo pozitivno ponašanje nakon učinjenog krivičnog dela. Protek vremena, kao olakšavajuća okolnost pri odmeravanju kazne, načelno se može uzimati u obzir kada su u pitanju krivična dela klasičnog kriminaliteta, gde je uzdržavanje izvršioca od ponovnog izvršenja u dužem vremenskom periodu pokazatelj njegovog odnosa prema delu i resocijalizaciji. Međutim, u slučaju krivičnih dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva, gde je postojanje oružanog sukoba objektivni uslov inkriminacije, protek vremena nema nikakvog značaja, jer nakon prestanka oružanih sukoba delo se više ne može izvršiti. Da protek vremena nije okolnost koja se može uzimati u obzir prilikom odmeravanja kazni za ovu vrstu krivičnih dela, posredno ukazuje i univerzalna odredba o nezastarevanju ove vrste krivičnih dela. Ovakav stav suda suprotan je ustaljenoj praksi MKSJ – da se dužina perioda između kažnjivog ponašanja i presude ne mogu uzimati u obzir kao olakšavajuća okolnost⁴²² – kao i savremenoj sudskoj praksi.⁴²³

129

422 MKSJ, presuda *Dragan Nikolić* – t.273

423 BGH, 2 StR 538/01, Presuda od 21.02.2002. godine – Savezni vrhovni sud Nemačke je, u jednom slučaju ubistva, spomenuo da je dužina vremena od kažnjivog ponašanja do presude mogući olakšavajući faktor, ali je naglasio da se, obzirom na težinu dela koje je 1943-44. tokom Drugog svetskog rata počinio optuženi, danas 90 godina star, te okolnosti ne mogu uzeti u obzir.

Pravosnažno okončani predmeti pred Apelacionim sudom u Beogradu

I. Predmet Skočić⁴²⁴

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: pravosnažno okončan postupak	
Datum podizanja optužnice: 30. april 2010. godine	
Datum početka suđenja: 14. septembar 2010. godine	
Postupajući tužilac: Dušan Knežević	
Okrivljeni: Damir Bogdanović, Zoran Đurđević, Zoran Alić, Đorđe Šević, Tomislav Gavrić i Dragana Đekić	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZ SRJ, član 142	
Postupajuće veće	sudija Milimir Lukić (predsednik veća) sudija Nada Zec sudija Bojana Paunović sudija Vesna Petrović sudija Dragan Ćesarović
Broj optuženih: 6 Rang optuženih: nižerangirani – bez čina Broj žrtava: 32 Broj ispitanih svedoka: 46	Broj sudećih dana u izveštajnom periodu: 1 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 0
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Predmet pravosnažno okončan	

130

⁴²⁴ Predmet *Skočić*, izveštaji sa suđenja i dokumenta iz predmeta dostupni na <http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/skocići.html>, pristupljeno 12. oktobra 2019. godine.

Tok postupka

Tok postupka do 2019. godine

Optužnica

Optuženi se terete da su, kao pripadnici paravojne grupe „Simini četnici“, 12. jula 1992. godine u selu Skočić (opština Zvornik, BiH) eksplozivom srušili džamiju. Zatim su u jednu kuću skupili meštane Rome, među kojima je bilo dece, žena i odraslih muškaraca, i od njih oduzeli sve vredne stvari, a potom ih tukli i jednog muškarca ubili. Dvojici muškaraca – dedi i unuku – naredili su da se svuku i međusobno vrše oralni seks, da bi kasnije optuženi Sima Bogdanović unuku nožem odsekao penis. U isto vreme su oštećene „Alfu“, „Betu“ i „Gamu“, od kojih su dve bile maloletne, više puta silovali, dok je optuženi Sima Bogdanović oštećenoj „Alfi“ klještima izvadio dva zlatna zuba. Zatim su ih sve kamionom odvezli do sela Malešić, gde su oštećene „Alfu“, „Betu“ i „Gamu“ izdvojili, a ostale odvezli do jame u blizini sela Šetići, na mesto zvano Hamzići, te su ih pojedinačno izvodili iz vozila i ubijali noževima i iz vatrenog oružja, a leševe bacali u jamu. Tom prilikom ubili su 27 civila, a ranili tada osmogodišnjeg, oštećenog Ziju Ribića. Oštećene „Alfu“, „Betu“ i „Gamu“ optuženi su prinudno zadržali u Malešiću, a zatim ih odvodili sa sobom u sela Klisu, Petkovce i Drinjaču, te su ih primoravali na rad, tukli, silovali i seksualno se izživljavali nad njima, sve do januara 1993. godine.⁴²⁵

Nakon identifikacije još tri pripadnika paravojne grupe „Simini četnici“, TRZ je za isti zločin 23. februara 2011. godine podiglo optužnicu protiv Zorana Alića⁴²⁶, a u decembru 2011. godine protiv Zorana Đurđevića i Dragane Đekić⁴²⁷, pa se protiv svih optuženih vodio jedinstveni postupak po optužnici od 4. decembra 2012. godine.⁴²⁸

Optuženi Sima Bogdanović preminuo je u avgustu 2012. godine, pa je u odnosu na njega krivični postupak obustavljen.⁴²⁹

Prvostepena presuda

Viši sud⁴³⁰ je 22. februara 2013. godine doneo presudu kojom je optužene oglasio krivim i osudio ih na kazne zatvora, i to: Zorana Stojanovića i Zorana Đurđevića na po 20 godina, Zorana Alića i Tomislava Gavrića na po 10 godina, Draganu Đekić na pet godina, Damira Bogdanovića na dve godine, dok je

425 Optužnica TRZ broj KTRZ 7/08 od 30. aprila 2010. godine.

426 Optužnica TRZ KTRZ broj 11/10 od 23. februara 2011. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2016-05/o_2011_02_23_lat.pdf, pristupljeno dana 12. oktobra 2019. godine.

427 Optužnica TRZ broj KTRZ 11/11 od 22. decembra 2011. godine.

428 Optužnica TRZ broj KTRZ 7/08 od 4. decembra 2012. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2016-05/o_2012_12_04_lat.pdf, pristupljeno 12. oktobra 2019. godine.

429 Rešenje Višeg suda u Beogradu K-Po2-br. 42/2010 od 3. septembra 2012. godine.

430 Sastav veća: sudija Rastko Popović, predsednik veća, sudije Vinka Beraha-Nikićević i Snežana Garotić-Nikolić, članovi veća.

Đorđu Ševiću, ranije osuđenom za ratni zločin u drugom predmetu⁴³¹, odredio kaznu od pet godina i osudio ga na jedinstvenu kaznu zatvora od 15 godina.⁴³²

U odnosu na jedinstvenu optužnicu, sud je našao da nije dokazano nečovečno postupanje i vredanje ljudskog dostojanstva koje je stavljeno na teret okrivljenom Stojanoviću. Naime, optužnicom se teretio da je u Skočiću, u Hamdijinoj kući, naredio oštećenima Muhamedu Aganoviću i Esadu Aganoviću (dedi i unuku) da svuku odeću i da vrše oralni seks među sobom, a takođe je okrivljeni Đorđe Šević izostavljen iz radnje silovanja oštećenih „Alfe“ i „Bete“ i učestvovanja u ubistvu oštećenih u mestu Hamzići, obzirom da tokom postupka to nije dokazano.

FHP je detaljnu analizu prvostepene presude predstavio u *Izveštaju o suđenjima za ratne zločine u Srbiji u 2013. godini*.⁴³³

Drugostepena presuda

Apelacioni sud⁴³⁴ je 14. maja 2014. godine doneo presudu kojom je odbio kao neosnovanu žalbu TRZ-a, obustavio krivični postupak protiv optuženog Zorana Stojanovića koji je u međuvremenu preminuo, a u ostalom delu prvostepenu presudu ukinuo i predmet vratio prvostepenom sudu na ponovno suđenje.⁴³⁵

Prvostepenu presudu Apelacioni sud je ukinuo jer je smatrao da je izreka presude nerazumljiva i protivrečna, te da nije adekvatno i jasno obrazložena, zbog čega je činjenično stanje ostalo pogrešno i nepotpuno utvrđeno.

Takođe je ukazao da je neprihvatljiv stav prvostepenog suda u pogledu definisanja saizvršilaštva kao oblika učešća optuženih u izvršenju krivičnog dela. Po mišljenju Apelacionog suda, u izreci presude nisu na jasan način za pojedine optužene opisane konkretne radnje koje su preduzimali, a koje moraju biti u tesnoj vezi sa radnjama izvršenja. Apelacioni sud je takođe našao da odluke o maksimalnim krivičnim sankcijama određenim za optužene Zorana Alića i Draganu Đekić nisu adekvatno obrazložene. Naime, Alić i Đekić su u vreme izvršenja dela bili maloletni, te se na njih primenjuje Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivično-pravnoj zaštiti maloletnih lica. Tim zakonom propisano je da maloletnički zatvor traje najviše pet godina, ali da se za krivična dela za koja je propisana kazna zatvora u trajanju od 20 godina ili teža kazna, maloletnički zatvor može izreći u trajanju do 10 godina.⁴³⁶ Obzirom da im je prvostepeni sud izrekao maksimalne kazne

431 Pravnosnažnom presudom Okružnog suda u Beogradu K.br. 1419/04 od 15. jula 2005. godine Đorđe Šević je osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 15 godina zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva, koje je izvršio nakon zločina u Skočiću.

432 Presuda Višeg suda u Beogradu u predmetu *Skočić* broj K.Po2 42/2010 od 22. februara 2013. godine.

433 Detaljnu analizu prvostepene presude videti u: FHP, *Izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Srbiji u 2012. godini*, 2013, str. 53-63.

434 Sastav veća: sudija Siniša Važić, predsednik veća, sudije Sonja Manojlović, Sretko Janković, Omer Hadžiomerović, Miodrag Majić, članovi veća.

435 Presuda Apelacionog suda u predmetu *Skočić* broj Kž1 Po2 6/13 od 14. maja 2014. godine.

436 Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivično-pravnoj zaštiti maloletnih lica (*Službeni glasnik RS*, br. 85/2005), član 29.

zatvora, prema mišljenju Apelacionog suda, on je morao detaljno da obrazloži razloge za takvu odluku.

Ponovljeni postupak

Ponovljeno suđenje počelo je 2. septembra 2014. godine, a sud je 16. juna 2015. godine doneo oslobađajuću presudu u odnosu na sve optužene. Obrazlažući ovakvu odluku, sud je naveo da je tokom ponovljenog postupka utvrđeno da nema dokaza da su okrivljeni izvršili krivično delo za koje se terete.⁴³⁷

Protiv ove presude žalbu je izjavilo TRZ, pa je Apelacioni sud, odlučujući o žalbi, otvorio glavni pretres, tokom kojeg su ponovno ispitane zaštićene svedokinje „Alfa“ i „Beta“ i pročitana je iskaz zaštićene svedokinje „Bete“.

Apelacioni sud doneo je dana 28. marta 2018. godine presudu kojom je u celosti potvrdio oslobađajuću presudu u odnosu na optužene Damira Bogdanovića, Đorđa Ševića i Draganu Đekić. Takođe je potvrdio oslobađajuću presudu u odnosu na optužene Zorana Alića i Zorana Đurđevića, u odnosu na optužbe za događaje u mestima Skočić, mestu zvanom Hamzići u selu Šetići, te mestima Klisa, Petkovci i Drinjača. Potvrdio je oslobađajuću presudu u odnosu na optuženog Tomislava Gavrića, i to u odnosu na događaje u mestima Klisa, Petkovci i Drinjača. Apelacioni sud je preinačio oslobađajuću presudu u odnosu na optužene Zorana Alića, Tomislava Gavrića i Zorana Đurđevića, tako što ih je oglosio krivim za događaje u selu Malešić, odnosno zbog nečovečnog postupanja, narušavanja telesnog integriteta, seksualnog ponižavanja i silovanja zaštićenih svedokinja i izrekao im kazne zatvora, i to Zoranu Aliću kaznu zatvora u trajanju od šest godina, a Zoranu Đurđeviću i Tomislavu Gavriću u trajanju od po deset godina.⁴³⁸

133

Tok postupka u 2019. godini

Trećestepena presuda

Odlučujući u trećem stepenu o žalbama okrivljenih na osuđujući deo presude, Apelacioni sud je, u posebnom veću, kao sud trećeg stepena⁴³⁹, preinačio presudu u pogledu odluke o kazni, tako što je smanjio kazne okrivljenima. Okrivljeni Zoran Alić osuđen je na kaznu zatvora u trajanju od pet godina, a Zoran Đurđević i Tomislav Gavrić na kazne zatvora u trajanju od po osam godina.⁴⁴⁰

437 Presuda Višeg suda u ponovljenom postupku u predmetu *Skočić* broj K Po2 11/14 od 16. juna 2015. godine.

438 Sažetak presude Apelacionog suda u Beogradu Kž1 Po2 5/15 od 28. marta 2018. godine, dostupno na <http://www.bg.ap.sud.rs/cr/articles/sluzba-za-odnose-sa-javnoscju/aktuelni-predmeti/ratni-zlocini/rz-donete-odluke/>, pristupljeno 12. oktobra 2019. godine.

439 ZKP, član 463, kojim je predviđeno da se žalba može izjaviti protiv drugostepene presude u delu u kojem je drugostepeni sud preinačio prvostepenu oslobađajuću presudu i optužene oglosio krivim.

440 Presuda Apelacionog suda u Beogradu Kž3 Po2 1/18 od 13. februara 2019. godine, dostupno na <http://www.bg.ap.sud.rs/cr/articles/sudska-praksa/pregled-sudske-prakse-apelacionog-suda-u-beogradu/krivicno-odeljenje/ratni-zlocini/kz3-po2-1-18.html>, pristupljeno 12. oktobra 2019. godine.

Nalazi FHP-a

Dugo trajanje postupka

Glavni pretres u ovom predmetu započeo je u septembru 2010. godine, a pravosnažno je okončan tek krajem februara 2019. godine. Time se nastavlja praksa da se kompleksni predmeti ratnih zločina vode neprimereno dugo.

Neadekvatna zaštita žrtava seksualnog nasilja

Prvostepeni postupak obeležila su veoma potresna svedočenja svih oštećenih, kao i burne emotivne reakcije oštećenih – zaštićenih svedokinja „Alfe“, „Bete“ i „Game“ tokom svedočenja. Tokom ispitivanja zaštićenih svedokinja, optuženi su se nepristojno ponašali prema njima tako što su im vulgarno dobacivali i postavljali pitanja kojima su nastojali da ih omalovaže i dodatno traumatizuju. Uprkos zakonskoj obavezi da zaštiti integritet svedoka, predsednik veća nije optuženima izrekao formalne sankcije, već samo neformalna upozorenja.

Takođe, tokom postupka je izostala neophodna psihološka podrška zaštićenim svedokinjama, jer Služba za podršku i pomoć svedocima i oštećenima pri Odeljenju Višeg suda nema psihologa, a zaposleni koji rade sa svedocima nisu imali posebnu obuku za rad sa žrtvama seksualnog nasilja.⁴⁴¹

Aktuelni problem saizvršilaštva

134

Apelacioni sud je svojim presudama dodatno pooštrio uslove za dokazivanje saizvršilaštva u postupcima za ratne zločine, pa je tako u odnosu na optuženog Zorana Alića potvrdio stav prvostepenog suda da „prisustvo okrivljenog Alića u blizini mesta na kome se kritični događaj odigrao ne može samo po sebi predstavljati njegov bitan doprinos izvršenju ubistva“, kao i da kod njega „nije dokazana zajednička svest o delovanju, niti je dokazano da je isti prihvatio svoju ulogu u predmetnom događaju saglašavajući se sa radnjama ostalih pripadnika jedinice, a sve u nameri da to delo bude izvršeno“.⁴⁴²

FHP ovakav zaključak ocenjuje kao pogrešan. Sâm okrivljeni Alić tvrdio je da je on, zajedno sa ostalim pripadnicima jedinice, bio u kamionu u kojem su se nalazile žrtve iz Skočića. Kada se kamion približio iskopanoj jami u Hamzićima, pok. Stojanović mu je preneo da je pok. Sima Bogdanović rekao da on, zajedno sa NN pripadnicima jedinice, izađe iz kamiona i da bude na udaljenosti od 10 do 15 metara. Iako je Alić negodovao, tvrdeći da nema potrebe ništa da „čuvaju“ jer su se nedaleko od Hamzića nalazili samo Srbi, on je naredbu izvršio. Svojim postupcima pokazao je da je u trenutku izvršenja dela delio zajedničku svest o tome da se vrši zločin. Naime, on je razumeo naredbu da je potrebno da se čuva straža. On je tu naredbu izvršio tako što je izašao iz kamiona i ostao na mestu gde mu je i rečeno. Straža je čuvana iz razloga da bi se i od Srba sakrilo ubistvo Roma. Na ovo ukazuje činjenica

441 O podršci koja se u Odeljenju za ratne zločine Višeg suda u Beogradu pruža žrtvama i svedocima videti više u: FHP, *Deset godina procesuiranja ratnih zločina u Srbiji – Konture pravde (analiza procesuiranja ratnih zločina 2004-2013)*, 2014, str. 54-61.

442 Presuda Apelacionog suda u Beogradu Kž1 Po2/15 od 28. marta 2018. godine.

da u Skočiću, u kojem su u vreme izvršenja dela bili samo Srbi, nisu ostavili telo ubijenog Arifa Nuhanovića, već su i njega povezli kamionom. Dolaskom u Malešić, takođe selo sa meštanima srpske nacionalnosti, u kojem je jedinica „Simini četnici“ u to vreme bila stacionirana, nisu ubili Rome, već su u njemu samo ostavili zaštićene svedokinje. Nastavili su dalje, da bi ih ubili noću, na skrovitom terenu koji nije bio naseljen.

Da je Alić prihvatao svoju ulogu u vršenju zločina kao pripadnik jedinice „Simini četnici“ i saglasio se sa radnjama svih njenih pripadnika, govori u prilog i činjenica da je Alić bio u Skočiću, da je video šta se tamo događalo, te da u Malešiću nije sišao sa kamiona kao neki od pripadnika jedinice, već je produžio do mesta gde su civili streljani. On je posle ubistava ostao u jedinici, gde je u Malešiću silovao zaštićene svedokinje, tukao ih i ponižavao, za šta je presudom Apelacionog suda i osuđen.

Apelacioni sud uopšte nije cenio način delovanja jedinice „Simini četnici“. Ta jedinica je postojala duži vremenski period, u kojem su njeni pripadnici počinili brojne zločine. Oni su bili kompaktna celina koja je tako i delovala, na bazi podele uloga. Svaki pripadnik je, delujući na bazi podele uloga, svoje radnje sprovodio radi ostvarivanja zajedničkog cilja jedinice. Optuženi Alić je bio u jedinici duži vremenski period, još od maja 1992. godine. U tu jedinicu su pre događanja u Skočiću dovedene tri devojke, na isti način kao i zaštićene svedokinje, koje su pripadnici jedinice tretirali kao i zaštićene svedokinje. Sve to ukazuje da je jedinica imala svoj način postupanja, kao i da je Skočić bio samo ponavljanje već urađenog. Jedinicu su, kada su to poželeli, pored drugih pripadnika, napustili i sami optuženi pok. Zoran Stojanović, Dragana Đekić i Đorđe Šević, što ukazuje da se ostajalo dobrovoljno, to jest da je u njoj ostajao onaj ko je hteo i ko se saglašavao sa svim postupcima njenih pripadnika.

135

Saglašavanje sa radnjama drugih, koje su vršene javno, Apelacioni sud je u presudi ocenio kao saizvršilačko postupanje Alića, kada je u pitanju silovanje oštećenih, pa tim više čudi suprotan stav kada je u pitanju ubistvo civila, koje je izvršeno upravo na isti način.

Ukoliko bi se u sudskoj praksi održao ovakav standard dokazivanja saizvršilaštva u predmetima ratnih zločina, to bi dovelo do ozbiljnih problema u slučajevima procesuiranja kompleksnih predmeta. Naime, teško je zamislivo da TRZ dokaže svaku pojedinačnu radnju izvršenja svakog pripadnika grupe koja na određenom mestu deluje duži vremenski period, u kojem je počinila mnogobrojne zločine, i njegov psihički odnos prema svakoj toj pojedinačnoj radnji.

Apelacioni sud je morao ceniti saizvršilaštvo u jednom širem svetlu, sagledavajući sveukupno delovanje jedinice „Simini četnici“ i u odnosu na to psihički odnos njenih članova prema radnjama koje grupa preduzima, kao i njihovo delovanje na bazi podele uloga.

Ocena otežavajućih okolnosti i visina izrečene kazne

Apelacionom sudu se može uputiti ozbiljna zamerka u pogledu ocene otežavajućih okolnosti u odnosu na optuženog Zorana Đurđevića. Kao otežavajuću okolnost sud nije ni spomenuo, a kamoli cenio, njegovu raniju osuđivanost za istovrsno krivično delo.

On je pravnosnažno osuđen za ratni zločin protiv civilnog stanovništva, gde su radnje izvršenja takođe bile silovanje i seksualno zlostavljanje. Radi se o zločinu koji je samo mesec dana pre događaja u Skočiću počinio u Bijeljini, i za koji je osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 13 godina.⁴⁴³

Taj propust dovodi i do ocene da je kazna koja je izrečena Zoranu Đurđeviću, u trajanju od osam godina, preblaga. Ako je već pravnosnažno osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 13 godina, onda je za ponovljeno istovrsno krivično delo, sa istim radnjama izvršenja, morao biti osuđen na strožu kaznu, pogotovu ako se ima u vidu da je jednu oštećenu silovao više puta i da su obe oštećene u vreme izvršenja dela bile maloletne.

Ovakav propust u isto vreme pokazuje da prilikom odlučivanja, ni jedno od dva veća Apelacionog suda – ni kada je postupalo u drugom, ni kada je postupalo u trećem stepenu – nije sa dovoljno pažnje proučilo predmet. Da su veća postupala sa dužnom pažnjom, onda im navod o ranijoj osuđivanosti Zorana Đurđevića za istovrsno krivično delo, koji postoji u presudi Višeg suda u Beogradu K.Po2 11/14 od 16. juna 2016. godine, ne bi mogao da prođe neopaženo.

⁴⁴³ Presuda Višeg suda u Beogradu K.Po2 br. 7/2011 od 4. aprila 2012. godine, potvrđena presudom Apelacionog suda u Beogradu KŽ1 Po2 6/12 od 25.02.2013. godine.

II. Predmet Ključ-Kamičak⁴⁴⁴

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: pravnosnažno okončan postupak	
Datum podizanja optužnice: 26. maj 2016. godine	
Datum početka suđenja: 8. septembar 2016. godine	
Postupajući tužilac: Dušan Knežević	
Optuženi: Dragan Bajić i Marko Pauković	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZSRJ, član 142	
Postupajuće veće	<p>sudija Rastko Popović (predsednik veća)</p> <p>sudija Siniša Važić (član veća)</p> <p>sudija Omer Hadžiomerović (član veća)</p> <p>sudija Nada Hadži-Perić (članica veća)</p> <p>sudija Aleksandar Vujičić (član veća)</p>
<p>Broj optuženih: 2</p> <p>Rang optuženih: nižerangirani</p> <p>Broj žrtava: 5</p> <p>Broj ispitanih svedoka: 8</p>	<p>Broj sudećih dana u izveštajnom periodu: 1</p> <p>Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 0</p> <p>Broj ispitanih veštaka u izveštajnom periodu: 0</p>
Ključni događaji u izveštajnom periodu:	
Pravnosnažno okončan postupak	

137

⁴⁴⁴ Predmet *Ključ-Kamičak*, izveštaji sa suđenja i dokumenta iz predmeta dostupni na <http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/kljuc-kamicak.html> pristupljeno 24. decembra 2019. godine.

Tok postupka

Tok postupka do 2019. godine

Optužnica

Optuženi Dragan Bajić⁴⁴⁵ i Marko Pauković⁴⁴⁶ terete se da su, kao pripadnici Vojne policije Sanske brigade Vojske Republike Srpske, 10. oktobra 1992. godine u mestu Kamičak (opština Ključ, BiH), na stepeništu kuće Minke Jusić ubili Hasana Rakića, ispalivši u njega više metaka iz automatskih pušaka, nakon čega su se udaljili. Ubrzo su se ponovo vratili do kuće Minke Jusić, u nju ušli i iz automatskih pušaka ispalili više hitaca u osobe koje su se zatekle u kući, kojom prilikom su ubili Minku Jusić, Muniru Hotić, Džemilu Behar i maloletnu Safetu Behar.⁴⁴⁷

Nakon što je TRZ podiglo pojedinačne optužnice protiv optuženih, predložilo je sudu da se postupci protiv optuženih spoje i vodi jedinstven postupak.

Obrana optuženih

Optuženi su negirali izvršenje dela za koje se terete. Optuženi Dragan Bajić⁴⁴⁸ tvrdio je da je kao pripadnik VRS povređen na ratištu na Gradačcu 13. avgusta 1992. godine, te da je u vreme događaja iz optužnice bio na bolovanju, dok je optuženi Marko Pauković naveo da su ovaj postupak „iskonstruisali pravosudni organi BiH”, te da ima podatak da su svi pripadnici njegove jedinice na spisku ratnih zločinaca.⁴⁴⁹

138

Odbacivanje optužnice

Sudsko veće donelo je 13. oktobra 2017. godine rešenje kojim je odbacilo optužnicu, jer u vreme njenog podnošenja nije postojao ovlašćeni tužilac.⁴⁵⁰ Naime, ZKP-om je određeno da će sudsko veće u toku postupka odbaciti optužnicu ukoliko utvrdi da se postupak vodi bez zahteva ovlaštenog tužioca.⁴⁵¹ Ranijem tužiocu za ratne zločine funkcija je prestala 1. januara 2016. godine, a novi tužilac je na funkciju stupio tek 31. maja 2017. godine. Optužnice protiv okrivljenih podignute su 26. maja 2016. godine, dok je izmenjena, jedinstvena optužnica podneta 28. juna 2016. godine. Kako u vreme podizanja ovih optužnica nije bilo tužioca za ratne zločine, ali ni vršioca te funkcije, ove optužnice smatraju se optužnicama koje je podigao neovlašteni tužilac.

445 Optužnica TRZ KTO br. 6/16 od 26. maja 2016. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2019-04/%D0%9A%D0%A2%D0%9E_6_16_%D0%9B%D0%90%D0%A2.pdf, pristupljeno 24. decembra 2019. godine.

446 Optužnica TRZ KTO br. 7/16 od 26. maja 2016. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2019-04/%D0%9A%D0%A2%D0%9E_7_16_%D0%9B%D0%B0%D1%82.pdf, pristupljeno 24. decembra 2019. godine.

447 Ovaj predmet TRZ-u je ustupljen iz BiH, obzirom da su optuženi nedostupni organima BiH, a državljani su Republike Srbije, gde imaju i prebivalište.

448 Transkript sa glavnog pretresa od 8. septembra 2016. godine.

449 *Ibid.*

450 Transkript sa glavnog pretresa od 13. oktobra 2017. godine.

451 ZKP, član 416, stav 1, tačka 2.

Nastavak glavnog pretresa

Nakon stupanja na dužnost novog tužioca za ratne zločine, podnet je predlog da se ovaj krivični postupak nastavi. Stoga je sudsko veće 22. novembra 2017. godine donelo rešenje da se krivični postupak po optužnicama Tužilaštva za ratne zločine protiv Dragana Bajića i KTO 7/16 protiv Marka Paukovića, obe od 26. maja 2016. godine, nastavi tako što će se nastaviti dokazni postupak.⁴⁵²

Prvostepena presuda

Viši sud u Beogradu⁴⁵³ doneo je 25. decembra 2017. godine presudu kojom je optužene Dragana Bajića i Marka Paukovića, zbog nedostatka dokaza, oslobodio od krivične odgovornosti.⁴⁵⁴ Po nalaženju suda, iskazi ključnih svedoka tužilaštva su kontradiktorni, nelogični i neživotni, a u isto vreme suprotni drugim izvedenim dokazima. Takođe, sud je ocenio da nema ni jednog svedoka koji je bio očevidac kritičnog događaja. Dokumentacija na koju se TRZ pozivalo ukazuje na činjenice suprotne od onih koje se navode u optužnici. Kao primer postojanja takvih razlika, ukazano je da se u zapisniku o uviđaju koji je obavljen posle ubistva civila u Kamičku, navodi da su ubistva izvršena u kući Hasana Kazića, dok je u optužnici navedeno da su izvršena u kući Minke Jusić. U zapisniku o obdukciji, koja je kasnije obavljena, navedeno je da se radi o leševima civila ubijenih tokom leta 1992. godine od strane srpskih paravojnih formacija, dok se u optužnici navodi da su optuženi bili pripadnici Vojne policije Vojske Republike Srpske. Svi dokazi koje je ponudilo TRZ predstavljaju samo indicije, pa je stoga sud postupio po pravilu *in dubio pro reo* – odnosno da u nedostatku dokaza sudi u korist optuženih.⁴⁵⁵

Drugostepena odluka

139

Apelacioni sud u Beogradu⁴⁵⁶, odlučujući u žalbenom postupku, doneo je 1. juna 2018. godine rešenje kojim je ukinuo prvostepenu presudu i predmet vratio na ponovni postupak i odlučivanje. Po nalaženju suda, prvostepena presuda sadrži nedostatke koji predstavljaju bitnu povredu odredbi krivičnog postupka jer u obrazloženju prvostepene presude nisu dati jasni razlozi za zaključak da nema pouzdanih dokaza da su optuženi izvršili krivično delo. Naime, analiza iskaza svedoka, koje je prvostepeni sud ocenio kao nelogične i kontradiktorne, nije kompletna. Izostala je jasna i dovoljna argumentacija zbog čega te iskaze sud nije prihvatio.⁴⁵⁷

452 Transkript sa glavnog pretresa od 22. novembra 2017. godine.

453 Sastav sudskog veća: sudija Vera Vukotić, predsednica veća, sudije Vinka Beraha-Nikićević i Vladimir Duruz, članovi veća.

454 Presuda Višeg suda u Beogradu K.Po2 br. 6/17 od 25. decembra 2017. godine.

455 *Ibid.*

456 Sastav sudskog veća: sudija Siniša Važić, predsednik veća, sudije Miodrag Majić, Omer Hadžiomerović, Dragan Česarević i Nada Hadži-Perić, članovi veća.

457 Rešenje Apelacionog suda u Beogradu Kž1 Po2 1/18 od 1. juna 2018. godine.

Prvostepena presuda u ponovljenom postupku

Viši sud u Beogradu doneo je 27. decembra 2018. godine, u ponovljenom postupku, presudu kojom je optužene, u nedostatku dokaza, ponovno oslobodio od krivične odgovornosti.⁴⁵⁸ Po nalaženju suda, tokom ponovljenog postupka se ništa nije izmenilo u odnosu na ranije donetu prvostepenu presudu. Postupajući po nalogima Apelacionog suda, prvostepeno veće je nastojalo da razjasni sve činjenice vezane za uviđaj koji je izvršen nakon ubistva civila u selu Kamičak, ali je uspeo da dođe samo do jednog člana ekipe koja je vršila uviđaj. Međutim, ni taj svedok nije mogao pružiti sudu bliže podatke, jer se istih, zbog protoka vremena, nije sećao.⁴⁵⁹

Sud je ocenio da su iskazi ključnih svedoka optužbe neuverljivi i kontradiktorni, pa ih iz istih razloga nije mogao prihvatiti, posebno jer su oni i u suprotnosti sa materijalnim dokazima. Tako je svedok Esma Behar u svom iskazu navela da je po mraku, u selu u kojem nema struje, dok je padala jaka kiša i sa udaljenosti od 50 metara, videla optužene i prepoznala ih. To su naveli i svedoci Bajro Behar i Emsud Behar. Svedok Emsud Behar naveo je da su optužene videli on i svedoci Esma Behar i Dursum Hotić, kao i da su ih posmatrali iz kuće svedoka Esme Behar. Svedok Refik Hotić tvrdio je da je bio u kući Minke Jusić kada su izvršena ubistva, ali da se nalazio u drugoj sobi. Optužene je tom prilikom prepoznao po glasu. Optuženi su ubili i njegovu suprugu, koja se nalazila u prostoriji sa ostalim ubijenim licima. Prilikom davanja iskaza pred sudom, svedok Emsud Behar delovao je veoma nesigurno – nije mogao da se seti da je tokom 2012. godine vršio prepoznavanje optuženih, a navodno se sećao detalja iz 1992. godine. Takođe je u svom iskazu tvrdio da je prepoznao optužene kritične večeri pod nepovoljnim vremenskim uslovima, a u sudnici se obraćao braniocu optuženog Dragana Bajića govoreći mu „Znaš ti šta si uradio“, misleći da je to optuženi. Po oceni suda, takvom iskazu se nije mogla pokloniti vera. Sud nije mogao pokloniti veru ni iskazu svedoka Refika Hotića, jer isti sadrži kontradiktorne navode u odnosu na materijalne dokaze, a u isto vreme deluje veoma nelogično. Ovaj svedok je tvrdio da je pismen, a sve iskaze koje je dao overio je otiskom prsta, a ne svojim potpisom. Naveo je da je u kući gde su civili ubijeni „bilo krvi do kolena“ i da su „meci vrveli“, dok je u zapisniku o uviđaju navedeno da nisu pronađeni nikakvi tragovi na stvarima, niti čaure. Nelogično je da se u prostoriji u kojoj je pucano rafalima ne pronađe ni jedan trag na zidovima ili stvarima, niti i jedna čaura. Takođe je nelogično da svedok nakon pucnjave sedi u susednoj sobi tri sata, a da prilikom izlaska iz kuće uopšte ne proveri šta je sa licima u koja je pucano, ima li preživelih, posebno kada je među njima bila i njegova supruga. Stoga je sudsko veće, zbog nedostatka dokaza, presudilo u korist optuženih.

140

⁴⁵⁸ Presuda Višeg suda u Beogradu K.Po2 br. 2/18 od 27. decembra 2018. godine.

⁴⁵⁹ Transkript sa glavnog pretresa od 15. novembra 2018. godine.

Tok postupka u 2019. godini

Drugostepena presuda

Odlučujući o žalbi TRZ, Apelacioni sud u Beogradu⁴⁶⁰ doneo je 29. maja 2019. godine presudu kojom je preinačio oslobađajuću presudu Višeg suda, tako što je optužene Dragana Bajića i Marka Paukovića oglasio krivim za ratni zločin protiv civilnog stanovništva i osudio ih na kazne zatvora u trajanju od po 12 godina.⁴⁶¹

Po nalaženju Apelacionog suda, ne može se prihvatiti ocena prvostepenog suda o izvedenim dokazima, pre svega o iskazima svedoka, kao ni zaključci do kojih je prvostepeni sud došao nakon ocene dokaza. Ovo iz razloga jer je izostala detaljna, kompletna i uporedna analiza i ocena iskaza ispitanih svedoka, a za donete zaključke nije data jasna i dovoljna argumentacija.

Tako je Apelacioni sud iskaze svedoka koji su bili prisutni kritične večeri u selu Kamičak ocenio kao jasne, decidne i ubedljive, navodeći da isti ne ukazuju na instruiranost i želju svedoka da baš na optužene ukažu kao na izvršioce, već na činjenicu da su svedoci govorili zaista o onome što su videli ili čuli tokom kritične večeri. Sud je zaključio da su činjenice koje su utvrđene iz izvedenih dokaza, međusobno čvrsto i logično povezane, te da upućuju na jedini mogući zaključak – da su upravo optuženi izvršioци krivičnog dela za koje se terete.

U odnosu na pravnu ocenu, sud je zaključio da su optuženi izvršili krivično delo ratni zločin protiv civilnog stanovništva, te da su postupali kao saizvršioци, kod kojih je postojao jedinstven umišljaj da se oštećeni liše života i da su obojica aktivno učestvovala u radnji izvršenja.

141

Prilikom odmeravanja kazni, kao olakšavajuće okolnosti optuženima su cenjeni njihova dosadašnja neosuđivanost, porodične prilike i činjenica da su u vreme izvršenja dela bili stari 21, odnosno 24 godine. Kao otežavajuću okolnost optuženima je sud cenio težinu izvršenog krivičnog dela i nastale posledice, odnosno da je tom prilikom smrtno stradalo pet osoba, od kojih su tri žene i devojčica od 12 godina.

Trećestepena presuda

Apelacioni sud u Beogradu, odlučujući u trećem stepenu⁴⁶², doneo je 29. oktobra 2019. godine presudu kojom je odbio sve žalbe kao neosnovane i potvrdio drugostepenu presudu.⁴⁶³ Do momenta pisanja ovog izveštaja trećestepena presuda nije mogla biti analizirana, jer nije bila dostupna javnosti.

460 Sastav sudskog veća: sudija Rastko Popović, predsednik veća, sudije Siniša Važić, Omer Hadžiomerović, Nada Hadži-Perić i Aleksandar Vujičić, članovi veća.

461 Presuda Apelacionog suda u Beogradu Kž1 Po2 1/19 od 29. maja 2019. godine.

462 ZKP, član 463 kojim je predviđeno da se žalba može izjaviti protiv drugostepene presude u delu u kojem je drugostepeni sud preinačio prvostepenu oslobađajuću presudu i optužene oglasio krivim.

463 Presuda Apelacionog suda u Beogradu Kž3 Po2 1/19 od 29. oktobra 2019. godine.

Nalazi FHP-a

Fiktivno povećanje broja podignutih optužnica

TRZ je u ovom predmetu istog dana podiglo dve posebne optužnice protiv Dragana Bajića i Marka Paukovića, iako ih je u obe označilo kao saizvršioce. Odmah je predložilo sudu da se postupak protiv optuženih spoji i vodi kao jedinstven, te je u tom pravcu izmenilo optužnicu samo dva dana nakon podizanja prvobitnih optužnica. Na ovaj način TRZ je fingiralo svoju efikasnost, predstavljajući da podiže veći broj optužnica.

Objavlivanje prekomerno anonimizovanih optužnica

TRZ je na svom sajtu objavilo optužnice koje su podignute protiv Dragana Bajića i Marka Paukovića, ali su one prekomerno anonimizovane.⁴⁶⁴ Naime, u istima su anonimizovana imena optuženih i oštećenih i u celosti je izostavljeno obrazloženje, čime je onemogućena njihova analiza, i u velikoj meri otežano praćenje suđenja.

Prekomerna i neadekvatna anonimizacija presuda

Prvostepene i drugostepenu presudu koje su donete u ovom postupku sudovi su dostavili FHP-u anonimizovane na neadekvatan način, tako što su u celosti učinili nevidljivim imena svedoka i žrtava.⁴⁶⁵ Ovakvom anonimizacijom čitaocu je otežano razumevanje samog kritičnog događaja i potpuno onemogućeno shvatanje načina na koji je sud utvrdio ključne činjenice. Naime, kako su sva imena svedoka i žrtava zatamnjena, ne može se zaključiti ni koliko svedoka je ispitano, niti šta je koji svedok izjavio, niti koliko puta se sud poziva na iskaz ili deo iskaza istog svedoka prilikom analize i ocene istog.

142

⁴⁶⁴ Optužnica TRZ KTO br. 6/16 od 26. maja 2016. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2019-04/%D0%9A%D0%A2%D0%9E_6_16_%D0%9B%D0%90%D0%A2.pdf, pristupljeno 24. decembra 2019. godine;

Optužnica TRZ KTO br. 7/16 od 26. maja 2016. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2019-04/%D0%9A%D0%A2%D0%9E_7_16_%D0%9B%D0%B0%D1%82.pdf, pristupljeno 24. decembra 2019. godine.

⁴⁶⁵ Presude iz predmeta *Ključ-Kamičak*, dostupne na <http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/kljuc-kamicak.html>, pristupljeno 25. decembra 2019. godine.

Postupak po sporazumu o priznanju krivičnog dela

I. Predmet Gornje Nerodimlje⁴⁶⁶

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: pravnosnažno okončan	
Datum podizanja optužnice: 24.12.2018. godine	
Postupajući tužilac: Miodjub Vitorović	
Postupajući sudija: Vladimir Duruz	
Optuženi: Ramadan Maljoku	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZ SRJ, član 142 u saizvršilaštvu, u vezi sa članom 22 KZ SRJ	
Broj optuženih: 1	Broj sudećih dana u izveštajnom periodu: 1
Rang optuženih: nižerangiran – bez čina	Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 0
Broj žrtava : 2	
Broj ispitanih svedoka: 0	
Ključni događaji u izveštajnom periodu:	
Presuda kojom je prihvaćen sporazum o priznanju krivičnog dela	

143

⁴⁶⁶ Predmet *Gornje Nerodimlje* dostupan na <http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/gornje-nerodimlje.html>, pristupljeno 15. novembra 2019. godine.

Tok postupka

Optužnica

Ramadanu Maljoku je optužnicom TRZ-a od 24. decembra 2018. godine stavljeno na teret da je, kao pripadnik OVK, dana 21. juna 1992. godine u selu Gornje Nerodimlje (opština Uroševac, Kosovo), predvođeci četiri NN pripadnika OVK, došao do kuće dvoje srpskih civila, nasilno ušao u dvorište, nakon čega je jednog civila prvo udario u predelu glave a zatim nastavio da ga, zajedno sa ostalim pripadnicima OVK, udara po glavi i telu, dok je drugom civilu – ženi, nakon što ju je jedan od pripadnika OVK udario puškom u glavu, pretio rečima „Majku ti srpsku, treba da ideš u Srbiju, ti si Srbijanka“. Od civila je tražio da mu predaju pušku, pa ih je zatvorio u dvorišnu prostoriju, preteći da će ih ubiti ako mu, kada se vrate, ne predaju pušku. Nakon što je optuženi sa ostalim pripadnicima OVK napustio njihovo dvorište, civili su uspeli da otvore dvorišnu prostoriju i da pobjegnu.⁴⁶⁷

Presuda

Viši sud u Beogradu doneo je 19. marta 2019. godine presudu kojom je prihvatio sporazum o priznanju krivičnog dela⁴⁶⁸ ratni zločin protiv civilnog stanovništva, koji je okrivljeni Ramadan Maljoku zaključio sa TRZ-om, i osudio ga na kaznu zatvora u trajanju od jedne godine i šest meseci. Ovo je peti zaključeni sporazum o priznanju krivičnog dela ratnog zločina.⁴⁶⁹

144

Nalazi FHP-a

Neobrazložena presuda

Viši sud je, prilikom donošenja presude o potvrđivanju sporazuma o priznanju krivičnog dela koji je optuženi Ramadan Maljoku zaključio sa TRZ-om, umesto obrazlaganja iste, samo pobrojao članove ZKP-a na osnovu kojih je utvrdio da sporazum sadrži sve elemente propisane zakonom, te naveo da su ispunjene zakonske pretpostavke u pogledu dokaza koji su priloženi uz sporazum, kao i da je kazna u skladu sa Krivičnim zakonikom i da ne postoje zakonske smetnje za zaključenje sporazuma o priznanju krivice. Ovakvo postupanje suda, kada su u pitanju presude kojima se potvrđuju sporazumi o priznanju krivice u predmetima ratnih zločina, predstavlja pravilo.⁴⁷⁰

467 Optužnica TRZ KTO br. 9/18 od 24. decembra 2018. godine.

468 Presuda Višeg suda u Beogradu u predmetu *Gornje Nerodimlje* Spk.Po2 1/19 od 19. marta 2019. godine.

469 Prvi sporazum o priznanju krivice za krivično delo ratnih zločina je TRZ zaključilo sa okrivljenim Milanom Škrbićem 2013. godine, zatim sa Markom Crevarom 2015. godine, sa Branom Gojkovićem 2016. godine i sa Draganom Maksimovićem 2018. godine.

470 Videti: Presuda Višeg suda u Beogradu SPK P02 2/13 od 13. septembra 2013. godine, Presuda Višeg suda u Beogradu SPK Po2 1/15 od 18. februara 2016. godine, Presuda Višeg suda u Beogradu SPK Po2 br. 1/2016 od 27. januara 2016. godine, Presuda Višeg suda u Beogradu K.Po2 broj 10/17, Spk.Po2 br. 1/2018 od 6. juna 2018. godine.

Neobrazložena odluka o kazni

Prema ZKP-u, sud će presudom prihvatiti sporazum o priznanju krivičnog dela ako utvrdi da je, između ostalog, kazna predviđena sporazumom u skladu sa krivičnim zakonom.⁴⁷¹

Presuda kojom se prihvata sporazum o priznanju krivičnog dela mora da sadrži „delimično obrazloženje“, i to o razlozima kojima se sud rukovodio prilikom prihvatanja sporazuma.⁴⁷² S obzirom na to da ZKP predviđa da sud mora da utvrdi zakonitost kazne prilikom prihvatanja sporazuma, sud je nesumnjivo morao barem delimično da obrazloži odluku o kazni.

Viši sud je optuženog Ramadana Maljokua osudio na kaznu zatvora u trajanju od jedne godine i šest meseci. Međutim, u presudi nigde nije zaista delimično obrazložen zaključak suda da je kazna predložena sporazumom u skladu sa krivičnim zakonom. Umesto toga, samo je navedeno da je za krivično delo za koje je Maljoku oglašen krivim propisana kazna zatvora u trajanju od najmanje pet godina, da su se optuženi i TRZ sporazumeli da se istom kazna ublaži, te da sud nalazi da ima mesta primeni člana 42 i 43 KZ SRJ, zbog čega je kazna u trajanju od jedne godine i šest meseci u svemu u skladu sa zakonom, kao i da je ista srazmerna težini izvršenog krivičnog dela kao i ličnosti optuženog kao izvršioca, i da će se i ovakvom kaznom postići svrha kažnjavanja.

S obzirom na činjenicu da je za predmetno krivično delo kao minimalna kazna zaprećena kazna zatvora u trajanju od 5 godina⁴⁷³, a da se niža kazna može izreći samo primenom odredbi o ublažavanju kazne⁴⁷⁴, kojim odredbama se predviđa da moraju postojati osobito olakšavajuće okolnosti, sud je bio u obavezi da njihovo postojanje i obrazloži. Iz navoda suda koji se svodi samo na konstataciju da je kazna primerena težini izvršenog dela, kao i ličnosti optuženog kao izvršioca, zaista se ne može zaključiti da li su ispunjeni uslovi za primenu odredbi o ublažavanju kazne, a samim tim i proveriti da li je kazna u skladu sa zakonom. Navod da je kazna primerena težini dela i ličnosti optuženog je vrlo uopšten navod, koji je u suštini primenljiv na svakog izvršioca. Ovakvim uopštavanjem se obesmišljava postojanje instituta ublažavanja kazne, koji je moguće koristiti samo kada postoje određene okolnosti koje pojedinačno, ili u svojoj ukupnosti, čine osobito olakšavajuće okolnosti, što mora biti jasno vidljivo iz obrazloženja presude.

145

471 ZKP, član 317, stav 1, tačka 3.

472 ZKP, član 429, stav 3, tačka 2.

473 KZ SRJ, član 142, stav 1.

474 KZ SRJ, član 42 i 43 KZ SRJ.

Prekomerna anonimizacija

Na zahtev FHP-a sud je dostavio presudu kojom je potvrđen sporazum o priznanju krivice, u kojoj je izvršio prekomernu anonimizaciju, na način da je u potpunosti redigovao imena žrtava, kao i mesto izvršenja. Ovakvom anonimizacijom Viši sud je samo pokazao da istu vrši proizvoljno, suprotno Zakonu o zaštiti podataka o ličnosti, kojim je predviđeno da se ne anonimizuju podaci koji su već učinjeni dostupni javnosti, obzirom da su podaci o mestu izvršenja krivičnog dela bili navedeni u optužnici⁴⁷⁵ koja je pre donošenja presude već bila postavljena na sajtu TRZ-a.

⁴⁷⁵ Optužnica TRZ KTO 9/18 od 24.12.2018. godine, dostupno na https://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2019-04/kto_9_18_lat~2.pdf, pristupljeno 29. novembra 2019. godine.

Postupak po zahtevu za priznanje strane presude

I. Predmet Novak Đukić – Tuzlanska kapija⁴⁷⁶

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: zahtev za priznanje i izvršenje pravnosnažne presude	
Datum početka suđenja: 26. februar 2016. godine	
Postupajući tužilac: Miodjub Vitorović	
Osuđeni: Novak Đukić	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZ SRJ, član 142	
Postupajuće veće	sudija Vinka Beraha-Nikićević (predsednica veća) sudija Vladimir Duruz sudija Vera Vukotić
Broj osuđenih: 1 Rang osuđenih: visoko rangiran Broj žrtava: 71 Broj ispitanih svedoka: 0	Broj sudećih dana u izveštajnom periodu: 0 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 0
Ključni događaji u izveštajnom periodu: U toku je postupak za priznanje i izvršenje pravnosnažne krivične presude Suda Bosne i Hercegovine	

147

⁴⁷⁶ O predmetu *Novak Đukić* videti na sajtu Suda BiH, dostupno na <http://www.sudbih.gov.ba/predmet/2472/show>, pristupljeno 24. oktobra 2019. godine.

Tok postupka

Prvostepena presuda Suda BiH

Presudom Suda Bosne i Hercegovine od 12. juna 2009. godine⁴⁷⁷ Novak Đukić je osuđen na kaznu dugotrajnog zatvora u trajanju od 25 godina zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173 Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine. On je oglašen krivim zato što je 25. maja 1995. godine, kao komandant Taktičke grupe „Ozren“ Vojske Republike Srpske, naredio artiljerijskom vođu koji mu je bio potčinjen da granatira grad Tuzlu, koji je u to vreme bio Rezolucijom UN broj 824 od 6. maja 1993. godine proglašen zaštićenom zonom. Jedan artiljerijski projektil pogodio je uži lokalitet centra grada zvan „Kapija“, kojom prilikom je smrtno stradalo 71 lice, uglavnom starosti oko 20 godina, a ranjeno je preko 100 lica.

Drugostepena odluka Suda BiH

Apelaciono veće Odeljenja za ratne zločine Suda BiH potvrdilo je 6. aprila 2010. godine prvostepenu presudu, nakon čega je Novak Đukić započeo izdržavanje kazne zatvora u BiH.⁴⁷⁸

Odluka Ustavnog suda BiH

Osuđeni Đukić podneo je Ustavnom sudu BiH žalbu, navodeći da mu je krivičnom presudom Suda BiH povređeno pravo, garantovano Ustavom i Evropskom konvencijom o ljudskim pravima, kojim se zabranjuje retroaktivna primena zakona. Naime, Đukiću je suđeno prema Krivičnom zakonu BiH, umesto prema Krivičnom zakonu SFRJ koji je važio u vreme izvršenja dela 1995. godine.

Ustavni sud BiH usvojio je žalbu osuđenog Đukića, odlukom od 23. januara 2014. godine ukinuo drugostepenu presudu i naložio Sudu BiH da donese novu odluku.⁴⁷⁹

Kako je odlukom Ustavnog suda ukinuta pravnosnažna krivična presuda, prestao je da postoji zakonski osnov za dalje izdržavanje kazne zatvora osuđenog, pa je Sud BiH 14. februara 2014. godine doneo rešenje kojim je Đukić pušten na slobodu.

Drugostepena odluka Suda BiH u ponovljenom postupku

Sud BiH doneo je 11. aprila 2014. godine presudu kojom je Đukiću smanjio kaznu zatvora sa 25 na 20 godina, u skladu sa Krivičnim zakonom SFRJ.⁴⁸⁰

477 Prvostepena presuda suda Bosne i Hercegovine broj X-KR-07/394 od 12. juna 2009. godine u predmetu *Tužilaštvo BiH protiv Novaka Đukića*.

478 Drugostepena presuda Suda Bosne i Hercegovine broj X-KRŽ-07/394 od 6. aprila 2010. godine.

479 Odluka o meritumu Ustavnog suda BiH u predmetu broj AP-5161/10 od 23. januara 2014. godine.

480 Presuda Suda Bosne i Hercegovine broj S1 1 K 015222 14 Krž od 11. aprila 2014. godine.

Zamolnica BiH Srbiji za priznanje i izvršenje pravnosnažne sudske odluke

Ubrzo po puštanju Đukića na slobodu, njegov branilac obavestio je Sud BiH da se Đukić nalazi na lečenju u Srbiji, a kako se ovaj nije odazivao na pozive za izdržavanje kazne, za njim je Sud BiH raspisao poternicu. Budući da Đukić pored državljanstva BiH poseduje i državljanstvo Republike Srbije, on prema odredbama Zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima nije mogao biti izručen BiH.⁴⁸¹ Stoga je Sud BiH u oktobru 2015. godine uputio zamolnicu Srbiji za priznanje i izvršenje pravnosnažne sudske odluke.

Sednice veća pred Odeljenjem za ratne zločine Višeg suda u Beogradu u postupku za priznanje presuda Suda BiH odlagane su više puta, zbog izostanka osuđenog Đukića iz, kako je navođeno, zdravstvenih razloga.

Branilac osuđenog zahtevao je da se zamolnica Suda BiH odbije iz razloga što suđenje pred Sudom BiH nije bilo pravično, i predložio je da se od Suda BiH zatraže spisi predmeta, kako bi se uvidom u iste to i potvrdilo. Ovaj predlog branioca je prihvaćen, ali je do kraja izveštajnog perioda iz Suda BiH dostavljen samo jedan deo tražene dokumentacije.

Zbog čestih odsustvovanja osuđenog Đukića iz zdravstvenih razloga, sudsko veće je donelo naredbu da se obavi njegovo medicinsko veštačenje na okolnosti da li je sposoban da prisustvuje sednicama veća i učestvuje u postupku.

Rekonstrukcija događaja na vojnom poligonu

149

Na zahtev tima odbrane Novaka Đukića, na poligonu Vojske Srbije, odnosno na poligonu Tehničkog opitnog centra u Nikincima, tokom 2014, 2015. i 2016. godine izvršen je eksperiment „Rekonstrukcija zločina na Tuzlanskoj kapiji“.⁴⁸² Tada je izvršena simulacija udara projektila na maketu koja bi trebalo da predstavlja zgrade i druge objekte Tuzlanske kapije, na osnovu čega je zaključeno da civili 25. maja 1995. godine nisu mogli stradati od eksplozije granate ispaljene sa položaja VRS, odnosno da su činjenice utvrđene u pravnosnažnoj presudi Suda BiH protiv Novaka Đukića netačne.⁴⁸³

Tok postupka do 2019. godine

Tokom 2017. godine nije održana ni jedna od četiri zakazane sednice veća, jer sudu nije pristupao osuđeni Novak Đukić, pravdajući svoje odsustvo zdravstvenim razlozima, odnosno čestim hospitalizacijama na VMA.

481 Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima (*Službeni glasnik RS* broj 20/2009), član 16, stav 1, tač. 1.

482 Odgovor Generalštaba VS od 13. aprila 2016. godine, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2016/04/Odgovor_na_zahtev_za_pristup_informacijama_od_javnog_znacaja_rekonstrukcija_dogadjaja_na_Tuzlanskom_trgu_25.05.1995_Generalstab_Vojske_Srbije.pdf, pristupljeno dana 24. oktobra 2019. godine.

483 „Večernje novosti“, 25. februar 2016. godine, *Srpska granata nije ubila ljude u Tuzli*, dostupno na <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/hronika/aktuelno.291.html:592567-Srpska-granata-nije-ubila-ljude-u-Tuzli>, pristupljeno dana 24. oktobra 2019. godine.

Sudski veštak medicinske struke Branimir Aleksandrić, predsednik komisije koja je po nalogu suda obavila medicinsko veštačenje optuženog, naveo je da je veštačenjem utvrđeno da je osuđeni sposoban da učestvuje u postupku. Međutim, kako je osuđeni bio često hospitalizovan, sednice veća se nisu mogle održati.

Tokom 2018. godine zakazana je samo jedna sednica veća, koja nije održana jer istoj nije pristupio Novak Đukić, pošto se nalazio na bolničkom lečenju.

Veštačenjem je, početkom 2018. godine, utvrđeno da Novak Đukić privremeno nije procesno sposoban, te da će se novo veštačenje obaviti nakon godinu dana.

Tok postupka u 2019. godini

Tokom 2019. godine trebalo je da se obavi novo medicinsko veštačenje radi utvrđivanja procesne sposobnosti Novaka Đukića, ali do momenta pisanja ovog izveštaja isto nije završeno zbog bolesti sudskog veštaka.

Nalazi FHP-a

Pokušaj uticaja na pravosuđe

150

Rezultati opita u Nikincima predstavljeni su domaćim medijima, a 4. novembra 2016. godine prikazan je i dokumentarni film „Mučni teret podmetnute krivice” u Zvezdara teatru u Beogradu.⁴⁸⁴ Nalazi su saopšteni i na tribini koja je održana na Pravnom fakultetu u Beogradu.⁴⁸⁵ U isto vreme, u medijima je iznošena i tvrdnja da je protiv veštaka Berka Zečevića, koji je obavio veštačenje u predmetu Đukić tokom postupka u BiH, podneta krivična prijava zbog iznošenja lažnih navoda prilikom svedočenja u tom sudu.⁴⁸⁶ Ovom medijskom kampanjom nesumnjivo se vrši pritisak na Viši sud u Beogradu kako bi odbio zamolnicu Suda BiH i ne bi potvrdio presudu kojom je Novak Đukić oglašen krivim.

Nepriavično suđenje kao osnov za odbijanje zamolnice

Prema Zakonu o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima, Viši sud zahtev za priznanje i izvršenje strane sudske presude može da odbije ili da ga usvoji, ali prilikom odlučivanja o zamolnici, sud je vezan za činjenični opis krivičnog dela iz strane presude.⁴⁸⁷ Shodno ovoj odredbi, Viši sud ni u kom slučaju ne može da otvori raspravu na kojoj bi razmatrao nalaze opita koji je izveden u

484 „Večernje novosti“, 4. novembra 2016. godine, *Dokumentarac o Tuzli: Prava istina o poturanju laži*, dostupno na <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/drustvo/aktuelno.290.html:633415-Dokumentarac-o-Tuzli-Prava-istina-o-poturanju-lazi>, pristupljeno dana 24. oktobra 2019. godine.

485 „Večernje novosti“, 24. oktobar 2016. godine, *Laž razbijena 32 puta: Ljudi na “Kapiji” ubijani simultano iz više pravaca*, dostupno na <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/dosije/aktuelno.292.html:631462-Laz-razbijena-32-puta-Ljudi-na-Kapiji-ubijani-simultano-iz-vise-pravaca>, pristupljeno dana 24. oktobra 2019. godine.

486 „Blic online“, 30. maj 2016. godine, dostupno na <http://www.blic.rs/vesti/hronika/u-sredu-o-priznavanju-presude-generalu-novaku-djukicu/16cbr5l>, pristupljeno dana 24. oktobra 2019. godine.

487 Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima (*Službeni glasnik RS* broj 20/2009), član 61, stav 4.

Nikincima. Ipak, izvesno je da će Đukićeva odbrana koristiti nalaze tog opita kako bi tvrdila da Đukić pred Sudom u BiH nije imao pravično suđenje, što jeste zakonski osnov za donošenje rešenja kojim se odbija zamolnica.⁴⁸⁸ Mada nepravično suđenje predstavlja osnov prema Zakonu za odbijanje priznanja presude, FHP smatra da Viši sud u Beogradu nije primeren forum za ispitivanje pravičnosti tog suđenja, budući da je BiH potpisnica Evropske konvencije za ljudska prava, te da je Đukićeva odbrana imala na raspolaganju zaštitu Evropskog suda za ljudska prava, ako je smatrala da mu je bilo povređeno pravo na pravično suđenje pred Sudom BiH. Najzad, FHP smatra kako je malo verovatno da odbrana ima uverljive argumente da je suđenje bilo nepravično ako se ima u vidu da je, pored nalaza kriminalističke istrage, svedočenja svedoka-insajdera iz VRS i više osoba iz Tuzle koje su preživele napad, Sud u BiH svoju presudu zasnovao na dva balistička veštačenja i da je **Đukić tokom suđenja imao svog veštaka odbrane za naoružanje i balistiku**, te da su veštaci direktno i unakrsno ispitani, ali i suočeni.

FHP smatra da bi priznanjem presude Suda BiH, Odeljenje za ratne zločine Višeg suda u Beogradu pokazalo privrženost regionalnoj saradnji, ali i svoju nezavisnost.

Kršenje Nacionalne strategije za procesuiranje ratnih zločina

FHP smatra da opit u Nikincima služi dvostrukom cilju – s jedne strane, da se negiranjem zaključaka Suda BiH u pogledu odgovornosti za napad na Tuzlansku kapiju izvrši pritisak na pravosuđe kako bi se izbeglo Đukićevo služenje kazne u Srbiji, a sa druge strane da se nepriznavanjem sudski utvrđenih činjenica dovede u pitanje nedavna ratna prošlost.

151

Da je kampanja bila usmerena na negiranje zaključaka Suda BiH u pogledu odgovornosti za napad na Tuzlansku kapiju, kao deo šireg napora koji ima za cilj promenu utvrđenih činjenica o prirodni rata u BiH od 1992. do 1995, svedočila je i najava novog opita u Nikincima, koji bi se ovog puta odnosio na napade VRS na sarajevsku tržnicu Markale.⁴⁸⁹

FHP smatra da je učešćem državnih organa u izmeni sudski utvrđenih činjenica prekršena Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina, kojom se Srbija obavezala na „objektivno informisanje građana o suđenjima za ratne zločine“ u cilju „podizanja nivoa opšte društvene svesti o događajima na prostoru bivše Jugoslavije i potrebe da ratni zločini budu otkriveni, istraženi i procesuirani, a da učinioci treba da budu kažnjeni, bez obzira na nacionalnu, etničku i versku pripadnost ili njihov rang“.⁴⁹⁰

488 *Ibid*, član 63, stav 1, tačka 4.

489 S. J. Matić, *Srbija u Nikincima ruši laž s Markala*, „Večernje novosti“, 19. septembar 2016. godine, dostupno na <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/drustvo/aktuelno.290.html:625814-Srbija-u-Nikincima-rusi-laz-s-Markala>, pristupljeno 24. oktobra 2019. godine.

490 *Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina*, str 14, dostupno na http://aler.rs/files/NACIONALNA_STRATEGIJA_za_procesuiranje_ratnih_zlocina_Sl_gl_RS_br_19_2016.pdf, pristupljeno dana 24. oktobra 2019. godine.

Izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Srbiji u 2019. godini

Prvo izdanje

Izdavač:

Fond za humanitarno pravo

Dečanska 12, Beograd

www.hlc-rdc.org

Autorka:

Marina Kljaić

Urednica:

Ivana Žanić

Lektor:

Predrag Ivanović

Grafičko oblikovanje:

Milica Dervišević

Tiraž:

100

Štamparija:

Instant System, Beograd

ISBN 978-86-7932-108-4

© Fond za humanitarno pravo

